

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1924.

Första kammaren.

Nr 44.

Onsdagen den 4 juni f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 28 och den 30 nästlidne maj.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets memorial nr 34 samt statsutskottets utlåtanden och memorial nr 134—137.

Vid föredragning av sammansatta stats- och första lagutskottets memorial nr 11, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. fl., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 5.

Vid föredragning av sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial nr 12, angående ersättning åt sammansatta stats- och andra lagutskottets tjänstemän och vaktbetjäning, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtande nr 71.

Vid föredragning av första lagutskottets memorial nr 45, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om återköpsrätt till fast egendom m. m. ävensom i anledning därav väckta motioner, dels ock väckta motioner angående lagstiftning rörande upplåtelse med åborätt av jord utav krono- eller ecklesiastik natur samt angående ordnandet av kreditgivning åt innehavare av med åborätt upplåten jord, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra lagutskottets utlåtanden nr 36, 37, 39, 40, 42 och 43.

Föredrogos andra lagutskottets memorial:

nr 44, angående arvode åt t. f. revisionssekreteraren Seve Ekberg, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av vissa frågor, och
nr 45, angående arvode åt revisionssekreteraren Ragnar von Koch, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandling av viss fråga.

Vad utskottet i dessa memorial hemställt bifölles.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets utlåtanden nr 76—78.

Vid föredragning av särskilda utskottets memorial nr 4, angående ersättning åt dess tjänstemän m. fl., bifölles vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i lagen om val till riksdagen; och

nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 150, i vad densamma avser förslag till lag om ändrad lydelse av 33 § i lagen den 13 juni 1919 om kommunalförbund, dels ock Kungl. Maj:ts proposition nr 152 med förslag till lag om ändring i vissa delar av förordningen den 21 mars 1862 om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

*Lagförslag
ang. olovlig
befattning med
spritdrycker
m. m.*

Föredrogs ånyo sammansatta bevillnings- och första lagutskottets utlåtanden nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin m. m.

Genom en den 9 maj 1924 dagtecknad proposition, nr 223, som av riksdagen hänvisats till lagutskott samt, tilldelad första lagutskottet, av nämnda utskott överlämnats till behandling av sammansatt bevillnings- och första lagutskott, här nedan kallat utskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin;

2) lag angående vissa ändringar i lagen den 8 juni 1923 (nr 147) om straff för olovlig varuinförsel; samt

3) lag angående förverkande i visst fall av spritdrycker och vin.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på grund av vad däri anförts hemställt, att riksdagen, med förklarande, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick godkännas, måtte för sin del antaga tre i utlåtandet införda förslag till lagar i nu ifrågavarande ämnen.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr Larsson, Jacob: Herr talman! I avseende å föredragningen av sammansatta bevillnings- och första lagutskottets utlåtande nr 1 hemställes, att detsamma må företagas till avgörande på det sätt, att de däri tillstyrkta lagförslagen föredragas vart för sig, de båda första, där så erfordras, paragrafvis, med promulgationsstadganden, ingress och rubrik sist, att sedan alla lagförsla-

gen blivit genomgångna, utskottets hemställan föredrages, att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet, att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres, att för den händelse något av lagförslagen kommer att helt eller delvis återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar, samt att utskottet bemyndigas att i avseende å nummerbeteckningen av paragrafer och moment vidtaga sådana ändringar, som påkallas av kamrarnas beslut.

*Lagförslag
ang. olovlig
befattning med
spritdrycker
m. m.
(Forts.)*

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Utskottets under 1:o) upptagna förslag till lag med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin.

1 §.

Denna paragraf lydde:

1 mom. Var, som utan behörig tullangivning till riket inför spritdrycker eller vin, straffes för olovlig varuinförsel med böter till belopp motsvarande lägst åtta, högst tjugu kronor för liter av de olovligen införda dryckerna, dock minst trettio kronor, eller med fängelse i högst ett år.

Ändå att enligt förestående beräkningsgrund högsta bötesbeloppet i visst fall icke uppgår till femhundra kronor, må böterna höjas till nämnda belopp.

Sker den olovliga införseln i större omfattning eller yrkesmässigt, må till straffarbete i högst ett år dömas.

2 mom. Vad i 1 § 2—5 mom. i lagen den 8 juni 1923 (nr 147) om straff för olovlig varuinförsel finnes stadgat skall i tillämpliga delar äga giltighet beträffande brott, som avses här ovan i 1 mom.

3 mom. Lika med brott, som avses i 1 mom., anses försök därtill.

Angående delaktighet i brott, varom i 1 mom. förmäles, skall gälla vad som finnes stadgat i 7 § första stycket i lagen om straff för olovlig varuinförsel.

4 mom. Förövas olovlig införsel av spritdrycker eller vin av den, som en eller flera gånger fällts till straff för enahanda brott, skall till fängelse eller till straffarbete i högst två år dömas. Har införseln skett i allenast ringa omfattning och äro omständigheterna synnerligen mildrande, må, där ej föreligger fall, som avses i 1 § 3 mom. i lagen om straff för olovlig varuinförsel, dömas till böter efter vad i 1 mom. här ovan stadgas.

Förövas olovlig införsel av spritdrycker eller vin av den, som två eller flera gånger undergått straff för olovlig införsel av andra varor än spritdrycker och vin, skall dömas till böter efter vad i 1 mom. stadgas eller till fängelse eller till straffarbete i högst två år; dock må ej i fall, som avses i 1 § 3 mom. i lagen om straff för olovlig varuinförsel, till böter dömas.

Beträffande förevarande paragraf hade reservation anförts av herr *Rogberg*, vilken på anförda skäl yrkat, att 1 § 4 mom. måtte erhålla följande lydelse:

4 mom. Förövas olovlig införsel av spritdrycker eller vin av den, som en eller flera gånger undergått straff för enahanda brott, skall till fängelse — — — här ovan stadgas.

Förövas olovlig införsel. — — — till böter dömas.

Herr **Rogberg**: Herr talman! Förevarande lagförslag är föranlett av den erfarenhet, som under senaste tiden gjorts beträffande den vid förra årets riks-

Lagförslag
ang. olovlig
befattning med
spritdrycker
m. m.

(Forts.)

dag antagna lagen mot olovlig varuinförsel jämte några tillhörande författningar. Det har befunnits, att samma lag icke varit fullt tillfredsställande, och därför har detta stora förslag nu blivit utarbetat.

För egen del vill jag säga, att jag i likhet med lagrådet ställer mig ganska tveksam om huruvida den väg, på vilken Kungl. Maj:t och jämväl utskottet inslagit, i längden är framkomlig, och följaktligen kan jag inte förneka, att det för mig framstår såsom en av de största förtjänsterna hos dessa lagförslag, att de äro provisoriska. De utgå vid en viss utsatt tid, nämligen den sista juni 1926. Men en allmän mening kräver med goda skäl strängare åtgärder mot smuggeltrafiken med spritdrycker och vin. I stort sett är efter utskottet detta lagförslag fullt tillfredsställande. För egen del har jag dock reserverat mig på en och annan punkt, huvudsakligen av juridiskt formell hänsyn, och den första punkt, vid vilken en sådan reservation från min sida förekommer, är just denna första paragraf och dess fjärde moment, vilket avser ansvaret för iteration.

Regeringens och utskottets förslag om att iterationsstraff skall inträda redan efter det den tilltalade *fällts* till straff, ändå att han icke undergått detsamma, står i överensstämmelse med de förändringar i rusdryckslagstiftningen, som antogs vid 1921 års riksdag, men eljest står denna bestämmelse i bestämd strid mot en vedertagen straffrättslig regel, som säger, att straff för andra eller följande resan skall inträda först efter det vederbörande *undergått* straff för den föregående resan.

Om man då efterser i 1921 års handlingar om ändringarna i rusdryckslagstiftningen, finner man, att departementschefen såsom skäl för den då av honom föreslagna och av riksdagen antagna regeln, att beträffande rusdrycker iterationsstraff skulle inträda redan efter det någon blivit fälld till straff, endast yttrat, att erfarenheten visat, att det ofta går en rätt betydande tid från det någon blivit genom laga kraftätagande dom fälld till straff, till dess straffet blivit verkställt. Det är nog en ganska svag motivering för ett sådant avsteg från en ordning, som alltid eljest ansetts vara den riktiga, och jag har inte kunnat bliva övertygad om att det föreligger något skäl att frånga den allmänna regeln i denna lagstiftning, helst de straffsatser, som i denna lagstiftning eljest äro föreslagna, i och för sig äro synnerligen kraftigt tilltagna.

Av sådan anledning har jag yrkat, att 1 § 4 mom. första stycket skulle erhålla den lydelse, som reservationen på sid. 24 i utskottets betänkande utmärker. Orden »fällts till straff» skulle utbytas mot »undergått straff». Till denna ändring i 1 § ber jag, herr talman, att få yrka bifall.

Herr Larsson, Jacob: Den föregående ärade talaren har ju, om jag fattade honom rätt, ganska riktigt angivit de skäl, som föranlett, att man i detta lagförslag ställt sig på samma ståndpunkt som i den år 1921 beslutade rusdrycksförsäljningsförordningen. Nu vill den ärade talaren, att man skall gå ifrån den ståndpunkt, som riksdagen då intog, på grund av betänkligheter, som vid den tiden uttalades av lagrådet. Men då riksdagen den gången icke ansåg sig böra med anledning av lagrådets erinringar ändra ståndpunkt, förefaller det mig, som om det inte finnes något skäl, varför man nu skulle frånga den då intagna ståndpunkten genom att ändra bestämmelser, som, såvitt jag kan se, stå i fullständig konsekvens med dem, som riksdagen år 1921 antog.

Jag skall därför, herr förste vice talman, be att få yrka bifall till första paragrafen enligt utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av den nu föredragna paragrafen samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den ändring, som förordats i den av herr Rogberg därom avgivna reservationen; och

förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

*Lagförslag
ang. olovlig
befattning med
spritdrycker
m. m.
(Forts.)*

2 — 4 §§.

Godkändes.

5 §.

Denna paragraf hade följande avfattning:

1 mom. Var som, utan att kunna såsom gärningsman eller delaktig fällas till ansvar för brott, som i 1 § sägs, för egen eller annans räkning förvärfvar, forslar, döljer eller förvarar spritdrycker eller vin, skall, där det är uppenbart, att dryckerna hava olovligen införts, straffas med böter till belopp motsvarande lägst fem, högst femton kronor för liter av de drycker, med vilka han tagit sådan olovlig befattning, dock minst tjugu och högst femtusen kronor, eller med fängelse i högst ett år. Angående höjning i visst fall av böternas belopp gäller vad i 1 § 1 mom. andra stycket stadgas.

Kan den tilltalade göra sannolikt, att han vid tiden för gärningens begående icke ägt kännedom om eller anledning misstänka, att dryckerna olovligen införts, vare han från ansvar fri.

2 mom. Lika med brott, som avses i 1 mom., anses försök därtill.

Angående delaktighet i brott, varom i 1 mom. förmäles, skall vad i 7 § första stycket första och andra punkterna i lagen om straff för olovlig varuinförsel finnes stadgat äga motsvarande tillämpning.

Enligt en vid paragrafen avgiven reservation hade herr *Rogberg* på åberopade grunder yrkat, att 5 § 2 mom. måtte utgå samt att till följd härav be-teckningens »1 mom.» för de återstående stadgandena måtte uteslutas.

Herr Rogberg: I anslutning till den uppfattning, som inom lagrådet uttals, har jag avgivit en reservation beträffande andra momentet i förevarande 5 §. Detta moment talar dels om försök till och dels om efterföljande delaktighet i ett brott, som i för sig icke är något annat än efterföljande delaktighet.

Om försök enligt 2 mom. blir straffat, så innebär detta, att redan mottagandet av olovligt införda varor kan bli betraktat såsom försök till olovlig förvaring av spritdrycker eller vin. Dylikt s. k. försök kan egentligen knappast tänkas annat än vid olovlig forsling, och att för den skull införa straff såsom för försök är säkert obehövt.

Vad sedermera angår den delaktighet, som omnämnes i andra punkten av samma 2 mom., så vill jag påpeka, att den delaktighet, som beröres i 1 mom., är en brottslighet, som uppkommit därför att olovlig införsel föregått den brottslighet, som där omtalas. Alltså är detta ursprungliga, i första momentet nämnda brott i och för sig icke annat än en efterföljande delaktighet, ehuru lagen konstruerat denna efterföljande delaktighet såsom ett särskilt brott. Och nu avses med andra punkten i 2 mom. att straffa en delaktighet i denna efterföljande delaktighet. Men det är knappast tänkbart, att denna delaktighet i ett brott, som egentligen är efterföljande delaktighet, kan vara brottslig annat än då den utgör ett led i ett förvärv, som i och för sig är olagligt enligt författningen. Men är den ett led i ett dylikt förvärv, blir den i och för sig straffbar. Följaktligen är denna senare bestämmelse alldeles obehövt.

Den första bestämmelsen är, som nämnt, enligt min uppfattning, då det gäller forsling, opraktisk och obehövt, och den senare bestämmelsen är all-

*Lagförslag
ang. olovlig
befattning med
spritdrycker
m. m.
(Forts.)*

deles obehövlig. Att vid sådana förhållanden belasta en i och för sig svårtolkad lag med en onödigt bestämmelse har jag ej ansett önskvärt, och jag har därför inom utskottet yrkat, att detta moment måtte utgå, ett yrkande, som jag nu ber att inför kammaren få vidhålla.

Herr Larsson, Jacob: Det är ju visserligen riktigt, som den föregående ärade talaren anmärkte, att den brottslighet, som omförmäles i 5 § 1 mom., i och för sig är att anse såsom efterföljande delaktighet, men skälet till att man konstruerat denna efterföljande delaktighet såsom ett självständigt brott, är nödvändigheten av att genom lagbestämmelser här täppa till alla de hål, genom vilka smugglarna och smugglarnas medhjälpare nu visa sig kunna undkomma varje ansvar för sin befattning med insmugglad sprit.

Det är också riktigt, såsom departementschefen med anledning av lagrådets anmärkning anfört, att i den kedja av transaktioner, som ligger mellan den tidpunkt, då smuggelspritens inskeppas i utländsk hamn, och den, då spriten kommer konsumenterna i de stora städerna till handa, deltagar ofta ett betydande antal personer, av vilka många endast fungera såsom mellanhänder, utan att någonsin ha dryckerna i sin besittning. Det torde icke finnas anledning att utesluta dylika personer från straffbarhet, därför att de icke kunna överbevisas om förvärvande, försling eller förvaring av insmugglad sprit. I allmänhet har ju erfarenheten visat, att då en person ställes till ansvar för delaktighet av detta slag i befattning med olovligt införda spritvaror, kan han endast genom ett enkelt förnekande göra det absolut omöjligt för vederbörande att få honom fälld till straff, fastän både domare, åklagare och alla andra äro övertygade om att han verkligen här handlat mot bättre vetande i bestämd avsikt att främja utminuterings av olovligen införda spritvaror. Det är därför, man i 5 § konstruerat själva innehavet av olovligt införda spritvaror som självständigt brott, och av denna konstruktion följer den konsekvensen, att delaktighet häri också bör vara straffbar.

Beträffande första stycket i andra momentet höll den förre ärade talaren före, att där omförmäلت försök näppeligen kan avse annat än försling och att det är obehövligt att för den sakens skull här stadga straff för försök. Ja, jag hemställer, om det verkligen är så obehövligt. Det är visserligen sant, att praktiskt taget kan detta straffbara försök knappast avse annat än försling, men erfarenheten har visat, vilket viktigt rum just förslingen av olovligt införda spritvaror intar i hela denna trafik, som man med lagstiftningen vill träffa. Att därför utesluta det hela eller stadga särskilda bestämmelser om straff endast för försök till försling kan väl inte vara lämpligt, utan därför har man tagit det steget att bestämma, att försök till sådan brottslighet, som avses i 1 mom., och delaktighet i sådan skall vara straffbart.

Jag tillåter mig därför, herr förste vice talman, att yrka bifall till paragrafen enligt utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på godkännande av den under behandling varande paragrafen samt vidare på paragrafens godkännande med den ändring, som föreslagits i herr Rogbergs därom anförda reservation; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

6 §.

Denna paragraf var så lydande:

1 mom. Finnas å fartyg eller tåg spritdrycker eller vin så förstuckna eller undandolda, att olovlig införsel därav till riket uppenbarligen är tillämnad,

skall fartygets eller tågets befälhavare, där ej på grund av annan bestämmelse i denna lag strängare påföljd skall ådömas honom, för bristande tillsyn över fartyget eller tåget straffas med böter till belopp motsvarande högst fyra kronor för liter av dryckerna, dock lägst tio kronor. Till ansvar, som nu sagts, må dock icke dömas i det fall, att å passagerarfartyg eller tåg spritdrycker eller vin anträffas förstuckna eller undandolda på plats, vilken är upplåten till medföljande resandes personliga begagnande, eller då befälhavaren gjort vad på honom ankommit för att förhindra dryckernas olovliga införande.

Föreligger skälig anledning antaga, att fartygets eller tågets befälhavare haft kännedom om åtgörande, som i första stycket sägs, straffes såsom för olovlig införsel av dryckerna.

2 mom. Hava å fartyg i trafik mellan inrikes orter spritdrycker eller vin, vilka uppenbarligen blivit till riket olovligen införda, påträffats under sådana omständigheter, att olovlig forsling därav måste anses vara tillämnad eller hava ägt rum, och finnes befälhavaren skäligen hava bort misstänka detta, skall befälhavaren, där han det oaktat underlåtit att vidtaga på honom ankommande åtgärder för att förhindra eller avbryta dryckernas forslande med fartyget, för bristande tillsyn över fartyget straffas med böter till belopp motsvarande högst tre kronor för liter av dryckerna, dock lägst tio kronor.

Föreligger skälig anledning antaga, att befälhavaren ägt kännedom om förhållande, som i första stycket avses, skall befälhavaren, där ej enligt annan bestämmelse i denna lag strängare påföljd skall ådömas honom, straffas såsom för olovlig forsling av dryckerna.

3 mom. Vad i 1 mom. andra stycket och 2 mom. andra stycket stadgas angående ansvar i vissa fall för befälhavare å fartyg skall äga motsvarande tillämpning beträffande annan å fartyg anställd person av befälsgrad.

Herr *Rogberg* hade enligt en vid paragrafen avgiven reservation av angivna orsaker yrkat, att 6 § 3 mom. måtte erhålla följande ändrade lydelse:

3 mom. Vad i 1 och 2 mom. stadgas angående ansvar i vissa fall för befälhavare å fartyg skall äga motsvarande tillämpning beträffande *den, som är satt i befälhavarens ställe.*

Herr **Rogberg**: Herr tälman. De många stora och betydelsefulla ärenden, som stå på dagens föredragningslista, ålägga ju den enskilde talaren all möjlig återhållsamhet. Eljest kunde jag varit frestad att framhålla något utöver vad jag nyss förut här yttrat vidkommande den föregående 5 §.

Med avseende å den nu föredragna paragrafen behagade kammaren finna, att jag föreslagit en ändrad lydelse av dess tredje moment, vilket går ut därpå, att det ansvar, som Kungl. Maj:t och utskottet ansett böra utsträckas till andra befälspersoner å ett fartyg än själve befälhavaren, icke måtte av kammaren godkännas. Nog skall det mången gång kännas hårt för befälhavaren på ett fartyg eller ett tåg, att han fälles för bristande tillsyn å fartyget eller tåget i förhållande till olovlig spritsmuggling, när rätten förklarar den tillsyn, han utövat, för otillfredsställande, medan han själv i sitt inre känner sig övertygad att han gjort, vad på honom ankommit och allt vad man egentligen skäligen av honom kunnat begära. Men när lagen uppställer en regel om straff såsom för olovlig införsel, d. v. s. ett synnerligen strängare straff, för befälhavaren på fartyget eller tåget, när han försummat anmäla en olovlig införselåtgärd, om vilken han av domstolen antages hava ägt kännedom, då går lagen fram mot befälhavaren strängare än som överensstämmer med de regler, vilka eljest gälla på strafflagstiftningens område.

Emellertid har jag kommit till den övertygelsen, att kammaren är med om både att ställa utomordentligt stora krav på en befälhavare på fartyg eller

*Lagförslag
ang. olovlig
befattning med
spritdrycker
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
ang. olovlig
befattning med
spritdrycker
m. m.
(Forts.)

tåg i fråga om hans tillsyn och att utkräva straff, som dock äro mycket stränga, om han ej fyller dessa krav. Därför har jag beträffande dessa befälhavare icke ansett mig kunna göra något yrkande om ändring i den kungl. propositionen. Men när propositionen och med propositionen även utskottet ansett sig kunna införa bestämmelsen om att den anmälningssplikt, som åligger befälhavaren, även skall gälla för underbefälhavare, d. v. s. styrmän och maskinister, så inbjudes kammaren därigenom att godtaga någonting, som utgör en nyhet inom det straffrättsliga området, och en nyhet, som synes mig gå något för långt. Att styrmän och maskinister skola, när varor föras ombord, både ha sin uppmärksamhet på dessa och göra anmälan om att varorna utgöras av vin och spritdrycker, när de upptäcka det, det är alldeles i sin ordning. Men att döma samma styrmän och maskinister till ansvar såsom för egen olovlig införsel av dryckerna, när de underlåtit att uppfylla sin anmälningssplikt, ehuru de haft kännedom om de olovliga åtgörandena, det är efter min uppfattning alldeles för strängt. Om en styрман eller maskinist måhända av personlig välvilja mot någon av besättningen underlåter att anmäla, att denne sökt smuggla in, låt oss säga en obetydlig kvantitet spritdrycker eller vin, så straffas han såsom för olovlig införsel. Det må nu vara hänt, att det sker första gången, men inträffar något dylikt andra gången, hotas samme styрман eller maskinist med urbota straff, med fängelse eller t. o. m. — straffarbete.

Jag föreställer mig, att dessa befälspersoner inför en sådan lagens stränghet långt ifrån att bli intresserade för att upptäcka åtminstone mindre förseelser på förevarande område, tvärtom skulle en smula blunda för förseelserna, och slappas i den uppmärksamhet man eljest skulle önska och borde ha rätt att fordra av dem. Jag tror därför, att man icke har någon anledning att, om jag må använda det starka uttrycket, plåga styrmännen och maskinisterna med detta lagförslag, vars praktiska verkningar i förhållande till dem enligt min åsikt skulle vara ringa. Må det vara nog att försöka med de ifrågasatta strängare bestämmelser i förhållande till befälhavaren och den, som satts i hans ställe.

Antag, att kammaren behagar bifalla det ändringsförslag jag nu föreslagit, och att den nya lagen i övrigt i praktiken visar sig nyttig. Om samtidigt behov av samma stränghet i förhållande till styrmän och maskinister skulle yppa sig — vilket emellertid alldeles strider mot min förmodan — så kan ju Kungl. Maj:t och riksdagen vid en kommande riksdag göra den ändring i förhållande till dem, som kan anses vara nödig.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen på denna punkt.

Herr Larsson, Jacob: I det till lagrådet remitterade ursprungliga lagförslaget hade här i 3 mom. av 6 § upptagits bestämmelser, att vad som i första momentet andra stycket och andra momentet andra stycket stadgas angående ansvar för befälhavare, skulle äga motsvarande tillämpning beträffande annan å fartyget anställd person, således utan avseende å i vilken egenskap han var anställd. Mot detta riktade lagrådet den anmärkningen, vilken synes mig vara fullt befogad, att en sådan bestämmelse skulle göra livet inom en sådan liten sluten värld, som personalen på ett fartyg utgör, hart när olidligt, emedan denna ansvarsbestämmelse skulle pålägga var och en en viss anmälningssplikt, vilken kamraterna emellan skulle kunna föranleda olidliga spionerier och angiverier. Med anledning av denna anmärkning begränsades bestämmelsen i propositionen till att avse endast personal av befäls grad.

Nu vill herr Rogberg enligt sin reservation, att det skall göras en ytterligare begränsning, så att anmälningssplikten skulle gälla person av befäls grad, endast om han vore satt i befälhavarens ställe. Men vill man vinna det mål, som med

denna lagstiftning äsyftas, så får man inte följa herr Rogbergs förslag, emedan därmed en mycket viktig del av bestämmelserna om förhindrandet av en olovlig införsel av spritdrycker blir förfelad. Om en maskinist eller styrman endast då han är satt i befälhavarens ställe, skulle vara underkastad denna ansvarspåföljd, skulle därav följa, att om han åsidosätter den skyldighet, som åligger honom i fråga om övervakande och tillsyn, även då han icke är satt i befälhavarens ställe, att utöva över viss del av fartyg, så skulle han icke kunna drabbas av straff. Det är väl icke obekant, i vilken stor utsträckning exempelvis de ångbåtar, som trafikera skärgårdarna, utnyttjas för att ombesörja försling av insmugglad sprit. Det är med hänsyn till denna trafik alldeles nödvändigt, att även hos på fartyget anställd personal av befäls grad genom straffhot inskräpades nödvändigheten av att de fullgöra sitt åliggande att utöva tillsyn över de rum i fartyget, som stå under deras särskilda uppsikt, och utöva den på effektivt sätt och icke underlåta vare sig av vänskap eller andra anledningar att göra anmälan, då de upptäckt, att försök till försling av smuggelsprit ägt rum. En sådan bestämmelse, som herr Rogberg föreslår, skulle kanske kunna ha den effekten, att ett förhållande, som väl inte alldeles saknar motsvarighet i verkligheten, kunde komma att i ganska stor utsträckning äga rum, nämligen maskopi mellan en befälhavare av lägre grad och personer inom den underordnade besättningen. Jag ber att få yrka bifall till paragrafen enligt utskottets hemställan.

*Lagförslag
ang. olovlig
befattning med
spritdrycker
m. m.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning gjordes jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på godkännande av den nu ifrågavarande paragrafen samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den ändring, som påyrkats i herr Rogbergs vid paragrafen avgivna reservation; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

7 §.

Godkändes.

8 §.

Denna paragraf hade följande lydelse:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

1 mom. Har vid olovlig införsel av spritdrycker eller vin i annat fall, än i 3 § 1 mom. andra och tredje styckena sägs, eller har vid olovlig försling, som i 5 § avses, nyttjats farkost av mindre nettodräktighet än tvåhundra femtio ton eller dragare och fordon eller annat forslingsredskap, skall, evad ansvar för brottet ådömes eller ej, forslingsredskapet vara förverkat, därest det forslade godset till väsentlig del utgjorts av olovligen införda spritdrycker eller vin, eller därest den färd, vid vilken redskapet nyttjats, eljest måste antagas hava ägt rum i väsentligt syfte att företaga olovlig införsel eller försling av spritdrycker eller vin.

Påföljd av förverkande, varom nu sagts, skall dock icke inträda:

a) där det göres sannolikt, att varken forslingsredskapets ägare eller dess brukare eller förare haft kännedom om eller anledning misstänka redskapets användande vid olovlig införsel eller försling av spritdrycker eller vin; eller

b) då äganderätten till forslingsredskapet, efter dess användande för den olovliga införseln eller förslingen men innan beslag skett, genom överlåtelse övergått till annan och det göres sannolikt, att den nye ägaren icke vid tiden för förvärvet ägt kännedom om eller anledning misstänka redskapets olovliga användande; eller

c) där forslingsredskapets förverkande eljest finnes uppenbart oskäligt med hänsyn till särskilda omständigheter, såsom bristande möjlighet för ägaren eller,

Lagförslag
ang. olovlig
befattning med
spritdrycker
m. m.

(Forts.)

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

då annan ägt i ägarens ställe förfoga över forslingsredskapet, för denne att föreggja redskapets olovliga användande.

2 mom. Farkost av mindre nettodräktighet än fyrtio ton, vilken uppehåller förbindelse mellan land och där utanför beläget fartyg, skall, såvida fartygets resa uppenbarligen skett i syfte att företaga eller främja olovlig införsel av spritdrycker eller vin och farkostens färd skäligen får antagas hava avsett befordrande av sådant syfte, vara förverkad, ändå att farkostens ägare, brukare eller förare icke kan dömas till ansvar för olovlig införsel eller forsling av dylika drycker; dock skall vad i 1 mom. andra stycket stadgas angående undantag från påföljd av förverkande äga motsvarande tillämpning.

3 mom. Då farkost, vilken besväras av in-teckning, som sökts efter det denna lag trätt i kraft, enligt vad i 1 eller 2 mom. stadgas skall vara förverkad, skall domstolen förklara, att panträtten i farkosten skall upphöra; dock skall sådan påföljd icke inträda, där det med hänsyn till särskilda omständigheter finnes uppenbart oskäligt.

Beträffande påföljd, som nu sagts, skall vad i lagen den 10 maj 1901 (nr 26) om in-teckning i fartyg är i 20 § stadgat angående dödande av in-teckning, så ock vad i samma lag stadgas i 29 § första stycket och 31 § äga motsvarande tillämpning. Det åligger domstol, som ådömer sådan påföljd, att därom översända bevis till in-teckningsdomstolen.

3 mom. Där enligt vad i 1 eller 2 mom. stadgas forslingsredskap skall vara förverkat, skola tillika därtill hörande och å forslingsredskapet anträffade inventarier och utrustningsföremål vara förverkade, så ock eljest redskap och vapen, då de anträffas å forslingsredskapet och uppenbarligen använts vid eller medförts i syfte att användas vid olovlig införsel eller forsling av spritdrycker eller vin eller vid olovligt uppehållande av förbindelse mellan fartyg och land; och skall vad i denna lag stadgas om förverkat forslingsredskap äga motsvarande tillämpning beträffande nu avsedd egendom.

4 mom. Där enligt vad i 1 eller 2 mom. stadgas forslingsredskap skall vara förverkat, skola tillika därtill hörande och å forslingsredskapet anträffade inventarier och utrustningsföremål vara förverkade, så ock eljest redskap och vapen, då de anträffas å forslingsredskapet och uppenbarligen använts vid eller medförts i syfte att användas vid olovlig införsel eller forsling av spritdrycker eller vin eller vid olovligt uppehållande av förbindelse mellan fartyg och land; och skall vad i denna lag stadgas om förverkat forslingsredskap äga motsvarande tillämpning beträffande nu avsedd egendom.

I fråga om förevarande paragraf hade reservation avgivits av, utom annan, herr Rogberg, vilken på anförda skäl ansett, att utskottet beträffande 8 § bort tillstyrka Kungl. Maj:ts proposition oförändrad.

Herr Rogberg: Som kammaren behagade finna, är 8 § den paragraf, som föranlett den jämförelsevis största meningsskiljaktighet i utskottet och som för övrigt med hänsyn till sin princip är den betydelsefullaste i hela förslaget.

Den är betydelsefull just beträffande det av utskottet till paragrafen tillagda 3 mom., vilket rätteligen skulle handla om såväl sjöpanträtter som inteckningar i fartyg, men handlar endast om inteckningar. Den begränsning, som utskottet gjort därutinnan, förefaller mig, ehuru jag eljest icke delar utskottets uppfattning, vara alldeles riktig, och jag skall därför nu endast yttra mig om inteckningar i fartyg och icke om sjöpanträtterna.

Om man något så när noggrant studerar de protokoll, som vidfogats den kungl. propositionen, kan man utläsa av dem, att Kungl. Maj:t, innan Kungl. Maj:t framlade sitt lagförslag till granskning för lagrådet, haft klar för sig vikten av frågan, huru man skulle bära sig åt, när ett fartyg blir förverkat, för att förhindra att den rättmätiga förlust, som den brottslige bör göra, därigenom att fartyget förverkas, av honom förhindras på den vägen, att han på förhand har överinteknat fartyget och att inteckningshavaren, när fartyget förverkats, kommer och gör anmälan, sedan fartyget i exekutiv ordning försålts, att köpesumman skall tillfalla honom, som ju mycket väl kan vara i maskopi med den som ägt fartyget eller använt det i den olovliga trafiken. Kungl. Maj:t tog om denna viktiga sak, när Kungl. Maj:t förelade ärendet för lagrådet, och lär ha avsiktligt underlåtit att upptaga saken för lagrådet. Men lagrådet upptog frågan av egen drift, och i lagrådet gjorde två ledamöter ett uttalande, vilket sedermera gillades av utskottet och just utgör det av mig omnämda 3 mom. i denna paragraf. Kungl. Maj:ts ursprungliga uppfattning var, att om ingenting nämdes om inteckningar i fartyg, så skulle, därest fartyget bleve förverkat och såldes i exekutiv ordning, inteckningshavaren under alla förhållanden få ut sin rätt. De två medlemmarna i lagrådet förklarade, att det överensstämde bäst med lagförslagets allmänna läggning, att inteckningshavarnas rätt jämväl skulle vara förverkad, och jag är den förste att erkänna, att åtskilligt talar för denna uppfattning. Men när förslaget från lagrådet återkom till regeringen, behandlade regeringen denna betydelsefulla principiella fråga och yttrade enligt protokollet bl. a., att även om den diskretionära prövningsrätt, som lagrådet föreslagit till skydd för en rättmätig innehavare av en inteckning i förverkat fartyg, bibehålles och således lagrådets ifrågasatta stränghet i någon mån i praktiken kan mildras, vore dock fallet det, att genom en sådan bestämmelse, som den av lagrådet föreslagna och av utskottet upptagna, det skulle inträffa, att varje fartyg under 250 ton utsattes för ett osäkerhetsmoment, som kunde inverka på fartygskrediten och ha ogynnsamma verkningar vida utanför den krets av personer, vilkas rättigheters förverkande närmast vore avsett. Om man tänker på huru många fartyg, som beröras eller åtminstone kunna beröras av inteckningar och huru orimligt ringa det antal fartyg måste vara, som man kan tänka kommer att bli förverkat i olovlig smuggeltrafik, kan jag inte finna annat än att förmånerna av en strängt genomförd lagstiftningsidé enligt lagrådets tanke äro små mot den skada, som den legitima rederinäringen och de personer, som kunna behöva göra lån på fartyg, skulle lida genom ett bifall till utskottets hemställan. Följaktligen har jag inom utskottet fullt anslutit mig till Kungl. Maj:ts förslag, vilket jag finner vara välgrundat, d. v. s. även om i det enskilda fallet någon gång maskopi skulle förekomma, skulle dock inteckningen få bestå.

Emellertid har utskottet i anslutning till lagrådet och till de stränga principer, som eljest genomgå lagförslaget, föreslagit, att icke allenast inteckningarna skola vara förverkade, utan att jämväl den legitime inteckningshavaren skall vara bevisskyldig för rättmätigheten av den rätt han gör anspråk på, medan det i allmänhet i straffrättsliga frågor ju är så att bevisningsskyldigheten åvilar åklagaren. Denna ytterligare stränghet har varit ett par reservanter i utskottet alltför stor, och de, som eljest anslutit sig till utskottets uppfattning om inteckningarnas förverkande, ha icke velat rubba på de sedvanliga reglerna för bevisningsskyldigheten, utan ha i sin reservation ställt bevisningsskyldigheten i, om jag så

*Lagförslag
ang. olovlig
befattning med
spritdrycker
m. m.
(Forts.)*

*Lagförslag
ang. olovlig
befattning med
spritdrycker
m. m.*

(Forts.)

får säga, rätt ordning. Propositionens företrädare framför utskottets formulering är för mig självklar, men jag tillägger, att lika självklart har den avfattning av momentet, som givits av reservanterna från andra kammaren, företrädare framför utskottets avfattning.

Jag tillåter mig, herr talman, att i denna paragraf yrka bifall till den av mig avgivna reservationen eller att vidkommande denna paragraf propositionen måtte bifallas oförändrad.

Herr Larsson, Jacob: Det lider ju intet tvivel om, att denna § 8 i den utformning den fått i utskottet är av en mycket stor principiell räckvidd. Departementschefens resonemang gick ut på, att om man ingenting sade beträffande sjöpanträtter och inteckningar i fartyg, skulle följden därav bli, att om fartyg dömdes förverkade, skulle panträtten dock bestå. Inom lagrådet gjorde sig den meningen gällande, att det måste vara i hög grad tvivelaktigt, huruvida denna uppfattning är riktig, och inom lagrådet ansågs det till och med vara nödvändigt att genom ett bestämt uttalande se till att den tveksamhet, som på detta sätt komme att uppstå, bleve undanröjd. Två av lagrådets ledamöter framhöllo, att det stämde väl överens med den allmänna tendensen i hela denna lagstiftning, att om fartyg förverkades, skulle också därå åvilande sjöpanträtt och inteckningar gå förlorade, men att om man bestämde sig för någonting sådant, borde de förut i paragrafen beträffande andra forslingsredskap upptagna skälighetsgrunderna för strafffrihet också äga tillämpning med avseende å fartyg. Utskottet ansåg sig icke kunna eller böra, på sätt i propositionen skett, med öppna ögon gå förbi en sådan viktig fråga som den, huruvida panträtt i fartyg går förlorad genom fartygets förverkande eller inte, utan att man här måste införa en bestämd föreskrift, hur det i så fall skulle förfaras. Utskottet slöt sig till det förslag, som framlagts inom lagrådet, och förklarade, att om fartyg förverkats, skulle domstolen också förklara panträtt på grund av inteckning upphävd. Sjöpanträtter lämnade vi alldeles utanför därför att, hur man än vill se saken, det praktiskt taget knappast är tänkbart, att sjöpanträtter skulle kunna missbrukas i det syfte, som här är frågan om, medan det däremot ligger mycket nära till hands beträffande inteckningar.

Departementschefen anser nu, att det egentligen inte föreligger något skäl för oss att ta upp så beskaffade bestämmelser. Vi ha ännu inte haft någon erfarenhet av försök att i brottsligt syfte missbruka inteckning i fartyg. Det må vara sant, men det har inom utskottet upplysts, att i vårt närmaste västra grannland har man ögonen fullt öppna för den möjlighet, som föreligger för ägare av ett fartyg, som användes i smugglingstrafik, att genom att belasta fartyget med inteckningar fullständigt gardera sig för den ekonomiska förlust, som skulle bli en följd för honom av fartygets förverkande. Det lär icke kunna bestridas, att det är de ekonomiska påföljderna, som äro de verksammaste, då det gäller att bekämpa denna olagliga trafik. Jag är alls inte övertygad om, att man vinner så särdeles mycket endast genom skärpta straffbestämmelser, men den väg, på vilken man bör gå för att omintetgöra denna olycksaliga trafik, är att göra affären så oekonomisk, att ingen vill våga varken sitt kapital eller sin person för att fortsätta därmed. Förverkandeparagrafen är den viktigaste, när det gäller att för olaglig trafik med insmugglad sprit statuera en påföljd av mycket kraftigt verkande ekonomisk innebörd. Av den anledningen ansågo vi oss i utskottet inte kunna med öppna ögon gå förbi den möjlighet, som här erbjudes, att så gott som fullständigt eliminera den ekonomiska verkan av fartygs användande i smugglingstrafik. Därför togo vi upp denna bestämmelse.

Man hade att välja mellan två vägar, antingen att, som utskottsmajoriteten föreslagit, låta panträttens upphörande automatiskt följa fartygets förverkande, dock med rätt och plikt för domstol att företaga en skälighetsprövning, som

kunde leda till påföljdens uteblivande, eller ock att låta det ankomma på åklagaren att förete sådana omständigheter, som gjorde det sannolikt, att en inteckningshavare i detta fall inte var i god tro. Jag medger, att den senare vägen naturligtvis var mycket mera tilltalande än den utskottet slagit in på, men jag hemställer, om det finns några synnerligen stora möjligheter för en åklagare i sådana fall, som man naturligtvis måste räkna med komma att inträffa i ganska stor utsträckning, nämligen att den som äger fartyg och låter använda det i sådan här olaglig trafik, för att gardera sig mot den ekonomiska påföljden belastar fartyget med inteckningar, som han sedan överlämnar till någon, vilken i händelse av behov skulle uppträda som inteckningshavare. Fartyget dömes förverkat och det skall säljas. Då uppträder denne den brottsliges medhjälpare som innehavare av en inteckning och bereder sålunda fartygets ägare möjlighet att med ena handen ta tillbaka vad han med den andra skulle nödgas ge ifrån sig.

Hur skall det vara möjligt för en åklagare att kunna påvisa sannolika skäl för att inteckningshavaren icke är i god tro? Vid avvägandet av bevisbördan har utskottets majoritet stannat för en väg, som synes oss mest praktisk för att vinna syftemålet och som efter vår övertygelse varken behöver eller bör komma att på något sätt skada den lojala inteckningshavaren. Vi ha i § 16 föreslagit ett tillägg av innehåll, att sådan påföljd, som omförmäles i § 8, moment 3, får icke ådömas utan att inteckningshavaren blivit om målet underrättad i den ordning, som stadgas angående stämning. Påföljden kan sålunda icke ådömas utan att vederbörande blivit hörd. För inteckningshavaren är det den allra lättaste sak i världen att påvisa sådana förhållanden, att panträttens upphörande skulle vara oskäligt. Han behöver ju endast styrka tidpunkten, då han belånat en så beskaffad inteckning. Om han visar, att han på sin tid belånat en inteckning i ett fartyg och detta fartyg framdeles användes för smuggling av spritvaror och det blir frågan om dess förverkande, antar jag, att därest inteckningshavaren verkligen är i god tro, det så gott som alltid skall lyckas honom att göra gällande detta och att det följaktligen befinnes oskäligt att frändöma honom panträtten.

Det är av dessa skäl, som utskottsmajoriteten stannat för den utformning, som föreligger här i betänkandet. Det är också därför, att, såsom inom lagrådet anmärkts, denna utformning går mest i konsekvens med hela lagstiftningens tendens, och då utskottsmajoriteten har utformat sina bestämmelser nästan verbotim efter det förslag, som framkastats i lagrådet, tror jag att vi ha ganska goda sakskäl att stödja oss på. Jag yrkar därför bifall till paragrafen i enlighet med utskottets hemställan.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr talman, mina herrar! De föregående ärade talarna ha var för sig så utförligt utvecklat de olika ståndpunkterna, att jag inte länge behöver uppehålla mig vid dessa. Jag har endast begärt ordet för att tillkännage min egen ståndpunkt.

Man skulle kunna i korthet karakterisera innehållet i den bestämmelse, som utskottet föreslagit, på det sättet, att om ett fartyg förverkas, skola också däri meddelade inteckningar vara förverkade. Departementschefen har därom sagt, att han inte har förbisett, att om stadgandet avfattades i enlighet med regeringsförslaget, skulle detta möjligen kunna missbrukas till att göra en förverkandedom ekonomiskt verkningslös, men han har ansett så stora vådor och olägenheter vara förenade med en sådan bestämmelse, som utskottet föreslagit, att han icke kunnat tillstyrka denna. Utskottet erkänner också det berättigade i vad departementschefen sålunda anför. Utskottet säger, att trots det berättigade, som tydligen ligger i de av departementschefen anförda betänkligheterna, så har utskottet likväl velat införa denna bestämmelse för att försvåra ett kringgående av lagen. Utskottet fortsätter, att det bör noga fast-

*Lagförslag
ang. olovlig
bifattning med
spritdrycker
m. m.
(Forts.)*

Lagförslag
ang. olovlig
befattning med
spritdrycker
m. m.
(Forts.)

hållas, att de fall man vill träffa endast äro de, då inteckningshavaren på ett eller annat sätt är i komplot med fartygets ägare eller smugglaren. I de fall åter, då inteckningen mottagits och innehaves på god tro, bör naturligtvis inteckningsrätten bestå. Det är ju dock ganska besynnerligt, om en lagstiftning skall inrättas på det sättet, att varje inteckningshavare utan vidare skall av lagstiftningen anses ha stått i komplot med smugglaren och att det skall åligga inteckningshavaren att bevisa, att han inte gjort det. Ett sådant uppställande av lagstiftningen kan omöjligt ur rättssäkerhetens synpunkt godkännas.

Nu har herr Pettersson i Södertälje och ett par reservanter med honom velat gå en medelväg och ansett, att endast ifall det göres sannolikt från åklagarens sida, att en komplot förefunnits, skall inteckningen vara förverkad, men om inte detta göres sannolikt, skall man utgå ifrån, att inteckningshavaren varit i god tro, tills motsatsen bevisats eller gjorts sannolik. Det tycker jag för min del är det längsta man kan sträcka sig till. Emellertid kan man kanske antaga, att andra kammaren stannar vid vad utskottet föreslagit, och då vill jag i sammanjämkningssyfte instämma i det förslag, som gjorts av herr Rogberg.

Herr statsrådet **Hasselrot**: Vid behandlingen av denna fråga torde det böra framhållas, att inteckningar i fartyg under 250 ton redan nu i ganska stor utsträckning förekomma. Ägare av sådana fartyg ha sålunda nu en möjlighet att erhålla kredit mot inteckning i sina båtar. Det torde vara ganska klart, att om det av utskottet föreslagna stadgandet om intecknings förverkande nu skulle antagas, skulle denna kreditmöjlighet försvinna för ägare av båtar under 250 ton, en klass, som ju inbegriper i sig även fiskefartyg och där sålunda krediten kommer dem till godo, som utöva fiskerinäring. Det är med hänsyn till detta, som Kungl. Maj:t icke velat i likhet med utskottet föreslå förverkande av inteckningar, och det torde vara klart, att ett bifall till utskottsförslaget skulle vara ett hårt slag för den lojala fartygskrediten.

Herr **Larsson, Jacob**: Med anledning av vad som nu yttrades från regeringsbanken skall jag be att få meddela, att det inom utskottet upplysts, att särskilt fartyg tillhörande den bohuslänska fiskeflottan i mycket stor utsträckning äro belastade med inteckningar. Men vad som samtidigt upplystes angående formen för dessa inteckningar visade, att några sådana vådor, som här påvisats, näppeligen kunde vara att befara. Inteckningarna i den bohuslänska fiskeflottan utgöra i mycket stor utsträckning pant för lån, som äro anvisade av, som jag vill minnas det uppgavs, landstingen till fiskets understödjande. Inteckningar i fartyg såsom säkerhet för lån, beviljade av penninginrättningar, banker och dylikt, förekomma naturligtvis också. Jag hemställer, om det är någon, som kan antaga, att därest ett landsting eller en allmän penninginrättning anmäler sig som innehavare av en inteckning i fartyg, pant-rätten då verkligen på grund av fartygets förverkande skulle gå förlorad. Enbart det förhållandet, att innehavaren av inteckningen är en dylik inrättning, utgör ju det mest starka skäl för att han icke kan antagas stå i någon slags brottslig förbindelse med ägaren av fartyget. Nej, den trafik vi säkerligen ha att vänta är, att fartygen belastas skenbart med inteckningsskulder och att inteckningar lämnas till enskilda personer, som i händelse av behov skola presentera dem för att på den vägen omintetgöra den ekonomiska effekten av detta lagstadgande.

Herr **Borell**: Herr talman, mina herrar! Herr Jacob Larsson har framhållit, att det av utskottet föreslagna tillägget till § 16, nämligen att den på-

följden, att inteckningen skulle förklaras förverkad, icke skulle kunna inträda med mindre innehavaren blivit hörd i saken, skulle, med hänsyn till den avfattning utskottet givit åt ifrågavarande stadgande, vara ägnad att i hög grad förebygga, att inteckningar på detta sätt förklarades förverkade i andra fall, än då innehavaren verkligen icke befunnit sig i god tro. Jag har beträffande avfattningen av denna paragraf en alldeles motsatt uppfattning. Förverkade skall ju inträda som regel men påföljd skall icke inträda, där det med hänsyn till särskilda omständigheter befinnes uppenbart oskäligt. Bevisningsskyldigheten är sålunda lagd på inteckningshavaren, och det är givetvis synnerligen svårt för honom att åstadkomma en sådan bevisning. Åtminstone i de fall, där endast en ringa tid förflutit mellan den tidpunkt, då vederbörande inteckningshavare belånat inteckningen, och den tidpunkt, då den intecknade farkosten olagligen använts för smuggling eller därmed jämförligt, torde det väl vara nästan omöjligt för inteckningshavaren att åstadkomma en sådan bevisningsskyldighet. Praktiskt taget torde det väl bli så, att det blir regel, att inteckningarna enligt denna bestämmelse komma att förklaras förverkade, och undantag, att vederbörande inteckningshavare kunna rädda sig undan en sådan påföljd.

Nu sade herr Jacob Larsson, att redan den omständigheten, att det är ett penninginstitut, som är innehavare av inteckningen, skulle komma denna att stå över alla misstankar. Ja, det må vara sant, men då man vet hur svårt det är att få inteckningar i större och ännu mer i mindre fartyg belånade i penninginstitut och hur litet dessa uppskatta denna panträtt, torde det nog vara så, att personer, som vilja belåna mindre fartyg, i de flesta fall bli hänvisade till privatpersoner. Då blir det ju privatpersoner, vilka såsom inteckningshavare skola styrka sig vara i god tro, och detta tror jag i de flesta fall kommer att visa sig alldeles omöjligt.

Jag skall också säga ett par ord om den princip, som ligger under detta, nämligen att man förklarar redan uppkomna rättigheter förverkade på grund av senare tillkomna faktorer. Det måste redan i och för sig föranleda allvarliga betänkligheter att slå in på en sådan princip, då den alldeles givet måste rubba grunderna för kreditgivningen och öka svårigheterna för den legitima näringen. Nog är det ett statsintresse att förebygga olaglig införsel av sprit men det är också ett statsintresse att se till, att man inte lägger onödiga stenar i vägen för den legitima näringen, och jag tror för min del man kan våga säga, att det senare intresset måste anses större än det förra.

Jag tillåter mig på grund av vad jag nu anfört att instämma i herr Rogbergs yrkande.

Herr Björkman: Herr talman! Det förefaller mig, som om de herrar, vilka här talat emot de av utskottet föreslagna bestämmelserna i moment 3, ha förbisett vad som står i början av samma moment. Där står: »Då farkost, vilken besväras av inteckning, som sökts efter det denna lag trätt i kraft» etc. Den enda påföljden av bestämmelsen skulle ju kunna vara den, att långivare, efter det denna lag trätt i kraft, komme att bli åtskilligt försiktigare att lämna lån i fartyg än som möjligen hittills varit fallet. Det är väl också så att det lyckligtvis ännu är undantagsfall, att större fartyg användas i smuggeltrafik här i landet. Erfarenheten från Norge har emellertid visat, att en bestämmelse sådan den av Kungl. Maj:t föreslagna icke kommer att ha någon effekt. Ett bulvansystem kommer att införas här lika väl som i Norge och frågan är, om vi inte redan äro på väg.

Jag hemställer, herr vice talman, om bifall till utskottets hemställan.

Lagförslag
ang. olovlig
befattning med
spritdrycker
m. m.
(Forts.)

Lagförslag
ang. olovlig
befattning med
spritdrycker
m. m.
(Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på godkännande av den nu föredragna paragrafen samt vidare på godkännande av Kungl. Maj:ts förslag till paragrafens lydelse; och förklarade herr förste vice talmannen sig finna den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Jacob*, begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som beträffande 8 § av det utav sammansatta bevillnings- och första lagutskottet i utlåtande nr 1 under 1:o tillstyrkta lagförslaget godkänner Kungl. Maj:ts förslag till paragrafens lydelse, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes utskottets förslag i denna del.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 52.

9—14 §§.

Godkändes.

15 §.

Denna paragraf lydde:

1 mom. Tulltjänsteman, polisman eller lotstjänsteman, som anträffar spritdrycker eller vin, vilka skäligen kunna antagas vara förverkade på den grund att de äro olovligen införda, skall taga dryckerna i beslag tillika med kärl och emballage, vari de förvaras. Med egendom, som sålunda tagits i beslag, skall förfaras på sätt i 10 § i lagen om straff för olovlig varuinförsel finnes stadgat.

Vad nu sagts skall gälla jämväl med avseende å forslingsredskap, som skäligen kan antagas enligt denna lag vara förverkat.

2 mom. Lands- eller stadsfiskal eller kronobetjänt eller person, vilken särskilt förordnats att vaka över efterlevnaden av gällande förordningar angående tillverkning av brännvin och angående försäljning av rusdrycker, skall, då han anträffar spritdrycker eller vin, som skäligen kunna antagas vara förverkade jämlikt stadgande i 2 kap. i denna lag, taga dryckerna i beslag tillika med kärl och emballage, vari de förvaras. Beslag skall, där så ske kan, göras i två vittens närvaro, och skall innehavaren av vad som tages i beslag eller, om han är frånvarande, hans ombud på stället eller någon av hans husfolk tillsägas om beslaget.

3 mom. Då egendom tagits i beslag enligt 1 eller 2 mom., åligger det beslagaren, där han själv äger anställa åtal, att så snart ske kan väcka talan vid domstol med yrkande om egendomens förverkande eller ock förfara på sätt i 17 § sägs. Äger beslagaren icke själv anställa åtal, skall han ofördröjligen om beslaget göra anmälan hos vederbörande åklagare, vilken det åligger att pröva, huruvida beslaget skall bestå, och, därest beslaget finnes icke böra hävas, vidare förfara på sätt nyss sagts.

Innan domstol haft tillfälle att pröva beslag eller innan förordnande, som avses i 17 §, blivit meddelat, må den, som drabbats av beslaget, kunna hos vederbörande länsstyrelse eller, där åklagaren är tullverkets åklagare, hos generaltullstyrelsen påkalla beslagets hävande.

4 mom. Då egendom i annat fall, än som avses i 1 mom., tagits i beslag men ärendet på grund av sakens beskaffenhet överlämnas till tullverkets åklagare, så ock då mål hänvisas från allmän domstol till tullmålsdomstol, skall den beslagtagna egendomen överlämnas till den tullförvaltning, dit den bekvämligast kan föras, och skall med egendomen vidare förfaras på sätt i 10 § i lagen om straff för olovlig varuinförsel stadgas.

Enligt en vid paragrafen avgiven reservation hade herr Rogberg på åberopade grunder ansett, att 15 § 3 mom. borde erhålla följande lydelse:

3 mom. Då egendom tagits i beslag enligt 1 eller 2 mom., åligger det beslagaren, *där han icke själv äger anställa åtal, att ofördröjligen anmäla förhållandet hos vederbörande åklagare, vilken har att pröva, huruvida beslaget skall äga bestånd. Har ej talan angående egendomens förverkande blivit vid domstol väckt eller förordnande, som avses i 17 §, meddelats inom en månad från beslagets verkställande, skall beslaget gå åter.*

Innan domstol haft tillfälle att pröva beslag eller innan förordnande, som nyss sagts, blivit meddelat, må den, som — — — påkalla beslagets hävande.

Herr Rogberg: Jag erinrar mig icke, om det förut under debatten är omnämnt, men eljest framgår det av utskottets utlåtande och av den kungl. propositionen, att det lagförslag, som vi nu förehava, är att betrakta såsom en utbruten del ur andra författningar om olovlig varuinförsel m. m. I den lag om varuinförsel, som för närvarande är gällande och vilken, såvitt det gäller spritdrycker och vin, nu skulle ersättas med denna lag, finns ett stadgande om beslag av innehåll, att därest beslag skett men åtal för den brottsliga gärningen icke följt inom viss tid, nämligen en månad från beslaget, skall beslaget gå åter. Kungl. Maj:t har nu föreslagit, att denna bestämmelse skulle ändras, och utskottet har tillstyrkt Kungl. Maj:ts ändringsförslag, vilket går ut därpå, att beslaget får bestå och vederbörande åklagare anhängiggöra åtal vid den tidpunkt, som passar honom, d. v. s. när så ske kan. Jag anser, att den hittills gällande lagen och den bestämmelse, som gäller i varuinförsellagen, nämligen att beslag utan vidare av sig själv går åter, då åtal icke anställts inom en månad, är bra mycket bättre än den tidsutsträckning, som Kungl. Maj:t föreslagit. Jag grundar denna min uppfattning icke på någon erfarenhet om varuinförsellagens verkningar, men på en erfarenhet från ett angränsande område, nämligen författningarna angående avverkningen av skog i de norrländska länen. Dessa författningar innehålla bestämmelser, att beslag skall gå åter, när åtal icke anhängiggöres inom en månad. Jag vågar påstå, att det är en bestämmelse, som i och för sig är lämplig, passande och omtyckt av den stora allmänhet, vilken ju mycket väl kan bli utsatt för ett beslag av sådan beskaffenhet, att den, som gjort det samma, rätt snart finner, att han varit ute i ogjort väder och följaktligen låter beslaget utan vidare gå åter.

Nu har man till bekvämlighet för åklagarmyndigheterna velat bestämma en längre tid. Då åklagarmyndigheterna beträffande de nyssnämnda författningarna reda sig mycket väl med den korta tiden av en månad, finns det ingen anledning att understödja bekvämligheten för de åklagare, vilka i mål, varom här är fråga, skola utföra talan. Kungl. Maj:t, som haft sin uppmärksamhet riktad på saken och gjort den föreslagna ändringen efter beställan från

Lagförslag
ang. olovlig
befattning med
spritdrycker
m. m.
(Forts.)

Lagförslag
ang. olovlig
befattning med
spritdrycker
m. m.
(Forts)

åklagarhåll, har nu sagt, att den enskilda person, som finner sig förorättad av ett beslag och samtidigt utsatt för den förargelse, som ligger däri, att vederbörande åklagare halar på saken och icke bringar den till domstols prövning, har rättighet att vända sig till vare sig tullmyndighetens överordnade myndigheter eller till de allmänna åklagarnas överordnade myndigheter, d. v. s. länsstyrelsen, för att få en prövning om, huruvida beslaget skall äga bestånd. Men jag påstår, att man illa känner den fattigare och anspråkslösare delen av svenska folket, om man tror, att man där skall vara sinnad för att i småsaker begagna sig av en åtgärd, vilken är ganska besvärlig för dem. Däremot kan det kännas harmligt, att ett beslag, vars oriktighet är tydlig, ej av sig själv går åter.

Jag anser, att när Kungl. Maj:t här har föreslagit en ändring i bestående förhållanden, har Kungl. Maj:t gått fram med onödigt tillmötesgående mot myndigheterna och onödig stränghet mot allmänheten, varför jag yrkat, att det moment, som det nu gäller, nämligen 3 mom., skulle få en avfattning, som bringar detsamma i överensstämmelse med nu gällande rätt. Ehuru saken icke kan anses vara av större betydelse, vill jag dock yrka bifall till detta ändringsyrkande, d. v. s. till min vid denna paragraf avgivna reservation.

Herr Larsson, Jacob: Herr talman! Jag tror, att den föregående ärade talaren tar miste, om han anser, att denna bestämmelse är tillkommen av något slags hänsyn till åklagarnas bekvämlighet. Nej, den har uppkommit på grund av anförda klagomål och från myndigheterna uttalade önskemål, att det måtte lämnas öppet, på sätt som i Kungl. Maj:ts proposition skett, för åklagare att lämpa tiden för väckande av åtal. Det är därför, som Kungl. Maj:t föreslagit denna lydelse.

Då herr Rogberg menade, att man skulle taga hänsyn till den fattigare och menlösare allmänhet, som ju naturligtvis icke förstår sig på att anlita de utvägar, som här anvisas, tror jag, att han vädjar till humanitet på ett område, där det icke gärna bör kunna sättas ifråga, att en så synnerligt stor humanitet skall utövas, ty den allmänhet, som det här gäller, har nog reda på alla de smygvägar, som författningarna lämna öppna för alla dem, som så vilja, att driva sin trafik! Då skulle det vara högst märkvärdigt, om de icke skulle känna och förstå att begagna sig av de utvägar, som lagen medger för den, mot vilken beslaget riktas, att själv påkalla hävande av beslaget. Det heter nämligen i 15 §: »Innan domstol haft tillfälle att pröva beslag eller innan förordnande, som avses i 17 §, blivit meddelat, må den, som drabbats av beslaget, kunna hos vederbörande länsstyrelse eller, där åklagaren är tullverkets åklagare, hos generaltullstyrelsen påkalla beslagets hävande.» Där är sålunda en möjlighet öppen för dem, som drabbas av beslag, att själv påkalla prövning av beslagets laglighet.

Jag ber att få yrka bifall till paragrafen i enlighet med utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med föreliggande yrkanden propositioner, först på godkännande av den under behandling varande paragrafen samt vidare på paragrafens godkännande med den ändring, som förordats i herr Rogbergs därom avgivna reservation; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

16 § och den därtill hörande överskriften.

Dessa delar av lagförslaget hade följande avfattning:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

Förfarandet i vissa fall i fråga om
Egendoms förverkande.

16 §.

(i utskottets förslag:)

Förfarandet i vissa fall i fråga om
egendoms förverkande m. m.

16 §.

Lagförslag
ang. olovlig
befattning med
spritdrycker
m. m.
(Forts.)

Har egendom tagits i beslag med stöd av denna lag och föres talan om ansvar för brottslig gärning, som föranlett beslaget, må, ändå att den tilltalade är annan än ägaren till den beslagtagna egendomen, frågan om egendomens förverkande prövas i målet; dock må forslingsredskap icke förklaras förverkat, med mindre ägaren, där han är känd, erhållit underrättelse om målet i den ordning, som angående delgivning av stämning är stadgad.

Kan ej mot någon föras ansvarstalan, som i första stycket sägs, må ändå dock mot ägaren eller, om denne ej är känd eller ej kan med stämning anträffas, mot brukare, forslare eller annan innehavare av den beslagtagna egendomen vid domstol föras talan angående egendomens förverkande. Har den, som sålunda instämts, ej inställt sig vid rätten, må utan hinder därav frågan om egendomens förverkande av domstolen prövas.

Har egendom tagits i beslag med stöd av denna lag och föres talan om ansvar för brottslig gärning, som föranlett beslaget, må, ändå att den tilltalade är annan än ägaren till den beslagtagna egendomen, frågan om egendomens förverkande prövas i målet; dock må forslingsredskap icke förklaras förverkat, med mindre ägaren, där han är känd, erhållit underrättelse om målet i den ordning, som angående delgivning av stämning är stadgad.

Kan ej mot någon föras ansvarstalan, som i första stycket sägs, må ändå dock mot ägaren eller, om denne ej är känd eller ej kan med stämning anträffas, mot brukare, forslare eller annan innehavare av den beslagtagna egendomen vid domstol föras talan angående egendomens förverkande. Har den, som sålunda instämts, ej inställt sig vid rätten, må utan hinder därav frågan om egendomens förverkande av domstolen prövas.

Påföljd, som i 8 § 3 mom. sägs, må ej ådömas, med mindre inteckningens innehavare, där han är känd, erhållit underrättelse om målet i den ordning, som angående delgivning av stämning är stadgad.

I en vid förevarande paragraf avgiven reservation hade herr *Rogberg* yrkat, att 16 § — och i följd därav även underrubriken över samma paragraf — måtte godkännas i den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen.

Herr **Rogberg**: Herr talman! I anslutning till det beslut, som kammaren nyss fattade beträffande 8 §, får jag hemställa, att denna paragraf måtte godkännas i den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen och att i följd därav även rubriken över samma paragraf måtte avfattas i enlighet med den kungl. propositionen.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende å den nu föredragna paragrafen och den därtill hörande överskriften annat yrkande ej förekommit, än att dessa delar av lagförslaget skulle godkännas med den lydelse, Kungl. Maj:t föreslagit.

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets förslag i dessa delar samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

*Lagförslag
ang. olovlig
befattning med
spritdrycker
m. m.
(Forts.)*

Övriga delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

De återstående av utskottet tillstyrkta lagförslagen.

Godkändes.

Utskottets hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Herr talmannen infann sig och övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1924—1925 för viss personal inom den civila statsförvaltningen, i vad avser pensions- och indragningsstaterna;

nr 64, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om tillfällig löneförbättring under budgetåret 1924—1925 för en tjänsteman i riksbanken samt vissa befattningshavare vid Tumba bruk;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriskt lönetillägg åt vissa professorer m. fl., i vad avser elfte huvudtiteln, jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 70, i anledning av väckta motioner angående pensionsålder för kvinnlig befattningshavare m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande särskilda utskottets memorial nr 3, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande de i särskilda utskottets utlåtande nr 2 framlagda förslag dels angående försvarsväsendets ordnande och dels till värnpliktslag.

*Ang. kamrarnas
skiljaktiga
beslut
i fråga om försvarsväsendets
ordnande.*

Punkten 1.

I denna punkt hade utskottet anfört följande:

»I utlåtande nr 2 i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 20 angående försvarsväsendets ordnande och nr 21 med förslag till värnpliktslag ävensom i anledning av de inom riksdagens kamrar väckta motioner i dithörande ämnen hade utskottet hemställt bland annat:

dels att riksdagen — under förutsättning att riksdagen fattade beslut, som av Kungl. Maj:t godkändes, om antagande av ny värnpliktslag — under förklaring, att Kungl. Maj:ts proposition nr 20 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, ville bifalla vad utskottet i fråga om försvarsväsendets ordnande föreslagit;

dels att riksdagen — under förutsättning att riksdagen fattade beslut, som av Kungl. Maj:t godkändes, angående försvarsväsendets ordnande — med förklaring, att Kungl. Maj:ts förslag till värnpliktslag icke kunnat av riksdagen oförändrat antagas, ville för sin del besluta antaga en värnpliktslag av den lydelse, utskottets utlåtande utvisade.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herr Vennersten m. fl. hemställt bland annat, att riksdagen ville bifalla vad dessa reservanter i fråga om försvarsväsendets ordnande föreslagit ävensom antaga Kungl. Maj:ts förslag till värnpliktslag, dock med i reservationen för vissa lagrum föreslagen lydelse.

Ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag har i fråga om försvarsväsendets ordnande första kammaren bifallit den av herr Vennersten m. fl. avgivna reservationen, under det att andra kammaren bifallit utskottets hemställan. Vidare hava kamrarna fattat skiljaktiga beslut beträffande värnpliktslagen.

Med anledning av vad sålunda förekommit har utskottet till behandling förefört frågan om sammanjämkning av de skiljaktigheter, som alltså förefinnas mellan kamrarnas ifrågasvarande beslut.

Utskottet har därvid funnit nämnda skiljaktiga beslut icke kunna sammanjämkas, vilket utskottet härmed för riksdagen anmäler.»

Herr Ekman, Karl Johan: Herr greve och talman, mina herrar! Försvarsfrågan är fallen till följd av kamrarnas skiljaktiga beslut. Jag, och säkerligen även flera med mig, vilja härmed uttala vårt beklagande av den utgång, frågan sålunda fått. Vi hälsade med glädje den Tryggerska ministärens djärva och högsinnade vädjan till de borgerliga partierna — för vilka nödvändigheten av landets försvar dock står klar — att i denna fråga lägga partisplitet åsido och enligt samverka till en lösning av försvarsfrågan i samförståndets tecken och efter riktlinjer, som, vad försvarsorganisationen beträffar, voro så måttfullt avpassade, att vilket borgerligt parti som helst bort kunna, utan det ringaste uppgivande av sin allmänna ståndpunkt i fråga om rikets värn, förena sig om de väsentliga dragen därav. Vi beklaga, att partisplitet inom riksdagen för tillfället var starkare än känslan av gemensamt ansvar och starkare än insikten om nödvändigheten av att i denna fråga gå varandra till mötes.

Frågan går nu ut i valstriden. Vår livliga förhoppning är, att samförståndstanken där skall segra. Vi komma för vår del att i denna strid kämpa för samma mål, för vilket vi vid den gångna riksdagen satt in vår kraft, nämligen för en lösning i samförståndets tecken i så nära anslutning som möjligt till det av regeringen vid innevarande års riksdag framlagda förslaget, om ock riksdagens tydligt uttalade hållning i fråga om övningstiden torde göra en viss begränsning av denna nödvändig.

Vår innerliga önskan är, att fred och samförstånd måtte bliva rådande bland folken, och vi äro övertygade om, att utvecklingen också förr eller senare går därhän. Men för närvarande är läget sådant, att man icke kan stå till svars med en nedskrivning av vårt försvar under vad landets trygghet ovillkorligen fordrar, om fara skulle komma på. Vi äro övertygade om, att vårt folk *vill* hava ett försvar, som visserligen icke går utöver det nödvändiga eller under fredstid pålägger onödiga bördor, men som likväl är sådant, att det i farans stund erbjuder ett fullt tillräckligt skydd för vårt fäderneslands självständighet och oberoende. För detta vilja vi kämpa; och vi hoppas, att en sådan kamp i samförståndets tecken dock till slut skall segra.

Herr Lindhagen: Den föregående ärade talaren nämnde något om, att försvarsfrågan nu skall dragas ut i valrörelsen. Jag begagnar tillfället att få erinra om, att jag med kammarens tillstånd fått till statsministern framställa en interpellation, huruvida regeringen icke skulle finna det lämpligt, att den frågan kunde hänskjutas till konsultativ folkomröstning, huruvida utvecklingen i fortsättningen bör bygga på avrustning eller på en härordning. Nu hörde jag nyss av statsministern, att han icke tänker besvara denna interpellation.

Ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om försvarsväsendets ordnande. Detta förundrar mig heller icke så mycket i sakens nuvarande läge. Emellertid är detta sålunda sista tillfället att i kammaren påminna om interpellationens förekomst, och kammarens beslut att bevilja densamma.

(Forts.) För min del hoppas jag icke så mycket av valrörelsen, ty vi styras ju, såsom vi veta, av våra tidningar. Vi förmå icke att skaffa oss egna åsikter under det dagliga slitet, utan då det gäller, slå vi på omröstningsdagen upp vår tidning för att se efter, huru vi skola rösta, och detta kommer att övervägande fälla utslaget. Vidare förhåller det sig så, att en sådan allmän valrörelse gäller inte bara en enda fråga, utan det är många frågor, för vilka en representant går in. Då måste valmännen också taga hänsyn till detta. Därtill kommer, att det finns gamla riksdagsmän, som folk äro vana att låta sig representeras av. Man vill inte, åtminstone inte på landsbygden, där man är mera lojal i detta avseende, från riksdagsbänkarna avfolka gamla representanter, därför att de i en speciell fråga ha en annan mening än flertalet väljare.

Det kan ju hända, att en valrörelse kommer att kunna göra någon förskjutning åt den ena eller den andra sidan av en handfull mandat, och då blir ju det parti, som vunnit detta lilla tillskott, så förtjust, att man talar om »ett jordskred», under det att andra partier tro, att de gått under för all evighet. Men det betyder föga i utvecklingen, herr talman. I stort förändras ingenting och nästa gång blir det kanske tvärtom igen.

Jag beklagar sålunda, att statsministern icke framlagt förslag om konsultativ omröstning. Men det kan inte hjälpas, och jag förstår honom så väl. Jag har, som sagt, med detta endast velat påminna om att enligt min och många uppfattning är folkomröstning det enda sätt, varpå man nu kan få ett någorlunda bestämt besked om, huru frågan ligger ute i landet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, lades ifrågavarande punkt till handlingarna.

*Samman-
jämnings-
förslag ang.
flottans
ersättnings-
byggnad.*

Punkten 2.

I sitt utlåtande nr 2 hade särskilda utskottet bland annat hemställt, att — oavsett vilket beslut riksdagen i övrigt fattade i fråga om försvarsväsendets ordnande — ersättningsbyggnad av krigsfartygsmateriel, omfattande nybyggnad av två jagare, två torpedundervattensbåtar och två motortorpedbåtar, skulle äga rum under tiden 1924—1929.

Herr Vennersten m. fl. åter hade i sin vid utlåtandet avgivna reservation hemställt, att omförmälda ersättningsbyggnad skulle omfatta fyra jagare, tre torpedundervattensbåtar och två motortorpedbåtar.

Sedan första kammaren bifallit herr Vennerstens m. fl. reservation och andra kammaren utskottets hemställan samt kamrarna således stannat i skiljaktiga beslut uti ifrågavarande punkt, hade utskottet i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att första kammaren måtte biträda andra kammarens beslut, att ersättningsbyggnad av krigsfartygsmateriel, omfattande nybyggnad av två jagare, två torpedundervattensbåtar och två motortorpedbåtar skulle äga rum under tiden 1924—1929.

Herr Lindhagen: Som kammaren erinrar sig, förelåg i riksdagens bägge kamrar även motioner, väckta huvudsakligen av socialdemokrater och i viss mån även av kommunister och liberaler, där det förordades, att steget nu borde tagas för att få till stånd en plan för avrustning. Denna ståndpunkt samlade i första kammaren 45 röster och i andra kammaren 76 röster. Många av dem, som röstade för detta, voro kanske sådana, som med hänsyn till första kammarens beslut i försvarsfrågan ville markera en motsatt ståndpunkt. I alla

fall är det ett symptom, att ett så stort antal medlemmar av riksdagen icke ansett sig förhindrade att stödja en sådan uppfattning, och denna opinion har, såvitt jag kunnat finna, en ännu större resonans ute i landet.

Vid sådant förhållande får man icke förundra sig över, att vi, som hava denna uppfattning, icke gärna kunna vara med om ifrågavarande punkt. Denna punkt innefattar nämligen icke en plan för avrustning utan för nybyggnad av flottan under de år, som nu närmast stunda. Utskottet har i alla fall också betonat, att försvarsväsendets ordnande icke kan fristående för sig slutligen avgöras, utan att nybyggnadsfrågan för flottan då också kommer upp. Men det har av opportunitetsskäl och då bägge kamrarna uttalat sig för, att en sådan nybyggnad borde äga rum, ansett sig kunna sammanjämningsvis föreslå kamrarna denna nya utgift.

Då jag i överensstämmelse med den ståndpunkt jag intager i försvarsfrågan givetvis icke kan stillatigande vara med om detta, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets sammanjämningsförslag i denna punkt.

Herr Hellberg: Herr talman! Mot denna punkt skulle jag egentligen hava anmält en reservation. Jag har nämligen inom utskottet företrätt den meningen, att man inte nu utan vidare borde binda sig för en ny jagartyp, då jag befarar, att denna typ är för våra förhållanden både för stor och för dyrbar. Därför kan jag inte biträda utskottets hemställan på denna punkt. Jag skulle gärna vilja, att det av utskottet föreslagna beloppet beviljades för en tid av fem år, om blott användningen bestämdes annorlunda. Men det går inte för sig, och vid sådant förhållande har jag inte annat att göra än att biträda yrkandet på avslag i denna punkt.

Nybyggnadsarbetet behöver inte, i fall kammaren skulle avslå sammanjämnningen i denna del, avstanna. Statsutskottet har i sitt utlåtande nr 134 haft att behandla regeringens förslag om anslag för nästkommande budgetår till denna nybyggnad, och vid utlåtandet är fogad en reservation av herr Kvarnzelius m. fl., som just går ut på, att ersättningsbyggnaden för flottan skulle fortgå efter den linje jag antytt, d. v. s. att man skulle bygga torpedundervattensbåtar och motortorpedbåtar, men inte jagare. Det finnes sålunda möjlighet att sörja för, att nybyggnadsarbetet i behörig ordning fortsättes utan att man behöver binda sig vid den nya jagartypen, som jag anser behöva ytterligare prövas av riksdagen, innan den beslutas.

Jag biträder alltså, herr talman, yrkandet om avslag på denna punkt.

Herr Vennersten: Herr greve och talman! Jag skall inskränka mig till att med några få ord yrka bifall till utskottets hemställan.

Det har gjorts klart, att ett avslagsyrkande skulle kunna leda till att kammaren vidhölle sitt tidigare beslut, och sålunda förefaller det mig, som man knappast skulle kunna ifrågasätta bifall till ett sådant yrkande. För min del vill jag säga, att det vore väl mer än olyckligt, om icke riksdagen nu, då man lyckats genom ett enigt utskotts-förslag rädda denna lilla spillra av den stora försvarsplan, som var framlagd för riksdagen, skulle gå och bekräfta denna enighet genom ett enigt riksdagsbeslut. Man hade ju kunnat vänta sig, att från annat håll uppställts den frågan: varför har icke sammanjämnningen kunnat gå ut på något annat och mera, som ligger mellan första kammarens och andra kammarens beslut? Men på skäl, som av utskottet angivits, har man enat sig om den framställning, som här föreligger. Jag ber alltså, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Winberg: Herr talman! Det är en något egendomlig belägenhet vi befinna oss i här. Utskottet har i punkt 1:o förklarat, att det icke finnes

*Samman-
jämnings-
förslag ang.
flottans
ersättnings-
byggnad.
(Forts.)*

*Samman-
jämnings-
förslag ang.
flottans
ersättnings-
byggnad.
(Forts.)*

någon möjlighet att sammanjämka de olika besluten eller att i stort sett komma till någon lösning av försvarsfrågan i dess helhet. Emellertid, på grund av vissa uttalanden i utskottets utlåtande vid den tidigare behandlingen, kommer man här till det resultatet, att vad beträffar vissa detaljer skulle man kunna komma till ett positivt beslut i försvarsfrågan. Man måste då fråga, om det kan anses vara en riktig behandling av ärendet, att, då man först konstaterat att någon verklig lösning av frågan i dess helhet icke går att få, utan den skall gå ut för att bedömas av valmännen i årets valrörelse, man likväl sedan passar på att i förväg lösa vissa detaljer i ärendet, som dock sammanhånga med frågan i dess helhet. Detta anser jag vara att föregripa valmännens bedömande. Och då man varit nödsakad konstatera, att enighet icke kunnat uppnås vid årets riksdag i denna fråga, finner jag det icke heller konsekvent att nu söka lösa några detaljer, utan frågan i dess helhet bör lämnas till valmännens bedömande i den förestående valrörelsen, detta alldeles oavsett, huruvida man såsom motiv för sin ståndpunkt anför de skäl, som herr Lindhagen här framförde, eller står på en alldeles motsatt ståndpunkt. Ur ren konsekvenssynpunkt, ur synpunkten, hur ärendet riktigast bör behandlas, anser jag, att om riksdagen icke kan lösa frågan i dess helhet, så finnes ingenting, som tränger till att man skall rycka ut vissa detaljer och lösa dem i förväg. Denna min ståndpunkt är ingalunda motiverad därav, att jag mera tycker om torpedbåtar än jagare, liksom en föregående talare, utan därför att det är inkonsekvent från riksdagens sida att nu lösa vissa detaljer. När ärendet icke kan lösas i år, bör man taga konsekvensen av detta och låta frågan i dess helhet gå ut till bedömande av valmännen. Om man yrkar avslag på förevarande punkt och det blir kammarens beslut, skulle det innebära, att kammaren måste kvarstå på den ståndpunkt kammaren förut intagit och vidhålla det beslut den tidigare fattat. Jag föreställer mig, att resultatet då blir, att även i denna punkt nödgas utskottet konstatera, att någon enighet kamrarna emellan har icke kunnat åstadkommas. Detta är i full konsekvens med den ståndpunkt riksdagens kamrar intagit till frågan i dess helhet, och därför anser jag det också riktigast att avstå från att lösa dessa detaljfrågor.

Herr talman! På dessa grunder hemställer jag att få yrka bifall till det framställda avslagsyrkandet.

Herr Kvarnzelius: Herr greve och talman! Såsom herr Hellberg tidigare redan anført föreligger här, såsom bordlagt första gången, ett utlåtande från statsutskottet, nr 134, åtföljt av en reservation av mig m. fl., rörande detta samma ämne. Anledningen varför jag reserverat mig framgår av motiveringen. Jag anser, att det skulle vara till stor skada, i varje fall icke lyckligt, ifall riksdagen redan nu skulle anse sig bunden vid den jagartyp, som föreslagits av de marina myndigheterna. När det ärendet förevar i statsutskottet och det gällde, att anslag för 1924—1925 skulle anvisas till nybyggnadsändamål för flottan, rådde det ganska stor tvekan, hur pass långt riksdagen genom sina beslut bundit sig för denna typ. För min del ville jag i det längsta vidhålla den meningen, att riksdagen icke fixerat sin ståndpunkt så starkt, att det icke skulle finnas möjlighet för riksdagen att vid närmare övervägande kunna vidtaga någon jämkning. Det bestreds emellertid från annat håll, att en sådan uppfattning skulle kunna göras gällande. Det ansågs att de redan fattade besluten voro fullständigt bindande och att man icke hade annat att göra än att i enlighet med dessa beslut anvisa medlen. I min egenskap av ordförande i utskottet ville jag av lätt förklarliga skäl icke driva min mening till det yttersta, såsom jag säkerligen hade gjort, om jag suttit där såsom ledamot av utskottet endast, utan jag fann mig i att utskottets beslut utföll i enlighet med

den mening, som företrädde från det andra hållet och påyrkade icke votering, men jag tillkännagav samtidigt, att jag skulle låta utskottets utlåtande åtföljas av en reservation från min sida.

Nu är jag för min del fortfarande i någon mån tveksam om, hur ärendet kan komma att ligga, i händelse denna kammare skulle i enlighet med herr Lindhagens yrkande avslå den föreslagna sammanjämkningen. Jag har icke särskilda utskottets utlåtande till hands, så att jag kan se, hur det beslut är formulerat, som föreligger i fråga om nybyggnadsanslaget till flottan, om i dess kläm bestämt hemställas om beviljande av visst antal miljoner för byggande av den och den båten. Skulle detta vara förhållandet och då det icke kan bli någon sammanjämkning i försvarsfrågan i övrigt, skulle resultatet av ett bifall till avslagsyrkandet kanske slutligen bli en gemensam votering mellan de två olika beloppen: det av andra kammaren beslutade nybyggnadsanslaget och det av första kammaren beslutade nybyggnadsanslaget. Det är klart, att i det skede av riksdagen, vari vi befinna oss, jag för min del icke vill medverka till, att resultatet av ett bifall till avslagsyrkandet blir en gemensam votering. Men när jag icke har tillräcklig kännedom om klämman i det särskilda utskottets utlåtande, kan jag icke bestämt yttra mig om saken. Om icke den risken funnes, skulle jag emellertid hava stark benägenhet för att ansluta mig till avslagsyrkandet, icke därför att jag icke vill bevilja 23,5 miljoner till nybyggnad av vår flotta, utan därför att jag är fullkomligt övertygad om att det vore ett olyckligt beslut, om vi skulle lägga ner 7,5 miljoner i en jagare.

Jag ber om ursäkt, herr talman, att jag för ett ögonblick går in på själva typfrågan i detta sammanhang. Herrarna hava säkert i minne 1914 års försvarsreform. Den innebar i fråga om jagare ett kostnadsbelopp av 2 miljoner kronor och för undervattensbåtar ungefär samma belopp. Priset på undervattensbåtar enligt Kungl. Maj:ts proposition är beräknat till 4,5 miljoner, men priset på jagare har sprungit upp från 2 miljoner till 7,5 miljoner kronor. För min del tror jag, att det är illa använda pengar att nedlägga så stort belopp i så bräcklig stridsmateriel, som jagare måste anses vara. Herrarna skola komma ihåg, att dessa jagare hava icke tjockare plåtskrov än de båtar, som ligga här vid kajerna och gå med passagerare i skärgården. Att lägga ned så stort belopp som 7,5 miljoner i så bräckliga redskap anser jag icke förenat med klok statsekonomi. Jag tror, att man får mera effektiv och mera säker användning för dessa pengar, i fråga om anskaffande av god krigsmateriel även för sjöförsvaret, genom att lägga ned dem i andra stridsmedel än jagare.

På denna grund har jag inom statsutskottet haft den uppfattningen — och jag tror mig utan överdrift kunna säga, att det finnes en övervägande majoritet i närvarande stund inom statsutskottet, som delar denna uppfattning — att det skulle vara till nytta för försvaret, ifall riksdagen bleve i tillfälle att pröva jagartypen ännu en gång, innan man bestämmer sig för densamma, så att man får se till, om man icke möjligen skulle kunna pressa ned kostnaderna eller också gå över till att i stället bygga flera undervattensbåtar eller motortorpedbåtar.

Under förutsättning att ett avslagsyrkande icke resulterar i, att vi i riksdagens elfte timme och femtionionde minut få en gemensam votering i en så pass betydelsefull fråga som denna, kommer jag, herr greve och talman, att ansluta mig till dem, som rösta för avslag på sammanjämkningsförslaget.

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman! När sammanjämkningsfrågan var före i försvarsutskottet, tillät jag mig framhålla, att därest icke den föreslagna sammanjämkningen biträdde av utskottets majoritet, skulle följden med nödvändighet bli en gemensam votering, och resultatet av en sådan föreföll

*Samman-
jämknings-
förslag ang.
flottans
ersättnings-
byggnad.
(Forts.)*

*Samman-
jämnings-
förslag ang.
flottans
ersättnings-
byggnad.
(Forts.)*

mig icke kunna bliva annat än bifall till andra kammarens beslut, då första kammarens oförändrade beslut skulle komma att stå emot andra kammarens oförändrade beslut. Vid sådant förhållande föreföll det mig vara en genväg och en rakare väg på samma gång att komma till ett omedelbart beslut, om första kammaren biträdde andra kammarens beslut med den motivering, som här är given och som håller frågan öppen om ett större anslag. Men jag skall tillägga ett par ord med avseende å den fråga det här gäller.

Här föreligga skiljaktiga beslut mellan de båda kamrarna, icke i fråga om huruvida anslag skall givas, utan endast i fråga om antalet fartyg inom de olika typerna. Inom försvarsutskottet har frågan angående jagartypen varit uppe under behandling, och där har debatterats, om man skulle ansluta sig till den större eller den mindre typen. Därvid har framhållits, att om man anslöte sig till den mindre typen, skulle antalet bliva större, men det ifrågasattes, om ej effektiviteten då skulle bliva mindre. Det är ur den synpunkten, som samtliga förslagen, både utskottets förslag och reservationen, gå ut från den större typen för en kostnad av omkring 7 miljoner kronor per fartyg. Och jag betonar, att i detta avseende föreligger ingen skiljaktighet. Det första kostnadsförslaget löd på 9 miljoner kronor. Det nedprutades till 7,150,000 kronor för den första jagaren, och tog man 4, skulle det bliva 7 miljoner kronor. Utskottets förslag omfattar två jagare till ett pris av 14,300,000 kronor, därför att man räknar med den större kostnaden för var och en. Av allt följer, att det är just samma typ, som är avsedd både i utskottets förslag och i herr Vennerstens reservation, vilken första kammaren antagit för sin del. Den typen är klar både i utskottets förslag, som antagits av andra kammaren, och i den Vennerstenska reservationen, som är antagen här i kammaren. Både i utskottets förslag och i den Vennerstenska reservationen är det tillika angivet det antal, som skulle byggas och den sammanlagda kostnaden, som härtill skulle beräknas. Därtill kommer, att när ärendet behandlades i kamrarna, så blev, fastän denna punkt ingick i den stora punkt 1), som omfattade försvarsförslaget i dess helhet, med undantag av de särskilda skrivelseförslagen, denna punkt genom särskilt beslut utbruten och behandlad såsom ett särskilt ärende. Därjämte bör det erinras om, att såväl i utskottets förslag som i den Vennerstenska reservationen, som första kammaren tagit, är det uttryckligen sagt, att, oavsett hur frågan löses eller icke löses av riksdagen, skall anslaget utgå, i ena fallet för det antal, som andra kammaren antagit, och i andra fallet för det antal, som första kammaren bestämt. I själva slutklämman finns icke någon slutsumma utsatt, vare sig i utskottets förslag eller i reservationen. Den enda reservation, i vilken en slutsumma var utsatt, var bondeförbundets reservation. Det ansågs vara ganska överflödigt att sätta ut summan, då den fanns angiven i motiveringen och med nödvändighet följde av det antal fartyg som var bestämt i klämman. Då emellertid både av utskottets förslag och av reservationen framgår, att icke mer än 3,5 miljoner skulle utgå nästkommande år och det förutsattes, att statsutskottet skulle komma in med förslag angående nästa års andel i kostnaderna, fann man det överflödigt att i klämman upptaga summan; den var ju involverad i det antal fartyg, som riksdagen beslöt. Vid sådant förhållande kan jag för min del icke se annat, än att, om första kammaren avslår sammanjämkningen, detta betyder, att första kammaren vidhåller den Vennerstenska reservationen med dess 4 jagare och att det därefter måste bli gemensam votering för att bestämma de grunder efter vilka de 3,5 miljonerna skola utgå. Att bevilja detta anslag utan att hava någon grund för det, synes mig icke gärna vara möjligt. Och grunden är given genom riksdagens beslut i anledning av försvarsutskottets hemställan.

Med stöd av denna resonemang, herr greve och talman, ber jag att få yrka bifall till det sammanjämningsförslag, som av utskottet har framställts.

Herr Lindhagen: Ifråga om konsekvenserna av ett avslag på denna sammanjämningspunkt vill jag säga, att det kanhända leder till, att första kammarens beslut fortfarande blir första kammarens beslut, men det blir i alla fall icke riksdagens beslut; med andra ord: avslagsyrkandet från min sida går ut på, att denna punkt också bör bli föremål för behandling i sammanhang med försvarsfrågan i dess helhet. Den bör ingå i det beslut, som fattades under föregående punkt, där utskottet understrukt, att så rätteligen bör ske. Utskottet yttrar: »Uppenbart är, att denna nybyggnadsfråga står i sådant samband med försvarsväsendets ordnande i övrigt, att densamma icke kan fristående för sig slutligen avgöras.» Nu ha vi, som icke äro experter i denna fråga, hört, att det gäller här en viss jagaretyp, om vilken jagare statsutskottets ärade ordförande nyss sade, att den överhuvud taget vore att betrakta såsom ett nötskal, vilket jag även tror. Men att nedlägga 7,5 miljoner kronor bara på ett av dessa nötskal under de närmaste åren, då ingen människa väl tror att vi få bruk för desamma, är en misshushållning från statens sida, som icke bör få ske. Tänk om man använde dessa 7,5 miljoner kronor i stället för att uppmuntra jordbruket, för skogsodling och för befrämjande av egnahems bildande, vilken stor nytta skulle det icke innefatta! Man vill ha dessa båtar, icke därför att något äventyr hotar just nu, ty att någon fara hotar under de närmaste åren, det kan väl ingen här tänka sig, och för övrigt, även om så vore fallet, så lära vi nog ej kunna klara oss med dessa småsaker. Att nu besluta utgifter för dessa år, det borde icke ske annat än i samband med övervägande av försvarsfrågan i dess helhet och i samband med övervägande om, vilka försvarsmedel under nuvarandet tidsförhållande i vårt land sjövapnet mest påkallar. Att, såsom man vill, fatta det nu föreslagna beslutet bara för att undgå gemensam omröstning, det bleve en dyrbar omväg. Om mitt yrkande bifalles, går saken tillbaka till utskottet, och utskottet får då meddela, att frågan har förfallit. Om däremot frågan går till gemensam votering äventyras ett beslut, som en ganska stor del av kammarens ledamöter är på det klara med, att det skulle vara synnerligen förhastat.

Jag vidhåller således mitt yrkande om avslag.

Herr Wigforss: Jag har begärt ordet med anledning av herr Winbergs yttrande, men mina ord kunna också tillämpas på en del av vad herr Lindhagen sagt. Det är så, att det föreligger nog ett missförstånd från herr Winbergs och i viss mån även från herr Lindhagens sida, då de anse, att här utbrutits en viss del av frågan vid detta förslag till sammanjämkning. Saken ligger icke riktigt så. Visserligen är det här fråga om att utbryta en viss del av försvarsfrågan, men detta utbrytande skedde redan i det ursprungliga förslaget. Även om man kommit till ett positivt beslut vid första behandlingen, så hade denna fråga blivit utbruten och ifrågavarande nybyggnad börjat redan under budgetåret 1924—1925. Sålunda, om man opponerar sig här, borde oppositionen redan hava kommit vid den första behandlingen av frågan.

Vad sedan beträffar frågan om att bifalla eller avslå sammanjämkningen i denna punkt, skall jag gärna erkänna, att jag varit mycket tveksam i fråga om den föreslagna jagaretypen. Det är mycket möjligt, att den är onödigt dyr, och det är mycket möjligt, fastän jag skulle vilja tillägga icke mycket troligt, att, om utredningen fortsattes, man från sjömilitärt håll kan komma fram med förslag om en annan och billigare fartygstyp.

Såsom frågan nu ligger, då utskottet praktiskt taget enhälligt anslutit sig till sammanjämkningen, kan jag för min del icke göra annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

*Samman-
jämnings-
förslag ang.
flottans
ersättnings-
byggnad.
(Forts.)*

Samman-
jämnings-
förslag ang.
flottans
ersättnings-
byggnad.
(Forts.)

Herr Kvarnzelius: Herr greve och talman! Efter vad som uppgivits skulle förhållandet vara det, att såväl i särskilda utskottets kläm som i den av första kammaren bifallna reservationen icke alls skulle ha nämnts någon viss summa utan endast antalet krigsfartyg: jagare, undervattensbåtar, och motortorpedbåtar. Vid sådant förhållande är det litet svårt att förstå, huru det skulle vara möjligt att göra upp en voteringsproposition, som kan tjäna till ledning för statsregleringsändamål i detta fall. Jag tycker, att det i denna fråga ligger närmast till hands, att utskottet finner ärendet icke vara av beskaffenhet att kunna bli föremål för gemensam votering. Jag får säga, att om det verkligen varit särskilda utskottets mening att lägga upp dessa klämmor på sådant sätt, att de eventuellt skulle resultera i en gemensam votering, så äro de ganska ofullständiga; det är det minsta man kan säga. Man borde dock ha vågat sig på att i klämman sätta in den summa, som i sista hand kunde komma att avgöras genom gemensam votering. Jag kan gärna tillägga, att om vid försvarsfrågans behandling i övrigt man inom särskilda utskottet gått till väga efter samma grunder, som det förefaller vara förhållandet här i fråga om fartygsmaterielen, så tror jag man kan säga, att det icke är underligt, att försvarsfrågan i närvarande stund ligger såsom den ligger.

Herr Reuterskiöld: Herr greve och talman! Jag ber att få uppläsa den mening i särskilda utskottets betänkande, som angår detta. Det heter där: »Utskottet förordar, att 3,5 miljoner kronor av nämnda belopp utgå under budgetåret 1924—1925, samt att återstoden eller 20,22 miljoner kronor fördelas å budgetåren den $\frac{1}{7}$ 1925— $\frac{30}{6}$ 1929.» Detta är sammanfattningen av vad som säges, och i slutklämman har, utan att något belopp angivits, endast med hänvisning till motiveringen, upptagits det antal fartyg, som ligger till grund för denna beräkning. Precis detsamma är fallet med herr Vennerstens reservation, fast slutbeloppet där är 40 miljoner kronor i stället för 23,72 miljoner kronor.

Herr Vennersten: Herr greve och talman! Jag är den förste att beklaga, att vi i försvarsutskottet icke haft tillgång till den erfarna kraft, som leder statsutskottets förhandlingar; den skulle utan tvivel hava varit synnerligen välkommen. Jag kan för övrigt säga, att jag i allo ansluter mig till den förklaring, herr Reuterskiöld avgivit och som också vunnit snart sagt enhälligt stöd i utskottet. Utskottsarbetet var i allra högsta grad försvärat på grund av den splittring, som redan från början rådde i försvarsfrågan, och att därför resultatet av utskottets arbete, som här föreligger, presenterar en allt annat än tilltalande anblick, är under sådana förhållanden icke svårt att förstå. Nu vågar jag vädja till den ärade statsutskottsordföranden, om icke det lyckligaste i alla fall vore att nu stanna vid det sammanjämningsförslag som föreligger. Hur tro herrarna, att det skulle gå, om den s. k. typfrågan kastats ut till vidare utredning? Tro herrarna, att det skulle leda till ett bättre och lyckligare resultat? Vår flotta lider i allra högsta grad av den vanvård och vårdslöshet, höll jag på att säga, som statsmakterna visat i fråga om flottans vidmakthållande, och vi ha alla ansett, att nu måste något göras. Låt oss icke försitta tiden ytterligare, utan besluta i enlighet med det som kunnat ena utskottet i så övervägande grad, som här är fallet, och låt oss taga detta minimum, som andra kammaren redan beslutat sig för, samt godkänna det föreliggande sammanjämningsförslaget.

Herr Winberg: Herr Wigforss trodde, att här var ett förbiseende från herr Lindhagens och från min sida, och han sade, att det yrkande vi här gjorde hade

bort göras, när särskilda utskottets utlåtande nr 2 behandlades. I mitt första anförande erinrade jag därom, att anledningen till, att vi nu stodo i den ställning, där vi nu stå beträffande denna detalj, berodde på uttalanden i utskottets utlåtande nr 2. Det har alltså icke förbigått mig. Jag konstaterade, att där var ytterligare ett missgrepp i utlåtandet nr 2, och kanske hade vi bort uppehålla oss vid och vänt oss mot detta, då frågan behandlades förra gången, men det var svårt att uppehålla sig vid alla svaga punkter i utlåtandet; därför må herrarna ursäktas, att vi icke gjorde det. Emellertid, såsom saken ligger och med den utgångspunkt jag har och då vi nu se, att genom denna lilla port i utskottets betänkande ämnar man gå till att mer eller mindre positivt lösa vissa detaljfrågor på detta område, finnes icke någon annan möjlighet, när ärendet nu är till behandling, än att vända sig mot förslaget och reagera mot en sådan tingens ordning, oavsett huruvida tillvägagångssättet är i full överensstämmelse med den tanke utskottet utstakat i sitt betänkande. Jag har visat, att utskottet, enligt min mening, varit onödigtvis angeläget om att här komma fram partiellt till positiva beslut, även om icke någon uppgörelse skett i huvudfrågan. De kosekvenser, som skulle följa härav, skall jag icke inlåta mig på. Det förefaller emellertid egendomligt, ifall man skulle votera om en sak, där det icke finnes någon siffra nämnd och där man komme att votera endast om en viss tidsperiod. Emellertid får den saken bliva utredd sedan. Såsom ställningen nu är, har jag all anledning att vidhålla mitt yrkande om avslag.

*Samman-
jämknings-
förslag ang.
flottans
ersättnings-
byggnad.
(Forts.)*

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad särskilda utskottet hemställt i sitt memorial nr 3 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 50.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag till försvarsdepartementet, marinförvaltningen och försvarsväsendets lönenämnd;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande vissa anslag under fjärde huvudtiteln;

nr 124, i anledning av kamrarnas återremiss av statsutskottets utlåtande nr 42 i anledning av väckt motion om rätt för vissa marinintendenter att såsom tjänstetid tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 125, i anledning av väckt motion om löne- och pensionsreglering för personal på reservstat;

nr 126, i anledning av väckt motion rörande tjänsteårsberäkning för viss fästningspolispersonal;

nr 127, i anledning av väckt motion om anslag för inredning av bostäder i en fängelsebyggnad i Karlskrona;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i planen för ämbetsbyggnaden å tomten nr 3 i kvarteret Murmästaren i Stockholm; och

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för färdigställande av vissa påbörjade arbeten för telegrafverkets samt statens järnvägars och vattenfallsverks räkning för bekämpande av arbetslösheten.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna statsutskottets memorial nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med redogörelse för resultaten av en genom djupborrningar utförd undersökning rörande malmernas dimensioner på djupare nivåer inom Kiirunavaara och Gällivare malmberg.

Vid förnyad föredragning av sammansatta stats- och bevillningsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fond av rusdrycksmedel, m. m. ävensom i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. hand-
läggningen av
vissa besvärsmål m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statskontoret, kammarrätten, riksräkenskapsverket och allmänna civilförvaltningens lönenämnd jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 29 februari 1924 dagtecknad proposition, nr 121, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels

i riksstaten för budgetåret 1924—1925 uppföra det ordinarie förslagsanslaget till statskontoret med oförändrat belopp 320,300 kronor;

dels

a) i riksstaten för budgetåret 1924—1925 uppföra det ordinarie förslagsanslaget till kammarrätten med oförändrat belopp 346,000 kronor;

b) för budgetåret 1924—1925 till upprätthållande av kammarrättens verksamhet anvisa ett extra anslag av 130,000 kronor;

dels

a) förklara, att i fråga om de för riksräkenskapsverket avsedda ordinarie befattningar den ändring skulle vidtagas, att antalet revisorer (lönegraden B 14) skulle utgöra 26;

b) godkänna följande stat för riksräkenskapsverket, att tillämpas från och med den 1 juli 1924:

Stat:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsanslag</i>	kronor 383,000
Vikariatsersättningar, <i>förslagsanslag</i>	» 12,000
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m.	» 38,000

Förslagsanslag kronor 433,000;

c) i riksstaten uppföra det ordinarie förslagsanslaget till riksräkenskapsverket med 433,000 kronor;

d) besluta, att revisorerna Lars Olsson Rönnow, Gustaf Arvid Åman-Nilsson, Johan Frode Lundberg, Otto Berndt Tage Silfwerskiöld och Oscar Fredrik Wilhelm Schnell skulle från och med den 1 juli 1924 uppföras å allmänna indragningsstaten med rätt för dem att, så länge de kvarstode å ifrågavarande stat, med bibehållen tjänstgöringsskyldighet uppbära lön i enlighet med avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen;

e) till upprätthållande av riksräkenskapsverkets verksamhet för budgetåret 1924—1925 anvisa ett extra anslag av 25,000 kronor;

dels ock

till allmänna civilförvaltningens lönenämnd för budgetåret 1924—1925 anvisa ett extra anslag av 25,000 kronor.

I sammanhang med frågorna om anslag till statskontoret, kammarrätten, riksräkenskapsverket och allmänna civilförvaltningens lönenämnd hade departementschefen till behandling upptagit ett av statens besparingskommitté framlagt förslag angående förenklad handläggning av administrativa mål rörande avlönings- m. fl. förmåner åt statstjänstemän samt vissa av statsmedel utgående ersättningar.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft två motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr T. Julin, nr 295, och den andra inom samma kammare av herr G. Rosén, nr 279.

I den förstnämnda motionen hade hemställts, att riksdagen måtte, under förutsättning av bifall till motionärens begäran i motionen om antagande av vissa lagar (I:280), besluta att till förstärkning av riksräkenskapsverkets arbetskrafter upptaga ett anslag av 10,500 kronor å riksräkenskapsverkets stat för en byråchef, som fullgjort vad författningarna föreskreve dem, som i domarämbeten finge nyttjas.

I motionen nr 279 hade föreslagits, att förevarande proposition, i vad den avsåge överflyttande av domsrätt i vissa mål till riksräkenskapsverket, icke måtte bifallas,

att de två byråchefsbefattningarna i riksräkenskapsverket skulle indragas från och med den 1 juli 1924.

att de nuvarande innehavarna av dessa befattningar från nyssnämnda tid skulle uppföras å allmänna indragningsstaten med samma rätt och samma skyldigheter som i propositionen föreslagits beträffande de revisorer, som skulle å nämnda stat uppföras, samt

Ang. hand-
läggningen av
vissa besvärsmål m. m.
(Forts.)

Ang. hand-
läggningen av
vissa besvär-
smål m. m.
(Forts.)

att chefsbefattningen för riksräkenskapsverket vid inträffande ledighet skulle nedflyttas från generaldirektörsgraden (3:e lönegraden) till överdirektörsgraden (2:a lönegraden).

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å herrar Julins och Roséns berörda motioner

a) i riksstaten för budgetåret 1924—1925 uppföra det ordinarie förslagsanslaget till statskontoret med oförändrat belopp, 320,300 kronor;

b) i riksstaten för budgetåret 1924—1925 uppföra det ordinarie förslagsanslaget till kammarrätten med oförändrat belopp, 346,000 kronor;

c) för budgetåret 1924—1925 till upprätthållande av kammarrättens verksamhet anvisa ett extra anslag av 130,000 kronor;

d) förklara, att i fråga om de för riksräkenskapsverket avsedda ordinarie befattningar den ändring skulle vidtagas, att antalet revisorer (lönegraden B 14) skulle utgöra 26;

e) godkänna följande stat för riksräkenskapsverket, att tillämpas från och med den 1 juli 1924:

Stat:

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsanslag</i>	kronor 383,000
Vikariatsersättningar, <i>förslagsanslag</i>	» 12,000
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m.	» 38,000

Förslagsanslag kronor 433,000;

f) i riksstaten uppföra det ordinarie förslagsanslaget till riksräkenskapsverket med 433,000 kronor;

g) besluta, att revisorerna Lars Olsson Rönnow, Gustaf Arvid Åman-Nilsson, Johan Frode Lundberg, Otto Berndt Tage Silfwerskiöld och Oscar Fredrik Wilhelm Schnell skulle från och med den 1 juli 1924 uppföras å allmänna indragningsstaten med rätt för dem att, så länge de kvarstode å ifrågavarande stat, med bibehållen tjänstgöringsskyldighet uppbära lön i enlighet med avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen;

h) till upprätthållande av riksräkenskapsverkets verksamhet för budgetåret 1924—1925 anvisa ett extra anslag av 25,000 kronor;

samt

i) till allmänna civilförvaltningens lönenämnd för budgetåret 1924—1925 anvisa ett extra anslag av 25,000 kronor.

I motiveringen hade utskottet uttalat sig beträffande det av departementschefen framlagda förslaget angående förenklad handläggning av vissa administrativa mål.

Reservation hade avgivits av herr E. A. Hallin, vilken, med instämmande av herrar J. L. Widell och J. G. Waller, ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen utvisade, samt att utskottet bort hemställa,

I) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å herrar Julins och Roséns berörda motioner, den sistnämnda i vad densamma avsåge indragning av två byråchefs-befattningar hos riksräkenskapsverket samt nedflyttning av chefsbefattningen från generaldirektörs- till överdirektörsgrad,

a) — i) — — — — (lika med utskottet).

II) att herr Roséns motion måtte i övrigt anses besvarad genom vad förut anförts.

*Ang. hand-
läggningen av
vissa besvärsmål m. m.
(Forts.)*

Herr Hallin: Herr greve och talman, mina herrar! Ärendena hopas i riksdagens elfte timme, och i synnerhet trängas de stora frågorna ofta på kamrarnas sista föredragningslistor. Kamrarnas ledamöter torde därför vara ursäktade, om de icke hunnit att tillräckligt sätta sig in i alla de frågor, som föreligga, och det kan ju då också vara ursäktat om man icke hunnit sätta sig in i den enligt min mening stora och invecklade fråga, som nu ligger före till avgörande.

Spörsmålet gäller i korthet att helt och hållet lägga om den administrativa processordningen. Ärendets riksdagsbehandling har ju komplicerats genom det formella framställningssätt, som Kungl. Maj:t här begagnat sig av, nämligen att i statsförslagen för statskontoret, kammarrätten och riksräkenskapsverket inlägga en motivering, som behandlar denna processuella omläggning. Härigenom har frågan i dess helhet kommit att remitteras till statsutskottet, där den enligt mitt förmenande har ganska liten hemortsrätt. Inom denna kammare väcktes ju en motion i anledning av den kungl. propositionen, vilken motion emellertid på grund av sitt sakliga innehåll kom att remitteras till lagutskottet. En inbjudning från detta utskott att behandla den kungl. propositionen i sammansatt stats- och lagutskott blev emellertid icke accepterad av statsutskottet. För min del kan jag icke undertrycka den känsla jag har, att sålunda denna proposition nr 121 icke har fått den ingående och sakliga förberedande utskottsbehandling, som dess vikt tarvar.

Nu har det sagts, även i statsutskottet, att när Kungl. Maj:ts regering lagt fram denna fråga och i denna regering sitta jurister av så eminent betydelse, hade vi i statsutskottet i kärnfrågan ingenting annat att göra än att acceptera Kungl. Maj:ts förslag. För min del har jag icke kunnat ansluta mig till denna blinda auktoritetstro utan ansett mig såsom statsutskottsledamot vara skyldig att söka tränga in i den sakfråga, som blivit oss förelagd, och när jag alltså på tredje avdelningen ställdes inför nödvändigheten att fatta ståndpunkt till den, har jag noga prövat förslaget, och detta har resulterat i den reservation, som jag fogat vid detta utskottsutlåtande.

En allmän tvekan gjorde sig också gällande på tredje avdelningen, när ärendet där förekom, om man skulle, på den utredning som förelåg, våga gå in på den föreslagna förändringen rörande besvär- och anmärkningsmåls fullföljande, en förändring som bestod i att dessa mål icke längre skulle gå till regeringsrätten utan stanna i kammarrätten såsom sista instans. Samma tvekan uttalades också i statsutskottets plenum. Jag är fullkomligt ense med Kungl. Maj:t därom, att man skall försöka på allt sätt förenkla förvaltningen såväl som jurisdiktionen, och här är fråga om att förenkla den administrativa jurisdiktionen, och att man på allt sätt bör försöka förbilliga densamma. Men givetvis kan man för att nå detta mål begagna olika vägar. För min del vill jag i största korthet angiva, varför jag för min del icke kan — åtminstone ej nu och på den föreliggande utredningen — biträda den väg, som Kungl. Maj:t i detta fall föreslagit.

Vad för det första angår förslaget, att kammarrätten skulle bli sista instans och att man skulle avskära möjligheten för den grupp medborgare, som det här är fråga om, att fullfölja sina besvär upp till högsta administrativa myndighet, regeringsrätten, så har jag icke kunnat omfatta den tanke, som man i det avseendet finner i Kungl. Maj:ts proposition. Syftet med begränsningen av fullföljdsrätten är ju att söka lätta på regeringsrättens arbetsbörda, men detta syftemål må vara aldrig så lofvärt, och de besparingar, man härigenom tror

Ang. hand-
läggningen av
vissa besvärsmål m. m.
(Forts.)

skulle uppstå, må vara aldrig så behöfliga, så få de icke köpas för priset ens av misstanken, att rättssäkerheten därvidlag skulle åsidosättas. Enligt vad jag i utskottet har inhämtat, har regeringsrätten under de senare åren rättat underdomstolarnas domar i administrativa mål i icke mindre omfattning än vart sjätte eller vart sjunde mål. Man har gjort gällande, att regeringsrätten vid avdömande av dessa mål skulle kunna döma mer enligt billighetens fordringar än vad underrätterna ansett sig kunna göra. I belysningen av denna uppgift kan man bättre förstå den stämning, som uppstått hos dem, vilka skulle beröras av den föreslagna omändringen.

Det har jämväl dragits starkt i tvivelsmål, huruvida de potentiella besparingar, som man tror sig kunna vinna genom den nu föreslagna anordningen, verkligen skulle komma att få den betydelse som man beräknat. Ty dels skulle de rättssökande, som nu icke finge gå så högt på den administrativa domstolsvägen, som de förut ha kunnat, komma att i stor utsträckning vända sig till de allmänna domstolarna. Och fränsett, att de allmänna domstolarna få anses vara mindre lämpade för att taga emot detta nya tillskott av mål, skulle givetvis en sådan omflyttning komma att draga kostnader, som nu icke äro för handen. Vidare är det ju givet, att om kammarrätten i framtiden skall i sista instans hava hand om samtliga dessa besvärsmål och anmärkningsmål, kommer den i sin ordning att bli ytterligt mera belastad än den för närvarande är och därmed givetvis draga ökade kostnader. Ytterligare är det ju att tillägga, att även om målen skulle stanna i kammarrätten, kan dock regeringsrätten aldrig bli helt befriad från dessa mål, då en hel del av dessa frågor med stor sannolikhet komma att fortfarande gå till regeringsrätten i form av nådeansökningar, över vilka regeringsrätten kommer att yttra sig.

Jag skall nu emellertid be att få övergå till det som i allra högsta grad har bestämt mig för att icke följa Kungl. Maj:ts proposition, och det är förslaget, att av riksräkenskapsverket, som det nu är organiserat, göra en domstol i första instans, och framför allt tanken att överlämna denna domsrätt åt verkets chef ensam. Det måste fasthållas vid att riksräkenskapsverket är inrättat uteslutande såsom ett revisionsverk. Det är ju dessutom en åklagarmyndighet, men jag ifrågasätter verkligen starkt, huruvida man då skall kunna utan att göra några organisatoriska förändringar i detta verk tillägga verket även domsrätt. Det är synnerligen belysande, att när besparingskommitténs förslag i denna fråga, på vilket Kungl. Maj:ts proposition vilar, var ute på remiss hos myndigheterna, och särskilt när det gällde förslaget att göra riksräkenskapsverket till en domstol av första instans, uttalade kammarrätten, vilket verk enligt Kungl. Maj:ts förslag ju skulle bli den högsta instansen i såväl besvär- som anmärkningsmål, sina starka betänkligheter mot att riksräkenskapsverket sattes såsom domstol och förordade en sådan anordning endast under framhållande av att verket i så fall måste organiseras på annat sätt. Kammarrättens uttalande i denna del återfinnes i den kungl. propositionen nr 121 på sid. 34. Det är endast några få rader, men det är så belysande, att jag skall be att få läsa upp detta uttalande. Det heter där: »Beträffande handläggningen av anmärkningar, som anhängiggöras av riksräkenskapsverkets revision, har kammarrätten förklarat sig anse åtskilliga skäl tala för kommitténs förslag att låta riksräkenskapsverket självt i första hand pröva de av verkets revision framställda anmärkningarna. Såsom ett oeftergivligt villkor härför måste dock, oavsett huruvida kammarrätten eller statskontoret bleve överinstans i förhållande till riksräkenskapsverket, uppställas den fordran, att nödig ändring skedde av verkets nuvarande organisation, särskilt i syfte att skilja mellan revisions- och domarfunktionerna, samt att verket erhöles en sådan förstärkning av kvalificerad arbetskraft, som kunde göra detsamma skickat att möta ifrågavarande nya uppgift.» Någon sådan förändrad orga-

nisation har icke föreslagits i den kungl. propositionen, utan departementschefen har helt kort ansett sig kunna i alla fall gå på den linjen att göra riksräkenskapsverket till domstol. Detta har dock från departementschefens sida icke skett utan tvekan. Jag vill därvidlag hänvisa till vad som står på sid. 55 i samma proposition, där departementschefen själv säger följande om denna sak: »Visserligen skulle någon tvekan kunna råda redan därom, huruvida beslutanderätt i dylika mål överhuvud taget bör lämnas åt riksräkenskapsverket, som ju genom sin ställning såsom revisionsmyndighet skulle kunna tänkas mindre väl lämpa sig för ett sådant uppdrag. Men det lärer å andra sidan få anses vara nödvändigt att skapa ett organ för målens avgörande i första instans. Att låta målen i nu gällande ordning från riksräkenskapsverket dragas under kammarrättens prövning synes nämligen mindre lämpligt. Vid dylikt förhållande torde beslutanderätten i första instans böra lämnas åt riksräkenskapsverket.» Även departementschefen har sålunda tydligen här haft på känn, att det var en ganska betänklig åtgärd, som han här gick att föreslå.

Nu har ju även utskottets majoritet, såsom framgår av utlåtandet, haft åtskilliga invändningar att göra mot Kungl. Maj:ts förslag i denna fråga, och dessa invändningar följa ungefär samma linjer som de av reservanterna framställda, vilka jag nyss här haft tillfälle att något litet utveckla. Utskottsmajoriteten hyser nämligen rätt så stor tvekan med avseende på förslaget att göra kammarrätten till sista instans och ifrågasätter därvidlag, att i rättssäkerhetens intresse klagan må »i vissa fall» kunna få anföras över kammarrättens beslut. Det säges ju icke, vilka fall detta skulle vara; till den frågan har utskottet icke ansett sig kunna taga någon närmare ståndpunkt. Men det har ju i alla fall redan där tydligt utsagts, att man icke varit nöjd med det förslag, som förelåg från Kungl. Maj:ts sida. Vidare har utskottet påpekat, att för att lätta på regeringsrättens arbetsbörda skulle man kunna överväga, huruvida icke en inskränkning av fullföljdsrätten till regeringsrätten av vissa andra mål skulle kunna utan rättssäkerhetens eftersättande komma till stånd. Sålunda har utskottet här givit anvisning på andra vägar, på vilka man skulle kunna tänka sig, att regeringsrättens arbetsbörda skulle kunna lättas.

Skillnaden mellan utskottets ståndpunkt och den, som jag och mina medreservanter hava intagit, är emellertid icke någon skillnad med avseende på klämman — därvidlag är det bara någon liten formell olikhet — utan skillnaden ligger uteslutande i motiveringen. Huvudskillnaden därvidlag är, att medan utskottet har ansett, att riksdagen redan i år skulle taga definitiv principiell ställning till den av Kungl. Maj:t här ifrågasatta omläggningen av den administrativa processordningen, hava däremot reservanterna ansett, att det inte är så stor brådska för handen, att icke frågan skulle vinna av att underkastas en ytterligare omprövning med hänsyn till de invändningar och observeranda, som gjorts under ärendets riksdagsbehandling. Jag har för min del icke, när jag tagit ställning till denna fråga från statsutskottssynpunkt, kunnat komma till någon annan slutsats än den som vi i allmänhet inom statsutskottet komma till, när en fråga icke kan anses vara så fullt utredd, att den är fullt mogen att föras ut i praktiken — man hemställer då hellre, att frågan måtte få underkastas en förnyad omprövning för att återkomma till påföljande års riksdag. Härigenom skulle man i detta fall också kunna vinna, att de ändringar i lagar och instruktioner, som i år icke ha framlagts i den kungl. propositionen men som av herr Julin i hans till lagutskott remitterade motion ansetts vara en förutsättning för att man överhuvud taget skulle kunna gå in för någon ny anordning, då även skulle kunna vara färdiga att föreläggas riksdagen, så att riksdagen då också skulle få taga ståndpunkt till dessa ändringar.

Det är, herr talman, med hänvisning till vad i reservationen finnes anført

Ang. handläggningen av vissa besvärsmål m. m.
(Forts.)

Ang. hand-
läggningen av
vissa besvärsmål m. m.

och vad jag nu yttrat, som jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

(Forts.)

Herr Kvarnzelius: Herr greve och talman! För min del skall jag be att få yrka bifall till statsutskottets hemställan. Jag har visserligen icke varit i tillfälle att så noggrant studera mig in i detta ärende som den första ärade talaren, som sitter på den avdelning, som förberett ärendet, men så långt jag har kunnat fatta och sätta mig in i ärendet har jag icke kunnat finna annat än att Kungl. Maj:ts förslag är ett praktiskt förslag, som till sin innebörd måste anses medföra arbetsbesparing. Jag har icke heller kunnat tillägna mig den uppfattning, som företrädesvis tyckes vara av den avgörande för reservanterna, nämligen att rättssäkerheten för statens befattningshavare här skulle bli på något otillbörligt sätt åsidosatt. Jag tror, att man kan säga, att även med bifall till Kungl. Maj:ts förslag rättssäkerheten för statens befattningshavare i alla fall blir fullständigt tillgodosedd. Den kommer att bli alldeles tillräcklig, och detta alldeles särskilt, om jag jämför statens befattningshavare med landets invånare i övrigt.

Ett av motiven för Kungl. Maj:ts förslag är ju, att man härigenom skulle lätta på regeringsrättens arbetsbörda, och sedan man har erfarit, hur pass många år ärendena få ligga hos regeringsrätten, innan de komma till avgörande, står det ju utan vidare klart, att en ändring härvidlag på ett eller annat sätt måste komma till stånd antingen så, att man ökar ut regeringsrättens arbetskrafter, så att de på detta sätt kunna arbeta av sin balans och därigenom komma till ett snabbare avgörande av målen eller också så, att man minskar på målens antal. Här finns nu enligt min uppfattning en grupp av ärenden, som utan någon egentlig olägenhet kunna flyttas från regeringsrätten och till andra ämbetsmyndigheter, och jag tror, att även motståndarna mot Kungl. Maj:ts förslag skola väl ändå nödgas medge, att kammarrätten är en tillräckligt både kvalitativt och i andra hänseenden vederhäftig och förnämlig institution för att kunna avgöra de ärenden, vilkas prövning i sista instans nu är avsedd att överflyttas från regeringsrätten till kammarrätten.

Nu har den siste ärade talaren sagt, att man begär ju här icke mer än ett års uppskov för att få ärendet ytterligare prövat. Därigenom går ju emellertid ett år förlorat för den rättssökande allmänheten, som har sina ärenden liggande i regeringsrätten. Någon minskning av balansen kommer icke att äga rum under denna tid; den kommer kanske i stället att ökas, och det blir en förskjutning framåt i målens avgörande. Mig vill det förefalla, som om detta icke vore ett högviktigare ärende än att vi med den utredning, som föreligger, och med den prövning, som Kungl. Maj:t har ägnat detta ärende, mycket väl kunna vara mogna för att nu fatta beslut i saken. Det har också varit dessa synpunkter, som varit vägledande för statsutskottet, såsom ju framgår av dess motivering.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nothin: Herr talman! Då herr finansministern har ansett sig böra anvisa den väg, som här är föreslagen, till lättande av regeringsrättens arbetsbörda, har han icke ansett, att avlönings- och anmärkningsmålen ovillkorligen skola stanna i kammarrätten såsom sista instans, utan hänvisar till möjligheten för vederbörande parter att genom stämning till allmän domstol få sin talan prövad. Denna möjlighet finnes för närvarande, och herr finansministerns förslag innebär alltså i denna del ingen nyhet. Emellertid skall jag be att få erinra om vad som förekom 1909, när regeringsrätten inrättades. Då yttrade föredragande departementschefen bland annat följande: »Vill man ansluta sig till lagförslaget uti ifrågavarande avseende, lärer förty, i överens-

stämmelse med vad förut är sagt, böra meddelas sådana stadganden, att mål av nu berörda art» — det gällde då särskilt mål angående avlöningsförmåner m. m. — »icke vidare komma att upptagas av de allmänna domstolarna. En dylik ändring i gällande rätt torde ock vara välgrundad. De anspråk på lön eller dylika förmåner, vilka tillkomma statstjänaren, äro icke att bedöma efter några som helst privaträttsliga regler; de hava sin grund i det genom tjänsteställningen uppkomna publika rättsförhållandet och hämta därifrån sitt innehåll. Det synes då även naturligt, att de må göras gällande allenast i administrativ process.» Även högsta domstolen gav 1909 uttryck åt samma uppfattning. Högsta domstolen framhöll nämligen, att med hänsyn till regeringsrättens karaktär av administrativ domstol en överflyttning av ifrågavarande mål icke lämpligen torde böra komma till stånd under annan förutsättning än att mål av ifrågavarande art icke vidare finge upptagas av de allmänna domstolarna. Såvitt jag har kunnat finna, härrörde högsta domstolens betänkligheter icke så mycket därav, att regeringsrätten var en sista instans, utan mera därav, att när en domstol, låt vara en specialdomstol, hade avkunnat sitt utslag och sagt sin mening i saken, borde saken icke prövas av domstolar av en helt annan klass.

I enlighet med dessa uttalanden igångsattes också en utredning angående inrättandet av en särskild instansordning just i det slags mål, varom nu är fråga, och denna utredning är, om jag icke minns fel, slutförd, fastän den icke kommit till slutlig prövning. Redan det förhållandet, att utslag, meddelade av en specialdomstol, en mellaninstans, som kammarrätten är, skola kunna prövas genom stämning till en allmän underrätt, måste ju te sig egendomligt.

Vill man emellertid närmare överväga vad det i sak innebär, måste betänksamheten bli ännu starkare. Varje mål av denna art, som kommer till de allmänna domstolarna, kommer att för statsmaskineriet i dess helhet vålla mycket mera besvär än om det får sitt slutliga avgörande i de speciella fackdomstolarna. En var här närvarande, som har någon närmare kännedom om arbetet vid de allmänna domstolarna — och dit anser jag mig kunna räkna mig — måste ställa sig mycket betänksam mot att dessa domstolar skola behöva sätta sig in i de invecklade avlöningsreglementena och avkunna utslag i sådana mål, utslag som måhända komma att gå i olika riktningar, beroende på vid vilken domstol målet blivit avgjort.

Ur såväl enhetlighetssynpunkt som ur arbetsbesparingssynpunkt kan jag alltså icke se, att det är något att vinna, om dessa ärenden få hänskjutas till allmän domstol. Jag tror också att jag icke misstar mig, om jag gör det uttalandet, att herr finansministern har räknat med att kammarrätten i verkligheten kommer att bli sista instans och att de personer, som det gäller, i regel eller så gott som undantagslöst komma att draga sig för att väcka rättegång vid allmän domstol. Jag vill gärna erkänna, att jag tror, att man har ofta i onödan fullföljt talan till regeringsrätten just därför, att det ingenting eller så litet har kostat. Men det förefaller mig ändå vara ett väl bryskt tillvägagångssätt att utan vidare klippa bort fullföljdsrätten. Andra utvägar böra övervägas. Jag är icke i tillfälle att nu kunna precisera någon ståndpunkt i denna del, att ange vad jag tror skulle kunna bli hållbart i längden. Den saken bör få närmare övervägas. Jag vill emellertid framhålla, att just kammarrätten har i sitt betänkande uttalat starka betänkligheter mot att talan mot dess egna utslag icke skulle få fullföljas, och representationerna för dem det närmast gäller — statstjänarsammanslutningarna — ha också uttalat sig mot ett sådant definitivt avskärande av fullföljdsrätten. Jag vill även hänvisa till att på olika stadier av denna frågas behandling det yttrats många olika meningar. Besparingskommittén har tänkt sig en viss ordning, Kungl. Maj:t har tänkt sig en något annan anordning, statsutskottet har pekat på en tredje väg, reservan-

Ang. handläggningen av vissa besvärsmål m. m.
(Forts.)

Ang. hand-
läggningen av
vissa besvärsmål m. m.

(Forts.)

terna i utskottet på en fjärde och slutligen har det sammansatta stats- och lagutskottet kommit med en femte linje. Det förefaller mig då, att frågan ingalunda nu är färdig till avgörande, utan att den behöver närmare övervägas.

Det har framhållits, att besparingsskäl tala för att denna åtgärd vidtages. Jag vill emellertid erinra om, att det gäller icke någon omedelbar utgift, som man inbesparar — regeringsrätten arbetar nu endast på en avdelning — utan det gäller att nedbringa regeringsrättens arbetsbalans. Men är det icke då bättre att vänta med denna sak och sedan få till stånd en anordning för minskande av arbetsbalansen, som kan stå sig för framtiden?

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Hallin m. fl. avgivna reservationen.

Herr Örne: Herr greve och talman, mina herrar! Egentligen borde jag väl icke yttra mig i detta spörsmål, där den främsta juridiska sakkunskapen tyckes vara engagerad. Jag har emellertid suttit i besparingskommittén och där under en tid rätt ingående gnuggat denna fråga, och jag anser därför, att jag bör framhålla ett par synpunkter på densamma.

Först och främst vill jag meddela att vi i besparingskommittén kommo till den uppfattningen, att större delen av de mål, som det här är fråga om, hava ren bagatellkaraktär. Det är sådana mål, för vilkas knäckande man i allmänhet icke bör anlita landets främsta domarkrafter. Det finns undantag från regeln. Det finns mål, som formellt gälla stora summor, men, som herrarna veta, är det ju så, att där en redogörare har betalat ut medel i god tro och summan är så stor, att han personligen icke kan återbetala den och icke heller på grund av de föreliggande omständigheterna har möjlighet att återfordra de för mycket utbetalade beloppen från mottagarna, brukar Kungl. Maj:t eller riksdagen efterskänka dessa medel. I detta avseende kommer det säkerligen, såvitt jag kan förstå, icke att ske någon ändring genom ett beslut i den föreslagna riktningen.

Här har sagts, och det betonades särskilt av min ärade vän herr Nothin, att man icke finge anlägga enbart besparingssynpunkten på denna fråga utan fastmera, om jag förstod honom rätt, de rent juridiska synpunkterna. Det är ju dock emellertid så, att det icke här bara är fråga om besparingar, utan det är också i oerhört hög grad fråga om rättssäkerheten. För närvarande är regeringsrätten så överhopad med göromål, att man icke får några prejudikat i flera viktiga fall, där sådana äro högeligen önskvärda. Särskilt för de rättssökande i skattemål är tillståndet, som var och en känner, fullständigt olidligt, och är det så, att riksdagen verkligen går på den linjen, att regeringsrätten skall bibehålla dessa och liknande bagatellmål, måste jag för min del — jag kan icke annat — rösta för att en ny avdelning av regeringsrätten kommer till stånd. Vi kunna icke vänta i årtal på att få ytterligt viktiga mål avgjorda, därför att man håller på och grälar om vem som rätteligen skall betala t. ex. 15 kronor 75 öre eller något liknande, som det mycket ofta gäller i dessa mål.

Besparingskommittén hade tänkt sig en något annan instansordning än den Kungl. Maj:t här föreslagit. Kommittén hade föreslagit, att statskontoret skulle bli sista instans och att både kammarrätten och regeringsrätten skulle helt befrias från befattningen med dessa mål. Denna linje synes icke ha varit framkomlig, och för mig är det också tämligen likgiltigt, vilken väg man väljer, bara man vinner det huvudsakliga syftet, att erhålla förenkling i behandlingen av dessa mål.

Herr Nothin anförde som förnämsta skäl mot den föreslagna reformen, att det strede mot vad som kan anses vara rimligt i fråga om instansordning, att en av en mellaninstans meddelad dom skulle kunna överklagas hos de vanliga underdomstolarna. Ja, för närvarande är det ju så, att även regeringsrättens

utslag kunna överklagas vid Stockholms rådhusrätt eller vid någon annan underdomstol, och det har, mina herrar, inträffat fall, då regeringsrätten och högsta domstolen ha kommit till olika resultat i ett och samma mål av det slag, som det här är fråga om. Genom att nu antaga Kungl. Maj:ts förslag skulle man åtminstone åstadkomma en rätt väsentlig förbättring härvidlag. Ty det vore då icke Kungl. Maj:t, som stode mot Kungl. Maj:t, såsom nu, när målen komma upp i högsta instans, utan Kungl. Maj:t i högsta domstolen mot kammarrätten.

Ang. handläggningen af vissa besvärsmål m. m.
(Forts.)

Herr Nothin fruktade, att det skulle bli ett högst otillfredsställande tillstånd inom rättsväsendet, om de vanliga domstolarna skulle få dessa mål. Det är min bestämda övertygelse — jag vill ha den antecknad till protokollet och den får gärna framdeles återopas mot mig, om jag får orätt — det är min bestämda övertygelse, att det kommer icke att uppstå någon vidare ökad arbetsbörda för de vanliga domstolarna, men möjlighet att vädja dit innebär en liten säkerhetsventil i fall, då frågan är av mycket stor principiell vikt och då det kan vara behöfligt, att man kan få den ytterligare prövad.

Reservanterna säga här i sin reservation bland annat: »För övrigt må det med fog ifrågasättas, huruvida en sådan begränsning lämpligen bör genomföras i den ordning, som departementschefen tänkt sig. Den omständigheten att genom allmän lag angivits vilka slag av ärenden, som skola bedömas av regeringsrätten, talar för att i enahanda ordning bör avgöras, huruvida rätten till fullföljd av talan hos Kungl. Maj:t skall förvägras vederbörande sakägare i en grupp av dylika ärenden.» Enligt min mening beror detta uttalande på en missuppfattning av vad regeringsrättslagen innebär. I riksdagens skrivelse nr 30 år 1909 anförde riksdagen i denna sak följande: »Den i förslaget 2 § verkställda enumerationen avser, såsom §:ns ingress angiver, ej att bestämma, i vilka fall besvär få från underordnade myndigheter fullföljas hos Eders Kungl. Maj:t, utan endast att uppdelade dem, som enligt författningarna kunna sålunda fullföljas, mellan Eders Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten.» Det är ett fullt tydligt uttalande, som visar, att i de fall, då det är Kungl. Maj:t i konseljen, som har att avgöra, hur ett mål skall behandlas, är det också Kungl. Maj:t, som har rätten att bestämma, vilka mål som kunna komma under den högsta administrativa instansens handläggning eller icke. Om man bifaller denna reservation och går till de undersökningar, som däri påkallas, synes det mig, att man på grund av dessa uttalanden i reservationen måste upprulla hela frågan, huruvida Kungl. Maj:t för framtiden skall få avgöra instansordningen beträffande anmärknings- och lönemål eller om riksdagen skall taga upp denna fråga. Att man skulle förelägga riksdagen de instruktioner för ämbetsverken, som Kungl. Maj:t har att utfärda, till påseende, förefaller mig med den uppfattning jag har vara en högst olämplig åtgärd — jag vill säga det till den förste ärade talaren här i debatten.

På grund av vad jag nu har anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hederstierna: När man hör den siste ärade talaren — jag visste först icke, varför han uppträdde här — uttala, att det var på grund av hans ledamotskap i besparingskommittén, får man bara ytterligare bekräftad den åsikt man från början fått, huru lättvindigt besparingskommittén och förresten alla, som ha yttrat sig i denna fråga, ha tänkt sig in i denna sak. Det är tydligt, att man bara fäst sig vid besparingssynpunkten, och så har man tagit det legärt och trevligt och kommer med ett sådant här förslag. Bland dem som, såvitt jag kan förstå, även ha tagit denna fråga ovanligt legärt, finner jag även — det får herr finansministern ursäktas mig — herr finansministern vara. Jag trodde icke mina ögon, när jag läste denna proposition, som jag av en ren hän-

Ang. hand-
läggningen av
vissa besvärsmål m. m.
(Forts.)

delse fick tag i. När regeringsrätten inrättades, berodde det ju på att statsrådsberedningen, Kungl. Maj:t i statsrådet, var så nedtyngd av de besvärsmål, som vi då hade att handlägga där, att det var alldeles nödvändigt att skaffa sig en annan myndighet för att avgöra dessa besvärsmål. Besvär i alla administrativa mål gingo ju till Kungl. Maj:t i statsrådet, och för att då komma ur denna ordning, inrättades regeringsrätten. Det var ju då en given princip, att regeringsrätten skulle vara högsta instans i alla administrativa mål. Dit skulle alla de mål gå, som förut hade gått till Kungl. Maj:t i statsrådet; de skulle avgöras i regeringsrätten till lättnad för statsrådsberedningen och för Kungl. Maj:t i statsrådet samt för att bereda ytterligare fasthet och säkerhet vid de administrativa besvärsmålen avgörande. Då uppstod emellertid en svårighet, som ju hade funnits redan förut, nämligen att det stod varje part, som hade förlorat hos Kungl. Maj:t i statsrådet, fritt att stämma till domstol, och det hände, att Kungl. Maj:ts beslut i statsrådet blev av domstolarna, sist av högsta domstolen, upphävt och ändrat. Detta var ju redan i och för sig en olägenhet, men när man inrättade en administrativ domstol, framstod ju denna olägenhet ännu mera. Regeringsrätten var ju faktiskt en domstol, som avgjorde dessa administrativa ärenden. Då var det klart, att man ville undvika, att regeringsrätten och högsta domstolen skulle komma till olika domslut. I sammanhang med regeringsrättens inrättande tog man därför upp frågan om att söka komma dithän, att målen i administrativ ordning skulle kunna avgöras så, att man skulle kunna förbjuda domstolarna att sedermera befatta sig med dessa mål. Ett regeringsråd fick i uppdrag att studera denna fråga och framkomma med ett förslag, och det gjorde han, jag tror, efter några år. Det gick ut på, om jag icke minns orätt, att parterna, som ansågo sina intressen på något sätt läderade, skulle anhängiggöra sin talan genom ett stämningsförfarande till kammarrätten, som sedermera skulle behandla saken i vanlig process, varefter talan skulle fullföljas hos regeringsrätten.

Sedermera har detta regeringsrådet Ernbergs betänkande varit på remiss hos olika myndigheter, som uttalat sig om det, och om jag inte minns orätt, har därefter en revisionssekreterare utarbetat det vidare. Även däröver tror jag, att myndigheterna ha varit hörda. Jag trodde därför, att saken var klar och att man skulle få en administrativ processordning, där regeringsrätten skulle vara högsta instans, som avgjorde målen oåterkalleligen, så att man icke skulle få rubba på det. Döm då om min förvåning, när jag ett tu tre får se, att Kungl. Maj:ts proposition här långt ifrån följer, vad man i tio år arbetat för eller att man skall undvika domstolarna, utan i stället icke bara säger, att regeringsrätten nu skall avskaffas som högsta instans i dessa avlönings- och anmärkningsmål, utan därjämte ger denna direkta anvisning: »För all del, äro ni missnöjda med kammarrättens utslag, kunna ni stämma till domstolarna!» Det är alldeles att vända upp och ned på vad man tänkt sig under alla dessa år, också säger finansministern helt gladeliga, att om man stannar med dessa mål i kammarrätten, så är allt bekymmer för att högsta domstolen och regeringsrätten skola komma till olika domslut undanröjt! Det är väl ändå att taga något för lätt på denna punkt.

Innan jag går vidare, vill jag säga, att den som är verkligt sakkunnig på detta område är väl ändå regeringsrätten, som suttit och dömt alla dessa år, som kan dessa mål och som skulle kunna avgiva ett verkligt sakkunnigt yttrande i frågan, men regeringsrätten är icke hörd. Det är väl det första man kan fordra, att innan regeringen kommer till riksdagen med ett sådant förslag, skall vederbörande domstol, vederbörande myndighet, som har reda på saken, bliva hörd. Redan detta synes mig vara ett sådant fel i handläggningen av denna proposition, att den på grund därav icke borde föranleda något positivt beslut.

När man nu skulle göra kammarrätten till sista instans för dessa mål, förstod man ju, att man icke fick låta den vara ensam instans, utan man måste skaffa en ny domstol för dessa mål. Ja, något nytt ämbetsverk ville man icke införa. Då fick man ett tu tre göra om riksräkenskapsverket, som är inrättat för att föra kronans talan i alla dessa mål och uppträda som en slags actor i målen, och vips skulle detta verk, som egentligen endast är åklagare och för kronans talan, bliva en domstol. Nu är det enligt Kungl. Maj:ts förslag meningen, att riksräkenskapsverket skall döma i första instans. Ja, några ämbetsmän skola vara åklagare, och så skall chefen jämte någon byråchef, eller kanske t. o. m. ensam som enligt Kungl. Maj:ts förslag, sitta och döma, och sedan skall ärendet gå till kammarrätten, och där skall det vara slut. Detta förefaller mig i alla fall att vara väl raskt handlat. Här inrättas en administrativ högsta domstol, som Kungl. Maj:t och riksdagen anslå medel till, och sedan inrättar man ett riksräkenskapsverk, som skall föra kronans talan i dessa mål. Men nu tager man ett tu tre bort massor av viktiga mål — viktiga åtminstone för de parter det gäller — från regeringsrätten och låter dem stanna i kammarrätten, och åklagarmyndigheten göres till domstol. Hur går det till? Jo, det går till på det sättet, att statsrådet i sitt yttrande till statsrådsprotokollet talar om, att så ämnar Kungl. Maj:t göra. Gott och väl, men något beslut av riksdagen hör man inte av. Riksdagen har för visst ändamål inrättat regeringsrätten och för ett annat riksräkenskapsverket, men med ett penndrag sätter sig Kungl. Maj:t, om statsrådet får hållas, och ändrar om alltihop. Jag vill visserligen hålla på Kungl. Maj:ts makt och myndighet, men *någon* gräns får det väl ändå vara! Ja, det är för mig alldeles häpnadsväckande, att statsrådet fått sina konsultativa kolleger att gå med på detta förslag. När jag finner detta, går jag med fullaste hjärta med på en motion av herr Julin, som vill, att det skall bli slut på detta förfarande och att man skall få lag på vad huvuduppgifterna för ämbetsverken skola vara.

Ja, jag har ju gjort vissa anteckningar om vad både herr Kvarnzelius och herr Örne sagt, men med hänsyn till de grava anmärkningar jag har mot hela propositionen skall jag icke uppehålla mig vid deras anföranden. De äro enligt min åsikt ingalunda tungt vägande. Vad som sagts i reservationen motsvarar mina åsikter i denna fråga, och jag kommer sedermera att ännu en gång åberopa dessa mina åsikter, när vi komma till behandlingen av herr Julins motion. Men i detta ärende ber jag att få yrka bifall till det av herr Hallin framställda yrkandet.

Herr statsrådet **Beskow**: Herr greve och talman! Om man skulle bedöma styrkan av herr Hederstiernas bevisföring efter de kraftord han använt om Kungl. Maj:ts förslag, skulle detsamma redan vara fullkomligt dömt, men då jag antar, att kammaren framför allt tager hänsyn till verkliga sakskäl, anser jag det i alla fall lämpligt att här något redogöra för de skäl, som föranlett Kungl. Maj:t att lägga fram sitt förslag, och att söka bemöta de invändningar, som herr Hederstierna gjort.

Ett av de påståenden, med vilka herr Hederstierna började sitt anförande, var bland annat det, att besparingskommittén framlagt ett synnerligen lättvindigt förslag. Med anledning därav vill jag anföra, att besparingskommittén ju har fått i uppdrag att på en mycket kort tid försöka gå över hela förvaltningen, och man kan icke begära, att den skall komma med fullt utarbetade och detaljerade förslag, utan den får, som det uttryckligen sades i statsrådsprotokollet, då kommittén tillsattes, peka på de besparingsmöjligheter som finnas. Jag är för min del övertygad om, att kommittén just på denna punkt har pekat på en mycket god besparingsmöjlighet. Det förslag kommittén framlade led emellertid, på grund av den korta tid kommittén hade till sitt förfo-

Ang. hand-
läggningen av
vissa besvärsmål m. m.
(Forts.)

Ang. hand-
läggningen av
vissa besvär-
mål m. m.
(Forts.)

gande, onekligen av vissa brister, som också påpekades från åtskilliga ämbetsverk och tjänstemannaorganisationer. Med anledning därav har hela frågan underkastats ett förnyat överbäggande inom finansdepartementet, och det är icke besparingskommitténs oförändrade förslag, som nu har framlagts till kammarrens prövning.

Medan jag sysslar med besparingskommittén, vill jag framhålla, att besparingskommitténs ordförande är förre regeringsrådet Linnér och att denna fråga just torde hava upptagits på hans initiativ samt att detta då föränletts av hans kunskap om förhållandena på detta område. Det finns alltså, bortsett från mina kolleger inom regeringen, juridisk sakkunskap bakom förslaget och speciell sakkunskap beträffande såväl regeringsrättslagen som regeringsrättens arbetsbörda.

Vad regeringsrättens arbetsbörda beträffar skall jag be att få nämna några siffror. Från årsskiftet 1913—1914 har regeringsrättens arbetsbalans, som då uppgick till 649 mål, stadigvarande ökat. Siffrorna för balansen hava vid de därefter följande årsskiftena varit 748, 832, 819, 1,087, 1,316, 1,455, 1,618, 1,839, 2,233 och 2,946. Balansen har således under de allra senaste åren undergått en synnerligen stark stegring. Särskilt betungande är balansen av skattemål, som vid senaste årsskiftet belöpte sig till omkring 1,500 mål. Denna balans betyder, att skattemålen numera kunna företagas till avgörande hos regeringsrätten i allmänhet först omkring tre år efter det att desamma inkommit till finansdepartementet. För närvarande föredragas i regeringsrätten skattemål, som äyse 1918 och 1919 års taxeringar. En så lång väntan för de skattskyldiga på att få sin skattskyldighet slutligt bedömd medför för dem betydande olägenheter. Det säger sig själv, att ett dylikt tillstånd icke bör få fortvara. I syfte att påskynda skattemålen avgörande hos regeringsrätten har jag också haft under överbäggande möjligheten att avlasta regeringsrätten från sådana mål, men den utredning, som jag i det syftet har företagit, har givit vid handen, att en sådan avlastning praktiskt taget icke kan genomföras. Det har då befunnits i högsta grad önskvärt att från regeringsrätten avlasta en betydande grupp av andra mål, nämligen just de nu här ifrågakommande avlöningsmålen och därmed jämslällda mål. En avlastning, som kan ske på nu föreslaget sätt, kommer då också behandlingen av skattemålen till godo. Det har beräknats, att avlastningen från regeringsrätten av avlönings- och därmed jämslällda mål skulle betyda, att regeringsrätten befrias från 20—25 procent av sin verkliga arbetsbörda.

Med anledning av vad majoriteten inom statsutskottet uttalat, vill jag säga, att de anordningar, som den ifrågasatt, av Kungl. Maj:t komma att tagas under överbäggande och att, såvitt på mig ankommer, de synpunkter, som där uttalats, skola göras till föremål för omprövning.

Vad nu den särskilda instansordningen för avlöningsmål beträffar, har herr Nothin här uttalat, att man vid regeringsrättens införande 1909 utgått från den förutsättningen, att de allmänna domstolarnas befattning med vissa ärenden, bl. a. sådana, varom här är fråga, skulle upphöra samt att det i stället skulle skapas en särskild instansordning för dessa ärendens behandling. Samma synpunkt framfördes även av herr Hederstierna. I anslutning härtill har framhållits, att övertygelse icke har vunnits om att tillräckliga sakskaal föreligga att nu intaga den motsatta ståndpunkten och bibehålla de allmänna domstolarnas befattning med ifrågavarande slag av ärenden. Vid regeringsrättens inrättande uttalade vederbörande departementschef den meningen, att de anspråk på lön och dylika förmåner, som tillkomma stats-tjänarna, borde få göras gällande allenast i administrativ process, och departementschefen ställde också i utsikt, att frågan om en särskild instansordning för avlöningsmål skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning. En utredning

igångsattes nu, som här redan är nämnt, år 1909, och det föreligger två betänkanden, det ena avgivet av regeringsrådet Ernberg och det andra av hovrättsrådet Geijer. Det sistnämnda utmynnar i ett förslag till lag »om rätt domstol och rättegången i vissa mål angående avlöning samt annan förmån och ersättning av allmänna medel». Infördade utlåtanden över dessa betänkanden hava visserligen nu inkommit, men jag kan icke yttra mig om, när något förslag i ämnet kan föreläggas riksdagen.

Här har nu uttalats, att man vid regeringsrättens inrättande utgick från den förutsättningen, att de allmänna domstolarnas befattning med förevarande slag av ärenden skulle upphöra och att det i stället skulle skapas en särskild instansordning för deras handläggande, men detta är knappast riktigt. Någon förutsättning för beslutet om regeringsrättens inrättande låg ingalunda i det uttalande om en särskild instansordning, som vid det tillfället gjordes. Näraste syftet med en dylik instansordning var att förebygga, att tvister, vilka prövats av regeringsrätten, sedermera skulle kunna upptagas till högsta domstolens avgörande, såsom här redan av herr Örne påpekats. Man ville alltså undvika konflikter mellan regeringsrätten och högsta domstolen. Huruvida detta skäl för införandet av en särskild instansordning för avlöningsmål må anses vara av sådan betydelse, att den på området föreslagna lagstiftningen bör genomföras, kommer givetvis att i sinom tid göras till föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Något föregripande av denna frågas lösning innebär icke det förslag, som nu framlagts och av utskottet i huvudsak tillstyrkts. Sistnämnda förslag innebär ingenting annat, än att den nuvarande administrativa instansordningen för dessa mål förenklas och att målens avgörande i sista administrativa instans förläggas till kammarrätten. Den arbetsavlastning, som härigenom beredes regeringsrätten, är, som jag redan påpekat, omedelbart behöfelig. Att vänta på avgörandet av frågan om en särskild instansordning för avlöningsmål, innan denna avlastningsåtgärd kan vidtagas, är enligt min mening icke försvarligt. Förslag om avskiljande av avlöningsmål från regeringsrätten och deras hänförande till kammarrätten som sista administrativa instans innebär icke någon ståndpunkt, som är motsatt den, vilken intagits vid regeringsrättens inrättande. I fråga om de allmänna domstolarnas befattning med avlöningsmål göres ingen som helst ändring. Den rent administrativa handläggningen av målen förenklas. Frågan om den särskilda instansordningen lämnas åt framtiden. Ingenting hindrar, att en sådan instansordning inrättas och att de allmänna domstolarna befrias från befattningen med avlöningsmål, när frågan därom är mogen att lösas, men det skall å andra sidan icke förnekas, att sedan regeringsrätten icke mer har att handlägga administrativa frågor om avlöningsförmåner de ovan anförda skälen för en särskild instansordning knappast vidare äro för handen. Att detta skulle kunna utgöra något skäl för en tvekan inför den nu föreliggande frågan borde väl knappast kunna göras gällande.

Beträffande rätten att i avlöningsmål fullfölja talan genom stämning till allmän domstol har i reservationen framhållits, att om denna rätt skall vara av någon praktisk betydelse och icke bara vara en rätt på papperet, så bli de allmänna domstolarna i hög grad betungade. Men därest förhållandena skulle utveckla sig i samma riktning som hittills, så att stämning till domstol endast i sällsynta undantagsfall skulle förekomma, så skulle enligt reservanternas samt herrar Nothins och Hederstiernas mening mitt förslag innebära, att kammarrätten praktiskt taget skulle bli sista instans. En dylik begränsning av fullföljdsrätten har av reservanterna ansetts vara av alltför genomgripande betydelse, för att den skulle på här nu föreliggande utredning kunna tillstyrkas. Som jag redan framhållit, avser ju emellertid mitt förslag icke att åstadkomma någon ändring beträffande rätten för statstjänstemän att fullfölja avlönings-

Ang. handläggningen av vissa besvärsmål m. m.

(Forts.)

Ang. hand-
läggningen av
vissa besvärsmål m. m.

(Forts.)

målen till de allmänna domstolarna. Huruvida förslaget kommer att göra tjänstemännen mera benägna än de hittills varit att draga avlöningstvister under allmän domstols prövning är ju en fråga, som endast kan besvaras genom erfarenhet av förslagets verkningar. Men det är min mening, att tjänstemännen i allmänhet komma att åtnöjas med de beslut, som kammarrätten kommer att i administrativ väg meddela, liksom de nu åtnöja sig med regeringsrättens utslag. De hörda ämbetsverken ha ju också betygat sitt förtroende för kammarrättens avgörande; de ha hänvisat till kammarrätten i stället för att målen enligt besparingskommitténs förslag skulle gå till statskontoret såsom sista instans. Skulle mot förmodan statstjänstemännens löneanspråk komma att i mera avsevärd omfattning hänskjutas till domstolarna, blir det väl senare tid att vidtaga lämpliga åtgärder för den saken. Men rätten att draga avlöningsmålen under de allmänna domstolarnas prövning saknar icke värde, därför att densamma endast användes i undantagsfall. Liksom nu utgör ju denna rätt en garanti för, att statens befattningshavare skola bli i rättsligt hänseende lika behandlade som övriga anställningshavare. I den mån garantien icke behöver komma till användning, torde de administrativa avgörandena få anses vara från de statsanställdas synpunkt tillfredsställande. När man säger, att rätten att gå till allmän domstol icke skulle vara av praktisk betydelse utan blott en rätt på papperet, därest densamma icke kommer till någon större användning, så är det en snedvridning av hela spörsmålet. I själva verket betyder en sådan situation, att det administrativa avgörandet är så väl avvägt, att domstolsvägen icke behöver användas. I sådant fall är det väl likgiltigt, vilken myndighet som träffar det slutliga avgörandet, vare sig det är kammarrätten eller regeringsrätten. Att staten kostar på sig en administrativ instansordning, som består av vederbörande förvaltningsmyndighet och därutöver kammarrätten, det ställer i varje fall de statsanställda i ett betydligt bättre läge än dem, som äro anställda i det enskilda näringslivet.

Nu har det även sagts, att det här gäller tillämpningen av avlöningsförfattningar, som i stort sett äro beslutade av riksdagen, och att på grund härav frågan om dessa författningars tillämpning icke borde ankomma på Kungl. Maj:t allena. Men berörda förhållande har åtminstone icke hittills ansetts inverka på Kungl. Maj:ts befogenhet att bestämma ordningen och sättet för författningars tillämpning i administrativ väg. Kungl. Maj:t har sålunda såväl i fråga om beslutanderätten i ärenden, vilka avses i avlöningsreglementet, som i fråga om handläggningen av ärenden, vilka eljest äro reglerade i författningar, utfärdade av Kungl. Maj:t och riksdagen, meddelat föreskrifter om förändringar av instansordningen.

I reservationen uttalades det nu betänkligheter mot den del av förslaget, som inrymmer beslutanderätten åt riksräkenskapsverkets chef med avseende på anmärkningsmåls handläggning i första instans, och detta har ju kraftigt betonats av såväl herr Hallin som herr Hederstierna. Jag vill framhålla, att reservanterna i det avseendet tala om »domsrätt», och det uttrycket har ju också använts av nyssnämnda herrar. Med anledning härav vill jag framhålla, att berörda uttryck icke är riktigt lämpligt; det ger en falsk uppfattning om betydelsen av ett administrativt beslut i här förevarande fall. Med anledning av reservanternas ifrågavarande invändning vill jag framhålla, att beslutanderätten i de anmärkningsmål, som framkommit inom vederbörande specialrevisioner, tillkommer vederbörande ämbetsverks chef ensam eller i arméförvaltningen generalkrigskommissarien och i marinförvaltningen marinöverkommissarien. Mitt förslag beträffande anmärkningsmåls handläggning i första instans ger ingen annan ställning åt riksräkenskapsverkets chef än som nu tillkommer vederbörande chefer eller avdelningschefer i ämbetsverk med specialrevisioner. Den förändring beträffande chefsens för riksräkenskapsverket befogenhet, som av förslaget skulle

bli en följd, har i sak icke mycket att betyda. Han beslutar nu, huruvida en anmärkning skall fullföljas till kammarrätten eller icke. Detta går så till, att sedan en anmärkning funnits befogad riksräkenskapsverkets chef anmodar vederbörande redogörare att inbetala beloppet, vid äventyr att talan eljest andhängiggöres hos kammarrätten. Efter förslagets genomförande beslutar han i stället, att redogöraren skall vara skyldig att inbetala beloppet. Sedan blir det redogörarens sak, om han icke är nöjd med utgången av målet, att genom besvär draga detsamma under kammarrättens prövning. I princip torde det icke vara någon avsevärd skillnad i förfarandet, sådant det tidigare har förekommit, och som det nu föreslås.

Av vad jag nu har sagt framgår ju, att jag för min del icke gärna skulle vilja vara med om ett uppskjutande av denna fråga, och såvitt jag förstår äro de skäl, som hittills anförts, icke av den natur, att de borde kunna föranleda en sådan utgång av ärendets behandling. Om man icke genomför här föreslagna förändring, ställes man, såvitt jag förstår, inför utsikten att inrätta en ny avdelning i regeringsrätten, och en sådan avdelning drar ju med sig en kostnad av 100- till 200,000 kronor. Jag tror, att när man på alla håll yrkar på en förenkling och avbyråkratisering av förvaltningsapparaten, så bör man icke, när nu ett förenklingsförslag framlägges, vara färdig att göra alla möjliga invändningar. Finnes det överhuvud taget någon realitet bakom talet om sparsamhetsvilja i riksdagen, fordras det också, att icke den ovilja emot varje förändring, som givetvis alltid finnes på vissa håll, får stå hindrande i vägen, när det gäller genomförandet av ett sådant sparsamhetsförslag.

Herr Reuterskiöld: Det är givet, att den av finansministern omtalade oviljan icke får stå hindrande i vägen, men det finns ett, som kan hindra, och det är kravet på rättvisa och rättssäkerhet. Jag måste för min del säga, att även om man delar herr statsrådets uppfattning i saken, nämligen att regeringsrättens arbetsbörda bör minskas, följer därav icke, att man kan gå vilken väg som helst för att nå målet, och jag vill gentemot en talare i dag säga, att om man än påstår, att en ändring på ett eller annat sätt är nödvändig, är dock den väg att nå ändringen, som anvisas i propositionen och i statsutskottets utlåtande, icke den riktiga. Är det icke så, att Kungl. Maj:t här har ansett, såsom herr statsrådet nyss upplyste, att vägen med avlastning från regeringsrätten med hänsyn till skattemål och taxeringsfrågor icke är framkomlig för närvarande, och därför är det andra kategorier av mål, som man kastar sig på, nämligen avlöningsfrågor? Då blir formen i detta fall den numera icke ovanliga, men därför icke riktigare, att statsrådet, den föredragande departementschefen, till statsrådsprotokollet inför Konungen uttalar en åsikt, och om denna hans uttalande åsikt fattar Konungen icke något beslut, men om denna uttalande åsikt tillkännager sedan statsutskottet sin åsikt, och så står man där. Egentligen skulle det gå så till, att Kungl. Maj:t framlade för riksdagen ett förslag till författning, över vilket riksdagens yttrande inhämtades. Då hade man något fast att hålla sig till: ett Kungl. Maj:ts beslut och ej en växlande departementschefs åskådning i ett visst givet fall. I ett annat ärende, som här föreligger, gäller precis detsamma. I den av herr Rydén gjorda anmälan mot chefen för ecklesiastikdepartementet är åberopat ett statsrådets yttrande en gång till protokollet och ett riksdagens yttrande i anledning därav, och sedan har man konstruerat fram en skyldighet för Kungl. Maj:t, som överhuvud taget stått utanför det hela. Jag kan icke förstå annat, än att om statsrådet och regeringen önska få avlöningsfrågorna avförda från regeringsrätten, så låter sig detta icke göra på det lättvindiga sätt, att Kungl. Maj:t utfärdar en författning, varigenom fullföljdrätten till regeringsrätten upphäves. Det står dock i regeringsrättslagen uttryckligen angivet, att avlöningsfrågor och tvister

Ang. handläggningen av vissa besvärsmål m. m.

(Forts.)

Ang. hand-
läggningen av
vissa besvärsmål m. m.
(Forts.)

om avlöningsförmåner skola behandlas av regeringsrätten. Ja, men då säger man, att i 2 § står också, att frågor, som skola komma till regeringsrätten, äro sådana besvärsmål, som *jämlikt författningarna* må fullföljas hos Kungl. Maj:t i statsdepartementen. Jag tror, att departementschefen i detta fall möjligen har lagt tonvikten på ett ord, där den icke bör ligga, nämligen »jämlikt författningarna», under det tonvikten bör ligga på »i statsdepartementen» — i *mot-sättning till justitierevisionen*. Det är ju här fråga om sådana mål, som komma till Kungl. Maj:t i departementen, icke till Kungl. Maj:t i högsta domstolen. Det är mycket sant, att det står, att besvärsmål jämlikt författningarna komma dit, men det innebär absolut ingenting annat, än att de mål, som, när denna lag skrevs, gingo dit, också reglerades genom lagen såsom fallande under regeringsrätten. Jag erinrar, att första utkastet till lag om regeringsrätten byggde på en annan princip, nämligen att man ej skulle uppräknat målen utan endast förklara, att de, där det gällde *rättsfrågan*, skulle gå till regeringsrätten, under det de andra skulle gå till Kungl. Maj:t i statsrådet. Sålningen skulle ske i regeringsrätten. Sedan gick man ifrån denna princip och gjorde en uppräkning, men grunden för uppräknningen är icke godtycklig, utan densamma som nyss anförda princip, nämligen att mål, där rättsfrågan är den övervägande, gå till regeringsrätten. Hade herr statsrådet och chefen för finansdepartementet här hemställt till Kungl. Maj:t att lägga fram ett förslag och däröver begära riksdagens yttrande, hur det skulle ordnas med dessa avlöningsfrågors behandling, och samtidigt föreslagit en ändring i regeringsrättslagen, varigenom detta moment borttagits, då hade frågan kunnat av riksdagen i laga ordning prövas. Nu säger departementschefen endast, att han tänker föreslå Kungl. Maj:t att administrativt upphäva fullföljdsrätten, varigenom regeringsrättslagens bestämmelser ju skulle bli utan grund och innehåll. Jag kan icke finna, att man bör gå denna väg, när det finns en lag, vartill riksdagen givit sitt samtycke, och ur den synpunkten kan jag icke vara med om, att statsutskottet avhänder riksdagen dess medbeslutanderätt i fråga om regeringsrättslagens utformande. Det är därmed icke givet, som en talare sade, att alla instruktioner skulle föreläggas riksdagen. Det kan ges instruktioner, men det kan också givas en särskild författning angående avlöningsfrågors behandling och fullföljd i allmänhet, och en sådan författning torde vara av behovet påkallad.

Det är ett par punkter till, som jag vill med ett par ord beröra. Den ena rör kammarrätten och riksräkenskapsverket.

Nu säger herr statsrådet, att kammarrätten skulle få med denna sak att göra ungefär som nu. Riksräkenskapsverkets chef endast bestämmer, att i anledning av anmärkning ett belopp skall inbetalas, varefter redogöraren får besvära sig hos kammarrätten. Ja, om denna ståndpunkt är riktig, förfaller ju den uppfattning, som här förut hävdats, att man här hade två domstolar, två instanser. Riksräkenskapsverkets chef handlar här icke, såsom herr statsrådet betonade, i egenskap av domare, och herr statsrådet betonade, att »domsrätt» var ett mycket felaktigt uttryck. Då blir kammarrätten *den enda instansen*, som bedömer frågan ur judiciell eller rättslig synpunkt. Är det däremot så, att man verkligen vill anse riksräkenskapsverket chefs avgörande eller riksräkenskapsverkets avgörande in pleno såsom ett administrativt-rättsligt avgörande, ja, då får man lov att förstärka verket med sakkunskap på det juridiska området, och då måste man säga, att domsrätt icke är ett oriktigt uttryck. Såsom saken nu ligger, tycker jag det vara mycket oklokt att ha bara *en* instans av domstols natur. Ur rättssäkerhetssynpunkt förefaller det mycket betänkligt. Jag vill tillägga, att när riksräkenskapsverket inrättades, framhölls i denna kammare med mycken skärpa, om jag icke alldeles missminner mig, att det var felaktigt, att samma verk, kammarrätten, skulle både revidera och

döma, och så fördes revisionsavdelningen över till riksräkenskapsverket, medan kammarrätten behöll domsrätten.

Nu säger herr statsrådet och föredragande departementschefen, att riksräkenskapsverket icke blott bör bibehålla denna revisions- och anmärkningsmöjlighet, utan också avgörandet skall läggas där. Jag undrar, om det icke i själva verket innebär ett återvändande till den ståndpunkt, som ansågs vara oriktig, när revisionen fanns i kammarrätten, fastän det nu bara skulle bli en försämrad upplaga, till följd av att riksräkenskapsverket är så ofantligt mycket mindre kapabelt att hålla isär det, som skall hållas isär, än vad kammarrätten var. Det har också sagts, att kammarrätten är ett mycket förnämligt verk, en mycket förnämlig domstol. För allt i världen! Jag vill icke säga något ont om den. Den är en mycket gammal och historiskt väl utvecklad institution. På sin tid var den typen för det byråkratiska i vårt land, och jag har ingen anledning att antaga, att den blir mindre byråkratisk än förut, om man gör kammarrätten till den enda instansen i dessa frågor.

Slutligen ville jag säga, att när det gäller förhållandet till domstolarna, är jag icke av alldeles samma mening, som här uttalats av flera talare. Jag förmenar nämligen, att en avlöningsfråga kommer och bör komma till domstol, endast när det gäller befattningshavares rätt, t. ex. vid indragning av en befattning eller i något dylikt fall, således icke, när det tvistas om beloppet, utan då det är tvist om grunden för rätten att uppbära avlöning. Då är det och bör det vara en allmän domstolsfråga, men när det är fråga om sådana lönetvister, som här väsentligen äro avsedda, delar jag deras uppfattning, som anse, att de allmänna domstolarna icke böra ha med den saken att göra.

Jag är ganska tillfredsställd med den förklaring, som herr statsrådet avgav, rörande båda förslagen till instansordning, att dessa för närvarande åtminstone icke komma att leda till någon åtgärd. För min del måste jag anse, att de båda två äro oantagliga, och därför är det mycket lyckligt, om de icke föranleda någon vidare åtgärd.

Regeringsrättens ställning i hela vår förvaltning skulle icke så oväsentligt rubbas, om man skulle på administrativ väg frångå den uppgifter, som den nu har, och över huvud förefaller det mig, som om genom herr statsrådets yttrande gick en sammanblandning av de administrativa och de administrativrättsliga uppgifterna, under det hela utvecklingen tenderar till att skilja dem åt.

Med stöd av vad jag här anfört, herr greve och talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen, även om jag icke i alla punkter kan instämma i motiveringen.

Herr Hammarskjöld: Man har här redan fäst uppmärksamheten på den egendomliga ordning, i vilken denna fråga kommit under riksdagens behandling, nämligen den ordningen, att ett förslag eller en tanke framställs i ett statsrådsyttrande med tillägg, att om icke riksdagen gör invändning, kommer tanken att sättas i verket. Jag har för min del mycket svårt att tro, att detta är en lämplig ordning. Det är ägnat att maskera det verkliga sakförhållandet, som är — i ett fall, där Kungl. Maj:t icke tilltror sig att vidtaga den tilltänkta åtgärden utan riksdagens hörande — att riksdagens yttrande i själva verket begäres över ifrågavarande projekt. Det kan ju också lätteligen tänkas, att saken på grund av det sätt varpå den framställts ådragit sig vida mindre eller åtminstone vida mindre tidig uppmärksamhet från riksdagsledamöternas sida, än som eljest skulle varit förhållandet. Så var det åtminstone fallet med mig. Massan av riksdagstryck gör, att man något litat på rubrikerna. Om man ser i en propositions rubrik, att den gäller anslag till de och de ämbetsverken, tror man näppeligen, att det i den propositionen är fråga om en genomgripande ändring av rättsskipningen.

Ang. handläggningen av vissa besvärsmål m. m.
(Forts.)

Ang. hand-
läggningen av
vissa besvär-
mål m. m.
(Forts.)

En annan sak, vars egendomlighet också har påpekats, om också icke tillräckligt skarpt, är, att för den, som tvivlar på, att rättssäkerheten blir tillräckligt tillgodosedd genom det föreliggande förslaget, ger man en hänvisning till möjligheten i vissa fall att gå till de allmänna domstolarna. Denna utväg att gå till de allmänna domstolarna finnes, men utvägen är ju av kända skäl mycket litet praktisk, och när man ger denna hänvisning, tror man näppeligen själv på den; och, vad som är fullkomligt säkert, man *önskar* icke, att hänvisningen skall följas, ty om den hänvisningen följdes och de allmänna domstolarna i större utsträckning anlätades, skulle det bli mycket betänkligt.

En tredje egendomlighet kan man finna i följande. Som huvudsakligt skäl för riksräkenskapsverkets inrättande angavs angelägenheten av att skilja revisionen ifrån den dömande myndigheten. Nog är det väl då ganska besynnerligt, att när riksräkenskapsverket har inrättats med en sådan motivering man efter en kort tid flyttar domsrätten efter till riksräkenskapsverket.

Nu säger herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att här i hans förslag är icke fråga om någon dom, som riksräkenskapsverkets chef skulle fälla, men detta är väl dock att rida på ord, när i statsrådets eget yttrande riksräkenskapsverkets chef betecknas såsom första instans i instansordningen. Det är mig ingalunda obekant, att riksräkenskapsverket eller dess chef eller båda redan för närvarande göra allvarliga försök att utöva något, som kan kallas domsrätt. Det förekommer ideligen, att när en anmärkning framställts i riksräkenskapsverket, skickas den anmärkningen ut med en i ganska imperativa ordalag avfattad anmaning till vederbörande att betala det anmärkta beloppet inom viss tid eller eljest avgiva förklaring. Detta är nog att gå till de yttersta gränserna för befogenheten. Riksräkenskapsverket har enligt nuvarande författning ingen befogenhet att ålägga betalningsskyldighet, ens villkorligt, utan det enda, som riksräkenskapsverket kan behöva veta, är, om den, mot vilken anmärkning riktats, hellre än att underkasta sig en anmärkningsprocess vill kammarrätten, vill godkänna anmärkningen. Det behövs alltså ingen förklaring, utan blott ett enkelt bestridande av anmärkningen. Som sagt, denna praxis är mig ingalunda obekant, ehuru jag finner den gå till yttersta gränsen av vad som för närvarande är tillåtligt. Ur rättssäkerhetens synpunkt kan det väl ändå icke vara något önskvärt, att en domsrätt, eller om man så vill, en kvasidomsrätt, överlämnas åt en förtroendeämbetsman, som saknar juridisk bildning eller åtminstone icke behöver äga juridisk bildning.

Nu säges det, att något liknande förekommer med avseende på de förvaltande verk, som äro försedda med specialrevisioner. Det är dock en skillnad. Därvidlag är det fråga om, att verkets chef prövar en anmärkning, prövar den just i egenskap av chef och förman för den, vilken anmärkningen gäller, men ännu ha vi icke kommit så långt, att riksräkenskapsverket eller dess chef utövar chefskap över förvaltningen i allmänhet.

Jag tror icke, att jag behöver vara misstänkt för att icke önska den gynnsammaste möjliga utveckling av regeringsrätten. Det torde vara bekant, att jag haft den förmånen att ta en viss befattning med regeringsrättens tillkomst. Jag vill ingalunda ens ett ögonblick bestrida, att regeringsrätten för närvarande är i hög grad tyngd av arbete, men den omständigheten, att en avlastning från regeringsrättens arbete är nödvändig, föranleder icke, att *varje* åtgärd i sådant syfte är berättigad. Först och främst skall åtgärden vara lämplig och för det andra bör den ej vara ett blott palliativ utan någorlunda effektiv.

Med avseende å den ifrågasatta åtgärdens lämplighet har redan sagts så mycket, att jag icke behöver uppehålla mig vid den saken. Med avseende å effektiviteten har i herr statsrådets anförande lämnats den uppgiften, att ett avlastande av ifrågavarande mål från regeringsrätten skulle innebära en minskning med 20 till 25 % av regeringsrättens arbete. Det har icke angivits, efter

vilka grunder denna procentberäkning är gjord, om den hänför sig till antalet mål, vilket jag finner sannolikast, eller om den hänför sig till den tid, som arbetet tager i anspråk. En mycket stor del av ifrågavarande mål är av synnerligen enkel beskaffenhet, och jag skulle smärtsamt misstaga mig, om jag trodde, att regeringsrättens ledamöter icke skulle ha nog förstånd att behandla dessa enkla frågor tämligen summariskt, om det t. ex. är fråga om någon liten reseersättning, eller dylikt. — Det är, inom parentes sagt, icke i alla dessa fall bara fråga om bagateller. I följd av, låt mig säga, den mindre grad av tydlighet, som utmärkt en hel del på senare åren utkomna författningar, t. ex. förordningar om dyrtidstillägg, kan det hända, att en redogörare eller en ämbetsman, som icke kallas för redogörare, men som har att besluta utbetalningar, utsättes för ofantligt stora risker. Och av regeringsrättens årsbok har jag inhämtat, att det visst icke alltid händer, att en ämbetsman i sådana fall blir rekommenderad till så kallad nåd, även om det rör sig om efter hans förhållanden och även absolut taget mycket höga belopp.

Ang. hundlaggningen av vissa besvärsmål m. m.
(Forts.)

Efter denna parentes återvänder jag till mitt erkännande därav, att en minskning av regeringsrättens arbetsbörda utan tvivel är önskvärd. Det har icke visats, att den nu ifrågasatta utvägen är den enda, eller den lämpligaste eller ens lämplig. Man kan utan tvivel tänka sig regeringsrättens arbetsbörda minskad på åtskilliga sätt.

Herr statsrådet antydde, att frågan varit föremål för en undersökning av olika utvägar, men gången och resultatet av den undersökningen har riksdagen icke fått sig meddelade. Man kan dock utan tvivel tänka sig många andra sätt än det nu ifrågasatta, och det finns många andra mål utom dessa, det här är fråga om, som åtminstone ofta kunna betecknas såsom bagatellmål. Vi hava t. ex. mål om indragning av körkort, mål om bibehållande av grindar och andra bagatellmål, som delvis — det gäller särskilt målen om indragning av körkort — äro ganska talrika.

För min del anser jag, att det är en synnerligen billig begäran från reservanternas sida, att frågan underkastas en noggrannare prövning, innan man inrättar en instansordning, som kanske, efter vad herr statsrådet själv antydde, iföljd av andra reformer mycket snart åter kommer att ändras, men som i allt fall icke är tillräckligt genomtänkt eller till sin beskaffenhet eller sina verkningar tillräckligt prövad och jämförd med andra möjliga utvägar.

Jag anhåller därför, herr greve och talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Åkerman: Jag har begärt ordet för att i största korthet få tillkännagiva, att jag kommer att ansluta mig till reservationen, emedan jag icke alls kan dela den motivering, som här föreligger från utskottets sida — ja, det finns verkligen en punkt, som jag kan instämma i, nämligen den, där utskottet säger, att det finner denna Kungl. Maj:ts framställning beaktansvärd. Det tycker jag också, att den är. Men jag menar i så fall någonting helt annat än utskottet, då jag säger, att jag finner den beaktansvärd. Jag finner det ganska underbart, att man från Kungl. Maj:ts sida ifrågasätter att ordna en så viktig sak som denna, på ett sådant sätt, att man skriver en motivering till en utgiftsfråga och sedan förväntar att genom ett eventuellt godkännande av denna motivering från riksdagens sida få givet på hand, att man kan lösa dessa svåra frågor just på det sätt, som står angivet i motiveringen.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har nämnt, att han icke anser, att Kungl. Maj:ts åtgärd innebär något föregripande. Ja, är icke detta ett föregripande, då förstår icke jag, vad som menas med ett föregripande. Det måste jag verkligen säga.

Under hela den tid, som förrunnit, sedan regeringsrätten instiftades, har man alltid haft i sikte två saker. Den ena var att man ville ordna det så,

Ang. hand-
läggningen av
vissa besvärsmål m. m.
(Forts.)

att ifrågavarande mål togos bort från de allmänna domstolarnas handläggning, att varje möjlighet undanröjdes för att de allmänna domstolarna skulle få sådana mål till behandling. Och jag anser, att det är alldeles nödvändigt att icke gå ifrån den grundsatsen. Nu har Kungl. Maj:t däremot slagit in på en alldeles motsatt väg. Vidare har man väl aldrig tänkt sig annat än att en blivande instansordning skulle ordnas genom författningar, som skulle föreläggas riksdagen. Detta har icke skett, utan man har tillgripit den mycket ovanliga utvägen att här i en motivering rulla upp ett program. Läser man vad som står i propositionen på sid. 57, då tycker jag för min del, att herr finansministerns yttrande i dag framstår i en rätt egendomlig dager. Efter att först ha erinrat om 2 § i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt säger departementchefen: »Det formella genomförandet av förslaget om förenklad handläggning av vissa besvär- och anmärkningsmål synes böra äga rum på det sätt, att förordnande meddelas om att besvär i mål angående avlönings- m. fl. här ifrågavarande förmåner skola anföras hos kammarrätten samt att i samband härmed stadgas, att klagan ej må föras över kammarrättens beslut i dylika mål.» Så enkelt var det. Jag kan icke neka till, att när man läser detta, man får samma intryck som när man ser en person, vilken gör kortkonster väldigt stiligt och helt plötsligt låter ett kort försvinna. Här är det verkligen så, att regeringen i all hast kan trola bort hela regeringsrätten, om den tar ett par spadtag till i samma avseende.

Jag kan icke se, att det går an att gå fram på detta sätt. Då därtill kommer, att regeringsrätten icke är hörd och att kammarrätten har avstyrkt de intentioner, Kungl. Maj:t här uttalat, får jag för min del säga, att jag icke kan annat än biträda reservationen.

Hans excellens herr statsministern **Trygger**: Jag ber om ursäkt, att jag tager herrarnas uppmärksamhet i anspråk, sedan ämnet så fullständigt utvecklats från båda sidor. Jag skall emellertid endast göra några få erinringar.

Utgångspunkten, när man bedömer denna sak formellt, synes mig vara den, huruvida Kungl. Maj:t har rättighet att göra en förändring, sådan som den här ifrågasatta, i kraft av sin ekonomiska och administrativa lagstiftningsmakt. Enligt min uppfattning är det alldeles uppenbart, att Kungl. Maj:t har en sådan rätt. Det är alltså min utgångspunkt. Vid sådant förhållande måste naturligtvis den anmärkning förfalla, som herr Hammarskjöld gjorde. Han sade nämligen: Hur har man gått till väga här? Jo, man har i motiveringen talat om, att man har en tanke på att ordna saken på ett visst sätt, och om icke någon anmärkning göres däremot inom riksdagen, när riksdagen prövar det anslag, som här är fråga om, ämnar man fullfölja denna tanke och realisera den. Och det vore olämpligt att göra på detta sätt, därför att, som herr Hammarskjöld gjorde gällande, riksdagens ledamöter läsa icke, ha icke tid att läsa allt, som står i motiveringen till kungl. propositioner. Resultatet av regeringens förfarande kunde bli att någonting bleve fastslaget, som man inom riksdagen kanske icke ville fastslå. Med avseende på detta uttalande vill jag säga, att det är väl troligt åtminstone att utskottets ledamöter läsa motiveringen till den kungl. propositionen. Men även om ingen enda i riksdagen skulle läsa den, är ingen fara skedd, ty Kungl. Maj:t har ekonomisk lagstiftningsrätt. Har frågan ansetts vara så oviktig, att man icke fäst något avseende vid den i riksdagen, så föreligga tydligen icke några avsevärda betänkligheter från riksdagens sida. Då kan Kungl. Maj:t lugnt fullfölja sin tanke, något som han ju även kunde ha gjort, ifall han alls icke på förhand talat om saken för riksdagen.

Emellertid har vidare påpekats, att bestämmelserna i lagen om regerings-

rätten utgöra ett bestämt hinder emot att göra den nu ifrågasatta begränsningen med avseende på instanserna i dessa mål och sålunda göra kammarrätten till högsta instans. Herr Reuterskiöld åberopade lagen om regeringsrätten och gjorde gällande, att det är alldeles uppenbart, att man, när i 2 § dessa mål stå omnämnda, icke kan taga dem ifrån regeringsrätten annorledes än genom en ändring i lagen om regeringsrätten. Följaktligen vore genom denna lag om regeringsrätten detta ämne uteslutet ifrån Kungl. Maj:ts administrativa lagstiftningsrätt. Ja, det är alldeles klart, att, om herr Reuterskiölds tolkning av lagen om regeringsrätten är riktig, då är hela saken avgjord, och då kan icke Kungl. Maj:t göra på det sätt, som han här i motiveringen sagt, att han tänker att göra — detta icke ens i det fall att det icke skett någon anmärkning från riksdagens sida. Men jag tror, att herr Reuterskiöld har misstagit sig. Lagen om regeringsrätten säger uttryckligen: »Besvär, som jämlikt författningarna må hos Konungen fullföljas i statsdepartementen, skola, med de undantag varom i 3 § sägs, tillhöra regeringsrättens upptagande och avgörande i följande mål.» Sedan omtalas ifrågavarande mål. Därmed är ju icke alls sagt vilka mål som skola i högsta instans fullföljas hos Konungen i statsdepartementen eller att de mål, som sedan omnämnas, nödvändigt skola göra det. Det står nämligen endast, att för såvitt de jämlikt författningarna få fullföljas hos Konungen i statsdepartementen, skola de i stället fullföljas hos regeringsrätten. Att detta även är meningen, det finner man av riksdagens skrivelse 1909. Riksdagen anförde då: »Den i förslagets 2 § verkställda enumerationen avser, såsom paragrafens ingress angiver, ej att bestämma, i vilka fall besvär få från underordnade myndigheter fullföljas hos Eders Kungl. Maj:t, utan endast att uppdelade dem, som enligt författningarna kunna sålunda fullföljas, mellan Eders Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten.» Man kan väl icke tydligare uttrycka, att lagen om regeringsrätten icke ville klavbinda Kungl. Maj:ts administrativa lagstiftningsmakt därhän, att de i denna lag uppräknade målen ovillkorligen skulle komma till regeringsrätten. Kungl. Maj:t har alltjämt sin frihet i denna del enligt grundlagen, i vilken frihet man ju på intet sätt ville göra något intrång. Jag kan således icke finna, om man överhuvud taget anser, att Konungen har administrativ och ekonomisk lagstiftningsmakt — det har han otvivelaktigt enligt 89 § regeringsformen — och om man läser lagen om regeringsrätten, sådan denna lag verkligen är byggd och sådan den av riksdagen hos Kungl. Maj:t är anmald, att man kan komma till något annat resultat än att Kungl. Maj:t i föreliggande fall icke gjort någonting annat än att han på ett område, där han har full makt att bestämma, har hänskjutit saken till riksdagen för att, om riksdagen hade någonting att erinra, det skulle vara en anledning för Kungl. Maj:t att närmare övertänka saken, innan han fattar definitivt beslut.

Vad sedermera det materiella beträffar, måste jag för min del instämma med herr finansministern i, att det är bra underligt, att här i landet talas så ofantligt mycket om, att det skall sparas och sparas, men så snart man kommer med det allra minsta förslag, varigenom man kan spara, förefaller det, som om man hade en mur emot sig. Allting är då omöjligt, allt vad man har behövs, ja det behövs mycket, mycket mera, men spara skall man i alla fall. Vi kunna väl icke fortgå på det sättet att bara stämma upp i kör om sparsamhet och sedan aldrig spara. Emellertid undersöker man, hur man skall kunna spara, så konstaterar man en sak, som herrarna säkerligen ha en viss erfarenhet av i sin privata ekonomi, och det är den, att när det gäller att spara, borde man egentligen, för att riktigt kunna lösa problemet i dess helhet, göra alldeles särskilda utredningar och anordningar. Detta tar emellertid lång tid, och medan jag söker fundera ut dem, är min ekonomi kanske redan undergrävd. Därför måste man hugga till, där man kan, för att hjälpa upp sin ekonomi, visserligen med den tanken, att det valda sättet kanske icke var det allra bästa.

Ang. handläggningen av vissa besvärsmål m. m.
(Forts.)

Ang. hand-
läggningen av
vissa besvärsmål m. m.
(Forts.)

Men i alla fall, under den tiden blir jag dock i tillfälle att spara, och under den tiden kan jag tänka över, hur jag sedermera skall kunna ordna det hela på bästa sätt. Så ligger det enligt min uppfattning även i detta fall till. Hur är det för närvarande? Jo, alla äro här ense om, att man med avseende på avslösningsförhållanden etc. har rätt att gå till domstol. Den rätten står alltjämt öppen. Sålunda genom att jag tager bort regeringsrätten som högsta instans, och låter kammarrätten bli högsta instans, har jag icke berövat någon möjligheten att gå till domstol. Att rättssäkerheten för dem, som äro parter i dessa mål, skulle äventyras är vid sådant förhållande åtminstone för mig omöjligt att förstå. Men då säger man: Hittills har man icke gått till domstol, men om man gör kammarrätten till högsta instans, kommer man att gå till domstol, och det är olämpligt att överlasta domstolarna med mål av denna art. Jag vill härpå svara: Låt oss vänta och se, hur det går! Kanske man nöjer sig med kammarrätten. Nu är det emellertid en trosartikel hos många människor, att det är bra med flera instanser. Jag har därvidlag en något annan uppfattning. Två instanser är det visserligen i allmänhet en fördel att ha, ty sedan saken har behandlats i första instansen, finner man, vad man bör komplettera, och man har då tillfälle att i nästa instans göra de kompletteringar, som man sålunda behöver i saken. Men annars ligger det icke någon större vikt uppå att ha många instanser. Man kan mycket väl därvidlag begränsa sig, och särskilt i ett fall, där icke avgörandet är definitivt, är det klart, att det finns ännu större anledning att nöja sig med en begränsning. Och detta är just fallet här.

Nu säga somliga emot detta: »Ja, men vi böra icke ha kvar denna möjlighet att gå till domstol; den möjligheten skola vi ha bort, och vi skola därför undvika att ordna denna administrativa klagorätt så, som om vi skulle ha den möjligheten kvar.» Nåväl, men vi hörde nyss, att herr Reuterskiöld icke alls var på det klara med, att man i alla fall för framtiden borde avskaffa möjligheten att gå till vanlig domstol, utan han ville göra en skillnad mellan det fall, såvitt jag fattade honom rätt, då det vore fråga om själva rätten till lön, och det fall, då det var fråga om lörens belopp. Hela frågan är således i behov av utredning. Förresten är densamma en del av en mycket större fråga, och i avvaktan på att den frågan blir löst, skulle vi väl nu kunna försöka göra den besparing, det här gäller. Jag kan således icke finna annat än, att man här kommit fram med ett förslag, som är avsett att hjälpa oss för tillfället. Visar det sig sedan, att det icke lyckas, då är ingen irreparabel skada skedd. Vad som föreslagits är blott ett försök, tills man definitivt i framtiden kan ordna saken på ett bättre sätt. Medan man funderar över detta sätt, anser jag, att man kan utan risk nöja sig med det förslag, som här är framlagt.

Således, såväl formellt som reellt sett synes det mig berättigat att yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Rosén: Jag måste säga, att jag icke kan finna, vad man skulle kunna spara genom bifall till statsutskottets förevarande utlåtande. Jämför man de olika anslagsposterna i utskottets utlåtande och reservationen, så kan jag icke finna annat än att de äro likadana, men det är möjligen en sparsamhet, som man beräknar åstadkomma för framtiden. Men det har ännu icke visat sig, att någon sådan kan åstadkommas, och därför måste jag för min del säga, att är det så, att man skall åstadkomma sparsamhet genom att äventyra rättssäkerheten, då vill jag icke vara med om den sortens sparsamhet.

Herr Hammerskjöld har redan antytt, att riksräkenskapsverket har tillvällat sig en viss domsrätt. Då det torde vara av intresse för kammaren att få närmare reda på, huru verket går till väga i sådana fall, skall jag anhålla att få meddela följande.

Sedan inom riksräkenskapsverket en anmärkning har framställts, så utsän-

des den till vederbörandes förklaring. Sedan denna har avgivits, förekommer det ofta, att verket skickar ut till vederbörande styrelse en skrivelse — ett tryckt formulär, som ifylles. I detta heter det: »Enär å andra sidan tecknade anmärkning, såvitt av hittills förbragt utredning kan bedömas, är rätteligen grundad, får riksräkenskapsverket härmed anhålla, att Ni ville snarast möjligt å riksräkenskapsverkets vägnar anmoda» och så kommer namnet — »som är för den anmärkta utbetalningen ansvarig, att inom en månad från det föreläggandet ägt rum till statsverket inbetala 0000 kronor 00 öre». Därefter lämnas upplysning om att beloppet skall insättas å statsverkets giroräkning i riksbanken. Sedan fortsattes det: »Därest anmärkningens befogenhet skulle av vederbörande helt eller delvis bestridas, bör förklaring, med angivande av skälen därtill, tecknas direkt å akten eller å inlaga, som fogas vid akten, vilken därefter jämte det yttrande, vartill Ni kan finna anledning, hit insändes senast inom två månader från denna dag. Om riksräkenskapsverket då icke finner förklaringen tillfredsställande, kommer talan att anställas inför Kungl. Maj:ts och rikets kammarrätt.» Ett verk, som skall tillerkännas domsrätt, borde, tycker jag, först och främst visa, att det självt kan handla fullt i överensstämmelse med gällande lag. Men det kan starkt ifrågasättas, huruvida riksräkenskapsverket icke i detta fall väsentligt har överskridit sin befogenhet. I många fall har riksräkenskapsverkets ifrågavarande domar lett till resultat. Vederbörande har inbetalt beloppet. Men det har också inträffat, att vederbörande styrelse har vägrat att lämna handräkning för verkställande av ett på dylikt sätt åstadkommet utslag.

Statsutskottet, som förmodligen noga har läst departementschefens uttalande, har icke kunnat undgå att uttala, att ur rättssäkerhetssynpunkt måste givetvis kommittéförslaget vara att föredraga, men synes utskottet övriga på denna fråga inverkande omständigheter böra tillmätas sådan betydelse, att utskottet, om än med viss tvekan, funnit sig böra ansluta sig till departementschefens ståndpunkt. Jag tycker, att detta är mycket svagt. Det har emellertid varit klokt av utskottet att göra denna reservation, men jag tror, att det hade varit ännu klokare att gå på den linje, som här förordats av herr Hallin.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den avgivna reservationen.

Herr Hallin: Herr greve och talman! Jag ber att få taga fasta på det löfte, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nyss avgav, då han sade, att Kungl. Maj:ts skall taga under övervägande de erinringar, som utskottet gjort i sitt betänkande. Men jag frågar herr statsrådet, varför icke jämväl taga hänsyn till andra invändningar, exempelvis till dem, som gjorts här under debatten i dag? Jag tycker, att dessa ha varit rätt så vägande, och då komma vi in på samma linje, som jag föreslagit, nämligen reservationens linje, att man skulle skjuta på detta ärende tills nästa riksdag för att taga *alla* omständigheter, som ha framkommit, i betraktande.

Vidare sade herr statsrådet, att vi i reservationen begagna orätt benämning, då vi tala om »domsrätt» för riksräkenskapsverket. Herr Hammarskjöld har redan svarat på detta. Jag hänvisade också i mitt första anförande på att kammarrätten använt samma nomenklatur. Därför trodde jag verkligen att jag var i bästa sällskap i fråga om denna formsak.

Till utskottets ärade ordförande skall jag, när han tillvitade mig, att jag skulle ha sagt, att rättssäkerheten på otillbörligt sätt skulle riskeras, om man gick med på Kungl. Maj:ts förslag, be att få säga, att så uttryckte jag mig icke. Jag sade, att jag icke ville vara med om detsamma, därför att icke ens misstanken skulle få insteg, att rättssäkerheten kunde åsidosättas, och jag tror, att jag gav goda skäl för detta mitt uttalande.

Herr Kvarnzelius sade vidare, att genom bifall till reservationen skulle man

Ang. handläggningen af vissa bevärs-mål m. m.
(Forts.)

Ang. hand-
läggningen av
vissa besvär
mål m. m.

(Forts.)

förlora ett helt år. Jag vill fråga, hur lång tid går man förlustig, om man går med på utskottets förslag? Utskottet har ju också gjort vissa erinringar, men om man, som herr statsrådet säger, skall ta hänsyn till och överväga dessa erinringar, så kan icke detta förslag genomföras den 1 juli, som det tydligen varit fråga om. Kammarrätten torde väl också få göra om det förslag till ny instruktion, som lär föreligga från dess sida. Den nya anordningen kan sålunda icke under några förhållanden komma i tillämpning förrän ganska långt fram på nästa budgetår.

Jag vidhåller, herr greve och talman, mitt yrkande.

Herr Nothin: Herr talman! Den erinran, som från vissa håll inom kammaren framställts därom, att detta förslag kommit till riksdagen på sådant sätt, att det undandragit sig ledamöternas uppmärksamhet, ville statsministern, om jag fattade honom rätt, bemöta därmed, att Kungl. Maj:t ju i alla fall har den formella befogenheten att pröva och avgöra dessa saker, och att det därför egentligen gör detsamma, om man i riksdagen hade läst finansministerns ifrågavarande förslag eller icke. Jag vill då verkligen fråga: Vad skall det överhuvudtaget tjäna till att tillfråga riksdagen om saken, om man icke vill ha ett riksdagens yttrande därom? Vill man ha ett riksdagens yttrande i denna sak, bör det väl vara lämpligt, att det sker i sådan form, att riksdagens ledamöter läsa propositionen, och att ärendet kommer till behandling av det riksdagens utskott, till vilket det till sin natur närmast hör.

Herr statsministern åberopade till stöd för Kungl. Maj:ts formella rätt att vidtaga nu ifrågasatta ändringar i ordalagen i lagen om regeringsrätten. Jag vill gärna erkänna, att rent härdraget efter orden finns denna rätt, men jag kan icke se, att det överensstämmer med lagens anda, att Kungl. Maj:t skulle i administrativ ordning kunna skära bort fullföljden av hela grupper av de mål, som äro upptagna i denna lag.

Vad angår det riksdagsuttalande, som gjordes 1909, så har frågan sedermera i viss mån kommit i ett annat läge. Jag vill erinra därom, att de avlöningsbestämmelser, enligt vilka regeringsrätten haft att döma i sista instans, allt mera börjat att meddelas i form av författningar, som antagits även av riksdagen; och det synes mig utgöra ett skäl för att riksdagen numera bör ha medbestämmanderätt, när det gäller sättet för handläggningen av dessa mål och för fullföljden av talan i desamma. Jag är icke anhängare av någon regerande riksdag, men jag får säga, att jag har av denna proposition blivit ganska övertygad om behövligheten och riktigheten av den hemställan, som sammansatta stats- och lagutskottet gjort, och som riksdagen under nästa punkt skall gå att behandla.

Detta angående den formella sidan, som jag förut icke berört.

Beträffande själva sakfrågan nämnde herr Örne, om jag minns rätt, att de personer, vilka fått sin sak prövad av kammarrätten, ju alltid ha möjlighet att komma till Kungl. Maj:t nådevägen. Vad medför detta? Jo, det medför helt enkelt, att de komma nådevägen från kammarrätten, och då ha vi kommit tillbaka till läget före 1909. Regeringsrätten bildades som bekant just för att avlasta arbetsbördan för Kungl. Maj:t i konseljen, och man vill således nu föra tillbaka dessa mål, som hittills ha avgjorts av regeringsrätten, vilkens domslut så gott som undantagslöst fingo bestå, till Kungl. Maj:t i konseljen.

Ja, jag förstår, som jag redan i dag sagt, att finansministern har en otacksam uppgift, när det gäller att spara, och jag tror, att finansministern också är övertygad om, att när man gör dessa sakliga anmärkningar, så sker det på grund av verklig övertygelse och trots den sympati jag känner för finansministerns sparsamhetssträvanden, även om man på vissa punkter kan ha olika meningar. Dock undrar jag, om man icke här har skjutit något litet över målet. Jag har i en annan ställning haft tillfälle att förfäkta sparsamhetssträvanden på ett sätt, som

har ådragit mig ganska livlig kritik från olika håll, men jag kan icke neka till, att här måste jag ställa mig synnerligen betänksam. I det här föreliggande fallet gäller det ju att på en tämligen ofullständig utredning, i vilken många olika meningar äro uttalade, helt enkelt bortskära fullföljdsrätten i en stor grupp av tvister. Skulle man vilja draga konsekvenserna av ett sådant sätt att spara, ja, då skulle man även kunna inrikta sig på andra domstolar, begränsa dem och avskära deras uppgifter. En sådan åtgärd har visserligen vidtagits för några år sedan, kanhända icke så mycket av sparsamhetsskäl utan snarare för att hålla kompetensen uppe hos sista instansen, men detta skedde först efter en grundlig utredning.

Ja, herr talman, jag skulle kunna ha åtskilligt mer att säga, men jag vill icke längre taga kammarens tid i anspråk, då dagens föredragningslista är så lång.

Herr Hederstierna: Herr talman! Det var på tre punkter, herr statsministern grundade sitt försvar för den ifrågavarande propositionen. Den första var den, att denna anordning, som Kungl. Maj:t tänkt sig, skulle Kungl. Maj:t kunnat vidtaga utan att få riksdagen med sig, på grund av Kungl. Maj:ts ekonomiska lagstiftningsrätt. Ja, det är ju riktigt, att gränserna mellan denna Kungl. Maj:ts ekonomiska lagstiftningsrätt och vad Kungl. Maj:t måste fråga riksdagen om äro svävande och flytande. Det kan dock icke vara riktigt eller överensstämmande med vår författnings anda, att Kungl. Maj:t, sedan Kungl. Maj:t först fått gå till riksdagen och begära ett stort anslag för upprättande av ett visst ämbetsverk, såsom i det fall, som jag nu tänker på, när det gäller riksräkenskapsverket, vilket skulle uppträda och föra kronans talan i dessa mål, att Kungl. Maj:t, säger jag, sedermera skulle kunna, utan något beslut därom av riksdagen, förändra detta verk till att bli en domstol, och på det sättet kunna förändra de olika ämbetsverken ifrån att vara det ena till att vara något helt annat. I riksdagens anslagsrätt ligger väl även rätten att kunna uppdraga de stora linjerna för verksamheten, och dessa linjer få icke, utan att riksdagen är med om det, ändras.

Den andra punkten, på vilken försvaret grundade sig, var, att lagen angående regeringsrätten icke skulle lägga hinder i vägen för viddagandet av denna åtgärd. Häremot vill jag säga, att jag trodde verkligen icke herr statsministern om att kunna komma med en så formalistisk tolkning, ty man kan väl ändå icke komma ifrån, att meningen, när regeringsrätten inrättades, var att göra den till en administrativ högsta domstol och att de mål, som förut föredragits av Kungl. Maj:t i statsrådet, skulle överlämnas till regeringsrätten. Det kan då icke vara rätt att sedermera, utan att riksdagen får fatta beslut, om saken, förklara, att ett visst antal mål icke längre skola gå till regeringsrätten utan till kammarrätten och stanna där. Även om herr statsministern lyckas tänja begreppen så, att det icke skulle kunna anses föreligga något hinder, så har det dock aldrig varit riksdagens mening.

Slutligen åberopade herr statsministern liksom herr finansministern besparingssynpunkten, och den är naturligtvis berömvärd och väcker naturligtvis en god anklång här i kammaren. Det kanske dock får tillåtas mig att säga, att besparingskonst innehåller dock icke i och för sig all regeringskonst, utan det finns andra intressen i stat och samhälle än att göra besparingar.

Herr Reuterskiöld: Herr talman, endast ett par ord! Reellt ansåg hans excellens herr statsministern, att regeringsförslaget — om det skall kallas ett förslag, vilket det i grunden icke är — och statsutskottets yttrande voro riktiga ur sparsamhetssynpunkt, men den beteckning, som han gav på sparsamhet, förefaller mig föga tilltalande. Det föreföll mig, som om orden föllo så, att »man hugger, där man kan». Hugget som stucket blir då hela principen, och den

Ang. handläggningen av vissa besvärsmål m. m.
(Forts.)

Ang. hand-
läggningen av
vissa besvärsmål m. m.
(Forts.)

kan jag för min del icke dela. Man hjälper för stunden, säger hans excellens, och tanken ligger då nära till hands, att det kanske blir sjufallt värre i morgon. Jag tror verkligen, att det blir förhållandet här och att den skenbara sparsamheten kommer att resultera i något helt annat och sannolikt i sin egen motsats, då man en gång får gå samma väg tillbaka.

Formellt sett ansåg hans excellens, att regeringsrättslagen icke kunde tolkas på det sätt, som jag här sagt. Jag ansluter mig i allo till vad herr Nothin i sitt andra anförande yttrade, och jag skall icke upprepa detta. Men det är två saker, som icke blevo betonade där, som jag ber att få säga något om.

När hans excellens herr statsministern läste upp, vad riksdagen sagt år 1909, halkade hans excellens lätt över vad som dock var av betydelse och som kom fram, fastän icke betonat, att denna uppräknings i regeringsrättslagen icke avsåg att bestämma, att dessa ärenden skulle gå till regeringsrätten utan endast innebar en fördelning mellan Kungl. Kungl. i statsrådet och regeringsrätten. Vålan! Mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten. Men nu är det Kungl. Maj:ts mening att de skola gå ifrån både regeringsrätten och Kungl. Maj:t i statsrådet. Jag kan icke finna annat, än att den administrativa befogenhet, som Kungl. Maj:t har enligt 89 § regeringsformen, begränsas av samma paragrafs stadgande i övrigt, att om Konungen »vill åt riksdagen överlämna, att gemensamt med honom något avgöra» skall därmed förfaras på det sätt som i 87 § 1 mom. är stadgat, d. v. s. som vid vanlig lagstiftning. När Kungl. Maj:t varit med om att i regeringsrättslagen sätta in denna uppräknings, måste det innebära, att Kungl. Maj:t därmed också begränsat sin administrativa befogenhet, så att han icke med tillämpning av denna kan ändra regeringsrättslagen, som är tillkommen enligt 87 §.

Det finns slutligen ett litet ord, som står i lagen, då det talas om besvärsmål, som »må» jämlikt författningarna fullföljas i statsdepartementen. Hans excellens herr statsministern syntes lägga tonvikten vid ordet »må». Jag kan icke se annat än att det betyder, att det icke är nödvändigt, att målen skola vara fullföljda utan överhuvud taget att de kunna fullföljas, och frågan, huruvida denna fullföljdsrätt kan av Kungl. Maj:t ensidigt ändras eller ej, det är den fråga, som varit under debatt här.

För min del kan jag därför icke finna annat än att den väg, som Kungl. Maj:t här tänkt gå, ovillkorligen måste leda till konstitutionellt ansvar enligt regeringsformen och inför konstitutionsutskottet. Jag kan icke se annat än att riksdagen måste på det allra bestämdaste taga avstånd ifrån sådana tendenser hos Kungl. Maj:t, och jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Lindhagen: Det är svårt för att ej säga omöjligt för oss riksdagsmän att kunna sätta oss in i alla frågor, och för min del har jag de sista dagarna haft så mycket med jordfrågorna att skaffa, för att de skulle komma på riksdagens bord åtminstone nu i sista ögonblicket, att jag icke kunnat penetrera denna sak.

Det är ju, såsom herr Trygger sade, dels en formell fråga och dels en materiell fråga det här rör sig om. Skillnaden mellan högsta domstolen och regeringsrätten är väl i stort sett — icke i allt — den, att högsta domstolen avgör verkliga rättsfrågor, sådana som riksdagen är med att stifta lag om, medan regeringsrätten i stor utsträckning skall handlägga sådana mål, där det gäller tillämpning av Konungens administrativa och ekonomiska lagstiftningsmakt. Det kan ju ligga något i statsministerns resonemang, att Konungen fortfarande har kvar den senare lagstiftningsmakten och följaktligen också kan meddela ändrade bestämmelser om fullföljd av talan inom detta område. Det skulle däremot kunna sägas, att den ifrågasatta ändringen utan riksdagens medverkan av en praxis, enligt vilken dessa mål fått gå även till regeringsrätten, måste stöta på de stör-

sta betänkligheter, och jag förstår också dessa betänkligheter. Man har nog rätt på båda sidorna, såvitt jag förstår. Frågan är, om icke den formella rätten, som ändå är avgörande, ligger hos den uppfattning, som herr Trygger förordade, ehuru jag anser, att då det gäller att ändra en praxis i ett så viktigt avseende bör regeringen åtminstone remittera frågan till riksdagen, så att den också får sitt ord med i saken. Detta blott som en anmärkning i allmänhet.

Jag begärde egentligen ordet på grund av vad här sagts — och det förstår jag genast utan att hava behövt sätta mig in i saken förut — att rättssäkerheten skulle äventyras.

Jag erinrar mig då livligt den kamp, som ägde rum inom riksdagen, då det gällde att göra hovrätterna till sista instans i alla mål, som icke rörde ett visst ekonomiskt värde, d. v. s. att fastställa en summa revisibilis. Det var ett ofantligt intrång i rättssäkerheten, ty det gällde ju i princip likvärdiga mål, och det var endast fråga om att de, som rörde sig om ett mindre penningvärde, icke skulle få komma till högsta domstolen, men att de, där det gällde större belopp, att slås för, skulle få fullföljas dit. Den reformen medförde att högsta domstolen blev en de höga värdenas instans och icke en de små värdenas instans, medan de små värdenas princip, som är lika grundläggande och viktig som de stora värdenas princip, stannade hos hovrätten. Detta kämpade vi emot. Det är då nästan upprörande att nu säga, att dessa i regel obetydligare mål, som det här gäller, skola behöva tre instanser, då riksdagen antagit en sådan lag som den nyss berörda, när det gäller andra mål om verkliga rättsfrågor.

Skall man anlägga sparsamhetssynpunkten, är det verkligen minst lika lämpligt att klippa av dessa administrativa mål, och när kammarrätten är andra instans på den administrativa vägen upp till regeringsrätten och hovrätterna äro andra instans på lagvägen till högsta domstolen, finns det icke någon anledning att göra gällande här, att kammarrätten i sin genre är en sämre och mindre rätts-säker instans än hovrätterna äro i sin genre. Det är tydligen ett förhastat påstående. Det kan hända, att de äro dåliga båda två, och det kan hända, att de äro bra båda två, men man kan icke säga, att den ena är sämre än den andra — det veta i alla händelser icke kammarens ledamöter.

Jag hoppas i alla fall, att riksdagen i konsekvens med det andra beslutet, som riksdagen tidigare fattat, låter det också bli lag på, just i sparsamhetens intresse, att dessa administrativa mål få stanna hos kammarrätten, så att vi icke till även-tyrs få en ny avdelning i regeringsrätten, som skulle kosta 200,000 kronor, vilket innebär på samma gång en örfil åt de lagfrågor, som måste stanna hos hovrätterna.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre **Marks von Würtemberg**: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som här behandlas, faller ju utanför det område, där jag för närvarande egentligen har att röra mig, men här ha dock fällts åtskilliga yttranden under debatten, som föranleda mig att säga några ord beträffande vissa punkter.

Till försvar för propositionen har framhållits av hans excellens statsministern, att vad det här gäller, då man nu vill taga bort anmärkningsmål och avlönings-mål från regeringsrätten, var något, som föll inom Kungl. Maj:ts administrativa lagstiftningsmakt. Detta yttrade han till svar på en invändning, som framställdes, att man icke så där i förbigående i ett statsrådsyttrande kan tala om vad man tänker göra och nöja sig med den formen för meddelande till riksdagen i akt och mening att, om yttrandet icke föranledde någon invändning ifrån riksdagens sida, man skulle vara oförhindrad att handla såsom man sagt sig ämnat göra. Yttrandet var, som jag nämnde, föranlett av en anmärkning, som framställdes först av herr Åkerman och sedan av herr Nothin.

Ang. hand-läggningen av vissa besvärsmål m. m.
(Forts.)

Ang. hand-
läggningen av
vissa besvär-
smål m. m.
(Forts.)

Jag kan ju till en viss grad förstå, att en sådan anmärkning kan göras, men såvitt min erfarenhet sträcker sig, har sådant förekommit och, som jag tycker, med rätta förekommit icke bara nu utan många gånger. Jag erinrar mig särskilt många fall, då den föregående regeringen som dessa båda talare tillhörde, gjort på samma sätt. Jag kan nämna ett exempel från i fjol, då det var fråga om ett särskilt anslag till hovrätterna under andra huvudtiteln, hur där rycktes in på ett ganska omärkligt sätt en passus, som skulle hava möjliggjort mycket stora ändringar i de principer, som för närvarande gälla beträffande de administrativa ärendenas handläggning inom hovrätternas befordringsärenden och dylikt. Ingen gjorde då någon anmärkning emot något sådant. Jag ser icke, att det är någon vidare skillnad mellan vad som då skedde och vad som nu förekommit, men väl tycker jag i likhet med herr statsministern, att förfarandet är formellt oangripligt.

Här har det vidare varit tal om lagen om regeringsrätten och om hur den bör tolkas, då den säger, att besvär, som jämlikt författningarna må fullföljas i statsdepartement, skola gå till regeringsrätten. Även med risk att utsätta mig för samma beskyllning, som nyss drabbade herr statsministern, nämligen beskyllningen för mycket stor formalism, nödgas jag även i detta fall instämma med honom. Jag finner det fullkomligt klart, att regeringsrättslagen icke, då den lämnar en uppräknning av vissa ärenden, som skola gå dit, åsyftat annat än att avgöra, huruvida mål, som överhuvud taget skulle komma att gå till Kungl. Maj:t, skulle handläggas i statsrådet eller i regeringsrätten. Jag går så långt, att jag har svårt för min del att förstå en annan tolkning.

Jag finner det mycket rimligt att, liksom Kungl. Maj:t före tillkomsten av denna lag om regeringsrätten kunde i administrativ väg förklara, att mål, som förut fått fullföljas till statsrådet, nu skulle stanna i den andra administrativa instansen, Kungl. Maj:t lika väl kan göra det nu, sedan denna lag kommit till.

Nu talar jag om saken ifrån formell och yttre synpunkt. En annan sak är naturligtvis att, om Kungl. Maj:t skulle begagna sig av sin formella myndighet för att i stort ändra området för regeringsrättens verksamhet, Kungl. Maj:t skulle förfara synnerligen olämpligt och hänsynlöst. Men jag tror icke den nu föreslagna ändringen kan anses hava så omfattande karaktär, att man ur den synpunkten kan rikta någon anmärkning emot den. Jag tror tvärtom, att en sådan ändring under nu föreliggande förhållanden är synnerligen välbetänkt.

Jag skall icke inlåta mig på frågan, huru de här anmärkningsmålen skola behandlas i första eller andra instans, men att det är av behovet påkallat, att regeringsrätten befrias ifrån dem, det förefaller mig böra vara alldeles uppenbart för var och en, som vet, hur det för närvarande är ställt med regeringsrättens arbetsbörd och som inser nödvändigheten av att på ett eller annat sätt minska den eller också utöka regeringsrätten, vilket icke bara kostar pengar utan också möter mycket stora svårigheter, därför att det icke är så lätt att uppdriva lämpliga ämbetsmän i tillräckligt antal för att sitta i denna högsta instans.

Man har anmärkt, att rättssäkerheten skulle lida på att det nu blir nödvändigt att stanna i andra instans, i kammarrätten. Ja, den anmärkningen kan ju alltid göras, då man icke inrättar ett flertal instanser. Man skulle ju ifrån den utgångspunkten kunna bevisa, att vi behöva ännu en instans. Det kan hända, att rättssäkerheten bleve ännu bättre, ifall man finge en fjärde instans. Jag har själv under ett decennium av min levnad tillhört den högsta dömande instansen och under nästan lika lång tid den andra dömande instansen; men, ehuru jag hyser den allra största respekt för högsta domstolen — det behöver jag knappt betona — vill jag icke påstå, att den absoluta rättssäkerheten ligger i att mål kunna dit fullföljas. Vi se ofta, hur olika meningar där kunna råda, och det lider väl intet tvivel om att det en eller annan gång kunnat gå på annat sätt,

om det funnits tillfälle till ytterligare prövning, likaväl som det många gånger hänt, att en majoritet i högsta domstolen stått emot en enhällig hovrätt, utan att man därför kan påstå, att den ena är ofelbar och den andra icke.

*Ang. hund-
läggningen av
vissa besvärsmål m. m.*

(Forts.)

Jag instämmer med herr Lindhagen så till vida, som jag menar, att har man kunnat och ansett sig nödsakad att göra det ingrepp i fullföljdsrätten till högsta domstolen, som skedde år 1915 — och det var efter min tanke en absolut nödvändighet — är det icke så mycket att tala om beträffande de mål, som det här gäller och som i regel äro långt mindre viktiga och dessutom efter administrativ prövning få gå till de vanliga domstolarna, att man avskär fullföljdsrätten från kammarrätten av dessa mål.

Ja, det är dessa punkter, som jag egentligen nu velat uppehålla mig vid. Jag finner icke annat än att de anmärkningar, som i dessa hänseenden äro framställda emot propositionen, sakna fog.

Herr Örne: Herr greve och talman! Jag ämnar icke förlänga debatten. Jag skall endast i korthet göra några anmärkningar i anledning av ett par yttranden i debatten.

Herr Rosén uppläste här riksräkenskapsverkets formulär, då krav av verket ställes, att medel skola återbetalas av redogörare. Jag måste ju medgiva, att formuleringen är ganska sträv, men skulle icke t. ex. statsrevisionen kunna skriva ett sådant formulär, som vore lämpligt, och hemställa till riksräkenskapsverket att framdeles använda detta? Det kan knappast i sak inverka så förfärligt mycket, om det skrives på ena eller andra sättet, då det framställes sådana anmärkningar. Att vara alltför hövlig tycker jag ej är något skäl till, fastän det ju är bra, om man är hövlig också.

Beträffande vad herr Nothin yttrade vill jag säga, att herr Nothin alldeles missuppfattat mig. Jag framhöll, att större delen av de mål, som det här är fråga om, äro rena bagateller. Det finns ju undantag från denna regel, där det rör sig om mycket betydande belopp, men jag anförde, att ofta i dessa fall, då vederbörande redogörare varit i god tro, får han i nådeväg genom Kungl. Maj:t eller också i vissa fall genom medgivande av riksdagen befrielse från återbetalningsskyldigheten. Det är således det förhållandet, som råder nu, då målen avgöras i regeringsrätten som sista instans. Jag ville bara framhålla, att någon ändring i det hänseendet ej kan komma att uppstå, och jag kan verkligen ej förstå, hur herr Nothin kan anse, att Kungl. Maj:t i konseljen skulle bli överhopad med nådeansökningar. Jag hoppas, att Kungl. Maj:t vet att avvisa krav på nåd i mål, som röra en tre, fyra, fem kronor och kanske även 100 kronor, då det icke finns starka skäl anförda för att dessa krav skulle bifallas.

Så vill jag till slut beklaga, att herr Hederstierna icke på grund av omständigheternas makt var i tillfälle att deltaga i behandlingen av denna fråga inom regeringen. Jag är alldeles övertygad, att han skulle kommit att stå på en annan ståndpunkt än den han nu intager, om han varit i tillfälle att verkligen genomdiskutera, hur frågan ligger.

Herr Vennersten: Herr greve och talman! Efter den synnerligen intressanta och uttömmande diskussion, som nu ägt rum i kammaren, stå dock troligen många lika frågande som jag angående vilket som här är det rätta. För dem, som icke haft möjlighet att bedöma denna fråga ur de högsta juridiska synpunkterna, är det givetvis klart, att man väntar ett avgörande besked från auktoritativa talesmän från det hållet. Här är det ju faktiskt så, mina herrar, att våra högsta juridiska auktoriteter stå emot varandra i denna fråga. När vi hade detta ärende till behandling i vårt parti, lyssnade jag med stor uppmärksamhet till alla de skäl, som äro anförda mot det kungl. förslaget, och jag vill gärna bekänna, att jag var i allra högsta grad tveksam.

Ang. hand-
läggningen av
vissa besvärsmål m. m.

(Forts.)

Efter debatten i dag har denna tveksamhet ej kunnat hävas, utan jag står fortfarande frågande, och jag nödgas då gå till mitt eget sunda förnuft och fråga: vad skall jag göra i denna fråga? Då säger jag: vid riksdagens början voro vi alla ense om att allt, som i besparingssyfte kunde göras, borde vinnas riksdagens stöd. Naturligtvis var man ej blind för att man fick lov att med stark kritik mottaga varje förslag till besparing, men å andra sidan var man säkerligen böjd för att göra sitt bästa för att stödja Kungl. Maj:t i hans bemödanden att åvägbringa sparsamhet i förvaltningen. Jag tror väl, att jag ej illa uttrycker den känsla, vi hade vid statsverkspropositionens framläggande, när det gällde förslag till besparingar, om jag säger, att man snarare hade väntat sig mer än vad som där framkom, och ännu i denna stund antager jag, att läget är så pass allvarligt ur statsfinansiell synpunkt, att vi måste begära och hoppas på än mera djupgående förenklingar i administrationen, än hittills ifrågakommit, på det att vår svenska statsförvaltning måtte av de skattedragande kunna upprätthållas. Är detta förhållandet, så säger jag: när man nu hör, att meningarna bland de högsta auktoriteterna äro så pass delade, som de äro, skulle man då icke kunna våga — särskilt efter den förklaring, som kommit från regeringsbanken — att nu gå på utskottets förslag och se, hur det sedan kommer att gestalta sig? Här har en besparingskommission tillsatts, vars ledare är en framtående man ur den svenska förvaltningen. Här hava de förslag, som framkommit, gått till regeringen och där underkastats ytterligare granskning och söring. Då frågar jag mig: är det ej farligt att utan mycket, mycket vägande skäl avstyra eller avböja det förslag till besparingar, som framkommit, och skulle man ej åtminstone kunna vänta, att om besparingen i detta fall anses kunna vinnas bättre på annat sätt, de, som icke vilja vara med om Kungl. Maj:ts förslag, anvisa utvägar i sådant syfte. Så länge det icke är fallet, vågar jag säga, att jag nödgas ställa mig på den ståndpunkt Kungl. Maj:t anvisat oss, en väg att antingen göra en direkt besparing nu eller förebygga ökade utgifter i framtiden.

Jag anhåller därför, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Åkerman: Herr talman! Det var ett par ord från statsrådsbanken, som uppkallade mig.

Hans excellens herr utrikesministern påstod, att den regering, jag tillhörde, flera gånger skulle ha förfarit på samma sätt, som regeringen gjort i denna proposition, och han nämnde särskilt ett fall, som hörde under justitiedepartementet. Det var därför jag fann mig föranlåten att begära ordet.

Nu är det ju så, att det är en mänsklig svaghet, att man icke ser bjälken i sitt eget öga, men däremot har lätt för att upptäcka grandet i sin broders öga. Men jämför jag den fråga, som nu är tal om, detta stora spørsmål, som regeringen velat lösa genom en motivering, i ett statsutskottsärende, och det av utrikesministern åsyftade fallet från justitiedepartementet, så vågar jag dock det påståendet, att här är verkligen grandet i mitt öga, och bjälken sitter i ögonen på herrarna på regeringsbanken. Fallen kunna icke jämföras. Det åsyftade fallet gällde en mycket liten fråga — det får hans excellens herr utrikesministern ursäktas mig, att jag tycker — i jämförelse med denna sak.

I detta sammanhang vill jag säga, att jag tycker icke, det är skäl att fördjupa sig i de juridiska frågorna så mycket, som skett här, utan för mig är huvudsaken den: går det för sig i en så oerhört viktig fråga som denna att gå fram på den väg, som regeringen gjort? Den frågan besvarar jag med nej. Jag anser, att det bör föreligga ett författningsförslag, så att riksdagen ser vad den går till.

Nu har herr Lindhagen, antagligen i misshumör över vad som inträffade här

en gång för några år sedan, stått upp och talat om den inskränkning, som då gjordes i rätten att fullfölja mål o. s. v. Jag tror ej alls, att det har med denna sak att skaffa, och det enda förmildrande jag kunde finna i herr Lindhagens egen- domliga anförande, var att han förklarade, att han icke hade hunnit sätta sig in i frågan. Det förklarar ju åtskilligt.

*Ang. hand-
läggningen an
vissa besvär-
mål m. m.
(Forts.)*

Herr Vennersten säger, att det här är fråga om att göra en besparing, och att vi måste göra den nu för att komma från ord till handling. Jag kan icke vara med om detta sätt, då det gäller en så viktig sak.

Herr Rosén: Jag måtte ha uttryckt mig mycket otydligt. Jag har nämligen icke gjort någon anmärkning mot riksräkenskapsverkets skrivsätt, utan jag har anmärkt mot att riksräkenskapsverket, som är åklagare, har tagit sig domsrätt, innan den fått denna domsrätt. Skulle emellertid riksdagen anse lämpligt, att en åklagaremyndighet uppträder som domare, öppnas utan tvivel stora möjligheter att åstadkomma besparingar på detta område, ty jag föreställer mig väl, att andra medborgare icke skola ha någon annan och bättre rättskipning än statens befattningshavare.

Herr Julin: Ja, det är ju fullt berättigat att ropa på proposition nu, då man tar ordet vid detta sena skede av debatten, men de påpekanden, jag måste göra, komma att visa sig vara mycket enkla sådana och komma att bli så mycket enklare efter de vägande anföranden, som hållits.

Då jag föranlett denna debatt genom att väcka min motion, bör jag kanske påpeka, att vi för närvarande icke, såsom flertalet här tyckas anse, diskutera punkt 41 på föredragningslistan, statsutskottets utlåtande nr 128, utan i själva verket punkt 42, sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 10. Om man ej hade vetat det förut, vet man med säkerhet nu, att Kungl. Maj:ts proposition nr 121 innehåller något helt annat än vad rubriken angiver, och när jag för min del upptäckte det, fastnade jag närmast vid sid. 57, där det heter bl. a.: »Berörda stadganden äro av natur att kunna meddelas av Kungl. Maj:t i administrativ ordning.» De berörda stadganden, som där åsyftas, äro så mycket utvecklade, att jag ej behöver närmare uppehålla mig vid dem. Jag väckte då en motion, som gick ut på att just denna del, som Kungl. Maj:t ansåg sig kunna avgöra i administrativ väg, egentligen borde avgöras lagvägen, och jag hoppades att med den motionen föranleda, att hela denna proposition skulle behandlas gemensamt av stats- och lagutskottet. Så blev emellertid icke fallet, utan min motion gick till lagutskott och propositionen till statsutskottet. Jag har visserligen en motion även på denna punkt, men den avser endast det lilla obetydliga anslag, som föranledes av att jag begärde en viss ordning för ärendenas ytterligare handläggning. Jag har nämligen vid denna riksdag liksom vi alla besjälats av sparsamhetsnit, och när jag gick att upptaga denna fråga till behandling, ville jag icke ställa den på framtiden utan sökte finna en väg, på vilken den skulle kunna lösas redan vid detta års riksdag och utan att rättssäkerheten blev lidande. Min motion innehåller vissa bestämmelser, som jag tänkte skulle kunna upptagas och som skulle kunna garantera rättssäkerheten, utan att på något sätt Kungl. Maj:ts besparingsåtgärder skulle behöva hindras.

Nu har man, såvitt jag förstår, kommit till någon missuppfattning och talat om att man här är rädd för att rättssäkerheten skulle vara i fara, och det gick t. o. m. så långt, att hans excellens utrikesministern blev talesman för denna missuppfattning. Jag tror ej alls, att någon här sagt, att det skulle vara fullkomligt uteslutet, att de frågor, som det här gäller, skulle tagas undan från regeringsrättens domvärjo. Det har åtminstone icke jag sagt i min motion.

Ang. hand-
läggningen af
vissa besvär-
smål m. m.
(Forts.)

Vad jag däremot sagt är, att man icke kan göra det på det sätt, som Kungl. Maj:t föreslagit, och det tror jag, att alla talare på min sida upprepat. Man kan naturligtvis tänka sig helt andra åtgärder vidtagna för att bevara rätts-säkerheten. Jag har för min del påvisat några sådana tänkbara möjligheter i min motion, och denna motion har sedan prövats av det sammansatta stats- och första lagutskottet. Detta utskott, som givetvis har mycket större kompetens än jag att bedöma frågan, har stannat vid att säga, att frågan ej kan anses så utredd, att man nu på rak arm kan avgöra den. Jag måste naturligtvis böja mig för det sammansatta utskottets auktoritet och kommer därför i nästa punkt att yrka bifall till dess utlåtande, trots att utskottet gått emot min motion, då jag insett, att jag ej får frågan avgjord nu utan längre fram. Men för att kunna anlägga denna, såvitt jag förstår, mycket förnuftiga ståndpunkt, som alltså på en gång tillgodoser besparingskravet och kravet på rättssäkerhet, finns det ingen möjlighet att på den nu behandlade punkten gå på utskottets förslag.

Till utskottets utlåtande är nu fogad en reservation, som om den antages, uppgives möjliggöra ett antagande även av det förslag, som föreligger på nästa punkt, och därför ansluter jag mig till denna reservation. Jag tycker för min del, att det hade varit riktigare av statsutskottet att utesluta all motivering, när man visste, att denna fråga prövades av sammansatta stats- och första lagutskottet, men då så icke skett, och då jag icke vill ställa ett tredje yrkande mot de andra två, ber jag att få ansluta mig till reservationen.

Herr Vennersten: Herr talman! Då jag nyss hade ordet, underlät jag att påpeka den för alla uppenbara omständigheten, att jag icke kunde tala å någon annans vägnar än mina egna. Det har ju förekommit både i utskottet, vilket framgår av reservationen, och under debatten här, att många av det parti, jag tillhör, företrätt en annan åskådning, men det har dock ej hindrat mig från att anföra vad jag för min del anser vara riktigt i detta fall.

Jag har endast till undvikande av missförstånd velat göra detta tillägg.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 128, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 53.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av en utav Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statskontoret, kammarrätten, riksräkenskapsverket och allmänna civilförvaltningens lönenämnd föranledd motion.

*Om
lagstiftning
rörande hand-
läggningen av
vissa bevärs-
mål m. m.
(Forts.)*

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 121 angående anslag till statskontoret, kammarrätten, riksräkenskapsverket och allmänna civilförvaltningens lönenämnd, vilken proposition hänvisats till statsutskottet, hade herr *Julin* inom första kammaren väckt en motion nr 280, vilken hänvisats till lagutskott och, tilldelad första lagutskottet, av sistnämnda utskott hänskjutits till behandling av sammansatta stats- och första lagutskottet. Uti motionen hade hemställts, att riksdagen i anledning av förenämnda proposition måtte för sin del antaga en lag, upptagande de huvudsakliga grunder, som i motionen angivits för handläggningen inom riksräkenskapsverket och kammarrätten av besvärs- och anmärkningsmål rörande avlönings- och pensionsförmåner, samt i samband därmed antaga en lag om ändring i erforderliga delar av lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning samt för riksdagen framlägga därav till äventyrs betingade förslag till lag för handläggningen inom riksräkenskapsverket och kammarrätten av besvärs- och anmärkningsmål rörande avlönings- och pensionsförmåner ävensom till lag om den ändring i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, vilken av förstnämnda lagförslag kunde betingas.

Herr Kvarnzelius: Herr greve och talman! Efter den omröstning, som nyss ägt rum här i kammaren, kan jag ej tänka mig möjligheten av att denna kammare skulle gå in för det förslag, som det sammansatta utskottet här framlagt. Jag tillåter mig därför utan vidare yrka avslag å det sammansatta utskottets utlåtande. Enbart den sista satsen av utskottets motivering är enligt min uppfattning av den innebörd, att den i och för sig under alla förhållanden skulle betinga ett avslag.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende å det nu föredragna utlåtandet annat yrkande ej förekommit, än att vad utskottet hemställt skulle avslås.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å utskottets hemställan; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på hemställan av herr talmannen att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 3, angående regleringen för budgetåret 1924—1925 av utgifterna under riksstatsens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet;

nr 253, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1924—1925 för viss personal inom den civila statsförvaltningen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 2 § i kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 200) angående dyrtidstillägg åt fast anställt manskap vid armén och marinen m. fl.;

nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts under femte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag till dyrtidshjälp åt distriktssköterskor och distriktsbarnmorskor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 259, i anledning av väckt motion om efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter tvätterskan Lovisa Karolina Pettersson;

nr 260, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriskt löne-tillägg åt vissa professorer m. fl. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 261, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkterna 121 och 122 av åttonde huvudtiteln gjorda framställningar angående löne-tillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter samt tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid privatläroverken;

nr 262, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anvisande av medel till vissa statens järnvägsbyggnader i Norrland jämte i ämnet väckta motioner;

nr 263, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av en varmbadinrättning vid Skaraborgs regementes kasernetablissemang i Skövde;

nr 264, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av återbetalningsskyldighet beträffande till underofficerare vid flottan oriktigt utbetalta krigstids- och dyrtidstillägg;

nr 265, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande att kostnader, som föranledas av den av riksdagen antagna lagen om förmynderskap, må bestridas av vissa anslag under andra huvudtiteln;

nr 266 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fastighetstaxering åren 1925 och 1926, m. m.;

nr 267, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt nordiska museets personal;

nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring för viss personal vid livrustkammaren;

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för tillfällig löneförbättring under ecklesiastikåret 1924—1925 åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster;

nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning angående höjda stipendier åt elever vid folkskoleseminarier jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 271, angående de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 247, angående val av två fullmäktige i riksbanken och av tre suppleanter för riksdagens samtliga fullmäktige i nämnda verk; och

nr 250, angående val av två fullmäktige i riksgäldskontoret och av tre suppleanter för fullmäktige i nämnda verk.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens förordnanden:

nr 248, för två fullmäktige i riksbanken;

nr 249, för tre suppleanter för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 251, för två fullmäktige i riksgäldskontoret; samt

nr 252, för tre suppleanter för fullmäktige i riksgäldskontoret.

Anmälles och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 278, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förekommande av skadegörelse å ungskog;

nr 279, i anledning av väckta motioner om undantag för vissa arbetsåkdon från bestämmelserna i lagen angående bredden å hjulringar å arbetsåkdon;

nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga fastigheter i Brunflo socken av Jämtlands län;

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av vissa telegrafverket och statens järnvägar tillhöriga markområden;

nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar;

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till Sveriges utsädesförening jämte en i ämnet väckt motion;

nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av statens centrala frökontrollanstalt m. m.;

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av det s. k. Köpingskomplexet i Västmanlands län;

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av mark mellan kronan och aktiebolaget Överums bruk; samt

nr 287, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av Bäckaskogs kungsgård i Kristianstads län.

Anmälles och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 78 angående ratificering för Sveriges del av den i Paris den 9 februari 1920 undertecknade internationella traktaten om Spetsbergen;

nr 79, angående lag om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap;

nr 80, angående lag om ändrad lydelse av 49, 50, 52, 56 och 185 §§ i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914;

nr 81 om ändrad lydelse av 1 kap. 42 § i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad m. m.;

nr 82, angående lag om ändrad lydelse av 183, 185, 186, 193 och 198 §§ utsökningsslagen;

nr 83 angående lag om utsträckt rätt att från utmätning få undantagen viss egendom;

nr 84, angående lag om förmynderskap m. m.;

nr 85, rörande ändring av 59 § i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

nr 86, angående viss ändring i bestämmelserna rörande rösträtt vid vägstämma;

nr 87, angående förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen; samt

nr 88, angående förordning om särskild skatt å bensin, som finnes i riket den 1 juni 1924.

Anmälles och bordlades:

konstitutionsutskottets memorial nr 35, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 30 i anledning av Kungl. Maj:ts

Första kammarens protokoll 1924. Nr 44.

proposition med förslag till lag om landsting m. m. jämte sex i ämnet väckta motioner; och

bevillningsutskottets betänkande nr 55, i anledning av väckta motioner om viss ändring i förordningen angående automobils katt.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 4,48 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 4 juni e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Ang.
fördelningen
av automobil-
skattemedel.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fördelning av automobilskattemedel jämte i ämnet väckta motioner.

Uti en till riksdagen den 21 mars 1924 avlåten proposition, nr 211, vilken för förberedande behandling hänvisats till statsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om fördelning av automobils kattemedel.

I sammanhang med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

dels två likalydande, väckta den ena inom första kammaren, nr 137, av herr J. B. Johansson i Fredrikslund och den andra inom andra kammaren, nr 252, av herr A. Gustafson i Kasenberg m. fl., däri, under åberopande av ett motionsvis framställt förslag om förhöjd tull å automobiler och motorcyklar, hemställt att hälften av de tullinkomster, som tillfördes statskassan av tullen å automobiler och motorcyklar, måtte ingå till väggkassorna i form av ökat statsbidrag till vägnarnas underhåll;

dels en inom första kammaren väckt motion, nr 122, av herr E. Jonsson, som hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att sådana bestämmelser för bilskattemedlens användning måtte utfärdas, att vissa riktlinjer, innebärande att befogenheten att fördela de å de särskilda länen belöpande automobils kattemedlen skulle överflyttas å länsstyrelserna, måtte bli va beaktade;

dels en inom första kammaren av herr N. A. Bondeson väckt motion, nr 281, vari gjorts hemställan om sådan ändring i Kungl. Maj:ts förslag till förordning om fördelning av automobils kattemedel, att influtna grundavgifter av automobiler ävensom 20 procent av övriga landsbygden tillkommande skattemedel skulle fördelas på sätt Konungen bestämde, och att länens övriga skattemedel skulle

fördelas av respektive länsstyrelser, ävensom om vidtagande genom vederbörande utskott av de av detta förslag föranledda nödiga ändringar i lagtexten;

dels ock en inom andra kammaren av herr E. A. Nilson i Örebro väckt motion, nr 428, däri hemställts, att riksdagen måtte besluta,

a) att bland riksstatsens inkomster uppföra det belopp, som kunde beräknas inflyta ur i motionen omförmälda skattekällor,

b) att bland riksstatsens utgifter under sjätte huvudtiteln upptaga motsvarande belopp till samma ändamål och efter samma fördelningsgrunder, som enligt propositionen nr 211 komme att bli gällande, därest propositionen skulle bli av riksdagen bifallen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet under återopande av vad utskottet däri anfört hemställt,

I) att riksdagen måtte

a) i anledning av förevarande proposition och herr Bondesons förutnämnda motion ävensom med avslag å herr Jonssons ifrågavarande motion, med förklaring att Kungl. Maj:ts förslag i ämnet icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, för sin del antaga vid utlåtandet såsom bil. A fogat förslag till förordning om fördelning av automobilskattemedel;

b) i anledning av herr E. A. Nilsons i Örebro berörda motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning rörande automobilskattemedlens uppförande å riksstaten samt om framläggande för riksdagen av det förslag i ämnet, vartill utredningen kunde giva anledning;

II) att de av herrar Johansson i Fredrikslund och Gustafson i Kasenberg m. fl. i ämnet väckta motionerna icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anmälts av herrar A. C. Lindblad, H. F. Lamm, J. Nilsson i Malmö, O. Bergqvist, J. G. Waller, C. I. Asplund, A. R. Rooth, O. H:son Waldén, L. J. Carlsson-Frosterud och E. Andersson i Prästbol, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

I) —————

a) —————

b) —————

II —————

4 § i utskottets förslag till förordning om fördelning av automobilskattemedel lydde:

Konungen äger att av skattemedel, som enligt 3 § skola tillgodokomma visst län, årligen bevilja bidrag till förbättring av för automobiltrafiken särskilt viktiga vägar och broar inom länet samt till underhåll av sådana vägar och broar, vilkas underhåll på grund av automobiltrafik i synnerlig grad försvåras, ävensom till sådan vinterväghållning, som är till särskilt gagn för automobiltrafiken. Vad av länet tillkommande skattemedel ej åtgår till beviljade bidrag skall besparas, intill dess sålunda uppkommet överskott bliver i enahanda ordning utdelat eller om dess användning annorledes förordnas.

Motsvarande paragraf i det av reservanterna framlagda förordningsförslaget hade följande avfattning:

Konungen äger att av skattemedel, som enligt 3 § skola tillgodokomma visst län, årligen bevilja bidrag till förbättring av för automobiltrafiken särskilt viktiga vägar och broar inom länet samt till underhåll av sådana av vederbörande vägkassa underhållna vägar och broar, vilkas underhåll på grund av automobil-

Ang.
fördelningen
av automobil-
skattemedel.
(Forts.)

Ang.
fördelningen
av automobil-
skattemedel.
(Forts.)

trafik i synnerlig grad försvåras, ävensom till sådan vinterväghållning, som är till särskilt gagn för automobiltrafiken. Vad av länet tillkommande skattemedel ej åtgår till beviljade bidrag skall besparas, intill dess sålunda uppkommet överskott bliver i enahanda ordning utdelat eller om dess användning anordnades förordnas.

Herr förste vice talmannen: Herr greve och talman, mina herrar! Kungl. Maj:t har här väckt ett förslag till förordning av fördelningen av automobilskattemedlen. Detta har närmast föranletts av att dessa medel numera ju bli betydligt ökade därigenom, att det tillkommit en skatt på bensin. Dessutom har Kungl. Maj:t på några punkter ansett det lämpligt att komplettera den gällande förordningen. Denna förordning, som utkom 1922, är baserad på det beslut, som riksdagen då fattade på grund av andra särskilda utskottets utlåtande nr 2. Den är i huvudsakliga drag bibehållen. Det är samma fördelning av automobilskattemedlen som förut, nämligen så att 20 % skall tillfalla rikets städer och 80 % landsbygden, att av de medel, som tillfalla städerna, 80 % skall fördelas av statskontoret städerna emellan, medan Kungl. Maj:t förbehåller sig rätt att fördela övriga 20 %. Av de medel, som tillfalla landsbygden, skall 80 % fördelas bland landstingen i förhållande till de olika inkomsterna länen emellan, och de övriga 20 % förbehåller sig Kungl. Maj:t att huvudsakligen få fördela.

Det som föranlett Kungl. Maj:t att komma med denna proposition är — förutom tillkomsten av bensinskatten — även den omständigheten, att Kungl. Maj:t anser, att man bör få använda skattemedlen till några ändamål, som kanske förut inte voro tillräckligt preciserade i förordningen. Det skulle då gälla bidrag till byggande och förstärkning av sådana broar, som stå i förbindelse med bilvägar, och vidare bidrag till vinterväghållning i Norrland. Det är ju så, att norrlänningarna betala förhållandevis lika mycket som alla andra i fråga om skatter, och då har man också ansett det lämpligt, att det skall kunna ordnas med vinterväghållning i Norrland, så att bilar kunna trafikera vägarna där under denna årstid. Härtill fordras naturligtvis mera komplicerade anordningar än vanliga väghållare kunna åstadkomma. Och så är det till slut fråga om bidrag till vissa forsknings- eller undersökningsarbeten på det vägtekniska området.

I anledning av denna proposition har det väckts några motioner. I denna kammare har det väckts två motioner av herrar Jonsson och Bondeson, till vilka jag strax skall återkomma, samt i andra kammaren en motion av herr E. A. Nilson, i vilken han föreslagit, att dessa automobilskattemedel skola upptagas i budgeten, liksom fallet är med åtskilliga inkomster av vissa kategorier, som avse att stödja särskilda ändamål och som till stor del återfinnas i budgeten under rubriken »uppbörd i statens verksamhet». Beträffande denna punkt råder enighet så till vida, att man inte velat direkt gå på herr Nilsons förslag, utan man har i en skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande lämpligheten att förfara på det sätt motionären tänkt sig och om vars riktighet man i utskottet på det hela taget var övertygad. Såvitt jag kan förstå, ha de andra motionärerna tänkt sig, på grund av den formulering, som användes i förordningen, och även på grund av andra yttranden, att man företrädesvis skulle vilja låta dessa medel gå till vägförbättringar, och att vägunderhållet sålunda möjligen skulle komma i andra rummet. Motionärerna föreslå, att fördelningen av de 80 %, som skola gå till landsbygden, skall verkställas av Konungens befallningshavande och inte av Kungl. Maj:t. Jag förmodar, att man därmed avser att vinna större trygghet för, att dessa medel skola komma underhållet till del. I detta avseende har inte utskottet — varken majoriteten eller reservanterna — kunnat dela motionärernas uppfattning. Man

har hänvisat till, att detta är en provisorisk anordning och att man kan förvänta, att det skall komma en mera definitiv väglag, varför man under tiden inte vill företaga några ändringar i fråga om vem som skall utdela medlen. I alla fall, när man förberedelsevis behandlade denna fråga i avdelningen, hade man att göra med nyssnämnda motioner av herrar Jonsson och Bondeson, och för att gå dem till mötes, gjorde man en ändring i 4 §. Ursprungligen stod det nämligen: »Konungen äger att av skattemedel, som enligt 3 § skola tillgodokomma visst län, årligen bevilja bidrag företrädesvis till förbättring av för automobiltrafiken särskilt viktiga vägar och broar inom länet samt till underhåll av sådana av vederbörande vägkassa underhållna vägar och broar, vilkas underhåll på grund av automobiltrafik i synnerlig grad försvåras.» Man strök ordet »företrädesvis» och ville därmed ange, att man ansåg, att dessa frågor om förbättring och underhåll skulle gå parallellt och att den ena saken inte skulle få skjuta den andra åt sidan.

När ärendet så föredrogs i plenum, kom en helt annan fråga fram, en fråga, som inte förelåg i vare sig Kungl. Maj:ts proposition eller motionerna, och det var, huruvida det förbehåll, som är gjort angående underhållet, endast skulle avse sådana vägar och broar, som voro underhållna av vederbörande vägkassa. Från majoritetens sida gjordes gällande, att även de, som in natura underhålla vägar och broar, skulle bli delaktiga av dessa automobilskattemedel. Därom stod den stora striden, och som framgår av det utlåtande, som avgivits, äro meningarna härutinnan mycket delade, inte efter partilinjier, ty i detta hänseende äro de blandade om varandra, men med hänsyn till de olika trakterna av landet. Frågans innebörd är nämligen den, att man anser, att det för ett rationellt underhåll av vägarna är nödvändigt, att vägdistriktet övertaga underhållet av de vägar, där bilar skola köras. Det fordras så många mekaniska anordningar, sådan insikt med avseende på vägarnas skötsel o. s. v., att man anser det möjligt att ordna det rationellt just för automobiltrafiken endast i fall vägarna underhållas av vägdistriktet och vägkassorna. Å andra sidan gjorde man då gällande, att det vore orättvist mot enskilda väghållare, som hade automobilvägar att underhålla in natura, att inte få del av dessa medel. Jag sade, att det rädde skilda meningar i olika trakter av landet. Värmlänningarna voro alldeles deciderat för Kungl. Maj:ts ståndpunkt, liksom norrlänningarna, såvitt jag kan förstå. Med avseende på Skåne och Småland voro meningarna delade. Dalkarlarna, anförda av sin oförskräckta landshövding, gingo alldeles bestämt på den linje, som blev utskottets.

Nu är saken emellertid den, att man i och med detta tager ett avsteg från den princip, som fastslogs 1922. Förutsättningen för denna skatt är nämligen, att medlen, när det gäller underhåll av broar eller vägar, just skola komma sådana distrikt till del, där väghållningen är övertagen av vägdistriktet eller vägkassan. Jag ber i det fallet få läsa upp vad andra särskilda utskottet yttrade i sitt utlåtande nr 2 vid behandlingen av väglagen vid 1922 års riksdag: »Utskottet, som funnit sig böra avstyrka bifall till berörda proposition nr 100, har alltså främst att taga ställning till frågan, huruvida i sakens förändrade läge sådana jämkningar i förslaget kunna vidtagas, att de influtna medlen kunna komma till avsedd användning, även om den nu gällande väglagen lämnas oförändrad. Utskottet har därvid ansett uppenbart att utdelning av landsbygden tillkommande andel i skattemedlen till väghållare in natura icke kan ifrågakomma, då ett av syftemålen med skattens uttagande, nämligen automobilvägarnas förbättring, i sådant fall skulle förfelas.» Vidare säges det på ett ställe: »Även till vägunderhåll bör bidrag kunna lämnas av dessa medel, dock endast under förutsättning, att vägen i fråga övertagits till underhåll av vägkassa och underhållet i större utsträckning försvåras på grund av automobiltrafiken. Vägens övertagande av vägkassa synes nämligen böra fordras så-

Ang.
fördelningen
av automobil-
skattemedel.
(Forts.)

Ang.
fördelningen
av automobil-
skattemedel.
(Forts.)

som en garanti för att medlen på ett sakkunnigt sätt användas för det avsedda ändamålet.»

Här är så tydligt och klart sagt ifrån, att förutsättningen för denna skatt är, att medlen användas på sätt som utskottet föreslagit. Nu har statsutskottet avvikit från denna ståndpunkt. Naturligtvis kunna statsutskottet och riksdagen besluta vad som helst, men de, som stå på reservationen, ha ansett, att statsutskottet varit inne på oriktiga vägar och helt och hållet omkullkastat den förutsättning, under vilken denna skatt kommit till. Det är detta vi inte kunnat vara med om, och det är mot detta reservanternas reagera.

I anledning av vad jag sagt får jag således yrka bifall till reservationen.

Herr Rooth: Herr greve och talman! Statsutskottets majoritet har, synes det mig, på ett mycket betänkligt sätt avvikit från de tidigare uttalade åsikterna i denna sak. Den förste ärade talaren har här fullständigt redogjort för den ställning riksdagen tidigare intagit till frågan om automobilskattemedlens användning. Riksdagen har uttryckligen sagt ifrån, att dessa medel icke under några förhållanden böra utlämnas till underhåll av vägar, med mindre dessa vägar äro övertagna av vägkassan. Sedermera har vid upprepade tillfällen, då denna fråga varit föremål för överläggning — bl. a. vid en vägkonferens år 1923 — från åtskilliga håll uttalats samma mening.

Det är uppenbart, att detta skulle vara synnerligen riskabelt, om alla dessa pengar i vidsträcktare mån kommo till användning, än som Kungl. Maj:t föreslår. Att, som utskottsmajoriteten nu föreslår, överlämna dem till vägstyrelserna för att de på ett eller annat sätt skola komma de väghållningsskyldiga till godo, är ett tillvägagångssätt, som jag för min del anser vara mycket oförsiktigt. Ännu så länge ha vi icke fått något av dessa medel. Den tidigare förordningen har ju icke ännu vunnit tillämpning. Det är sålunda alldeles för tidigt att ifrågasätta en sådan omläggning, som utskottet föreslagit. Jag håller före, att man, för att komma till det rätta vägunderhållet, bör så långt det är möjligt främja intresset för att vägkassorna övertaga vägarna. Då får man garanti för, att de medel, som i en eller annan form komma att utdelas för lindring av det besvär, som automobiltrafiken vållar vägväsendet, verkligen komma det rätta ändamålet till godo.

Det skulle enligt statsutskottets förslag bli synnerligen svårt för de vägstyrelser, som skulle få i uppdrag att fördela automobilskattemedlen till de olika väghållarna. Det är mycket dunkelt uttalat i statsutskottets utlåtande, huru det skulle gå till. Jag kan icke tänka mig annat, än att det skulle bli ett slags hälftenbruk mellan vägstyrelserna och de gamla naturavghållarna, och detta är alls ingenting att förorda.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Bondeson: Herr greve och talman, mina herrar! Jag har i detta ärende avgivit en motion, och ber därför att nu få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk ett ögonblick.

Denna min motion hade egentligen två huvudsyften. Det första var, att den utgående automobilskatten skulle få användas även till rent underhåll. Som det varit förut, skulle medlen företrädesvis gå till förbättring och omläggning av vägar, alltså ett underhåll, taget på lång sikt. Jag tror, att detta kunde vara mycket riktigt, men i dessa tider ha vi knappast råd att göra sådana grundförbättringar, utan en del av automobilskattemedlen måste användas även till rent underhåll. I detta hänseende ha såväl utskottsmajoriteten som reservanterna instämt i mitt yrkande och strukit ordet »företrädesvis».

Den andra delen av min motion gick ut på att de länen tillkommande automobilskattemedlen utan omgång skulle kunna fördelas och handhas av läns-

styrelserna. Jag har den uppfattningen, att förhållandet är det — liksom enligt den gamla väglagen, som ännu existerar — att våra vägar, när det gäller det rena underhållet, ligga under länsstyrelserna. När det gäller omläggning och ombyggnad av vägar, stå de under väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. När nu dessa medel skola användas endast till förbättringar och underhåll, kan jag inte finna, varför inte länsstyrelserna skulle kunna handhava dessa saker samt utöva kontrollen, att medlen bli rätt använda. Jag tror, att det åtminstone för vägdistriktet vore ofantligt fördelaktigt, om så kunde ske.

*Ang.
fördelningen
av automobil-
skattemedel.
(Forts.)*

I detta hänseende har utskottet inte delat min uppfattning utan säger: »Detta förslag har emellertid utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka.» Jag begär inte, att statsutskottet skall avge någon förklaring, varför det inte kan dela min uppfattning, men det hade varit mycket intressant att få höra skälen till, att detta icke kunnat ordnas så, som jag föreslagit. Som vi redan hört av förste vice talmannen, skulle ju, om det stora nya vägförslaget gått igenom, länsstyrelserna handha denna vägkontroll.

Skillnaden mellan utskottsförslaget och reservanternas förslag är, att utskottet vill, att dessa automobilskattemedel, om vilka förut hittills har stadgats, att de endast skola användas till förbättring och underhåll av sådana vägar, som vägkasserna övertagit, även skola kunna användas för vägar, vilkas underhåll ombesörjes av naturaväghållare. Jag tror för min del, att man inte kan slå in på denna väg, om vi skola få ett rationellt vägunderhåll.

Det har förut av herr förste vice talmannen tydligt och klart påvisats, att dessa automobilskattemedel just kommit till för att vi skulle få bättre underhåll på de av automobiltrafiken hårt belastade vägarna. Jag tror för min del, att hela syftet blir förfuskat, om vi nu slå in på nya principer i detta hänseende, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till herr Lindblads m. fl. reservation.

Herr **Jonsson**: Jag har i min motion föreslagit, att bilskattemedlen skulle av statskontoret direkt eller på rekvisition utbetalas till länsstyrelserna, att av dessa fördelas bland vägstyrelserna. Denna motion har, herr talman, sedermera råkat ut för ett olycksöde. Motionen, som först hänvisades till kammarens andra tillfälliga utskott, blev nämligen av detta praktiska utskott enhälligt tillstyrkt, och ett utlåtande i enlighet härmed framlämnades till kammaren. Jag är tacksam mot utskottet för denna välvilliga behandling. Av formella skäl måste utskottet emellertid den 1 sistlidne april anhålla att få till kammaren återlämna motionen, vilket också beviljades. Sedermera remitterades motionen till statsutskottet, och det var då, herr talman, olyckan skedde, ty statsutskottet har, såsom synes av det föreliggande utlåtandet, avstyrkt motionen.

För min del anser jag likväl fortfarande, att om fördelningen av bilskattemedlen överlämnades till länsstyrelserna, skulle det varit förmånligt för vägar i landet. Denna uppfattning delas även av ett flertal länsstyrelser. Det synes mig för övrigt så naturligt, att länsstyrelserna, som ju samarbeta med vägkonsulenter och vägstyrelser i andra fall och vars ämbetsmän ofta genom resor å vägarna i de olika distrikten ha tillfälle att bedöma, var exempelvis en vägförbättring är nödvändig o. s. v., också borde erhålla rätt att fördela bilskattemedlen.

Då jag har denna uppfattning och eftersom motionen i alla fall tidigare varit enhälligt tillstyrkt av ett riksdagens utskott — låt vara ett tillfälligt utskott — vågar jag, herr greve och talman, yrka bifall till min motion.

Herr **Kvarnzeli**: Herr greve och talman! Detta är en fråga, som nu liksom alltid intresserar riksdagens ledamöter och även i rätt hög grad sätter olika intressen i harnesk mot varandra.

Ang.
fördelningen
av automobil-
skattemedel.
(Forts.)

Emellertid beror ju vars och ens ståndpunktstagande i denna fråga närmast på, hur man betraktar ändamålet och syftet med införandet av en automobilskatt. Herr förste vice talmannen, den förste talaren här för reservationen, har med åberopande av särskilda utskottets utlåtande 1922 med styrka hävdad den meningen, att syftet med automobilskattemedlen främst vore att skaffa fram bättre automobilvägar. Sålunda skulle medlen i främsta rummet komma till användning för förbättring och omläggning av våra stråkvägar, där automobiltrafiken företrädesvis går fram. Jag vill då säga, att det förvånar mig något, att han likväl nu inom statsutskottet har gått med på att göra förbättring och underhåll av vägarna likvärdiga, att han sålunda har velat stryka det där ordet »företrädesvis», som förut fanns i författningen och som även står i Kungl. Maj:ts förslag. Vill man upprätthålla den ståndpunkt, som intogs av särskilda utskottet 1922, då kan jag förstå motståndet mot utskottets förslag, men sedan man inte längre vill upprätthålla den grundsatsen, att medlen företrädesvis skola komma till användning för vägförbättringar, utan att man gör *vägförbättring och underhåll* likvärdiga, har jag litet svårt att förstå den intensitet, med vilken reservanterna gå emot det ytterligare steg, som statsutskottet genom sitt förslag har tagit. Ty har man medgivit, att man likaväl kan använda automobilskattemedlen till underhåll av vägarna som till förbättring av dem, så ligger det i sakens natur, att det är en uppenbar orättvisa, i fall man sedan delar upp de väghållningsskyldiga i två grupper, de som skola komma i åtnjutande av den förmån, som ligger i att få bidrag till vägunderhållet, och de som inte skola få någon del av automobilskattemedlen för bestridande av kostnaderna för vägunderhållet. Ett villkor för att komma i åtnjutande av bidrag till underhåll av vägarna även för vägkassa är ju, att vägarna i särskild grad äro betungade och vägunderhållet försvårat av automobiltrafiken. Men detta moment kan likaväl drabba ett stycke väg, där vägkassan inte har övertagit vägunderhållet, som ett stycke väg, där vägkassan eller vägstyrelsen har övertagit underhållet av vägen. Då måste jag fråga mig: vad finnes det för grund att bygga på, ifall man vill förvägra dessa väghållningsskyldiga, som utgöra underhållet in natura, det bidrag, som man är beredd att lämna de väghållare, som ha fått sitt vägunderhåll överlåtet på vägkassan? Om billighetsskäl här i någon mån skulle fälla utslaget, vill det förefalla mig riktigare att man träder till och lämnar hjälp åt enskilda väghållare än när det gäller ett helt väghållningsdistrikt. Ty det ligger i sakens natur, att den ökade automobiltrafiken i så hög grad försvårar och ökar kostnaderna för vägunderhållet för enskilda väghållare, att de i mycket hög grad kunna med åberopande av billighetsskäl göra anspråk på lättnader i fråga om utgörande av naturaunderhållet. Jag förstår mycket väl syftet med detta, att man velat knyta det fast vid det villkoret, att vägen skall vara övertagen av vägkassan, ty man anser, att det är ett framsteg ifall vägkassan övertagit vägunderhållet inom ett distrikt. Men jag anser, att det är ett oriktigt medel man använder, ty man begår en orättvisa, när man på detta sätt försöker ekonomiskt straffa sådana väghållningsskyldiga, som icke kommit så långt, att de kunnat få vägstämman att besluta, att vägkassan skall övertaga vägunderhållet i dess helhet.

Då vägkassan endast övertagit vissa vägar uppstår i varje fall den frågan: vilka vägar är det, som vägkassorna i allmänhet övertaga, när de icke övertaga alla vägar? Jo, det är sådana vägar, som kommit till, efter det att vägdelning ägt rum, sålunda vägar av yngre datum. Vad är det då för vägar, som kommit till under senare tiden? Jo, det är vägar i periferien, icke stråkvägar i allmänhet, där automobiltrafiken går fram, utan sådana vägar, där automobiltrafiken spelar en relativt obetydlig roll i fråga om kostnaderna för vägunderhållet. Enligt min uppfattning är detta ett ytterligare skäl, som talar mot, att man här skulle gå på den linje, som reservanterna föreslagit.

Som sagt, sedan reservanterna varit med om att göra vägunderhåll och vägförbättringar likvärdiga, har ett ytterligare skäl tillkommit, varför man här bör taga det steg, som statsutskottets majoritet föreslår. Jag kan icke se, att det innebär någon som helst risk att bifalla vad statsutskottet i det hänseendet föreslår med hänsyn till faran för, att automobilskattemedlen skulle bli i högre grad missbrukade genom ett bifall till statsutskottets förslag än genom ett bifall till reservanternas förslag. Ty i båda fallen är det vägstyrelsen, som får hand om medlen, och kunna vägstyrelserna göra nytta med medlen i de fall, då de själva åtagit sig underhållet av vissa vägar, så kan jag icke se, att styrelserna skulle vara mindre kvalificerade till att lämna sin medverkan i fråga om underhåll av de vägar, som fortfarande underhållas in natura. Det kan gå till på det sättet, att man skaffar väglagningsmaterial, makadam och dylikt, som man tillhåller de väghållningsskyldiga utan kostnad, man kan anskaffa redskap, som man låter de väghållningsskyldiga använda på sina vägsträckor, eller hjälpa de väghållningsskyldiga att få en mera rationell väghållning utförd, vilket bidrager till att öka dugligheten av dessa vägar.

Nu är det så, att det är mycket olika inom olika län. I många fall ha vägstyrelserna eller vägstämmorna beslutat övertaga vägunderhållet helt eller delvis. Lyckligtvis går utvecklingen ganska snabbt i den riktningen, att vägkassorna komma att övertaga väghållningen, men det finnes en massa platser, där befolkningen dels på grund av sin konservativa läggning och dels på grund av andra omständigheter drager sig för att fatta beslut i denna riktning, och bevekelsegrunderna härför behöva icke alls vara dåliga. Det kan vara mycket goda skäl, som föranlett en vägstämma att tills vidare låta vägunderhållet utföras in natura. Så är förhållandet inom det län, där jag bor. Där ha en del väghållningsdistrikt övertagit vägunderhållet, en del ha beslutat att i sinom tid övertaga vägunderhållet helt eller delvis och en del distrikt ha tills vidare kvar vägunderhållet in natura. Jag har verkligen under mina resor inom länet haft glädjen att kunna konstatera, att de enskilda väghållarna i många fall äro lika intresserade av att hålla vägarna i gott stånd som vägkassorna. Bönderna i Dalarne sätta en ära uti att så långt deras förmåga sträcker sig se till, att vägarna svara mot de krav man rimligtvis kan ställa på dem, oavsett om vägkassorna övertagit vägunderhållet eller icke. Jag känner ett fall, där en enskild hemmansägare, som icke är synnerligen förmögen, lagt ut 1,500 kronor under ett år för att sätta sin vägsträcka i bättre stånd. Herrarna förstå nog, att 1,500 kronor för en enskild hemmansägare endast till vägunderhåll är ett rätt avsevärt belopp, och detta om något vittnar om, att det finnes stor villighet och livligt intresse för, att vägarna hållas i trafikabelt skick. Då frågar jag: är det rimligt att vägra en sådan enskild hemmansägare, som visat en sådan stor offervillighet för egen del, varje möjlighet att komma i åtnjutande av bidrag till vägunderhållet? Det är så, att företrädesvis de vägar, som ligga nära stora industricentra och intill städerna, äro hårdast belastade av biltrafik, och jag kan icke se annat, än att det är rimligt, att bidrag av automobilskattemedel, bör utgå till underhåll av alla dessa vägar, oavsett vilken som bestrider underhållet. Vägunderhållarna böra bli lika behandlade, oavsett om vägunderhållet sker in natura eller via vägkassan.

Nu har det sagts, att man genom att bifalla vad statsutskottet här föreslår begär en orättvisa mot dem, som erlägga denna skatt. Jag för min del kan icke erkänna riktigheten av detta påstående. Jag anser, att det är en mycket billig skatt, som automobilägarna erlägga, och den står ingalunda, tror jag man kan säga, i skälig proportion till de fördelar, som äro förenade med, att de äro i den lyckliga belägenheten att kunna begagna dessa kommunikationsmedel. Att sålunda av hänsyn till automobilägarna, som utgöra skatten, hesitera att taga det steg, som statsutskottet föreslår, anser jag vara tämligen malplacerat. Nej,

*Ang.
fördelningen
av automobil-
skattemedel.
(Forts.)*

Ang.
fördelningen
av automobil-
skattemedel.

(Forts.)

olägenheterna falla på de väghållningsskyldiga och på befolkningen ute på landsbygden, som i de flesta fall icke är i tillfälle att kunna begagna dessa kommunikationsmedel annat än då de åka i bilomnibus.

Herr Bondeson önskade få besked om, varför statsutskottet icke velat tillstyrka hans motion om, att länsstyrelserna skulle fördela dessa medel. Ja, för min del får jag säga, att det för mig var ett stort nöje att slippa ifrån det vad Kopparbergs län beträffar, ty denna fördelning är säkerligen icke någon odelat angenäm uppgift. Länsstyrelserna bli i alla fall i tillfälle att medverka vid fördelningen, och för resten tror jag, att det skulle bli jämförelsevis svårt för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och Kungl. Maj:t att utan medverkan av respektive länsstyrelser kunna komma till ett någorlunda rättvist resultat. Det blir säkerligen ingalunda någon angenäm uppgift att verkställa fördelningen, och det finnes därför ingen anledning för länsstyrelserna att särskilt åtrå att få detta uppdrag om hand. Härmed har jag för mitt vidkommande givit herr Bondeson besked, varför jag icke velat bifalla hans motion.

Med anledning av vad som förekommit inom utskottet och med anledning av den förste ärade talarens yttrande vill jag ytterligare säga, att jag för min del varit mycket tveksam om, huruvida det skulle vara riktigt att avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t av det innehåll, som föreslås i utskottets utlåtande under mom. b. Anledningen varför jag icke reservationsvis anmält denna min tveksamhet var den, att jag icke ville föra in några nya stridsämnen. Jag ansåg, att det fanns tillräckligt stora stridsämnen, som skilde utskottet och reservanterna åt, och därför lät jag mina betänkligheter i denna del falla. Men uppriktigt sagt får jag säga, att jag har litet svårt att förstå, vad dessa automobilskattemedel ha att göra i statsbudgeten. Dessa medel äro enligt min uppfattning de väghållningsskyldigas egendom, och varför de skulle passera statens räkenskaper, har jag litet svårt att förstå. Jag har icke velat underlåta att giva uttryck åt denna min tveksamhet, för att Kungl. Maj:t, om en skrivelse i alla fall kommer att avlåtas, icke må leva i den föreställningen, att denna sak ansetts så utan vidare självklar, som tyckes framgå av statsutskottets förslag.

Ja, herr talman, de skäl, som jag här anført, hava varit de, som för mig huvudsakligen varit vägledande, då jag ansett det vara riktigt och rättvist att gå på den linje, som statsutskottets förslag innebär. Jag kan med glädje konstatera, att denna min intagna ståndpunkt står i överensstämmelse med de åsikter, som hysas av befolkningen inom det län, där jag har att verka, utan hänsyn till om väggassorna övertagit vägunderhållet eller icke. Samtliga de talare, som yttrade sig, och det var de flesta, vid det sammanträde, som jag för någon tid sedan hade med representanten för länets vägdistrikt och där dessa ärenden mycket ingående dryftades, voro fullständigt ense om det rättvisa och riktiga uti en omläggning av den beskaffenhet, som statsutskottet här tillåtit sig att föreslå.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Örne: Herr greve och talman, mina herrar! Av det anförande, som statsutskottets ärade ordförande nyss hållit och av vad man i övrigt har hört, framgår det alldeles tydligt, att statsutskottet behandlat denna fråga huvudsakligen som en känslöfråga. Man har helt enkelt sport varför icke naturaunderhållarna också skola få del av automobilskattemedlen, och eftersom man icke har besvärat sig med att gå till grundtexten — den finnes i varje fall icke anförd i utskottets utlåtande, såvitt jag kan se — d. v. s. riksdagens beslut av år 1922, så har man icke kunnat få något svar på denna sin fråga. Just därför har man ansett sig kunna behandla den såsom en fråga om rättvisa eller orättvisa, vilket

i förevarande sammanhang alltid betyder, att man anlägger rent sentimentala synpunkter.

Det är emellertid så, att det inom skattelagstiftningen finnes, såsom statsutskottets ärade ordförande borde veta, åtskilliga saker, som vid första påseendet kunna förefalla ytterst märkvärdiga, och icke minst är detta fallet med väglagstiftningen — med de repartitionstal beträffande vägskatten, som denna lagstiftning innehåller. Repartitionstalet är högst olika för olika grupper av skattdragare, men det var ursprungligen en mening med denna åtskillnad: det finnes goda historiska skäl, som tala för den, och förslaget till väglagstiftningens omläggning år 1922 föll just på, att man icke kunde verkställa så stark utjämning, som en del krävde.

Nu beslöts, såsom herrarna veta, automobilskatten år 1922 under den bestämda förutsättningen, att skattemedlen skulle användas för att åstadkomma bättre vägar för automobiltrafik. Detta står så tydligt uttryckt i det av det särskilda utskottet avgivna utlåtandet, som sedan, såvitt jag minnes, enhälligt godkändes av riksdagen, att man enligt min uppfattning icke kan komma ifrån den saken. Det är sålunda alldeles säkert, att automobilskatten beslöts just på den grund och under den förutsättningen, att de inflytande medlen skulle användas på angivet sätt. Den höjning av automobilskatten, som i år skett i form av bensinskatt, har likaledes företagits under den förutsättningen, att grunderna för medlens fördelning icke få slitas sönder på det sätt, som statsutskottet här föreslagit. Det är enligt min uppfattning, om man vill ha konsekvens och rättfärdighet i lagstiftningen och i det parlamentariska arbetet, fullständigt oriktigt att gå den väg, som statsutskottet föreslagit. Jag kan icke förklara utskottets hållning på annat sätt, än att utskottet helt enkelt icke känt till hela frågan, utan från början fått den lagd på den rent populära linje, som hävdats av de väghållningsskyldiga inom den ärade utskottsordförandens eget län.

Det är givet, att man, om man fördelar medlen till naturaunderhållarna, i de flesta fall icke har någon garanti för att vägarna komma att bli bättre än de för närvarande äro. Även om man giver dem en lindring i kostnaderna för väglagningsmedel exempelvis, så kan man icke förbinda vederbörande vägunderhållare att verkligen förbättra vägarna, att lägga på ökade kvantiteter av väglagningsmedel. Det kommer att bli beroende på deras goda vilja. Jag betvivlar icke, att det där uppe i Dalarne finnes god vilja att förbättra vägarna på sina håll, men det finnes helt säkert, också där, åtskilliga, som icke anse det vara orätt att förfara på ett lättvindigt sätt, om de kunna slippa undan med det.

För några få dagar sedan beslöt riksdagen en ändring i väglagen, om vilken statsutskottet icke heller varit underrättat. Denna ändring uti väglagen giver landshövdingen i Kopparbergs län liksom övriga landshövdingar möjlighet att arrangera saken så, att de tyngst belastade vägarna kunna få del av automobilskattemedlen till förbättring och underhåll, även om vägdistriktets majoritet, såsom jag vet, det har skett på en del ställen, skulle vägra att gå med. 12 § i väglagen lyder i jordbruksutskottets utlåtande nr 69 — jag tager mig friheten att uppläsa formuleringen, då jag är säker på, att de flesta av kammarens ledamöter icke beaktat denna bestämmelse — på följande sätt: »Är jordbruksfastighet avsides eller obekvämt belägen i förhållande till densamma tilldelat vägstycke eller yppar sig, till följd av vägs beskaffenhet, märklig svårighet för behörigt fullgörande av jordbruksfastighet åliggande vägunderhåll in natura, må fastigheten, där de väghållningsskyldiga, efter framställning av innehavaren, därtill samtyckt eller, om samtycke vägrats, Konungens befallningshavande på fastighetsinnehavarens besvär prövat skäligt bifall därtill lämna, befrias från vägunderhåll in natura och detta i stället ombesörjas av vägstyrelsen.» I ett sådant fall, som herr Kvarnzelius här anfört, skulle således herr Kvarnzelius i egenkap av landshövding kunna ålägga vederbörande vägdistrikt att mot åtnjutande

Ang.
fördelningen
av automobil-
skattemedel.
(Forts.)

Ang.
fördelningen
av automobil-
skattemedel.

(Forts.)

av ersättning av automobilskattemedel åtaga sig underhållet av särskilt svåra vägar. Det finnes efter denna ändring i väglagen ännu mycket mindre skäl än förut att tala om någon orättvisa på detta område.

Det är alldeles givet, att de, som äro villiga att betala automobilskatt, och jag har icke hört, att någon automobilägare protesterat mot denna skatt, göra det uteslutande för att verkligen få fram ordentliga automobilvägar här i landet. Att plöttra bort en del av de 12 miljoner kronor, som väntas inflyta, på saker, om vilka man icke vet, huruvida de kunna lända till att i någon mån förbättra vägarna, förefaller mig vara alldeles orimligt.

För min del har jag rätt mycket sympatiserat med den användning av automobilskattemedel, som föreslagits av en av våra mest framstående vägsakkunniga. Han har nämligen föreslagit, att de svåraste vägarna, sedan de blivit övertagna av vägkassorna, skola beläggas med fast material, betong eller gatsten, och att för detta ändamål vägkassorna skulle få upptaga lån mot det att de, som ha att fördela automobilskattemedlen, skola förbinda sig till att erlægga skälig andel av både ränta och amortering på dessa lån till vägdistriktet. Med ett sådant förfarande skulle man säkerligen inom de närmaste åren kunna bygga ordentliga automobilvägar på de mest utsatta punkterna för mycket stora summor, 60 å 70 miljoner kronor, och i sådant fall finge verkligen automobilägarna avsett gagn av de rätt höga skatter, som de för närvarande erlägga.

Vad särskilt vägarna i Norrland beträffar, så veta ju alla, att vägunderhållet där uppe är ytterst betungande. Jag gjorde en överslagskalkyl i huvudet, när jag var där uppe, och kom till det resultatet, att för en egendom där uppe gick ungefär $\frac{1}{3}$ av den konventionella inkomst, som bevillningsförordningen förutsätter, d. v. s. av de sex procenten, till vägskatte. Det är alldeles tydligt, att man i sådana distrikt icke har råd att kosta på den förbättring av vägarna, som där uppe är mera trängande än på andra orter i Sverige på grund av de stora avstånden och nödvändigheten att väsentligen driva trafiken med motorer.

Genom att nu lätta den direkta underhållsbördan för naturaunderhållarna — i fall det finnes några sådana där uppe, jag är icke riktigt underrättad, huru saken ligger för ögonblicket — skulle man visserligen åstadkomma en tillfällig lättnad för dessa, men vad de framför allt böra eftersträva är naturligtvis att få vägarna i ett sådant skick, att de bli lättare att befara och billigare att underhålla för framtiden. Det är denna synpunkt, som för mig varit av mycket avgörande betydelse. Genom möjligheten att verkställa utjämning mellan de olika länen med hänsyn till behovet av automobilskattemedel med den del, som står till Kungl. Maj:ts förfogande, förefaller det mig, som om man genom att bibehålla skattemedlen för det ursprungliga ändamålet skulle kunna, särskilt för de mera avlägsna bygderna, göra verkliga framsteg i fråga om väghållningen.

Till slut skall jag endast yttra ett par ord angående utskottets förslag under punkt b). För min del har jag ingenting alls emot att automobilskattemedlen uppföras på ena sidan i budgeten och att på den andra sidan uppföres en lika stor post för det ändamål, som med automobilskatten avses. Men skulle dessa skattemedel komma att inflyta i budgeten som varje annan inkomst, så ber jag att få till det allra yttersta bekämpa en sådan anordning. Det går inte an att taga upp en objektskatt, som är införd med en viss bestämd motivering, och sedan använda den för allmänna budgetändamål. Och jag är inte säker på, att om nöden blir stor en gång i tiden och automobilskattemedlen komma att växa, man inte under något eller några svåra år kommer att tillgripa en del av dessa medel för att bringa budgeten i jämvikt, därför att man vill slippa dra in på staten så mycket, som skulle vara nödvändigt. Endast under den förutsättningen, att det slås bestämt fast av riksdagen, att skatten skall uppföras med samma belopp på bägge sidor och användas för det ursprungligen avsedda ändamålet, kan jag sålunda vara med på den ifrågasatta ändringen. Jag har velat

anföra detta för den händelse den fråga, som beröres i punkt b), här kommer igen framdeles.

Med stöd av vad jag nu anfört ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till reservationen.

Ang.
fördelningen
av automobil-
skattemedel.
(Forts.)

Herr Hammarskjöld: Herr greve och talman! Vad först angår det väckta förslaget, att automobilskattemedlens fördelning skulle anförtros åt länsstyrelserna, kan jag för min del inte anse det vara något giltigt skäl mot detta förslag, att uppdraget i fråga skulle för länsstyrelserna vara oangenämt och betungande. Som den ärade talare, som anförde detta argument, själv sade, är det för övrigt att förutsätta, att länsstyrelserna få avge detaljerade förslag i ämnet, vilka förslag säkerligen bli lika svåra att uppgöra som den definitiva fördelningen, om förslagen eljest uppgöras under känsla av ansvar. Men även bortsett därifrån, även om det vore skillnad i besvär och obehag, skulle jag, som sagt, icke erkänna detta argument såsom bindande. För min del tror jag inte, att det med avseende å automobilskattens fördelning kommer att bli någon synnerligen stor skillnad om fördelningen sker av en central myndighet efter förslag av länsstyrelserna eller om den sker av länsstyrelserna, vilkas beslut naturligtvis i förekommande fall kunna överklagas. Om jag har sympatier för det nämnda förslaget, så är det inte heller av maktlystnad eller dylikt, utan det är därför, att jag befarar, och har viss anledning att befara, att de formaliteter och formella föreskrifter, som komma att uppställas från den centrala myndighetens sida, bli mera betungande, än om länsstyrelserna få saken om hand, och kanske också onödigt betungande. Emellertid vill jag i detta avseende för min del icke göra något yrkande.

Jag hälsade med mycket stor tillfredsställelse, att såväl i utskottsförslaget som i reservationen ordet »företrädesvis» strukits och alltså förbättring av vägar och underhåll av vägar ha blivit tydligt likställda med avseende å möjligheten att komma i åtnjutande av automobilskattemedel. Men långt ifrån att i det förhållandet, att även till underhåll ett sådant bidrag kan lämnas, se ett skäl för, att bidraget skulle utgå även till naturaunderhållare, ser jag saken på alldeles motsatt sätt. Och därmed är jag inne på den tredje frågan, nämligen huruvida en förutsättning för erhållande av automobilskattemedel skall vara, att ifrågavarande kostnader bestridas av vägkassan eller, med andra ord, att ifrågavarande väg övertagits till underhåll av vägkassan. När underhåll av väg är lika berättigat till understöd som förbättringar, uppstå med avseende å de enskilda naturaunderhållarna först och främst högst betydande kontrollsvårigheter. Det blir nästan omöjligt att på riktigt sätt tillse, att kostnaderna upptagits till sina verkliga belopp och icke gjorts onödigt stora. Men därtill kommer någonting, som är ännu viktigare, och det är, att hur varmt intresse de enskilda vägunderhållarna än kunna ha för vägunderhållet, är detta inte nog för ett gott och tillfredsställande vägunderhåll, ett sådant vägunderhåll, som förtjänar att understödjas med automobilskattemedel. Det är inte nog med intresse, utan det fordras också sakkunskap och materiella hjälpmedel. Över denna sakkunskap och dessa materiella hjälpmedel torde endast undantagsvis en enskild vägghållare kunna förfoga. Det är därför av vikt, att ifrågavarande underhåll bestrides av vägkassan, d. v. s. att vägkassan övertar vägen.

Inte längre sedan än i går hade jag tillfälle att befara en väg, vägen mellan Västerås och Stockholm, d. v. s. den del, som faller inom Uppsala län. Denna väg har, som för en och annan torde vara bekant, övertagits till underhåll av en sammanslutning av fyra särskilda vägdistrikt, och jag får säga, att vägen har under den korta tid denna regim varat till oigenkännlighet förändrats och förbättrats, så att väg- och vattenbyggnadsstyrelsens närvarande representant inte hade annat än de högsta lovord för den. Man kan ju också förstå, att det skall

*Ang.
fördelningen
av automobil-
skattemedel.*

(Forts.)

bli annorlunda, när det finns ett dylikt sammanhängande vägunderhåll med vägmästare och antagna vägvakter för var och en sitt distrikt. Ty för den enskilde vägunderhållaren, hur nitisk han är må vara, är kontinuitet i underhållet mycket svår att uppnå. Han har svårt att gå ifrån de vanliga göromålen för att verkställa en reparation vid hastigt påkommande behov därav. Vägvakterna, som åtminstone vid den nämnda vägen äro för ändamålet synnerligen lämpliga personer, kunna däremot utföra detta.

Jag anser sålunda det vara en, om icke nödvändig, så dock högst avsevärd och väsentlig förutsättning för ett sådant underhåll, som förtjänar understöd av automobilskattemedel, att det skall ske med sådana hjälpmedel i organisation och materiel, som endast vägkassan kan åstadkomma. Och det är därför väl motiverat att vidhålla detta villkor, som ju efter vad här har erinrats, av riksdagen från början uppställts.

Jag skall kanske i förbigående erinra om, då statsutskottets ordförande nämnde, att vägkassorna uteslutande ha avlägsna och icke så starkt trafikerade vägar, att den väg, jag nyss nämnde, vägen mellan Stockholm och Västerås, är många hundra år gammal och en av de livligast trafikerade i landet.

Nu kommer till det ovan åberopade, att landsbygdens invånare, konservativa som de ofta äro, ju kunna vara rädda för denna nyhet i fråga om underhållet genom vägkassorna och rädda för de, visserligen, om man sköter sig rätt — t. ex. om man sköter sig så, som man gjort i det fall jag talade om — obetydliga administrationskostnaderna, och därför behöves väl den drivfjäder, som ligger i att om vägen övertages till underhåll av vägkassan, det går att få bidrag av automobilskattemedel, eljest icke. Detta är ett synnerligen viktigt medel, som det allmänna har i sin hand, för att befordra ett väl efter allas mening önskvärt övertagande från vägstyrelsernas sida av huvudvägarna. Jag är icke absolutist i detta avseende, så att jag ovillkorligen önskar, att vägstyrelserna skola övertaga alla vägar, även sidovägar och mindre trafikerade bygdevägar, men huvudvägarna böra verkligen vägkassorna övertaga. Om de övertaga huvudvägarna, inträder för övrigt en naturlig klassificering i huvudvägar och bivägar.

Dalkarlarna äro inte så olika Sveriges övriga invånare, att inte de enskilda väghållningsskyldiga i Dalarna med nöje ta emot bidrag till sin enskilda väghållningsskyldighet, om de få det. Jag tror, att om man gjorde en enquête över hela landet, skulle alla enskilda väghållare säga, att det vore mycket roligt att få ett sådant bidrag. Men detta system stämmer icke med de förutsättningar, under vilka automobilskatten införts, och icke heller med ett verksamt tillgodo-seende av ändamålet, nämligen vägväsendets verkliga och väsentliga förbättring.

På dessa grunder ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Jag behöver inte försvara statsutskottets ordförande — det gör han nog själv — och jag vill inte försvara honom i alla delar, ty jag måste ta avstånd från vissa hans uttalanden. Men jag stöder min uppfattning på utskottets uttalande och inte på en del av vad han hade att säga. Jag måste dock upptaga ett yttrande av herr Örne till bemötande, då detta innebar en viss kritik ej blott mot statsutskottets ordförande utan även emot kammaren, för att den inte med tillräcklig uppmärksamhet tagit del av de ändringar i väglagen, som nyss vidtagits. Därigenom skulle ha gjorts en ändring, som hade ställt Konungens befallningshavande i helt ny ställning. Jag vill då säga, att jag trodde verkligen, att denna bestämmelse varit med ända sedan 1891, men det har upplysts mig av en person, som bättre känner till väglagens historia, att den kom till genom en ändring som vidtogs 1905. Kammarens uppmärksamhet får sålunda i detta fall anses vara ursäktad. Emellertid har denna så gamla bestämmelse icke visat sig vara så praktisk och verksam, som

den möjligen på papperet kan te sig, och därför spelar den inte någon roll i detta sammanhang.

Vad sedan själva huvudfrågan beträffar, vill jag säga, att för mig är huvudsaken det utlåtande, som har framkommit ifrån statsutskottet och som biträdes såväl av dess majoritet som av reservanterna och i vilket det tydligt sagts ifrån till alla dem det vederbör, att det verkligen är meningen, att vägstyrelserna till vägunderhåll i vidsträckt omfattning skola få del av automobilskattemedlen. Jag tror i själva verket, att då, som jag förut någon gång från denna plats sagt, i dessa tider och med denna väglag vägfrågan är lika mycket en jordbruksfråga som en kommunikationsfråga, är det, som här föreslås, det nyttigaste för Sveriges jordbruk, som blivit gjort under denna riksdag.

Vad sedan skiljaktigheten emellan utskottet och reservanterna beträffar, så anser jag för min del inte, att den är så stor och så på djupet gående, som här ifrån flera talare framhållits. Jag tycker inte den behöver uppdrija de lidelser, som statsutskottets ordförande förutsatte, utan jag tror, man kan ta saken ganska lugnt, när man vet, att det blir Kungl. Maj:t, som blir den i sista hand avgörande. Jag tror, att efter de uttalanden, som gjorts av statsutskottet, man kan se detta med mycket mera lugn, än som varit förhållandet tidigare, och jag anser, att den större valfrihet i fråga om hithörande medels disposition, som skulle lämnas Kungl. Maj:t genom ett bifall till utskottets hemställan, icke kan vara förenad med de faror, som från en del håll framhållits. Reservanterna bygga på det yttrande, som gjordes av det särskilda utskottet år 1922, och man säger, att vad där i motiveringen sades, var förutsättningen för denna automobilskatts tillkomst. Jag vill då säga, att orsaken till, att automobilskatten infördes, var väl vad som sades i den då framlädda propositionen och som nu går igen i finansdepartementets proposition om bensinskatt, nämligen att det var för att skaffa medel för att ersätta den ökade slitning av vägarna, som blivit en följd av automobiltrafiken.

Sedermera gällde det 1922, hur man på lämpligaste sätt skulle använda medlen, då den utväg, som föreslagits i propositionen, icke kunde tillämpas, nämligen att medlen skulle gå direkt till de nya landstingsvägkassorna. Då var 1921 års lag ny, jag menar den lag, som möjliggjorde för vägstämmorna att med kvalificerad majoritet övertaga vägar till underhåll, och man visste inte, i vilken utsträckning lagen skulle komma att tillämpas. På samma gång var man absolut på det klara med att man icke kunde plöttra bort dessa medel genom att överlämna dem till naturaväghållarna, i synnerhet därför att man då inte hade någon garanti för, att medlen skulle rätt användas. Märk väl, att då man säger, att huvudsaken är, att automobilskattemedlen skola ersätta den ökade slitningen av vägarna, vill man naturligtvis, att dessa medel dock skola komma vägarna till godo, så att de icke hamna i väghållarnas fickor. Då kunde man icke finna någon annan möjlighet än att använda en del av pengarna till vägförbättringar, som ju ha sin obestridliga nytta, och överlämna återstoden till de vägkassor, som till underhåll övertogo distriktets vägar helt eller delvis. Nu har emellertid sedan 1922 rätt mycket inträffat, trots att det inte är mer än två år, som passerat. Dels har nämligen i mycket större utsträckning än man väntat vägkassorna övertagit vägarna, och detta är naturligtvis ett skäl, som talar för ett strikt fasthållande av 1922 års principer. Dels har det emellertid även inträffat några andra saker, som äro värda att tagas i beaktande. Man har alltmer kommit till insikt om det omöjliga i att upprätthålla naturaunderhållet i den gamla meningen, att varje väghållare utan någon hjälp utifrån skulle sköta var sin vägbit. Då kan man inte få ett tillfredsställande resultat av vägunderhållet. Vägkassan måste på något sätt ingripa, och det är väl kanske få vägkassor, där man inte gör det. Men detta kan ske på olika sätt. Jag är av den bestämda uppfattningen, att det bästa sättet är om kompetent folk finnes i vägdistriktets ledning, att vägkassorna

Ang.
fördebringen
av automobil-
skattemedel.
(Forts.)

Ang.
fördelningen
av automobil-
skattemedel.

(Forts.)

övertaga vägarna i deras helhet. Men om man inte får det bästa, får man försöka lirka sig fram även på de vägar, som kunna vara något så när bra. Den närmast bästa är att väggassorna övertaga de mera trafikerade vägarna. Men det finns verkligen vägdistrikt, som även dragit sig för detta, men som däremot icke dragit sig för att nedlägga ett ganska betydande arbete genom väggassorna. Man har skaffat sig väglagningsredskap av ganska dyrbar och komplicerad art, man har också skaffat sig kvalificerat folk, som kan sköta dessa redskap, man har skaffat sig vägvakter och på så sätt gjort större delen av arbetet men ändock bibehållit naturaunderhållarna vid arbetet att föra fram väglagningsämnen och även prestera en hel del dagsverken. Då kan man fråga: Då är väl icke steget så långt över till att väggassan övertar det hela? Nej, det kan tyckas så, men detta möter på sina håll ett icke obetydligt motstånd, som i dessa dagar beklagligtvis kommer att i hög grad förstärkas genom de mycket svåra ekonomiska förhållanden, under vilka jordbruket för närvarande arbetar. Det finns trakter, där man drar sig för denna nödvändigt ökade kontanta skatt och därför hellre bibehåller sig vid skyldigheten att utföra natura-prestationer på sätt jag förut nämnt. Hade nu alla dessa reformer kunnat göras för tio år sedan, så att de kommit mitt under de goda tiderna för jordbruket, hade man aldrig behövt resonera om dessa saker. Då hade allt gått jämnt och bra, och man hade i full utsträckning kunnat övergå till underhåll genom väggassor, men just därför att vi för närvarande befinna oss i så ytterligt brydsamma tider, måste jag för min del säga mig, att det kan vara klokt att arbeta sig fram litet mera med lämpor, än man möjligen tidigare tänkt sig.

Utskottets ordförande yttrade något om naturaunderhållarnas rätt. Jag vill då säga, att jag vill inte uppfatta hans mening så, att det direkt skulle kunna lämnas något till naturaunderhållarna. Skulle detta vara meningen får jag taga det allra bestämdaste avstånd därifrån, och i så fall skulle jag aldrig ett ögonblick tänka på att gå med på utskottets utlåtande. Men utskottet har, som jag läser utlåtandet, tydligt sagt ifrån, att så icke skall ske, utan att understödet skall lämnas i den form, jag förut här angivit. Och jag vill säga, att jag för min personliga del ingalunda skulle vara böjd att lämna bidrag för något så enkelt som att anskaffa en stenkross eller dylikt till naturaunderhållarna, utan att medel böra lämnas endast för sådant som är förenat med verkligt arbete, och så, att man har full garanti för att någonting blir gjort, fast arbetet blir organiserat på annat sätt än som förutsattes år 1922. Och det är inte omöjligt för vederbörande att kontrollera att så sker. Det blir väl delvis genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens distriktstjänstemän, men även länsstyrelserna ha nu ökade möjligheter att kontrollera, hur arbetet sker, dels genom landsfiskalerna — dem har man alltid haft — dels ock numera genom de kvalificerade länskonsulenter, som man väl nu får överallt i länen och som kunna lämna de upplysningar till länsstyrelserna, varav dessa äro i behov.

Dock kan jag inte alldeles befria mig från den uppfattning, som herr Kvarnzelius gav uttryck för, att det dock är en viss fråga om rättvisa här, som man otvivelaktigt har en känsla av på en hel del håll ute i landsbygden. Jag har kännning av att man räknar med — och det förstår man kanske där bättre än i riksdagen — att automobilskattemedlen äro tillkomna för att ersätta den ökade vägskattebördan, och de kunna då säga sig med viss rätt, att när de prestera ett fullgott vägunderhåll, fastän icke på det sätt som önskas, fastän det dock icke är obligatoriskt, skola de icke absolut avskäras från andel i dessa medel.

Jag yttrade mig för ett par dagar sedan angående det vanliga bidraget till vägunderhållet, de trettio procenten, och sade då, att det borde bli fyrtio procent för de vägar, som övertagits av väggassorna. Jag anser, att detta är en utväg, som är fullt rekommendabel och riktig och som man icke kan ha någon invändning att göra mot. Om staten vill offra mera än de nuvarande trettio procenten

av underhållskostnaden, kan den mycket väl ställa det villkoret, att den skall ha den allra säkraste garanti för, att dessa pengar bli på bästa sätt tillgodogjorda. Men här, då det gäller automobilskattemedlen, är det dock en något annan sak, som gör att man i undantagsfall — jag vill understryka, att det enligt min uppfattning endast bör ske i undantagsfall — bör kunna lämna bidrag även till vägstyrelser, som icke övertagit vägarna enligt 12 § väg-lagen.

Då jag, som sagt, är av den uppfattningen, att de garantier, som lämnas genom den behandling, som kommer ärendena till del såväl från länsstyrelserna som från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och Kungl. Maj:t, medföra, att det endast blir i undantagsfall, som automobilskattemedlen användas på sätt som utskottet men ej reservanterna vilja godkänna, så har jag för min del kunnat, churu med en viss tvekan, ansluta mig till utskottets hemställan, och ber således att få yrka bifall till densamma.

Herr statsrådet Lübeck: Herr greve och talman, mina herrar! Jag ber först att få uttala min tillfredsställelse över, att statsutskottet godkänt Kungl. Maj:ts förslag till ändringar i automobilskatteförordningen i de delar, där Kungl. Maj:t begärt ändring. Härutöver har man nu även begagnat tillfället att begära diverse andra ändringar i denna förordning, av innehåll både på gott och ont — mest ont enligt min uppfattning. Jag skall be att få yttra några ord härom.

Vad då först angår det väckta förslag, vartill här i afton yrkats bifall och som går ut på att länsstyrelserna skulle ombesörja fördelningen av automobilskattemedlen, har jag icke anledning att länge uppehålla mig härvid, då statsutskottet enhälligt avstyrkt förslaget. Jag vill visst ej förneka, att en dylik decentralisation en gång kan komma i fråga, men att det vore oklokt att nu gå till en sådan ändring, anser jag alldeles påtagligt, då vi nu stå inför en organisatorisk utveckling på detta område, som gör det särskilt nödvändigt att sammanhålla frågorna hos den centrala myndigheten och få den garanti i detta hänseende, som utomordentligt väl behövs. Det är också så, att alla länsstyrelser äro icke lika sakkunniga och lika intresserade som de länsstyrelser, vilka ha så förnämliga representanter här i kammaren.

Herr Hammarskjöld uttalade farhågor för, att behandlingen av dessa frågor hos den centrala myndigheten skulle bli onödigt betungande. Jag ber att i detta hänseende få upprepa, vad jag vid ett par föregående tillfällen haft anledning att säga, nämligen att de direktiv, som i detta avseende givits, icke giva anledning till dylika farhågor. Tvärtom har man från Kungl. Maj:ts sida varit angelägen om, att för vederbörande ämbetsverk framhålla, att man icke borde lägga onödigt tunga former på dessa ärendens behandling. Då det gäller att bevilja automobilskattemedel till vägunderhåll, är det i varje fall min uppfattning att man icke bör fordra mer än en ganska enkel planläggning. Det behövs helt enkelt, att man från vederbörande vägdistrikt och länsstyrelser kommer in med en plan, utvisande huru man har för avsikt att organisera ett modernare underhåll och vilka tekniska hjälpmedel man har för avsikt att använda samt en schematisk kostnadsplan, hur man tänkt sig, att det hela skall komma att te sig i kostnadshänseende. Mer kan man under övergångsåren rimligtvis icke begära, och då blir det heller icke onödigt betungande.

En ändring, som emellertid nu föreslagits av statsutskottet, är borttagandet av det under denna riksdag vid så många tillfällen omtuggade ordet »företrädesvis», det vill säga att medlen företrädesvis skulle användas till vägförbättringar och vägförstärkningar. För min del vill jag nu — liksom jag gjort vid föregående tillfällen vid denna riksdag — betyga, att för mig betyder det icke någon ändring i sak, om man tar bort detta ord. Jag har hela tiden uppfattat

Ang.
fördelningen
av automobil-
skattemedel.
(Forts.)

saken så, att båda dessa ändamål, vägförstärkningar och vägförbättringar å ena sidan och förbättrat vägunderhåll å den andra, vore fullt jämställda. Jag vet till fullo, att förhållandena i olika delar av landet äro av nog så olika art. Det finns sålunda platser, där länsstyrelsen har den uppfattningen, att automobilskattemedlen helt böra användas till vägförstärkningar, vägomläggningar och andra vägförbättringar, medan man på andra håll har den rakt motsatta uppfattningen, nämligen att vägarna inom distriktet äro av den natur, att det huvudsakligen är till ett förbättrat vägunderhåll, som man i första hand bör använda medlen. Båda meningarna kunna vara riktiga, och det är därför lika bra att detta ord »företrädesvis», som inom parentes sagt aldrig haft den betydelse, som man synes vilja hava inlagt i det, nu försvinner.

Då jag säger, att det icke haft den betydelse, som man inlagt i detsamma, tillåter jag mig återropa särskilda utskottets motivering, som sedermera blev kammarens och riksdagens beslut vid 1922 års riksdag. Det säges sålunda i nämnda utskottsutlåtande bland annat: »Även till vägunderhåll bör bidrag kunna lämnas av dessa medel, dock endast under förutsättning att vägen i fråga övertagits till underhåll av vägkassan och underhållet i större utsträckning försvåras på grund av automobiltrafiken. Vägens övertagande av vägkassan synes nämligen böra fordras såsom en garanti för att medlen på ett sakkunnigt sätt användas för det avsedda ändamålet.»

Därmed, mina herrar, är jag inne på den sista delen av ändringarna i utskottsförslaget, nämligen de ändringar, som avse att borttaga skyldigheten för vederbörande vägkassa att hava övertagit underhållet av de vägar, vartill man begär automobilskattemedel.

Jag kan säga, att jag i allt väsentligt ansluter mig till de uttalanden, som i detta hänseende gjorts av ett par föregående talare, nämligen herr Örne och alldeles särskilt herr Hammarskjöld, som klart och tydligt uttryckt, hur man — jämväl enligt min uppfattning — bör se denna sak och har skyldighet att se den.

De ord jag nyss citerade här, ge enligt min mening oförtydligt vid handen, att riksdagen icke har rättighet att nu göra en sådan ändring i automobilskatteförrordningen, som åsyftas i utskottets förslag. De, som skola betala dessa mycket betydande automobilskattemedel, ha rättighet att begära, att riksdagen vidbliver den förutsättning, som så uttryckligen var given, när automobilskatteförrordningen antogs. Efter det att denna förordning antogs, ha vi ytterligare pålagt automobilägarna en ungefär lika stor avgift, och sedan skulle man till på köpet, ett par veckor efter det man gjort så, vidtaga en ändring i de förutsättningar, som legat till grund för deras, man kan säga stora villighet att betala automobilskatt för vägnas förbättrande. Den garanti, vilken de, som nu skola betala automobilskatt, kunna begära, är icke för stor, den garantien nämligen, som skulle ligga i, att vägkassan svarar för ett ständigt underhåll av vägarna, icke ett sådant som sker genom naturaunderhåll, där de olika naturaunderhållarna tillfälligtvis ge sig ut, då det passar dem, en ur deras synpunkt nog så förklarlig anordning, och laga vägarna ett par gånger om året. Vägstyrelsen måste vara direkt ansvarig för ett ständigt underhåll av vägarna genom flickningssystem eller på annat sätt, med användande av lämpliga tekniska hjälpmedel och väglagningsmateriel.

Jag är fullt på det klara med, att den ordning, som utskottet här vill komma till och som utskottets ärade ordförande så varmt försvarat, kan ha skäl för sig på många håll med hänsyn till vägskattebördans ojämna fördelning och svårigheten för väghållarna att komma ut med kontanter. Jag medger detta, men jag kan icke desto mindre inte medge riktigheten av utskottets väg, bland annat därför, att den ovillkorligen kommer att försena en rationell ordning för vägunderhållet genom vägkassans övertagande av alla sådana vägar, där användande av

automobilskattemedel överhuvud taget är försvarligt. En sådan försening har vi ingen anledning att befrämja.

Till slut vill jag säga, att jag icke tror det är säkert, att saken är så särskilt ömmande, som ett par föregående talare velat göra gällande, ty jag anser, att förhållandena äro sådana, utom möjligen i särskilda undantagsfall, att om vägunderhållet på grund av intensiv automobiltrafik verkligen blivit i hög grad försvårat, så är det också ekonomiskt fördelaktigt för naturaunderhållarna själva, att väggkassan så snart som möjligt övertar underhållet.

*Ang.
fördelningen
av automobil-
skattemedel.
(Forts.)*

Herr Rooth: Den ärade statsutskottets ordföranden uppställde den frågan, vilka vägar det är, som övertagits av väggkassorna. Den ärade ordföranden besvarade själv frågan så, att det endast är sådana vägar, som äro avlägset belägna och som för den skull äro olämpliga att indela till naturaunderhåll. Jag tillåter mig att lämna ett annat svar, nämligen att just sådana vägar, som i särskilt hög grad betungas av automobiltrafik, numera undantagas från det enskilda underhållet.

Det har talats både i statsutskottet och även här i kammaren om, att det skulle vara en orättfärdighet mot vissa väghållare, om icke automobilskatten utdelades så, som statsutskottet föreslagit. Jag har försökt att i statsutskottet, så mycket i min förmåga stod, påvisa, hur en sådan orättvisa mycket lätt kunde avhjälpas därigenom, att vederbörande begärde att få vägar av nu åsyftat slag övertagna av väggkassan.

Nu har herr Örne nyss upplyst om vad riksdagen i detta avseende för några dagar sedan beslutade. Jag skall be att få erinra om ett annat beslut, som av denna riksdag fattats. Riksdagen har nämligen antagit en motion, vari hemställts, att sedvanliga statsbidraget till vägunderhållet skulle i de distrikt, där väggkassan övertagit detsamma, utgå efter den verkliga kostnaden. Således har riksdagen även på den punkten anslutit sig till den meningen, att man bör fästa såsom villkor, att vägunderhållet övertagits av väggkassan.

Om jag icke minns fel, gav landshövding von Sneidern vid vägkonferensen förra året mycket kraftigt uttryck åt, att automobilskattemedlen icke skulle utgå till några andra väghållningsdistrikt än där vägunderhållet övertagits av väggkassan. Jag har icke funnit, att sedan dess något inträffat, som kunde giva anledning till ändring av den uppfattning, som han då intog, snarare tvärtom.

Till statsutskottets ordförande, landshövdingen i Kopparbergs län, tillåter jag mig, på grund av den erfarenhet jag har på detta område, säga, att jag förmodar, att det icke kommer att dröja länge, förrän herr landshövdingen i denna fråga har samma uppfattning som jag.

Herr Nilsson, Petrus: Herr greve och talman! Riksdagen har de två närmast föregående åren avlagit de framlagda förslagen till ny väglag, varigenom avsetts att få ett bättre underhåll av de allmänna vägarna och en rättvisare fördelning av väghållningsbördan. Anledningen till, att riksdagen ej godtog jordbruksutskottets förslag till ny väglag vid förra årets riksdag, var nog inte, att man ansåg, att den gamla väglagen var tillfredsställande eller att en modernisering av vägunderhållet icke var behöfelig, utan anledningen var ju den, att man icke kunde enas om de ekonomiska grunderna för bidrag till vägväsendet. Då riksdagen 1922 likväl beslöt införandet av automobilskatt så var väl avsikten därmed, förutom en förbättring av vägarna, att bilarna skulle bidraga till de allmänna vägarnas underhåll på grund av den ökade slitning av vägen, som de åstadkommo. Härom tror jag även, att riksdagen var ganska enig.

I fråga om förbättring och underhåll av väg tangeras de båda uttrycken varandra. Det torde mången gång vara svårt att skilja på vilket som är förbättring

Ang.
fördelningen
av automobil-
skattemedel.
(Forts.)

eller underhåll av en väg. I vanliga fall menar man väl med förbättring breddning, rätning och borttagande av backar å vägen, medan ett tillgodoseende av själva vägbanan i allmänhet anses som underhåll. Förstnämnda arbeten ha i stor utsträckning under de föregående åren utförts med hjälp av arbetslöshetsanslag. Inom de flesta vägdistrikt torde väl breddning och rätning av de stora stråkvägarna ha ägt rum. Jag tror därför, att det för automobiltrafiken numera är minst lika angeläget, att själva vägbanan hålles i gott skick. För att vägbanan skall hållas i gott skick fordras emellertid ständigt underhåll och tillsyn av vägen. För detta ändamål är det ju mycket lämpligt, att automobilskattemedel tagas i anspråk. Men under det provisorium, vi nu ha — ty jag anser det vara ett provisorium med denna uppdelning av vägunderhållet på vägkassor och enskilda — är det nog ej rättvisa i, att endast de vägdistrikt, där underhållet helt eller delvis övertagits av vägkassan, erhålla del av automobilskattemedlen till underhåll av sina vägar. Det beror nog icke alltid på ovilja hos väghållarna att de icke överlätit särskilt de stora stråkvägarna till underhåll av vägkassan, utan det kan bero på formella orsaker t. ex. ny uppskattning av vägen m. m. Inom ett vägdistrikt kunna även finnas kommuner, som ej beröras av dessa stora automobilvägar och därför motsätta sig, att vägkassan skall till underhåll övertaga en dylik väg inom annan kommun i distriktet. Ävenså kan det finnas vissa industrier eller andra skattedragare, som ha intresse av, att vägunderhållet fortfarande bestrides in natura, och kanske för den skull söka förhindra ett överflyttande av vägunderhållet på vägkassan. Under sådana förhållanden kan jag icke se någon rättvisa i, att ett vägdistrikt, som, om jag skall taga ett exempel, genomlöpes av en stor stråkväg, som är mycket utsatt för automobiltrafik, men vilken väg ej övertagits av vägkassan, icke skall komma i åtnjutande av bidrag av automobilskattemedel för underhåll av vägen, då kanske ett bredvidliggande distrikt till underhåll av samma väg erhåller ett dylikt bidrag. Det är ingen rättvisa, anser jag, även om icke denna väg skulle vara övertagen av vägkassan, att icke även detta vägdistrikt kan erhålla bidrag, och i varje fall torde dessa naturaunderhållare icke förstå grunderna för en sådan fördelning.

Utskottet har nu föreslagit, att i distrikt, där vägarna underhållas av de väghållningsskyldiga, skulle bidraget lämnas genom tilhandahållande av god väglagningsmateriel samt genom anskaffande av tekniska hjälpmedel för vägens rationella underhåll, och ej genom kontanta bidrag till naturaunderhållarna. Jag känner till vägdistrikt, som tilhandahållit vissa väghållningsskyldiga billig och god väglagningsmateriel och även anskaffat tekniska redskap för vägens bättre skötsel men kunna ej komma i åtnjutande av automobilskattemedel för dessa ändamål.

Då jag alltså, herr greve och talman, såsom jag förut nämnt, anser den nuvarande ordningen vara ett provisorium, tills vi få mera rationella grunder för de allmänna vägarnas underhåll, kan jag inte förstå, varför vi icke på ett mera rättvist sätt söka fördela dessa automobilskattemedel. Om man verkligen här har för avsikt att tvinga vägdistrikten att själva övertaga vägarna till underhåll, varför säger man då inte detta rent ut, utan söker att här på en bakväg tvinga dem därtill. Man bör använda klara och rena linjer och säga ifrån, vad det är man vill.

Herr greve och talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sederholm: En ärad talare på Upplandsbänken liksom för övrigt flera talare ha här framhållit vikten och betydelsen för vägunderhållet av, att vägkassorna övertaga vägarna. Jag är ense med dessa talare i det hänseendet, att ett gott vägunderhåll särskilt av hårt trafikerade vägar går lättare att orga-

nisera och bättre att genomföra genom att väggkassorna övertaga vägarna, än om vägarna underhållas av väghållarna själva. Det är alltså inte därom, man här har att tvista, utan frågan är, huruvida dessa automobilskattemedel må kunna komma även sådana vägdistrikt till godo, där vägunderhållet icke är ordnat på detta sätt.

Det är ju så, att dessa automobilskattemedel avse att vara en slags licensavgift ifrån bilägarna för rättigheten att begagna vägarna och en gottgörelse för den ökade slitningen. Under sådana förhållanden måste det anses riktigt och rättvist, att, såsom här föreslagits, medlen komma alla sådana vägdistrikt till del, vilkas vägar verkligen äro utsatta för denna ökade slitning. Vad som skulle tala emot en sådan anordning, skulle givetvis vara, om man inte kunde förutsätta, att ett gott vägunderhåll kan förekomma, även då vägarna icke skötas av väggkassan. Emellertid kunna både jag och säkerligen flera andra av kammarrens ledamöter intyga, att så ofta varit fallet. Det finns vägdistrikt, där vägarna äro mycket bra underhållna, ehuru väggkassorna icke övertagit dem. Då innebär det, som nu senast den föregående talaren framhöll, en orättvisa, att sådana vägdistrikt icke skola kunna komma i åtnjutande av bidrag av dessa automobilskattemedel, som ju egentligen borde utgå i förhållande till den ökade påfrestning, som de av bilarna trafikerade vägarna äro underkastade, de må nu vara underhållna under den ena eller andra organisationsformen.

Under sådana förhållanden kan jag icke finna annat, än att det förslag, som här kommit från statsutskottets sida, är rättvist och riktigt. Det finns ju dessutom garanti för att dessa medel verkligen bliva använda just för ett förbättrat vägunderhåll, nämligen därigenom att de icke få utdelas till väghållarna, utan skola överlämnas till väggkassan för att användas till speciella hjälp- och understödsåtgärder för förbättrande av vägunderhållet på de hårt trafikerade vägarna.

Herr statsrådet anförde såsom skäl, att 1922 års riksdag förutsatt för automobilskattens införande, att väggkassorna skulle övertaga vägunderhållet. Det var ju under förväntan på och förutsättning av, att en annan anordning än den nu rådande skulle komma till stånd, nämligen att landstingen skulle bli vägdistrikt, som detta beslut fattades. Nu ha vi alltså andra förutsättningar, och i varje fall har väl ändå denna riksdag rätt att med avseende å dessa medels fördelning vidtaga modifikationer eller andra anordningar, som kunna vara lämpade efter nuvarande förhållanden och de erfarenheter, som kunna hava vunnits under tiden.

Jag kan alltså icke finna, att detta skäl utgör något hinder för denna riksdag att vidtaga en sådan modifikation i bestämmelserna, som statsutskottet föreslagit, och jag tillåter mig, herr greve och talman, att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Kvarnzelius: Herr greve och talman! Jag skall be att ytterligare få betona att utskottets förslag icke avser, att bidragen till de naturavväghållningsskyldiga skulle utgå direkt till dem, utan till respektive vägstyrelser och på den vägen komma de enskilda väghållarna till godo. Jag yttrade mig också på det sättet i mitt första anförande och betonade endast den enskilda naturavväghållarens rätt att komma i åtnjutande av bidrag lika med de väghållningsskyldiga, där väggkassan övertagit vägunderhållet, men det skall givetvis alltid gå via respektive vägstyrelser, och då kunna bidragen lämnas i olika former, till och med i den formen, att vägstyrelsen anställer en eller flera personer, som ha till uteslutande uppgift att se över vissa vägområden och se till, att dessa ständigt hållas i bästa skick, laga gropar och dylikt.

Jag vill vidare yttra ett par ord gentemot herr Rooth, ävensom emot landshövding Hammarskjöld, vilka om jag fattade rätt, missuppfattat mig, då de

Ang.
fördelningen
av automobil-
skattemedel.
(Forts.)

Ang.
fördelningen
av automobil-
skattemedel.
(Forts.)

förmenade, att jag skulle utgått ifrån, att endast sådana vägar övertagits av vägkassorna, som tillkommit på senare tiden och ligga i periferien. Det har jag mycket klart för mig, att det finns vissa fall, där vägkassorna övertagit vissa mera trafikerade vägar, men det finns också fall där vägkassorna icke alls övertagit dessa mera trafikerade vägar, utan underhållet fortfarande sker in natura. Och i det fall, landshövding Hammarskjöld talade om, där flera väghållnings-distrikt sammanslagit sig för att övertaga underhållet av en väg, är ju detta en undantagsanordning beträffande vägar, som äro infartsvägar till Stockholm.

Jag vill dock säga, att jag har svårt att tillägna mig den åskådning, som jag tyckte genomgående bar upp landshövding Hammarskjölds anförande, då han tycktes vilja använda automobilskattemedlen till premieringsändamål för väl underhållna vägar. Detta är en fullständigt annan åskådning, än jag för min del har om hur man skall betrakta både tillkomsten och användningen av automobilskattemedlen.

Jag fick också det intrycket av herr statsrådets anförande, att han liksom utgick ifrån, att det var en grace av automobilägarna, att de åtagit sig denna skatt. Jag kan icke ett ögonblick tillägna mig en sådan uppfattning. Detta är en beskattning, som riksdag och regering ålagt automobiltrafiken, och en rättvis beskattning.

Jag kan inte heller godkänna den uppfattning, som herr Örne gjorde sig till tolk för, då han ville förmena, att vad 1922 års särskilda utskott uttalat i denna fråga skulle vara någonting så förnämligt, att icke kommande riksdagar skulle ha rättighet att tumma på det. Tiden rider så fort i våra dagar, att man mellan 1922 och 1924 har mycket stor anledning att vidtaga åtskilliga justeringar i sin uppfattning med hänsyn till den snabba utveckling, som automobiltrafiken under denna tid tagit.

Men jag kan icke neka mig nöjet att citera två uttalanden, som förekomma i dokument, i vars författande herr Örne deltagit. Det ena är hämtat ur Kungl. Maj:ts proposition nr 199 till 1922 års riksdag, där föredragande departementschefen statsrådet Thorsson yttrar följande: »Då det emellertid numera torde vara till fullo ådagalagt, att automobiler dels på grund av sin tyngd och dels på grund av sin stora hastighet i betydligt högre grad än anspanssfordon verka förslitande på vägarna, finner jag i likhet med vägkommissionen det vara med rättvisa och billighet förenligt, att automobiltrafiken lämnar ersättning för den merkostnad, som nämnda trafik förorsakar landets väghållare för vägunderhållet.» Dessa ord innebär icke något reserverande av medlen endast för den grupp av väghållare, där vägkassan övertagit vägunderhållet, utan det är, så vitt jag kan förstå, enligt den fråga om samtliga landets väghållare.

Och så sent som i år har herr Örne i bevillningsutskottets betänkande nr 41 varit med om att uttala följande, som jag tycker är alldeles riktigt och som icke åtföljdes av någon reservation från herr Örnes sida: »Dessa skatter» — det är de automobilskatter, som gällde redan innan bensinskatten infördes — »avse att utgöra ett vederlag för den förstörande verkan automobiltrafiken utövar på vägarna.»

Mina herrar! Då man är med om sådana uttalanden, har jag svårt att förstå, hur man sedan kan försöka på allvar driva de satser, herr Örne här företrädesvis gjort sig till målsman för.

Herr Nilsson, Nils Anton: Herr greve och talman! Jag skall endast be att få säga några få ord i denna fråga. Att lämna bidrag av automobilskattemedel även till naturaunderhåll av vägarna torde enligt min uppfattning knappast vara förenligt med vad man avsett med dessa medel. Frågan om vägunderhållet är av en helt annan karaktär nu än tidigare, och när man går in för den principen, att automobiltrafiken skall starkt beskattas, vilket jag för min del

anser riktigt, skall detta också ske under den förutsättningen, att dessa medel komma automobiltrafiken till godo och alltså bli användbara för dessa vägar, som huvudsakligen trafikeras av automobilerna.

Det är ju så, att inom alla vägdistrikt — det torde man kunna säga — finnas vissa vägar, som äro särskilt utsatta för fjärrtrafik, vilken ju genom åkdonens starkare fart och ofta också större tyngd i högre grad skada vägarna. Nu har man ju i allmänhet den uppfattningen bland väghållarna, att de skola ha var sin vägloft. Har far och farfar skött den och den biten, så skall jag också göra det. Men detta är omöjligt med den starkt ökade trafiken. En allmän följd av den ökade trafiken blir, att väggkassan måste övertaga dessa starkt trafikerade vägar. Det går i längden icke på annat sätt, och man måste nog säga sig, att man måste gå den vägen och att den är den för automobiltrafiken och i synnerhet för väghållarna bästa, även om man ännu på många håll anser det vara bättre att få sköta vägen själv, än att betala ett par hundra kronor till väggkassan och låta den taga hand om saken. Den uppfattningen kommer man snart ifrån, ty den beror på, att man ännu icke riktigt fått erfarenhet av vad det kostar att underhålla en väg, som är starkt trafikerad av automobiler. Man har icke på allvar försökt detta och vet således icke vad det kostar. Och, som nämnts av herr Hammarskjöld, har man ju i allmänhet icke tillgång till de oundgängligen nödvändiga tekniska hjälpmedlen.

Det har framhållits, att det skulle vara rättvisast, att även naturaunderhållarna finge del av automobilskattemedlen. Det är nog emellertid så, att det varken är eller kan bli någon rättvisa i detta, ty den kontroll, som skulle vara en förutsättning härför, blir svår, om icke omöjlig att genomföra så, att fördelningen blir fullt rättvis. Det är alltså en falsk föreställning, då man tror, att det är ett jordbrukarintresse, att naturaunderhållarna skola få del av dessa medel. Men denna falska föreställning torde nog inom ganska kort tid — det är jag övertygad om — ge med sig.

För övrigt skulle jag bara vilja göra en rättelse, så vitt jag förstår, i herr Sederholms anförande. Han yttrade, att 1922 års väglag avsåg, att landstingsområdet skulle vara vägdistrikt. Men detta kan ju icke anföras såsom skäl för hans åsikt, ty den frågan hade ju redan fallit, då automobilskatten genomfördes.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Örne: Herr greve och talman, mina herrar! Herrarna behöva icke vara oroliga, ty jag skall fatta mig ytterligt kort och endast rikta ett par repliker till herr Kvarnzelius.

Herr Kvarnzelius hade fattat min ståndpunkt så, att riksdagen enligt min mening icke skulle få ändra någonting av vad som av riksdagen år 1922 antagits i fråga om automobilskatten. Jo, herr Kvarnzelius, det får riksdagen mycket gärna göra, men då skola sakerna läggas upp i samband med varandra, och vi skola icke först lura dem, som vilja ha bilskatten använd på sätt som beslutades år 1922, att rösta för bil- och bensinskatt, och sedan beslutet om skatten fattats, komma och föreslå en helt och hållet förändrad användning. Det är icke riktigt. Jag vill påpeka, att det uttalande, som herr Kvarnzelius citerade ur proposition nr 199 och som jag mycket riktigt hade varit med om, gjordes under den förutsättningen, såsom herr Kvarnzelius torde erinra sig, att *landstingsområdena* skulle bli väghållningsdistrikt och övertaga underhållet av samtliga vägar. Men kanske har herr Kvarnzelius glömt den saken, eller också har den väl icke varit på tal i statsutskottet? Därefter lade särskilda utskottet om saken så, att bilskatten skulle kunna antagas även med bibehållande av det gamla väghållningssystemet, dock under de bestämda förutsättningar, som här ha angivits, så att skatten icke skulle förskingras till ingen glädje för den sak, som den var avsedd

Ang.
fördelningen
av automobil-
skattemedel.

(Forts.)

*Ang.
fördelningen
av automobil-
skattemedel.*

(Forts.)

att främja. Det av herr Kvarnzelius anförda uttalandet i bevillningsutskottet skedde också under den förutsättning, att grunderna för skattens användning icke skulle ändras.

Jag skall emellertid be att få påpeka, att jag, då frågan om bensinskatten behandlades, slutade med att yrka avslag, därför att en del av denna skatt enligt utskottsmajoritetens åsikt skulle användas till någonting, som icke hade med vägunderhållet att göra, nämligen till understödjande av sulfitspritfabrikerna. En del av de utgifter, som bilarna hade för sitt bränsle, skulle nämligen gå till understöd åt dessa. Då jag icke fick yrka ändring härutinnan, slutade jag med att yrka avslag på det hela. Jag kan icke gå med på att använda någon del av skatten till ett ändamål, som enligt min mening står i strid mot vad som ursprungligen varit avsikten.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats 1:o) att vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle bifalla den av herr E. Jonsson i ämnet väckta motionen och avslå såväl utskottets hemställan i punkten I som övriga i ämnet väckta motioner.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det under 2:o) här ovan upptagna yrkandet, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 129, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 30;

Nej — 85.

*Lagförslag om
stads läggande
under lands-
rätt.*

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 4 § rättegångsbalken m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 19 mars 1924 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 125, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga framlagda förslag till

- 1) lag om ändrad lydelse av 1 kap. 4 § rättegångsbalken;
- 2) lag om stads läggande under landsrätt.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft nedannämnda inom riksdagen väckta motioner, nämligen

nr 290 i första kammaren av herr *Almkvist*;
nr 291 i första kammaren av herr *Lindgren*;
nr 420 i andra kammaren av herrar *Laurén* och *Jonsson* i Eskilstuna; samt
nr 427 i andra kammaren av herr förste vice talmannen *Nilson*.

*Lagförslag om
stads läggande
under lands-
rätt.
(Forts.)*

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

- 1) att ifrågavarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas; samt
- 2) att de i anledning av propositionen väckta motionerna, i vad de icke kunde anses genom utskottets hemställan under 1) besvarade, ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av, utom annan, herrar *Pettersson* i Södertälje, *Edw. Larson*, *Olaus Pettersson*, *K. G. Westman*, *Lindqvist* i Halmstad, *Lindley* och *Söderberg*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte i anledning av densamma samt de i ämnet väckta motionerna för sin del antaga i reservationen infört förslag till lag om stads läggande under landsrätt.

Herr **Westman**: Herr talman, mina herrar! Det återstår ännu ett tiotal ärenden på föredragningslistan, medan endast 12 timmar ännu äro kvar, tills nästa plenum skall börja. Under sådana omständigheter förmodar jag, att kammaren önskar, att jag skall fatta mig så kort som möjligt; och jag skall försöka ställa mig denna önskan till efterrättelse.

Jag tillåter mig då att taga till utgångspunkt det förhållande, att andra kammaren bifallit den av herr *Pettersson* i Södertälje m. fl. till utskottsutlåtandet avgivna reservationen. Jag tror, att man med anledning härav kan, åtminstone tills vidare, i debatten lämna åsido den kungl. propositionen, enär ett bifall till densamma ju skulle medföra en tidsödande och svår sammanjämkning, som kammaren säkerligen vill undvika. Jag tror också, att man med anledning härav kan lämna åsido den kritik, som utskottet riktat mot den kungl. propositionen.

Såvitt jag förstår, är frågan den: Skall den av herr *Pettersson* i Södertälje m. fl. avgivna reservationen bifallas eller ej? Jag skall tillåta mig att med några ord ange den ståndpunkt, som intagits av herr *Pettersson* och hans medreservanter.

I reservationen hava föreslagits vissa särskilda bestämmelser, som avse att främja, att städer skola kunna läggas under landsrätt mot den önskan, som hyses av en enkel majoritet bland stadsfullmäktige. Dessa bestämmelser skola emellertid, enligt vad som i reservationen föreslås, gälla endast för städer, vilkas folkmängd understiger 3,000 personer. En sådan stad skall vidare kunna läggas under landsrätt endast för såvitt en utredning företagits, vilken givit vid handen, att stadens läggande under landsrätt är till gagn för rättsvården och icke medför ökad ekonomisk börda eller annan avsevärd olägenhet för befolkningen i staden och i den domsaga, med vilken staden skall förenas. En garanti för att befolkningens intressen verkligen skola beaktas, ligger däruti, att meningen är, att såväl stadsfullmäktige som vederbörande häradsrätt skola höras i ärendet. Ytterligare en garanti har fogats härtill därigenom, att det har föreslagits, att om stadsfullmäktige med $\frac{2}{3}$ majoritet uttalat sig mot stadens läggande under landsrätt, skall frågan därom förfalla. Man har sålunda försökt att tillgodose alla berättigade krav, som kunna anses önskvärda från befolkningens sida för att erhålla skydd mot ett ingripande från Kungl. Maj:t, som kunde vara till olägenhet för befolkningen.

Lagförslag om
stads läggande
under lands-
rätt.

(Forts.)

Den princip, som den föreslagna lagen avser att främja, är icke någon nyhet. Principen, att man såvitt möjligt bör upphäva skillnaden i fråga om jurisdiktionsområden mellan stad och land, har ju sedan ett par decennier tillämpats i vårt land. Den har fått sitt uttryck bl. a. därutinnan, att de städer, som tillkommit sedan år 1903, icke erhållit egen jurisdiktion. Man har sålunda en ganska stor och ganska långvarig erfarenhet om fördelarna och olägenheterna av den princip, varom jag nu talar. Jag ber att få särskilt framhålla, att av de städer, som sakna egen jurisdiktion, är det stora flertalet vida större än de städer, som beröras av det lagförslag, varom nu är fråga. Man har från dessa städer trots deras storlek icke hört några starkare klagomål framföras gentemot deras förläggande under landsrätt.

Det kan sålunda med säkerhet förutsättas, att ett förläggande under landsrätt av de små städer, varom här är fråga, icke kommer att bli förenat med alltför stora olägenheter för deras invånare. Man torde nog kunna säga, att en sådan anordning, om man betraktar den med hänsyn såväl till vederbörande stads som till domsagans och rättsvårdens intresse i dess helhet, kommer att visa sig vara till övervägande fördel. Under sådana omständigheter förefaller det mig vara synnerligen önskvärt, att riksdagen nu fattar ett beslut, som innebär ett uttryck för en önskan från riksdagens sida att främja den principen, att man skall under så milda former som möjligt upphäva den kvarleva av den gamla ståndsskillnaden mellan land och stad i judiciellt avseende, som i fråga om en del småstäder ännu finnes kvar.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få framställa samma yrkande, som i andra kammaren framförts av herr Pettersson i Södertälje och som andra kammaren för sin del har bifallit. Jag ber alltså att få yrka,

- 1) att riksdagen för sin del måtte antaga
 - a) det i den kungl. propositionen intagna förslaget till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 4 § rättegångsbalken och
 - b) det i den av herr Pettersson i Södertälje m. fl. avgivna reservationen intagna förslaget till lag om stads läggande under landsrätt, samt
- 2) att de i ämnet väckta motionerna härmed måtte anses besvarade.

Herr Klefbeck: Herr talman! Jag vill endast tillkännagiva, att mitt namn genom något misstag kommit att stå bland dem, som svara för utskottets förslag. Jag röstade emellertid i själva verket för den reservation, som avgivits av herr Pettersson i Södertälje m. fl.

Lagförslaget åsyftar, att både organisatoriskt och ekonomiskt underlätta processreformens genomförande, att söka underlätta införandet av en förändrad organisation för underdomstolarna. En del invändningar ha rests mot detta, men, såvitt jag har kunnat finna, har själva udden av dessa invändningar brutits genom de förändringar, som i reservationen företagits i fråga om det ursprungliga förslaget. Detta är anledningen till att jag som sagt ställt mig på samma ståndpunkt, och jag ber, herr talman, att få instämma i herr Westmans yrkande.

Herr Nothin: Herr talman! Jag har haft anledning att förut syssla något med denna fråga, i det att den sakkunnigutredning, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts proposition, på sin tid var uppdragen åt mig, fastän jag av särskilda omständigheter icke fick tillfälle att fullfölja densamma. Jag har därför trott, att det kan vara på sin plats att framlägga även min synpunkt på saken.

Jag hade nog närmast tänkt mig en tredje linje, som skulle syfta till samma mål, som Kungl. Maj:t i propositionen föreslagit. Den linjen har emellertid icke blivit upptagen och fullföljd av vare sig Kungl. Maj:t eller utskottet, och jag skall därför icke här närmare gå in på densamma.

I valet mellan de nu föreliggande förslagen skulle jag helst hava velat ansluta mig till Kungl. Maj:ts förslag. Då detta förslag emellertid har fallit i andra kammaren, finns här endast att välja mellan det av herr Pettersson i Södertälje m. fl. reservationsvis framställda yrkandet, som här i kammaren framförts av herr Westman, samt utskottets rena avslagsyrkande. Jag skall icke gå in på någon närmare polemik mot utskottet, utan vill endast ansluta mig till herr Westmans yrkande och därvid framhålla, att det skäl, som för utskottet varit bestämmande, nämligen att man icke borde gå alltför bröstgänges tillväga gentemot de mindre städerna, i denna reservation synes vara väl beaktat.

*Lagförslag om
stads laggande
under lands-
rätt.
(Forts.)*

Jag borde måhända tillägga ännu en sak. Det har framhållits, att samhällena själva satte ett så högt värde på den egna jurisdiktionen. Det kan då vara av intresse att erfara, att under de senaste årtiondena av 1800-talet, när olika samhällen begärde stadsrättigheter, brukade åberopas just såsom ett skäl för dessa ansökningar förmånen av egen jurisdiktion men att, när sedan Kungl. Maj:t slagit in på den väg, som nu beträffs, nämligen att ge stadsrättigheter utan egen jurisdiktion, det befunnits, att stadsrättigheterna ändock anses hava sitt värde och synas måhända lika eftersträfvansvärda som förut. Jag tror därför att förmånen av den egna jurisdiktionen mera är en fiktion än någon verklighet.

Jag ber som sagt att få instämma i herr Westmans yrkande.

Herr Hederstierna: Mina herrar! Skillnaden mellan utskottets ståndpunkt å ena sidan och Kungl. Maj:ts förslag och reservationen å den andra är ju icke i och för sig av någon principiell innebörd. Även jag, som tillhör majoriteten inom utskottet, anser, att det skulle vara lyckligt att bereda väg för den kommande nya processordningen, men anledningen till att jag icke anser tiden ännu vara inne för att vidtaga det av Kungl. Maj:t föreslagna steget är den, att jag har funnit, hurusom de mindre städer, som skulle drabbas av detta, resa en så bestämd opposition mot att de skulle berövas den egna jurisdiktion, som de för närvarande hava. Det bjuder mig alltså emot att under sådana förhållanden gå bröstgänges tillväga mot dessa städer. De hava sedan århundreden tillbaka legat under sin egen jurisdiktion, men nu säger man ett, tu, tre, att nu skall detta upphöra, de må säga vad de vilja! Det är bryskt, och det är icke på det sättet, som en förståndig lagstiftare går tillväga. Han väntar tills frukten blir mogen, och då griper han till verket. Vad som här framför allt synes mig tala för uppskov är att ännu har icke den nya processordningen kommit till synes. Man vet sålunda icke, vad den kommer att innebära. Det är ju mycket troligt att, om dessa mindre städer finge se vad som i framtiden komme att bjudas dem, skulle de själva säga: Få vi det så här bra, då vi i detta avseende komma tillsammans med kringliggande landsbygd, så ha vi ingenting att erinra däremot. — Men nu veta de det icke och ha ej ens en aning om det. De jämföra vad de skulle komma att få med de nuvarande förhållandena och tro, att de skola komma i en sämre ställning, och de veta som sagt icke, hur det blir för dem i framtiden. Det är icke tilltalande att förfara mot dessa samhällen på detta sätt.

Nu har man i reservationen — det är väl reservationen, som det numera är fråga om — försökt mildra förslaget och satt ned antalet invånare från 4,000 till 3,000 personer för de städer, som det skulle kunna gälla, och sagt, att om stadsfullmäktige med minst $\frac{2}{3}$ majoritet äro emot förläggningen under landsrätt, skall en sådan förläggning icke äga rum. Redan nu är det ju på det sättet, att om stadsfullmäktiges majoritet går med på saken, så är saken klar. Kungl. Maj:t förordnar det, om Kungl. Maj:t finner det vara lämpligt. Om sålunda stadsfullmäktige utgöras av 30 personer och 16 önska en hopslagning

*Lagförslag om
stads läggande
under lands-
rätt.*

(Forts.)

med landsbygden men 14 äro emot en sådan sammanslagning, kommer den icke att äga rum. Enligt vad som nu föreslås i reservationen, skulle, om i det av mig tänkta fallet 20 av stadsfullmäktiges ledamöter vore däremot, en sådan sammanslagning icke få äga rum. Det är således för denna lilla divergens mellan de 14 och de 20, som detta skulle bestämmas. Att stifta en lag för ett sådant fall är ju icke vidare tilltalande. Med den iver, som finns inom dessa små städer att få behålla sin borgmästare är jag livligt övertygad om, att i 99 fall av 100 blir denna majoritet av $\frac{2}{3}$ lätt att åstadkomma. Om reservationen antages, blir det således endast en lag på papperet och ingenting mera. Men jag är emot själva saken. Jag tycker, att det är ett oförnuftigt sätt att gå tillväga och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Ekeberg: Herr förste vice talman, mina herrar! Då man studerar detta utskottsutlåtande med tillhörande reservationer, finner man, såsom ju också framgick av den siste ärade talarens anförande, att man i själva verket är ganska ense om själva principen, om slutmålet, om riktlinjerna för utvecklingen, och att frågan egentligen gäller tidpunkten, då man skall ta ett steg för att lägga dessa småstäder under landsrätt. Att man inom utskottet är ense om själva principen förstår man också bättre, ifall man går till statistiken och ser efter hurudana arbetsförhållandena äro vid dessa domstolar. Jag skall i allra största korthet tillåta mig att anföra ett par siffror.

Här är till exempel en stad med mellan 1,400 och 1,500 invånare. I den staden växlade under 4-årsperioden 1913—1916 antalet tvistiga civilmål, det vill säga sådana mål, som inte genast erkändes eller genast avdömdes tredskovis, mellan 2 och 0 per år. Om man för ett maximalår, då »arbetsbördan» utgjorde två sådana tvistiga mål, ser efter, vilka dessa mål voro, finner man, att bägge två voro skuldfordringsmål av den enkla beskaffenhet, att de avgjordes vid första rättegångstillfället. Ser man vidare på mål efter strafflagen i denna stad — jag räknar då bort de allra enklaste, fyllerimål och sådana — så finner man, att deras antal växlar mellan 8 och 12 för helt år räknat. Maximum av 12 uppnåddes 1915. Ser man närmare efter, finner man målen vara av enklaste slag. Icke i något enda fall ådömdes högre straff än böter, och endast i ett fall översteg bötesbeloppet 100 kronor. Endast två av dessa mål krävde handläggning vid mer än ett rättegångstillfälle. I en annan liten stad med 1,200 invånare växlade antalet tvistiga civilmål per år räknat mellan 1 och 4. Under hela fyraårsperioden förekom endast ett, säger ett, brottmål av nyss nämnd beskaffenhet. Går man till en något större stad med cirka 3,000 invånare, så finner man i medeltal 6 tvistiga civilmål och 14 brottmål, och gör man också där en specialundersökning för 1915, så visar det sig, att samtliga tvistemål, med undantag av ett enda, avsågo betalning för borgade varor och nästan alla avdömdes vid första rättegångstillfället. Det återstående målet var ett boställnadsfall, som också avdömdes vid första rättegångstillfället. Av brottmålen i denna stad under 1915 avsågo inemot $\frac{2}{3}$ våldsamt motstånd vid offentlig förrettning, som förskyllde mellan 15 och 75 kronors böter. Endast i två fall ådömdes urbota straff, i ena fallet var det ett tjuvnadsbrott, i det andra ett misshandelsbrott av ringare art. Av 27 städer visade 18 ett årligt medeltal tvistiga civilmål av mindre än 10 och 20 städer ett årligt medeltal brottmål av förut nämnd art av högst 15.

Det är alldeles klart, att då borgmästarämbetena i dessa små städer i allmänhet rekryteras med helt unga män, som icke ha någon vidare erfarenhet och i fortsättningen rakt inte få någon träning, måste följden bli att dessa, om det uppstår en verkligt allvarlig situation, ha mycket svårt att reda sig. Detta kan ju principiellt sett inte sägas vara någon god rättegångsordning.

Nu har man sagt, att i det stora hela döma dessa små rådhusrätter ganska

bra. Detta har givit mig anledning att låta verkställa en statistik för små-städerna under Svea hovrätt, där siffrorna varit lätt tillgängliga. Denna statistik visar till en början, att ändringsfrekvensen beträffande mål, som gått vidare till denna hovrätt, genomsnittligt sett varit mycket stor, betydligt större än för andra domstolar. Den gick upp till 50 % för året 1918. Men jag vill visst inte bestrida, att för en hel del städers vidkommande — jag har även låtit granska uppgifter från de särskilda städerna — siffrorna varit ganska vackra. För andra har det däremot varit annorlunda. Det finns ett par småstäder, en på 1,500 och en på 2,500 invånare, vilkas i hovrätten fullföljda mål samtliga blivit ändrade under de år, 1917—1918, som jag lät undersöka. För en annan liten stad blevo 3 av 4 ändrade, för en tredje 13 av 15 och så vidare.

*Lagförslag om
stads läggande
under lands-
rätt.*

(Forts.)

Allt detta och mycket annat visar ju, att organisatoriskt sett dessa små domstolar äro en orimlighet. De ha ibland i diskussionen blivit jämförda med utlandets fredsdomstolar, men de äro i verkligheten någonting helt annat. De äro inga bagatelldomstolar utan äro principiellt berättigade att ta upp vilka mål som helst, även de mest svårartade. Man kan som sagt förstå, hur pass skicklig en jurist skall vara, som suttit kanske i decennier och dömt en och annan fyllerist eller i allra värsta fall någon tjuv, hur skickad han skall vara att fylla alla de uppgifter, som principiellt åvila den domstol, vars ordförande han är. Jag säger icke detta såsom ett klander. Det måste gälla här såsom på alla andra områden, att förmågens upprätthållande förutsätter träning.

Jag skall nu emellertid icke längre uppehålla mig vid den saken utan med ett par ord gå in på de skäl mot att redan nu skrida till handling, som anförts i utskottsbetänkandet och också understrukits av den siste ärade talaren. Man framhåller, som sagt, att man principiellt anser, att dessa domstolar böra försvinna och vika för processreformen, men att man vill se tiden an. Mot denna ståndpunkt har invänts, att om man väntar, om man inte efterhand som ledigheter uppstå vidtar en ändring, blir följden den, att kostnaderna för processreformen komma att ökas; man lägger stenar i vägen för processreformen. Här på svarar utskottet, att den invändningen kan man ganska lätt komma ifrån, om man stadgar en tillräckligt lång övergångstid, då man en gång beslutar processreformen. Jag förstår inte riktigt, vad utskottet härvidlag menar. Antingen kan meningen vara den, att processreformen, den nya rättegångsordningen för hela riket, icke skall träda i kraft förrän låt oss säga 10 år efter det den blivit beslutad. Därmed är saken tydligen inte hjälpt, ty dessa borgmästare äro ju i regel till stor del helt unga män och de äro naturligtvis icke försvunna efter 10 år. Möjligen menar man också, att man skall låta den nya ordningen träda i kraft efterhand, på ett ställe då och på ett annat ställe då, i den mån ledigheter inträffa. Har detta sista varit meningen, så vågar jag bestrida lämpligheten eller ens möjligheten att gå fram på den linjen. Man har mig veterligen inte gått fram så i något annat land. Det är givet, att den nya processordningen, själva processförfarandet, måste börja tillämpas samtidigt vid alla domstolar i riket, och då den kommer att te sig avsvårt olika mot den nu gällande, måste man säga sig, att man inte kan lägga uppgiften i händerna på så otränade domare, som det här är fråga om.

Vidare framhåller man — och det underströks med särskild skärpa av den siste ärade talaren — att hela tanken att lägga städerna under landsrätt har väckt så starka gensagor hos de små städerna, att man därför inte bör skrida till någon åtgärd, innan man har den nya processreformen i sikte. Man tror nämligen, att då småstäderna kunna se, vad de ha att vänta, skola de ha lättare att resignera. För min del tror jag det inte. Utskottets resonemang skulle vara riktigt, om det förhölle sig så, att motståndet mot reformen från småstäderna väsentligen grundade sig därpå, att man befarade stora praktiska olägenheter av landsrättsförläggningen. Men jag tror inte, att detta är huvudskälet.

Lagförslag om
stads läggande
under lands-
rätt.

(Forts.)

Huvudskälet är ett känslöskäl, fasthållandet vid det bestående, och dessa känslor komme enligt min mening att stötas mera för huvudet, ifall man läte de små rådhusrätterna på en gång vika för en ny processreform. Då måste man nämligen lägga även sådana städer under landsrätt, där borgmästaren sitter i sitt ämbete, och därvid sätta vederbörande på indragningsstat. Mig förefaller det vara en naturligare och relativt mindre stötande åtgärd att efterhand steg för steg gå in för det nya, i den mån ledigheter uppstå. Det förefaller mig vara ett mindre bryskt tillvägagångssätt än det man skulle se sig nödsakad till, om man ginge fram på den av utskottet förordade vägen.

Vidare säges det i utskottsbetänkandet, att denna reform i de särskilda fallen motväges av vissa olägenheter. I anledning därav vill jag framhålla, att enligt den kungl. propositionens mening det i varje särskilt fall skall ses till, huruvida någon verklig olägenhet av avsevärd beskaiffenhet är att vänta, och man skall ta skyldig hänsyn till den saken.

Såsom förut framhållits, står striden för närvarande inte mellan Kungl. Maj:ts förslag och avslag utan praktiskt taget mellan herr Petterssons i Södertälje med fleras reservation och avslag. I denna reservation har, såsom redan påpekats, stor hänsyn även genom direkta lagbud tagits till städernas intresse och bland annat har stadgats, att landsrättsförläggning ej får ske, om detta avstyrkts med $\frac{2}{3}$ majoritet i stadsfullmäktige. Den siste ärade talaren gjorde ju rent av gällande, att om man låter reformen begränsas på det sättet, blir den inte till så synnerlig stor nytta. För min del vill jag beklaga, att inte Kungl. Maj:ts förslag kan påräkna bifall, det har ju redan fallit i andra kammaren, men jag vill säga, att jag vida fördrar ett bifall till reservationen framför ett avslag och det bland annat på den grund, att ett avslag på ett så försiktigt förslag som det reservationen innehåller, knappast kan uppfattas annat än som ett uttalande, att man inte längre skall sträva i denna riktning. Då en sådan tanke torde vara för kammaren främmande, vågar jag, herr talman, hoppas, att kammaren skall ansluta sig till den ifrågavarande reservationen, som utgör ett uttryck för den tanken, att man här är inne på principiellt riktiga vägar, men att man bör gå försiktigt fram.

Herr Lindgren: Herr talman! I egenskap av motionär i nu föreliggande fråga skall jag be att få yttra några ord.

Reservanterna åberopade å sidan 16 den »snabbhet och den anpassningsmöjlighet, som landsbygdens nuvarande domstolsorganisation erbjuder». Detta uttalande måste tagas med mycken kritik. Sant är visserligen att genom ändrad lagstiftning förändring till det bättre inträtt i avseende å landsbygdens långsamma rättskipning, i det vissa småmål samt lagfarts- och inteckningsärenden med flera ansökningsärenden, där Konungen så förordnar, kunna hållas å tremansting, varjämte enligt år 1918 vidtagen ändring i § 10 av 1872 års kungl. förordning om häradsting möjlighet skapats för tätare sammanträden än vad eljest enligt denna förordning förutsättes. *Faktiskt* är emellertid, att rättskipningen på landet i stort sett alltjämt är långsam och att häradsrätten i avseende å tillgänglighet för allmänheten inte kan mäta sig med den varje måndag sammanträdande rådhusrätten. Detta torde icke kunna jävas.

I övrigt får framhållas, att varje som helst utredning i ärendet saknas rörande de domsagor, till vilka ifrågavarande städer skulle kunna överflyttas. Riksdagen borde åtminstone erhålla uppgift, vilka sammanträdestider äro stadgade för dessa häradsrätter, så att en jämförelse med städernas domväsen kunde äga rum. Nu vet man blott i allmänhet, att möjlighet för tätare sammanträdestider finnes, men huruvida och i vilken utsträckning *faktiskt* sådana tätare sammanträdestider kunnat genomföras i de häradsrätter, till vilka småstäderna skulle kunna överföras, det får man ej veta.

Reservanternas förslag, att tvångsförläggning under vissa omständigheter skulle kunna äga rum beträffande städer med folkmängd under 3,000 invånare i stället för av Kungl. Maj:t föreslagna 4,000 invånare synes ej innebära någon förbättring i den föreslagna lagstiftningen. Alldeles påtagligt är nämligen, att ju mindre en stad är, desto mindre behöfvlig är, ur synpunkten av en blivande rättegångsreform, dess tvångsförläggning *nu* under landsrätt. Det är snarast städerna på cirka 6,000 å 10,000 invånare, vilka kunna vålla svårighet ur reformsynpunkt: dessa städer äro nämligen å ena sidan så stora, att det icke kan komma i fråga att *nu* tvångsförlägga dem, men å andra sidan äro de ej tillräckligt stora för att vid en ny rättegångsordning bilda egna domkretsar utan måste ingå i en större enhet. Här kan en verkligt svår övergångstid uppkomma. De minsta städerna däremot vålla ur övergångssynpunkt föga svårighet. Att man icke beaktat denna omständighet är själva grundfelet i den kungl. propositionen. Rådhusrätten i en stad på exempelvis 8,000 invånare blir en mycket besvärligare faktor vid rättegångsreformen än rådhusrätten i en stad på 1,000, 2,000 eller 3,000 invånare.

*Lagförslag om
stads läggande
under lands-
rätt.
(Forts.)*

Bestämt måste man opponera sig emot reservanternas egendomliga förslag till kvalifikation av omröstningen i småstädernas stadsfullmäktige i fråga angående förläggning under landsrätt. Hittills har vår lagstiftning i avseende å kvalificerad rösträtt i kommunerna vilat på sådan grund, att två tredjedels majoritet skulle erfordras för att genomföra förändring i något bestående, genomdrivande av ett lån, ett anslag till nytt ändamål eller behov, förordning av landstingsvalkrets (§ 40 landstingsförordningen) och så vidare. Nu vill man införa den nyheten att *en tredjedel* av stadsfullmäktigevallet *plus en* är tillräcklig majoritet för att å stadens vägnar åstadkomma en opinionsyttring, som är tillräcklig för att Kungl. Maj:t skall kunna förordna om tvångsförläggning. Denna nyhet torde icke vara mycket att reflektera på.

I avseende å den av mig väckta motionen får jag erinra därom, att huvudsyftet med denna motion är att vinna avslag å tvångsförläggningsförslaget i Kungl. Maj:ts proposition. På denna punkt har motionen med styrka koncentrerat sig. Därjämte har jag ansett hinder ej föreligga att lagfästa Kungl. Maj:ts befogenhet att *med stads samtycke* förordna om dess förläggande under landsrätt. Utskottet uttalar emellertid, att Kungl. Maj:t redan nu äger denna befogenhet, vilket dock synes mycket tveksamt.

Ehuru jag alltså i olikhet med utskottet anser skäl föreligga för en sådan lagstiftning, skall jag i frågans nuvarande läge icke urgera denna sida av min motion, utan tillåter mig, herr talman, att med stöd av min motion, med stöd av utskottets utlåtande och med stöd av vad jag här anfört, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har här framfört en viss statistik i fråga om kassationen av rådhusrätternas i småstäderna domar i högre rätt. Jag är inte i tillfälle att nu bemöta denna, men jag undrar, om det inte är med denna statistik som med nästan all statistik: man kan få den ungefär hur man vill, det beror på hur man väljer den. Jag ber att få hänvisa till min motion, där finns det också statistik, som, tror jag, både är vald för längre tid och omfattar flera städer, och där visas att rådhusrätternas i dessa små städer domar icke ha kasserats ens i så stor utsträckning som i vissa domsagor.

Herr talman, jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Larsson, Jacob: Då jag biträtt det slut, vartill utskottet kommit, anser jag mig vara nödsakad att åtminstone i allra största korthet ange de skäl, som varit bestämmande för min ståndpunkt. Det första är det, att de myndigheter, som haft att yttra sig i denna fråga, varit av mycket olika meningar. Vidare ha de städer, vilka det gäller, visat ett ganska enstämmigt

Lagförslag om
stads läggande
under lands-
rätt.

(Forts.)

motstånd mot att läggas under landsrätt, och för det tredje har man, såvitt jag kan förstå, alldeles ofantligt överskattat betydelsen av småstädernas egen jurisdiktion, då man vill ha bort den ur rättsvårdens synpunkt och för att organisatoriskt och ekonomiskt underlätta en framtida processreform. Om verkligen de huvudskäl, på vilka Kungl. Maj:ts proposition vilar, skulle vara bärande, så får jag säga, att redan Kungl. Maj:t har släppt efter anspråken i mycket hög grad. I den herlitzska utredningen tog man upp folkmängden till 5,000 invånare. Redan detta är ju godtyckligt, men då Kungl. Maj:t satt ner anspråken till en folkmängdssiffra på 4,000 och utskottet ytterligare satt ner denna till 3,000 och dessutom infört den bestämmelsen, att emot kvalificerad majoritet inom stadsfullmäktige staden icke skall kunna läggas under landsrätt, så frågar jag verkligen: Vad står kvar av hela detta förslag? Jag tror, att man kan ge utskottets vice ordförande fullkomligt rätt däri, att det blir en lag på papperet utan någon praktisk betydelse. Därför finner jag det inte alls vara lämpligt att man endast som ett slags opinionsyttring till förmån för den princip, som ligger bakom Kungl. Maj:ts proposition, skall antaga en lag, som i tillämpningen kommer att visa sig fullkomligt betydelselös för det syfte, vartill man strävar.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Larson, Edward: Endast ett par ord med anledning av ett yttrande av herr Lindgren, som han upprepade gång på gång, nämligen att det senast framställda förslaget skulle innebära en »tvångsförläggning». Det förefaller mig litet egendomligt att begagna ett sådant uttryck, då enligt detta det ligger i vederbörandes egen hand att bestämma, huruvida stad under ett visst invånarantal skall läggas under landsrätt. Uttalandet är så mycket mer underligt, som man samtidigt från flera håll och till och med av herr Lindgren själv hört uttalas, att förslaget knappast skulle nå det syfte man avser.

Förslaget är säkerligen ett steg i rätt riktning, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till det av herr Westman framställda förslaget.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, yttrade, att i avseende å det under behandling varande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Westman*,

1:o) att riksdagen för sin del måtte antaga

a) det i den kungl. propositionen intagna förslaget till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 4 § rättegångsbalken;

b) det i den av herr Pettersson i Södertälje m. fl. avgivna reservationen intagna förslaget till lag om stads läggande under landsrätt;

2:o) att de i ämnet väckta motionerna härmed måtte anses besvarade.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till herr Westmans yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller herr Westmans under överläggningen om första lagutskottets utlåtande nr 41 framställda yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 29.

*Lagförslag om
stads läggande
under lands-
rätt.
(Forts.)*

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 40, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om återköpsrätt till fast egendom m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

*Lagförslag om
återköpsrätt
till fast
egendom m.m.*

Genom en den 19 mars 1924 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 190, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om återköpsrätt till fast egendom,
- 2) lag om ändrad lydelse av 16 kap. 1 § ärvdabalken,
- 3) lag om ändrad lydelse av 1 kap. 2 § jordabalken,
- 4) lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i förordningen den 16 juni 1875 (nr 42 s. 12) angående inteckning i fast egendom samt om tillägg av en paragraf till samma förordning,
- 5) lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i utsökningslagen,
- 6) lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i lagen den 14 juni 1907 (nr 36) om nyttjanderätt till fast egendom,
- 7) lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 25) om servitut,
- 8) lag om ändrad lydelse av 39 § i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation,
- 9) lag om ändrad lydelse av 3 kap. 3 § i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad,
- 10) lag om ändrad lydelse av 9 kap. 52 och 69 §§ vattenlagen och
- 11) lag om ändrad lydelse av 15 och 16 §§ i lagen den 22 juni 1920 (nr 474) med vissa bestämmelser om registrering av elektriska anläggningar samt om rätt till elektrisk kraft m. m.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, likaledes till lagutskott hänvisade motioner, nr 288 i första kammaren av herr *Nothin* m. fl. och nr 426 i andra kammaren av herr *Johansson* i Uppmälby m. fl., i vilka motioner yrkats avslag å propositionen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på grund av vad däri anförts hemställt, att riksdagen måtte, på sätt motionärerna yrkat, lämna ifrågavarande proposition utan bifall.

Reservationer hade avgivits

A) av herr *Hederstierna*, som med särskild motivering hemställt, att riksdagen måtte, på sätt motionärerna yrkat, lämna ifrågavarande proposition utan bifall;

B) av herr *Klefbeck* med avseende å viss del av motiveringen;

C) av herr *J. O. Karlsson* likaledes mot viss del av motiveringen;

D) av herrar *af Ekenstam*, *Rogberg*, *K. G. Westman*, *Johansson* i Brånalt och *Johanson* i Huskvarna, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, slutande med en hemställan, att riksdagen, med förklarande att ifrågavarande proposition i vad den avsåge förslag till lag om återköpsrätt till fast egendom icke kunnat i oförändrat skick

Första kammarens protokoll 1924. Nr 44.

Lagförslag om
återköpsrätt
till fast
egendom m.m.
(Forts.)

antagas, måtte för sin del antaga i reservationen införda, med 1—11 betecknade förslag till lagar uti de i propositionen angivna ämnena; samt
E) av herr *Pettersson* i Södertälje, som, med instämmande av herr *P. E. A. Jonsson*, på anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Herr **Klefbeck**: Herr talman! Det föreliggande förslaget är svaret på en gammal riksdagsskrivelse av år 1915, och det innehåller ett förslag, som är för städerna av utomordentligt stor betydelse. När detsamma förelåg inom utskottet, ställde vi oss, en del i utskottet, avvisande mot detsamma, beroende på att vi fruktade, att ett antagande av detta förslag möjligen skulle förhindra ett annat önskemål, som låg oss om hjärtat, nämligen införande av en reformerad åborätt. Angående åborätten funnes ett av särskilda kommitterade utarbetat förslag. Men någon proposition i ämnet hade icke avlåtits. Om denna åborätt skall jag nu icke yttra mig; tillfälle därtill torde bli vid behandlingen av nästa ärende. Vi avvisade sålunda vid första behandlingen Kungl. Maj:ts proposition.

När emellertid vid ett senare tillfälle ärendet återupptogs, kom det tillbaka i en helt annan form. Man hade då inskränkt sig till att föreslå, att bestämmelserna skulle vinna tillämpning endast i städer och stadslänkande samhällen. Då kunde vi allesammans ingå i en saklig prövning av ärendet utan hänsyn till åborättens intressen. Och vi ansågo, en del av oss, att detta förslag innebar för städernas del så stora förmåner, att man borde med allvar reflektera på detsamma. Man skulle nämligen genom detta förslag kunna få en upplåtelseform, som *tryggade* sådana upplåtelser, som en stad hade gjort för visst ändamål, som låge densamma om hjärtat. Man skulle vinna trygghet för att villkor, som för upplåtelsen givits, icke skulle trädas för nära. Och vidare skulle vinnas det, att sådana områden inom en stad, som vore så belägna, att staden icke lämpligen borde helt avhända sig dem, ändå kunde ekonomiskt utnyttjas. Allt detta innebar sådana fördelar för städerna, att jag ansåg, att man måste allvarligt reflektera på detsamma.

Men när vi sedan kommo till 10 § i förslaget, delade sig meningarna. Då ansågo en hel del, att man borde effektivt tillgodose ett viktigt intresse, nämligen att all den oförtjänta värdestegring, som uppkomme inom det upplåtna området, skulle kunna förbehållas åt staden. Vi försökte också att utarbeta ett lagförslag i denna riktning men lyckades icke vinna majoritet för detsamma i utskottet, och hade vi då, en hel del av oss, icke annan utväg än att förena oss med dem, som hela tiden stått på avslag gentemot propositionen. Härtill bidrog också, att utskottet, såsom framgår av motiveringen, så skarpt tagit avstånd ifrån åborättsinstitutet. Emot detta har jag också i reservation anmält avvikande mening. Med vårt yrkande på avslag åsyftade vi endast att få lagens behandling uppskjuten ett år, så att man skulle kunna få igen den nästa år och då i den förbättrade form, jag givit uttryck åt.

Nu åter har saken emellertid kommit i helt nytt läge, då andra kammaren för sin del redan antagit en vid utskottsbetänkandet av herr af Ekenstam m. fl. fogad reservation. Då denna reservation tillgodoser alla de syftemål man från städernas synpunkt kan uppställa, med undantag av bevarande åt städerna av den oförtjänta värdestegringen, vill jag för min ringa del icke längre ställa mig på tvären, utan ber att få yrka bifall till herr af Ekenstams reservation.

Jag tror att denna har två särskilda fördelar med sig, dels, och den viktigaste, att det syftemål, jag antydde, blir tillgodosett, och dels den, att man slipper att så sent under riksdagen komma med olika beslut i kamrarna, utan kan redan i dag få fastslaget ett riksdagens beslut i ärendet. Mitt önskemål

beträffande jordvärdestegringen hoppas jag skall kunna vinnas, och då i ett vidare sammanhang, när hela frågan om den oförtjänta värdestegringens förbehållande åt samhället kommer före till avgörande.

Jag slutar således, herr talman, med att yrka bifall till det beslut andra kammaren redan fattat, nämligen bifall till den av herr af Ekenstam m. fl. avgivna reservationen.

*Lagförslag om
återköpsrätt
till fast
egendom m.m.*
(Forts.)

Herr **Karlsson, John**: Herr greve och talman! Sedan utskottet kommit till det resultatet, att återköpsrätten endast skulle gälla inom städerna belägna områden, varom det var delade meningar i utskottet, stannade jag vid minoritetens mening men brydde mig icke om att reservera mig, då jag icke hade någon vidare entusiasm för detta lagförslag i tanke att det skulle komma till endast ringa användning; åtminstone torde så bliva fallet för den stad jag tillhör. Det kan ju vara möjligt, att det för huvudstaden med flera städer kan bli användbart, men denna återköpsrätt blir i alla fall en ganska inskränkt äganderätt. Då man i utskottet, såsom herr Klefbeck talade om, tänkte sig, att frågan skulle åter komma upp till en annan riksdag, vill jag icke stå för vad utskottet säger i sista punkten just om denna markvärdestegring: att den skulle tillfalla upplåtaren ensam. Detta skulle ju för den, som förvärvar en egendom med återköpsrätt föranleda, att han icke kunde beräkna att få något ökat värde på sin fastighet, såsom var och en annan tänker att han bör få. Vidare skulle detta förbehåll föranleda till, att det bleve särdeles svårt för en sådan köpare, för en tomtägare eller kvasiägare, vars egendom är föremål för återinlösningsrätt, att få sin egendom belånad. Jag har velat yttra detta för att tillkännagiva, att detta var meningens med min reservation.

Då nu ett förslag i enlighet med vissa reservanternas mening har antagits i andra kammaren, vari man icke biträtt den av herr Klefbeck uttalade åsikten, att den oförtjänta värdestegringen alltid i sin helhet skall tillfalla upplåtaren, har jag för min del icke något emot, att reservationen antages, men jag vill icke göra något yrkande.

Herr **Hederstierna**: Ja, det här med propositionen och utskottets betänkande, det har onekligen sitt pikanteri. Jag tyckte det var ovanligt trevligt att jag och socialdemokraterna kunde bli överens om ett förslag! Men vid första upploppet här i kammaren finner jag, att en av socialdemokraterna springer från klämman och är alldeles med på den reservation, som han förut opponerat sig mot, och han anför bland annat som skäl, att det skulle vara tråkigt att komma i delo med andra kammaren om beslutet; meningen var väl, att det skulle ha något att betyda angående en förlängning av riksdagen. Men det är icke riktigt resonerat. Ty om första kammaren avslår propositionen, blir det ingen glädje av. Jag får säga, att detta var den sista lilla äventyrligheten med denna proposition. En andra var den, att på ett ganska tidigt stadium voro vi en ganska stor majoritet för avslag å propositionen — en betydande majoritet. Men så var det en av utskottets ledamöter, som tillhör bondeförbundet, och denne hittade på, att vi gärna kunde unna städerna detta, bara de slippa det på landet, och det hoppade vi alla på och förenade oss med reservanterna, och det var, om jag minnes rätt, ett par dagar efter det förut fattade beslutet som denna reservation kom. Det häri framställda förslaget är således ett uttryck för bondeförbundarnas välvilja mot städerna: själv ville man icke vara med därom. Följden är, att reservationen, som nu gått igenom i andra kammaren, har vidtagit betydande förändringar i propositionen. Under det att propositionen tager städerna och landet tillsammans, i den mån det gäller upplåtelse från städer och kommuner, är det här bara fråga om försäljningar inom städers eller stadsliknande samhällens område.

Lagförslag om
återköpsrätt
till fast
egendom m.m.
(Forts.)

Vad själva saken beträffar, har den för mig en mycket stor principiell betydelse. Det har redan utvecklats i min reservation, och jag har just ingenting att tillägga. Vi som tillhöra det moderata partiet ha alltid hållit på, att äganderätt, det är vad man skall sträva efter för så många medborgare som möjligt i samhället. Den giver den ägande den flit att arbeta med jorden och den kärlek till densamma som är en så eftersträfvansvärd faktor i vårt samhällsliv. Vi ha därför opponerat oss mot åborätten och mot besittningsrätt i allmänhet. Vi vilja ha äganderätt såsom varande den, som giver medborgaren det rätta intresset för det samhälle, i vilket han lever. Nu föreslås här i propositionen huvudsakligen, att, om man upplåter i en stad eller kommun jord till försäljning till enskild person men föreskriver i kontraktet, att denna jord skall användas på det eller det sättet, och att, om köparen eller hans efterträdare icke gör detta, säljaren äger att återlösa fastigheten. Ja, jag tänker mig, att det kan ligga något i detta, ehuru jag egentligen tycker, att det skulle kunna gå lika bra med tomträtt, på det hela taget. Men, à la bonne heure! Det kan finnas tillfällen, då det kan vara av nytta att använda detta institutet, ehuru jag vill bestämt opponera mig emot att detta kallas »äganderätt» och att man låter det komma fram under en förklädning, som icke är sann. Detta är icke äganderätt enligt vår uppfattning. Nu vet jag väl, att justitieministern kommer med en mycket lärd historia, som talar om, att denna rätt finnes till i den germanska rätten och i alla möjliga rätter samt att man levat utmärkt under densamma. Det tvivlar jag icke på att det är sant, men det är icke så, som vi tänka oss äganderätten, utan just sådana villkor ha vi alla tider ansett böra vara absolut förbjudna; med sådana villkor vore äganderätten en nullitet, och då vi tala om äganderätt här i landet mena vi icke en rätt, förbunden med ett sådant villkor, att säljaren skulle få återköpa en egendom under vissa förhållanden. Det är mot detta nya äganderättsbegrepp som jag opponerar mig — några principer skall man väl ändå ha i lagstiftningen!

Således, det är detta grundskott som propositionen riktar mot mina åsikter, som jag icke under några förhållanden vill vara med om. Sedan må vilka socialdemokrater som helst springa från vår gemensamma hemställan, men jag måste ändå vidhålla min åsikt och yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Westman: Herr greve och talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren utgick, vid den principiella kritik han riktade mot föreliggande förslag om återköpsrätt för staten och städerna, från det äganderättsbegrepp, som fastslagits i vår rätt år 1810. Om jag emellertid ser efter vad som var anledningen till den lagändring som skedde år 1810, finner jag, att fast genom den lagändring som då gjordes ett generellt förbud riktades mot att anknyta restriktioner och villkor vid jordförsäljning, vidtogs denna lagändring av det särskilda skälet, att man ville förhindra, att vid jordupplåtelser träffades avtal. innehållande att säljaren skulle äga rätt att mot en vid köpeavtalets ingående en gång för alla bestämd summa vinna jorden åter. Jag har genomgått riksdagsförhandlingarna från år 1810 och funnit, att detta var den anledning, som framkallade lagändringen det året. Men den olägenhet man ville undanröja år 1810, den återinföres icke genom det lagförslag, som framlagts i den kungl. propositionen, ty enligt denna är det icke så, att återköpssumman skall bestämmas en gång för alla vid köpeavtalets ingående, utan återlösningssumman skall bestämmas vid den tidpunkt, då återlösning sker, och detta gör en oerhört stor skillnad ur många synpunkter. Jag kanske skall återkomma till sättet att bestämma återlösningssummans storlek om en liten stund. Jag vill emellertid i detta sammanhang säga, att ett sådant förslag som nu föreligger enligt min tanke ingalunda kan sägas undergräva äganderätten eller utgöra en fara för äganderätten. Den fara, som kan hota äganderätten — eller något annat rätts-

institut — måste uppkomma på det sättet, att det visar sig, att detta institut medför stora olägenheter. Äganderätten t. ex. undergräves, om man finner, att densamma är sålunda utbildad i rätten, att det leder därhän, att kolossala oförtjanta värdestegringar tillkomma ägaren, något som givetvis kan bli fallet särskilt i närheten av stora städer. Men äganderätten undergräves naturligtvis icke därigenom, att man utbildar olika former av äganderätt, som göra, att detta rättsinstitut kan komma till användning under de mångskiftande förhållanden, som det moderna kulturlivet skapar, utan att några olägenheter framkallas därav.

Vad som skett i den proposition och reservation, som här föreligger, är endast, att man på detta område försöker sig på att utbilda en ny form, som avser att tjäna ett alldeles bestämt syfte. På samma sätt, som man t. ex. utbildar tomträätten som en form av nyttjanderätt, har man, enligt den ståndpunkt, som intagits i reservationen, velat använda sig av återköpsrätten inom ett visst speciellt område, nämligen inom städer och stadsliknande samhällen, i ett alldeles bestämt syfte. Vi fingo av den föregående talaren på stockholmsbänken, som började debatten, höra, att han för sin del hade blicken klar för de fördelar, som det föreslagna rättsinstitutet skulle medföra.

Han sade emellertid, att han till en tid ställt sig avvisande mot förslaget av det skäl, att han önskat en förändring i propositionens 10 §, som just handlar om det sätt, varpå återlösningssumman skall bestämmas — en förändring, som skulle innebära, att hela den oförtjanta värdestegring, som uppkommer i avseende på försålda tomter, skulle komma samhället till godo. Enligt Kungl. Maj:ts proposition är det nämligen så, att en del av den oförtjanta värdestegringen kommer att tillfalla den privata ägaren, nämligen den del som kan uppstå under förutsättning att den ändamålsbestämning, som knutits vid försäljningen, alltså bibehålles. Om det t. ex. säljes en tomt, som skall användas för uppförande av enfamiljshus, och staden utvecklar sig åt det hållet, där tomten ligger, är det givet, att tomten får ett ökat värde såsom tomt att användas till enfamiljshus. Denna värdestegring tillfaller köparen. Däremot den värdestegring, som skulle uppkomma om tomten t. ex. finge användas för uppförande av hyreskaserner, den stegringen skall icke tillfalla köparen utan den går till samhället, och det är den sistnämnda värdestegringen som ur ekonomisk synpunkt är av vida större betydelse. Det kan anföras ganska starka skäl, för att man låter den privata köparen åtnjuta den värdestegring han alltså skulle få åtnjuta enligt Kungl. Maj:ts förslag, ty det är ändock någon skillnad mellan en person, som äger en sak, och en fordringsrättsinnehavare, som har sin fordran bestämd i penningar. Den egentliga anledningen till att jag icke kunde gå med på det försök, som gjordes inom utskottet att skriva 10 § så, att *all* värdestegring skulle tillfalla samhället, är emellertid en annan, den nämligen, att det vid dessa försök visade sig, att man drevs till den ståndpunkten, att återköpssumman måste bestämmas vid själva avtalets ingående, en gång för alla på förhand. Det gick icke att nå det mål man uppställt på annat sätt. Något dylikt kunde jag icke gå med på, ty en sådan ståndpunkt leder till mycket stora svårigheter och olägenheter till följd av penningvärdets växlingar m. m., allt saker som mycket omsorgsfullt utredas i 1810 års riksdagsförhandlingar och som jag vid denna sena timme icke vill närmare ingå på.

I anledning av den närmast föregående ärade talarens skildring av de motiv som bestämde mitt ställningstagande, då jag inom utskottet framställde det förslaget, att institutet skulle inskränkas till att gälla blott städer och stadsliknande samhällen, vill jag säga, att min hållning icke alls berodde på, att jag ville städerna något ont eller att jag tyckte att denna olycka gärna kunde drabba städerna, bara vi sluppe den på landsbygden. För mig var i stället anledningen den, att jag tagit kännedom om förhållandena i en del städer, framför allt här i Stockholm. Jag har härvid inhämtat icke bara den känne-

*Lauförslag om
återköpsrätt
till fast
egendom m.m.
(Forts.)*

Lagförslag om
återköpsrätt
till fast
egendom m.m.
(Forts.)

dom om förhållandena i Stockholm man får genom den skrivelse från stadsförbundets bostadsråd, som är fogad såsom bilaga till utskottsbetänkandet, utan jag har också sett en hel del avtal som Stockholms stad ingått, när den i olika fall upplåtit tomter för sådana allmännyttiga ändamål, som staden velat gynna, och därvid använt sig av de institut som finnas i vår rätt, sådana som tomträtt och vanlig nyttjanderätt. Det har då icke kunnat undgå att falla mig i ögonen, att staden därvid ofta på ett ur juridisk synpunkt högst betänkligt sätt tänjt på dessa institut för att få dem användbara för sina berättigade syften. Den som vill gå igenom den dossier, som jag här har om detta ärende, skall finna, att man kan läsa ut ett alldeles bestämt behov för Stockholms stad att få ett institut av det slag, som föreslås i den kungl. propositionen och — i någon mån modifierat — i reservationen. Jag har för min del för övrigt under debatten i andra kammaren hört en socialdemokratisk talare från en annan stad vitsorda det starka behov, som även i hans stad finnes av den lagstiftning, som här är i fråga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den utav herr af Ekenstam m. fl. afgivna reservationen.

Herr Dahl: Herr talman! Det är ett önskemål icke av i dag och icke heller av i går att för städernas jordpolitik bereda tillgång till ett rättsinstitut, som, med fasthållande av äganderättens form och det väsentliga av äganderättens innehåll, skulle bereda möjlighet åt städerna av en viss kontroll över jordupplåtelseerna på det sätt, att dessa jordupplåtelser icke motverkade samhällets ändamålsenliga utveckling i bebyggelse-, sociala, estetiska och ekonomiska hänseenden. Det var, tror jag, för ett tjugotal år sedan, som förslag i detta syfte först väcktes här i riksdagen. Frågan har framförts flerfaldiga gånger från stadsfullmäktige i Stockholm, och det är således icke en tillfällig lagteknisk spekulation, utan detta förslag innebär ett tillmötesgående av ett från stadssamhällena flerfaldiga gånger och med mycken styrka framfört önskemål.

Jag kan rätt väl förstå den ärade talaren på stockholmsbänken, som hade principiella betänkligheter emot detta rättsinstitut. Om man ser det ifrån rent teoretisk-juridisk synpunkt, kan det bjuda emot att bibehålla äganderättsnamnet vid en så beskaffad anordning. Men jag undrar i alla fall, om icke den ärade talaren får medge, att det är i själva verket rätt liten skillnad, med hänsyn till innebörden, mellan, å ena sidan en äganderätt, som dock är så starkt i sak begränsad och som kan bli utsatt för så stora ingrepp, som äganderätten kan bli genom den nu gällande expropriationslagstiftningen, och å andra sidan en äganderätt så beskaffad, som den här ifrågavarande är avsedd att bli. Ty det är endast samhället, staden eller det stadsliknande samhället, som på detta sätt skulle kunna göra gällande denna återköpsrätt.

Herr Hederstierna förklarade, att det hade alltid för det moderata partiet varit en hjärtesak att hänga äganderätten. Ja, det påståendet vill jag icke motsäga, men det moderata partiet har icke så strikt formellt hållit på själva beteckningen utan sett mera till saken. Ty för nio år sedan, närmare bestämt vid 1915 års riksdag, har denna samma första kammare, som i dag har att behandla detta ärende, med, om jag icke misstager mig, 80 röster mot 40 uttalat sig för en framställning angående utredning och förslag om återköpsrätt. Den återköpsrätt, som här är i fråga, är i själva verket något helt annat än den återköpsrätt, som tidigare varit ifrågasatt. Då var den förknippad, åtminstone såsom lagberedningen fixerade begreppet, med ett fastställande på förhand av återköpssumman. Nu däremot skall återköpssumman i en viss angiven ordning fastställas, och det skall icke förmenas utan tvärtom tillförsäkras ägaren att bli delaktig i behörig anpart av den värdestegring fastigheten undergått.

Herr Hederstierna antydde, att det förslag, som nu kommer fram i reserva-

tionen, är en produkt av bondeförbundarnas välsinnet emot städerna. Till detta skulle jag vilja säga, att jag håller bondeförbundarna räkning för att de äro så välvilliga emot städerna. Om de aldrig förhålla sig annorlunda så skall jag alltid räkna det såsom en god uppgift att stå på samma linje som de. Jag skulle gärna se att Stockholms stads överståthållare fann det vara även för honom en uppgift att befrämja ett önskemål, som för den stad, vars högsta styresman han är satt att vara, framställts såsom ett mycket trängande önskemål. För Stockholms stad liksom för alla större samhällen vågar jag påstå, att detta verkligen icke är en formalitet utan en realitet av betydande innebörd, och det tror jag, att var och en av eder, mina herrar, som haft att syssla med kommunalpolitik och städernas jordpolitik måste giva mig rätt uti. Antag, såsom fallet är i min hemstad, att vi till en stad hava ett ytterområde, som för närvarande är synnerligen lämpligt för bebyggande med s. k. trädgårdsstad. Vi lägga ut tomter med en omfattning av, låt mig säga, ett tusen kvadratmeter, som således medger bebyggande med enfamiljshus med en lagom trädgårdstappa omkring. Man kan genom ändamålsenliga byggnadsbestämmelser trygga sig emot att området icke blir använt för industriändamål, men man kan däremot icke trygga sig den rätten, att, när så småningom genom stadens utveckling detta område behöves för ett slutet byggnadssätt, återförvärva det. Det kan man genom återköpsrätten. Här skulle man kunna draga fram mångfaldiga exempel på att denna återköpsrätt verkligen fyller ett praktiskt behov för stadssamhällena, men jag skall icke vid detta tillfälle trötta kammaren därmed, men om kammarens ledamöter haft tillfälle i den uppsjö på tryck, som översvämmar oss nu i dagarna, att ta del av såväl propositionen som utskottets utlåtande, finna ledamöterna där en tillfyllestgörande utredning, som bestyrker vad jag sagt, att det verkligen finnes ett behov för städerna att kunna äga tillgång till denna återköpsrätt. Jag ber, som sagt, att få, såsom under åtskilliga år i det kommunala arbetet verksamt medborgare, vitsorda, att detta är fallet. Jag har redan för rätt många år sedan i lagutskottet och här i kammaren haft tillfälle intressera mig för denna fråga, och jag kan endast uttala, att det är med synnerlig glädje, som jag nu konstaterar, att de önskemål, som redan då framkommo, nu tagit form i en kungl. proposition och i ett förslag inom riksdagen, vilket senare i det väsentliga fyller syftet, d. v. s. såvitt det gäller städer och stadsliknande samhällen.

Jag tillåter mig hemställa om bifall till herr af Ekenstams m. fl. reservation.

Herr **Nothin**: Herr talman! Frågan om införande av återköpsrättsinstitutet för landsbygden lär icke längre vara aktuell, och jag har därför icke någon anledning att gå in på de betänkligheter, som för mig rest sig i den delen.

Beträffande städerna vill jag gärna vitsorda lämpligheten och behövligheten av en dylik lagstiftning. Det är alltså icke beträffande frågan över huvud, som jag vill yttra mig, utan det är närmast beträffande förslagets antagande i nu befintligt skick.

Då herr justitieministern ännu icke har framlagt sina synpunkter eller talat för sin proposition, förmodar jag, att han icke har lagt så stor vikt vid institutet för städernas del, utan närmast åsyftat jordfrågan på landet, ehuru städerna nu ha kommit med och helt hastigt blivit part i saken. Jag skall nu helt kortfattat angiva mina betänkligheter.

De tidigare yrkanden, som framställts beträffande en återköpsrätt, utmynnade däri, att köpesskillingen skulle vara på förhand bestämd och att alltså jordvärdestegringen skulle tillfalla samhället. Till stöd för en sådan återköpsrätt uttalade sig bland andra Svenska stadsförbundets representantförsamling. Att emellertid den i propositionen omnämnda motionen vid 1915 års riksdag, vilken motion tillstyrktes av lagutskottet, icke kom att beträffande hela läggningen bliva gillad av riksdagen, berodde, såvitt jag förstått saken rätt, icke därpå,

*Lagförslag om
återköpsrätt
till fast
egendom m.m.
(Forts.)*

Lagförslag om
återköpsrätt
till fast
egendom m.m.
(Forts.)

att riksdagen i princip var emot att jordvärdestegring tillfölle samhället, utan, såsom den siste ärade talaren då framhöll i riksdagen, på att man kunde tänka sig ett mjukare förfaringssätt. I stället för att låta hela jordvärdestegringen oavkortad tillfalla samhället, kunde man tänka sig en uppdelning av värdestegringen mellan samhället och enskilda enligt särskilda grunder. Riksdagen uttalade sig alltså icke för någon bestämd lösning av saken.

Nu har Kungl. Maj:t slagit in på en väg, som närmast är att beteckna såsom den motsatta, och denna väg har man valt, utan att de olika kommunala myndigheterna och utan att länsstyrelserna haft tillfälle att yttra sig i saken. Jag menar, att förslaget tarvar ett närmare övervägande, innan riksdagen bör göra det till lag. För att emellertid giva uttryck åt den sympati, som man kan hysa för själva tanken på en återköpsrätt, skall jag här icke framställa något direkt avslagsyrkande på propositionen, utan framställa ett skrivelseförslag, som alltså, i fall det skulle bifallas av kammaren, kan giva Kungl. Maj:t anledning att komma tillbaka till nästa riksdag med saken, sedan man fått närmare överväga frågan om jordvärdestegringens fördelning mellan samhället och den enskilde.

Jag hemställer således, att kammaren måtte besluta, att riksdagen må i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under förnyat övervägande frågan om införande av lagstadgad återköpsrätt till fast egendom inom städer och stadsliknande samhällen samt för riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Herr statsrådet Ekeberg: Herr talman, mina herrar! I likhet med de föregående talare, som yttrat sig i detta ämne, vill jag begränsa mig till frågan om återköpsrättens tillämpning i avseende på städerna, detta på grund av sakens nuvarande läge efter andra kammarens beslut på förmiddagen.

Den siste ärade talaren gjorde gällande, att frågan om städerna dykt något hastigt upp. Jag undrar, om detta med fog kan sägas vara händelsen. För min del har jag hela tiden betraktat det såsom en bland flera fördelar med återköpsinstitutet i jämförelse med åboinstitutet, att återköpsinstitutet kan vinna tillämpning även med avseende på städerna, och jag erinrar om, att det förelåg så mycket större skäl att taga upp även den sidan av saken, som det ju föreligger en riksdagsskrivelse av år 1915, vilken flera talare berört och som gäller just städerna.

Vad då först angår behovet av en sådan här lagstiftning beträffande städerna, så är detta behov sedan länge känt och erkänt. För att kammarens ärade ledamöter skola få ett något mera konkret intryck av vilka behov det här gäller att tillgodose och hur allmänt dessa behov hava varit med intresse omfattade under tidernas lopp, skall jag tillåta mig att föredraga några helt korta utdrag ur offentliga handlingar.

Jag har här i min hand andra kammarens protokoll från år 1907 den 3 maj. Där yttrar en talare på Malmöbanken följande: »Jag tillåter mig erinra om, hurusom i Malmö åtminstone vid ett par tillfällen bostadsföreningar av mindre bemedlade bildats i syfte att åstadkomma s. k. egna hem. Dessa föreningar hava ingått till staden med begäran att utanför det planlagda området, men dock i omedelbar närhet därav, erhålla tomter för att därå uppföra bostadslägenheter eller s. k. egna hem. Stadsfullmäktige hava varit mycket benägna att tillmötesgå denna begäran men dock icke vågat göra det, emedan de fruktade att, när andra sedermera bleve ägare till dessa tomter, speulationen skulle taga dem om hand, och att de mindre husen skulle komma att nedrivas och femvåningshus i stället uppföras. Följden har blivit, att sådan upplåtelse icke kunnat ske. och att föreningarna måste upplösa sig.» Det anföres också ett annat exempel här, och sedan slutar talaren med att säga: »Då dylika frågor varit före inom stadsfullmäktige, har det hänt, att någon ledamot uppträtt och

sagt: 'Det är väl mycket lätt att häva dessa betänkligheter; det behövs ju endast, att vi i kontraktet stipulera det villkoret, att om fastigheten användes för andra ändamål, har staden rätt att återköpa den'. Och det har varit rätt kostligt att se den förväning, som målat sig i vederbörandes anlete, då någon mera lagkunnig kollega upplyst om att jordabalken förbjuder ett sådant tillvägagångssätt.»

*Lagförslag om
återköpsrätt
till fast
egendom m.m.
(Forts.)*

Nu kan det möjligen emot vissa av de här anförda exemplen anmärkas, att man i dessa fall kunnat reda sig med tomträtten. Men att tomträtten icke alltid duger, har framhållits från flera håll, bland annat i ett yttrande i Stockholms stadsfullmäktige den 15 februari 1909 av herr Lindhagen. Herr Lindhagen yttrar i detta sammanhang bl. a. följande: »Ett det allra bästa exempel härpå är ju den markupplåtelse, som Stockholms stad i Bromma gjort till Timmermansorden av 50 tunnland till uppförande av byggnader för en välgörenhetsanstalt. Hade det icke varit alldeles utmärkt att kunna upplåta denna mark med återköpsrätt? Man hade då haft att tillgå en juridisk överlåtelseform, enligt vilken marken kunnat upplåtas åt Orden med full trygghet för framtiden, så att å ena sidan Orden icke behövt riskera att staden skulle när som helst återtaga marken, men staden, å andra sidan, kunnat försäkra sig om att marken icke användes för annat ändamål än det avsedda. Nu har man däremot nödgats överlåta marken till Orden med full äganderätt, och man har genom inteckning sökt skydda ändamålet med upplåtelsen. Det är emellertid vanskligt, om en sådan skyddsåtgärd är tillräcklig, men det finnes icke någon annan utväg. För upplåtelser för dylika välgörenhetsändamål och många andra ändamål är en återköpsrätt mycket användbar.» Vid samma diskussion, som i flera hänseenden är av intresse, yttrade en annan socialdemokratisk talare följande: »Jag anser, att det vore Stockholms stadsfullmäktige värdigt såsom representanter för landets främsta kommun att göra uttalanden i frågan» — hela diskussionen gällde, inom parentes sagt, huruvida man skulle skriva till Konungen beträffande åtgärder för införande av återköpsinstitutet — »i synnerhet som, enligt vad jag vet, många kommuner vänta på det svar, som Stockholms stadsfullmäktige skola avgiva, och jag vill påpeka, att kommunalkongressen år 1907 uttalade sig för en reform uti ifrågavarande avseende.» Samme talare yttrade vidare: »Nu är det vissa fördelar, som även en ganska begränsad återköpsrätt medför vid sidan av tomträtten, och vilka jag skulle vilja, att stadsfullmäktige uppmärksammade, då de kanske icke förut blivit framhållna. En fördel är, att om man väl begränsar återköpsrätten, så torde inteckning lättare kunna ske än eljest, och detta helt naturligt på grund därav, att återköpsrätten ligger närmare den förra äganderätten än tomträtten.»

Jag har citerat detta yttrande, därför att det härrör ifrån en motionär i riksdagen, friherre Palmstierna, vars uttalanden tidigare i dag blivit citerade, och det av mig nu anförda yttrandet visar, att han icke hade sina tankar exklusivt riktade på en sådan ovillkorlig återköpsrätt, som somliga här talat för, utan på en sådan mera begränsad återköpsrätt, som avses i den kungl. propositionen. Samme talare framhåller såsom exempel på fall, då återköpsrätt kan vara nyttig, försäljning till saluhallsbolag, slakthusbolag eller arbetarföreningar och understryker, att bestämmelser i ämnet finnas såväl i våra grannländer som på vissa andra håll.

En annan ärad talare, första kammarens nuvarande förste vice talman, yttrade i samma debatt: »Då säger vederbörande: Ni kan ju göra förbehåll om återköpsrätt. Men därtill måste man svara: det är förbjudet i lagen. Det erbjuder sig nästan som något naturligt för en kommun att sälja tomter på detta sätt.» Åter en annan talare anförde ett annat konkret exempel. Det rörde försäljning av tomter till stiftelsen Wilhelm Gowenii minne, där den nu föreslagna upplåtelseformen hade varit den allra lämpligaste. Och slutligen kan jag cite-

Lagförslag om återköpsrätt till fast egendom m.m. (Forts.)

ra en talare, tillhörande stadsfullmäktiges höger, herr Welin, som slutade sitt anförande sålunda: »Jag ber att få ytterligare betona, att det är rent praktiska omständigheter, som göra sig gällande, då jag nu yrkar bifall till herr Lindhagens förslag.»

Synpunkter alldeles liknande de nu av dessa talare framhållna hava nu senast blivit framförda i det yttrande till riksdagens första lagutskott, som avgivits av Svenska stadsförbundets bostadsråd. Det finnes vidfogat utskottsutlåtandet å sid. 30—31, och jag vill rekommendera detta uttalande till vars och ens studium. Det är, enligt min mening, mycket upplysande för frågan angående nyttan av detta institut. Alldeles samma synpunkt underströks också i debatten i andra kammaren på förmiddagen av representanter för flera städer, vilka vitsordade behovet för dessa städers vidkommande — det gällde t. ex. Norrköping, Eskilstuna och Södertälje — och dessa synpunkter framhöllos med enstämmighet av talare ur olika läger. Bl. a. talade en medlem av det socialdemokratiska partiet med instämmande av andra kammarledamöter från samma parti för herr af Ekenstams reservation.

Det vore under sådana förhållanden ändå bra sorgligt, om det verkligen skulle förhålla sig så, som herr Hederstierna synes anse, att Sverige skulle vara det enda land, där ett sådant praktiskt institut icke skulle kunna införas, därför att det skulle strida emot våra rättsprinciper. För min del tror jag dess bättre, att så icke är händelsen. Herr Hederstierna erinrar om de lagstiftningsåtgärder, som vidtogos år 1810, och han gör gällande, att man nu skulle taga tillbaka vad man gav då i lagväg. Det har redan av herr Westman framhållits, att den invändningen icke har verkligt fog för sig. Vad som gjorde, att den gamla återköpsrätten avskaffades 1810, var väsentligen två skäl. Det ena skälet var det, att rätten att stadga återköpsförbehåll var fullkomligt fri. Det kunde bestämmas vilka villkor som helst, och gemenligen bestämdes rätt att framdeles återköpa fastigheten för den ursprungliga köpeskillingen. Man kan förstå, hur tryckande detta skulle verka på äganderätten. Den som satt på fastigheten, kunde icke med fördel vidtaga någon förbättring på densamma, då han måste säga sig, att allt vad han lagt ned på fastigheten en vacker dag kunde bli till spillo, ifall säljaren kom och köpte igen fastigheten för den på förhand fixerade köpeskillingen.

Den andra invändningen, som gjordes och som icke heller drabbar det nu föreslagna institutet, var den, att det gamla återköpsinstitutet var så farligt för tredje man. Det var nämligen så, att förbehållen återköpsrätt icke på sätt nu är föreslaget kom till uttryck i offentliga handlingar, utan att det mycket väl kunde inträffa, att en vacker dag en ägare alldeles oväntat antastades av en säljare, som stod flera led tillbaka i fångskedjan och vilken säljare gjorde gällande: »För flera år sedan, på den tiden då jag, A, sålde denna fastighet till B, gjorde jag återköpsförbehåll, och detta förbehåll gäller fortfarande mot er, herr X.» Sådant kan icke inträffa enligt det nu föreliggande förslaget, ty enligt detta måste återköpsrätten intecknas och kommer följaktligen till synes i fastighetsböcker och gravationsbevis såsom varje annan slags inteckning.

Icke heller drabbas det nya institutet av den första anmärkningen, ty den nya återköpsrätten är en *normerad* återköpsrätt. Det är genom tvingande lagbud fastslaget, när återköp skall få äga rum; detta får icke ske i andra fall än då villkoren beträffande fastighetens användning uppenbarligen åsidosätts eller fastigheten säljes utanför vissa närmare släktled. Och om återköpsrätt utövas, skall icke betalningen utgå efter ett på förhand fixerat värde, utan köpeskillingen fastställs efter det nuvarande värdet i samma ordning som vid expropriation. Men naturligtvis skall, då man fastställer denna köpeskillning, hänsyn tagas till att denna fastighet är besvärad av vissa villkor beträffande användningen. Det är klart, att om A köpt sin fastighet med det villkor, att den icke får an-

vändas för annat ändamål än att bygga ett enfamiljshus, icke får användas för industri eller för byggande av hyreskaserner och dylikt, tryckes därigenom denna fastighets värde på ett sätt, som är fullkomligt analogt med det förhållande, som föreligger t. ex. i Lärkstaden i Stockholm, där man på en annan väg fastställt alldeles motsvarande inskränkningar i äganderätten, nämligen genom byggnadsordningen. Skillnaden ligger väsentligen däri, att sanktionen för villkorets fullgörande är en helt annan. Föreligger ett servitut av ena eller andra arten, kan uppfyllelsen av villkoret direkt utkrävas och dess åsidosättande föranleda skadestånd. Här däremot består reaktionen därunder, att om villkoret åsidosättes, blir vederbörande skyldig att sälja fastigheten tillbaka till samhället till ett pris, som beräknas på förut angivet sätt. Här har någon talare — jag vill minnas herr Dahl — framhållit, att denna inskränkning i äganderätten åtskilligt påminner om den inskränkning, som konstitueras genom expropriationsinstitutet. Ja, detta är helt visst riktigt. I själva verket förefaller det mig, att expropriationsrätten är mera ägnad att skapa en känsla av osäkerhet än vad fallet är med återköpsrätten, ty huruvida expropriationsanledning föreligger eller icke, beror av omständigheter, på vilka ägaren icke kan utöva något inflytande, men huruvida återköpsanledning inträder eller icke, beror på honom, själv. Om han använder fastigheten på det sätt, som är fastslaget, riskerar han icke någon sådan här påföljd, och det förefaller mig icke vara så orimligt, att ägaren särskilt i städerna, där folk ju äro vana vid att genom byggnadsordningen, på grund av grannelagsförhållandet o. s. v. äganderätten är på skilda sätt begränsad, i samhällets intresse får vidkännas vissa inskränkningar i sin rörelsefrihet vid förfogandet över sin fastighet.

Herr Hederstierna har här av mig väntat en exposé av den germanska rättens ställning till den föreliggande frågan. Jag har aldrig ett ögonblick tänkt på något dylikt. Det läter vara alldeles tillräckligt att framhålla, att denna rättsliga tanke, som herr Hederstierna betecknar som för den gällande svenska rätten så främmande, i själva verket redan nu finnes i den svenska rätten. Jag vill nämligen framhålla, att 1810 års förordning, på vilken herr Hederstierna grundade sitt resonemang, inskränkte rätten att göra sådana här förbehåll endast vid två av de laga fången, nämligen köp och byte. Vid gåva finns rätten alltså kvar. Om A skänker en fastighet till B, kan han således i själva verket göra alla möjliga förbehåll, icke bara om återköpsrätt utan även av den innebörd, att ifall mottagaren icke använder fastigheten på visst sätt, äganderätten utan vidare skall vara förverkad. Men det oaktat räknar icke blott den svenska teorien utan även den svenska lagen gåvotagarens rätt i detta fall som en äganderätt. Lagfartslagen förutsätter uppenbarligen, att den, som fått en fastighet i gåva med sådant förbehåll, skall erhålla lagfart såsom ägare. Under sådana förhållanden förefaller det egendomligt att säga, att man här har kommit alldeles i strid med äganderättsbegreppet. Det skulle i så fall, så vitt jag förstår, vara ett äganderättsbegrepp, som vore så snävt och underligt, att det icke har motsvarighet i något land och hos något folk. Jag förbiser naturligtvis icke den skillnad, som föreligger mellan sådana fång som gåva och köp eller byte. Jag slår endast fast det faktum, att enligt gällande svensk lag äganderätt begreppsenligt kan vara förenad med en sådan begränsning, varom här är fråga. Det är sålunda här alls icke fråga om att införa något helt och hållet nytt.

Min ärade vän herr Nothin har från en annan synpunkt angripit den ståndpunkt, som intages av detta förslag, ett angrepp, som jag naturligtvis hade väntat och som ju också gjordes mot förslaget under förmiddagens debatt i andra kammaren. Han gör gällande, att värderingsregeln icke är lämplig, därför att en del av värdestegringen — märk väl, icke hela men en del av värdestegringen — kommer köparen till godo. Det är nämligen på det sättet, att den del av värdestegringen, som så att säga faller inom köparens egen kon-

*Lagförslag om
återköpsrätt
till fast
egendom m.m.
(Forts.)*

Lagförslag om
återköpsrätt
till fast
egendom m.m.
(Forts.)

junktur, tillfaller honom. Jag skall taga ett exempel. Här har staden sålt ett visst område i stadens utkant åt en herr X. Det skall få användas till handelsträdgård. Om det användes till annat ändamål eller om det säljes utanför de närmaste släktingarnas krets, får samhället köpa det tillbaka. Vad skulle då samhället enligt denna värderingsregel betala? Jo, samhället skulle betala värdet av ett område, som får användas till handelsträdgård och ingenting annat. Skillnaden mellan detta värde och det värde området har utan användningsbegränsningen, t. ex. såsom tomt för femvåningshus, för industriella ändamål o. s. v., stannar hos samhället. Det kan naturligtvis invändas, att denna marginal mellan de olika jordvärdena blir olika stor i olika fall, och ibland blir den icke så stor, som den ena eller andra kanske kunnat önska sig. Jag vill då förklara, varför man har utformat värderingsregeln på detta sätt. Ett huvudskäl härtill är, att man velat få en värderingsregel, som är klar och enkel och lätt tillämplig, och som är sådan, att kreditinstituten kunna tänkas räkna med den, och som sålunda möjliggör, att den med återköpsrätt belastade fastigheten kan bliva föremål för inteckningskredit. Just för denna egenskap berömdes också den valda värderingsregeln i utlåtandet från Svenska stadsförbundets bostadsråd. Det har ingalunda saknats försök under lagstiftningsarbetets gång att få fram även andra värderingsregler. Sådana försök ha gjorts på ett tidigare stadium, och som vi hörde i dag ha sådana också gjorts inom lagutskottet. Men alla dessa försök ha av flera skäl visat sig stöta på synnerliga vanskligheter. Då man talar om att draga in hela värdestegringen, är det nämligen att märka, att man icke billigtvis kan draga in mer än värdestegringen på fastigheten i det skick, vari den såldes. Men detta kan under tidernas lopp väsentligen hava förändrats genom nybyggnader, planteringar o. d., och en sådan värdestegring, som kan hänföras till vederbörandes eget arbete och hans nedlagda kostnader, bör skäligen komma honom till godo. Vidare måste man, om man vill vara rättvis, taga hänsyn till penningvärdets fluktuationer. Å andra sidan måste hänsyn tagas till inträdd försämring av byggnader och andra anläggningar. Allt detta skulle bli trassligt och kunde t. o. m. i vissa fall leda till att ingen ersättning alls skulle utgå, vilket ju måste verka något egendomligt.

Det gjordes här gällande, att man i denna fråga om värdestegringen icke alls skulle ha inhämtat några myndigheters utlåtanden. Ja, anmärkningen är formellt riktig, men den är, såvitt jag kan förstå, sakligt icke välgrundad. Den här föreliggande regeln har ej varit utremitterad. Men i själva verket förelåg ett liknande spörsmål i åborättsförslaget, som var utremitterat på många håll, och på denna punkt liksom på många andra framstå i själva verket de rättsregler, som här äro föreslagna, såsom en produkt av ett överbäggande av alla de utlåtanden, som hava avgivits.

Någon talare — jag vill minnas det var herr Nothin — berörde i förbigående det förhållandet, att den lösning, som man här givit, icke skulle stå i överensstämmelse med riksdagens skrivelse av 1915, åtminstone icke med den mening, som då omfattades av andra kammaren, och det sades i det sammanhanget, att Svenska stadsförbundets representantförsamling skulle ha uttalat sig för en annan värderingsregel. Ja, så står det visserligen på ett ställe i utskottsutlåtandet, men det är icke fullt riktigt. Vad denna representantförsamling uttalade var ingenting annat än att den instämde i motionens syfte. Uttalandet var sålunda i själva verket icke grundat på någon närmare granskning, vilket däremot är händelsen med det yttrande, som nu är avgivet av bostadsrådet. Jag tror sålunda, herr greve och talman, att det finns ganska goda skäl för att bibehålla den regel, som här är föreslagen. Särskilt efter det starka vitsordandet från många håll av det praktiska behovet av denna lagstiftning synes det mig klart, att man icke bör ånyo skjuta ut hela frågan på utred-

ningarnas ovissa hav, där den kunde få dväljas ganska länge och kollidera och sammankopplas med andra av dessa invecklade jordfrågor. Jag vågar sålunda uttala den förhoppningen, att denna fråga, som avser ett praktiskt och för många samhällen betydelsefullt problem, nu måtte vinna sin lösning, sedan förslaget med mycket stor majoritet på förmiddagen godkänts av riksdagens andra kammare.

*Lagförslag om
återköpsrätt
till fast
egendom m.m.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Jag tror, att herr Klefbeck fann den rätta lösen för den behandling, som jordfrågorna nu i riksdagens sista timme få genomgå. Han sade nämligen, att vi få fatta våra beslut, så att icke kamrarna stanna i olika beslut, och det tror jag också blir vägledande i mångt och mycket. Emellertid måste jag här ifrågasätta, om icke ett annat beslut än andra kammarens trots den sena timmen kan vara motiverat, och jag skall be att få ange några skäl för detta.

Jag måste giva herr Nothin rätt däruti, att anledningen till den kungl. propositionen var, att åborättsförslaget, som den förra regeringen tänkte framlägga, icke vann godkännande av den nuvarande regeringen, som därför måste utfinna någonting annat. Då framkom i stället detta institut, avsett att skapa en besittningsform för jordbruk. Därvid kommo, när man valde återköpsrätten, städerna med, men så, hokus pokus, befinna vi oss i det läget, att för jordbruket, som var det väsentliga, finns ingenting kvar. Det står endast kvar en biprodukt i regeringsförslag, som förordas att vinna riksdagens bifall, nämligen lagens tillämpning på städerna.

Om förslaget i sin helhet, som regeringen framlagt, får jag säga, att det är ett aktningsvärt arbete och genomtänkt på alla sätt, såvitt jag kunnat finna. Det visar också, att när en regering absolut vill någonting i jordfrågan, så kan det gå på en kort tid att få ett ganska omfattande förslag och nya riktlinjer utarbetade och granskade i lagrådet. Det kan gå, och jag anser, att det är förslagets främsta betydelse, att det visar, att där viljan är god, där kan man verkligen också påskynda en sak, och jordfrågorna behöva icke förhållas och försumpas i det oändliga på det sätt, som nu är fallet.

Vad då angår den fråga, som nu således är aktuell, har jag för min del väckt en motion därom 1906 i Stockholms stadsfullmäktige och 1907 i riksdagen, och då blev det en riksdagsskrivelse. Vid riksdagen 1915 satt jag själv ordförande i lagutskottet, och jag skrev själv betänkandet och gjorde vad jag kunde för att förslaget skulle gå igenom. Jag håller alltså fortfarande på att denna sak kan vara nyttig och även bör genomföras, men jag har vissa betänkligheter just nu, som jag måste framhålla.

Jag har naturligtvis icke heller något emot att man bestämmer villkor vid upplåtelse av en äganderätt, vilket herr Hederstierna ansåg icke överensstämma med svensk eller åtminstone icke med högerns uppfattning. Men herr Hederstierna har visst alldeles missuppfattat denna sak, ty förslaget står ju i överensstämmelse med hans egna principer i högsta grad, såvitt jag kan förstå. Det är nämligen icke här i första hand fråga om köparens äganderätt, utan här är det jord, som Stockholms stad rör om, som det allmänna rör om, och det skall väl få använda sin äganderätt genom att uppställa rimliga villkor för överlåtelse av jorden till enskilda. Ja, nu gör herr Hederstierna grimaser, men jag undrar, hur han kommer att ställa sig i fortsättningen. Jag kommenderar herr Hederstierna att se på andra lagutskottets utlåtande nr 37, där man partout inte vill ge arrendatorerna på enskilda gods äganderätt. De skola hållas trångt, och de få nöja sig med de ofta orimliga villkor, som den enskilda ägaren till jorden behagar ge dem. Det allmänna, som är ägare, vill således upplåta sin jord till nyttjanderätt på goda villkor. Det strider, säger

Lagförslag om
återköpsrätt
till fast
egendom m.m.
(Forts.)

herr Hederstierna, mot äganderätten. Men om en enskild godsägare vill upplåta med dåliga villkor jord, får han göra det, tror jag säkert, också med herr Hederstiernas medgivande. Ty jag väntar icke, att herr Hederstierna skall bryta en lans mot lagutskottets utlåtande nr 37. Då passar det att upplåta jorden på dåliga villkor för arrendatorerna. Saken är kanske helt enkelt den, att man vill, att det allmänna skall avhända sig sin jord helt och hållet, så att den enskilde sedan kan köpa den för att upplåta den till andra på dåliga villkor. Det är nog också hela uträkningen med detta motstånd mot ett förnuftigt upplåtande av den allmänna jorden. Nu skrattar inte herr Hederstierna längre!

Herr justitieministern har rört sig i det förflutna. Han talar om det, som hände 1906 och 1907, och han har också hört en del erfarenheter, som bestyrka riktigheten av hans uppfattning. Mina betänkligheter grunda sig på att jag befinner mig i det närvarande. Den tiden, då vi försökte få till stånd vad som helst, bara man kunde få någonting, och ville ha alla möjliga medel i städernas händer för att kunna ordna deras jordpolitik, sade man utan vidare: »Ge oss olika upplåtelseformer att välja på!» Nu ha vi en viss erfarenhet av det vi redan fått, nämligen tomträtten. Det har arbetats mycket för tomträttens tillblivelse, och då måste man också fråga sig: hur kommer detta nya institut att inverka på tomträtten? Det är ju klart, att när man vill ge städerna olika verktyg för deras politik, få dessa verktyg icke sätta krokben för varandra, utan de skola hjälpa varandra. Om man således plötsligt här i dag antar en sådan här lag om återköpsrätt såsom ett verktyg i stadens hand, måste man också överväga, hur det kommer att ställa sig i förhållande till tomträtten. Kommer denna att äventyras? Kommer den att hjälpas eller kommer den att stjälpas?

Den frågan är icke justitieministern kompetent att bedöma, ty han har icke upplevat dessa ting, men jag, jämte andra, har fått stå för rusthållet vid tomträttens genomförande och vid dess tillämpande åtminstone här i Stockholm, och just nu stå vi inför en kamp för tomträtten. När det i början av detta århundrade väcktes motioner i stadsfullmäktige i jordfrågan, var det en allmän verklig social entusiasm inom alla läger i stadsfullmäktige därför, och man kände sig då trygg. Nu befinner sig världen i en vågdal. Det är något reaktionärt i tiden, och den forna äganderätten utan villkor triumferar. Nu är meningen att också upptaga en kamp mot tomträtten för att få den allmänna jorden i Stockholm ut i spekulationen och ut i jobberiet, utan några sådana där lugnande villkor, som kunna bibehålla något framtidsmässigt och bestående allmännyttigt i förfogandet över jorden. Den frågan skall utkämpas i höst, och därför må det ursäktas mig, om jag litet tänker på vad det kan ha för effekt i detta avseende, att vi nu plötsligt få denna nya upplåtelseform. Jag förutser, att man kommer att säga: här kunna vi upplåta alla stadens tomter i trädgårdsstäder eller en stor del på detta sätt, så ha vi i alla fall att börja med fått äganderättens psyke in i det hela.

Det nya förslaget erbjuder följande företräden framför tomträtten, som komma att verka lockande. Först är det längre tids upplåtelse. Jag menar nu, att sådana här saker böra av regeringen övervägas samtidigt, så att när man lägger fram ett förslag, som detta, bör man också reformera tomträtten, så att den blir jämnspekt och vardera formen fyller sitt ändamål. Men det är icke gjort. Det är, såvitt jag förstär, en oerhörd lucka i utredningen, som man har rätt att påpeka. Detta förslag innebär alltså en längre tids upplåtelse.

Vidare är det möjligen större utsikter att i bankerna få lån, därför att det kallas en äganderätt — d. v. s. man hoppas det, fast ingen vet det ännu, ty våra banker hålla sig ju helst till de gamla formerna och vad de känna sig fullt säkra på. Några moderna nyheter tycka de inte om. De syssla med de stora

affärerna. Men det kan som sagt hända, att det är större utsikter att i de stora bankerna få lån på sådana här upplåtelser än på tomträttsupplåtelser.

Så lockar man också med att innehavarna få en större del av jordvärdestegringen på själva tomt. Båda instituten innebära, att när en sådan fastighet återgår till staden — det blir mycket sällan, vill jag åtminstone hoppas — skall staden betala hela husets värde och hela värdet av anläggningar å tomt. Men när det är tomträtt, är det stadens tomt, som innehavaren endast erlagt tomtöre för, den återställes utan vidare till staden, och tomträttsinnehavaren får icke någon lösen. Här får däremot innehavaren en lösen, som motsvarar värdestegringen, men, som justitieministern framhöll, efter det värde tomten har med hänsyn till det villkor, som är fäst vid försäljningen med återköpsrätt. Det är i alla fall någonting, som lockar mera och kanske även lockar bankerna mera, och det är ju ett företräde.

Ytterligare har framhållits, att detta nya institut också kan användas för att exploatera oreglerade ytterområden. Tomträtten gäller endast inom stadsplanlagda områden, och detta står både i propositionen och i herr af Ekenstams reservation. Då får jag verkligen säga, att om det nya institutet skall användas till att bygga kåkstäder utan stadsplaner, då få vi genast säga stopp. Det har starkt överklagats, att enskilda ha fått bygga hur som helst runt omkring Stockholm. Länsstyrelsen har t. o. m. måst ingripa däremot, och nu föreslår man ett nytt institut, som även skall kunna använda allmän mark på sådant sätt, utan att någon stadsplan finnes.

Men så det allra huvudsakligaste. Egendomen *säljes*, och köparen blir formellt ägare även av tomt, medan det vid tomträtten endast uppstår en s. k. besittningsrätt. Detta lockar kanske genast den gamle Adam, och det är det, som är det kittlande i förslaget. Vi ha nu att vänta kampen mot tomträtten, och vad betyder då i själva verket återköpsrätten såsom en oförmodad mellankommande part? Därmed är jag också inne på fördelen med en besittningsrätt vid upplåtande av allmän jord framför att upplåta den med något som kallas äganderätt, åtminstone när det gäller städerna. Det är, att detta institut då, såsom alla institut böra vara, om de skola få någon betydelse, blir ett uppfostringsmedel för folket. Erfarenheten har åtminstone lärt mig, att alla frågor, som skola ha någon framfärd, i grund och botten äro uppfostringsfrågor. Genom att kommunen fortfarande behåller sin mark med äganderätt och de egna hemmen byggas på denna, så kommer den allmänna meningen så småningom — om dessa företag få utveckla sig och förbättras och upprätthållas och det icke kommer sådana här krokben för desamma — att vänja sig vid, att det går för sig att bo på mark, som kallas allmän mark. De få en känsla av samhörighet sinsemellan, och även staden själv och dess kommunala myndigheter få ett intresse av att förbättra detta, som de icke få, så snart det gäller en enskild domän.

Nu säges, att man i alla fall genom stadsplaner och genom inteckningar — särskilt genom stadsplaner — kan reolera, så att trädgårdsstäderna komma att äga bestånd, även om marken säljes med äganderätt. Men då är i alla fall detta uppfostringsmedel borta. Var och en känner sig som en enskild ägare med en viss kamplust mot den andra och med fri förfoganderätt. Hur länge dröjer det då, tro ni, mina herrar, innan den tiden kommer, då dessa ägare börja fråga: »Vad vill det här säga? Vi äro ju ägare till marken, och här har man genom stadsplanebestämmelser pålagt oss inskränkningar i vår äganderätt. Här kunde vi bygga ett femvåningshus och vi mycket mer valuta av vår tomt. Här kunde det byggas en fabrik, och vi kunde sälja marken med fördel.» Det är ju alldeles givet, att när uppfostringsmedlet är borta och man bara kittlar med äganderätten, kommer en sådan opinion förr eller senare. Det uppstår en opinion, som man slutligen även då böjer sig för, och så blir trädgårdsstaden till sist en villa blott.

*Lagförslag om
återköpsrätt
till fast
egendom m.m.
(Forts.)*

Lagförslag om
återköpsrätt
till fast
egendom m.m.
(Forts.)

Så kommer det att gå. När man nu också kastar ut här en försäljning med alla dessa förmåner, just då vi stå i kampen för att utveckla och behålla de fördelar, som tomträtten har, då är det givet, att den, som får rida ut den kampen, inte kan taga saken så lätt som justitieministern. För honom är det nu en prestigefråga bara att kunna bringa åtminstone en omaka flik av hans förslag in i hamn. Tomträtten skapades av staden på sin tid för att nå det mål, som jag talat om, och för att komma dit har det lagts ned ett stort arbete i landets två största städer. Det är ett verk, som har rättighet att äga bestånd. Nu kommer staten med en annan hand och säger: »Här ha ni något annat — hoppa på det!» Och då stå vi inför den utsikten, att detta andra verk är alldeles förgäves med det upplysningsmoment, som ligger i detsamma. Jag kan icke anse det vara tillrådligt att så på måfå, så på en slump, antaga ett så beskaffat förslag, utan det bör övervägas i samband med att man överväger förbättringar av tomträtten i olika avseenden. Ty tomträtten har dock begripliga avgälder. Jag förstår inte, hur man egentligen tänkt sig, att man även här, när man säljer med äganderätt, skall taga upp tomträtsavgälder i alla fall. Det kommer att bli mycket osannolikt, att de någonsin komma att utgå.

Med tomträtten är också en annan fördel. I Stockholm är det ju ordnat med sextioårsperioder och därefter företrädesrätt till nya upplåtelser, så att det i själva verket är en evärdelig besittningsrätt, och staden får sedan icke höja avgiften utöver ett visst belopp, som är bestämt i förväg, vid äventyr att staden eljest får lösa huset om det påyrkas. Men vid slutet av varje sådan period har staden möjlighet att följa med sin tid och höja avgiften måttfullt på alla tomterna och taga in generellt en jordvärdestegring, under det att detta icke alls kan äga rum med det nu föreslagna institutet annat än i något enstaka fall, då staden efter process vid rådhusrätten får lösa in den återköpta tomten på de villkor, som äro fästade vid densamma, och sedan uppgiver villkoren och säljer till någon annan utan villkor för en högre betalning.

Ja, som herr Hederstierna sade, några principer skall man väl i alla fall ha, och av den anledningen instämmer jag i det skrivelseförslag, varom herr Nothin framställt yrkande.

Herr Hederstierna: Jag vill säga herr Lindhagen, att jag börjar allt mer finna, att han här upptager kammarens tid på ett sätt, som inte är tillåtet. Att herr Lindhagen vill förfakta sina idéer och låta orden löpa, det är ju hans rättighet, men vi kunna pretendera här i kammaren på att han litet sätter sig in i och kan det ämne, som han yttrar sig i. Här stod han nu och avhånade mig för att jag skulle ha trott, att det var den, som fick en jordbit med denna rätt, som var ägare. Nej, det var visst icke förhållandet, utan det var staten eller staden, som fortfarande ägde jorden, förklarade herr Lindhagen. Då behöver man ju bara slå upp en paragraf i lagförslaget vilken som helst, till exempel 6 §, som talar om att den, som vill göra gällande återköpsrätt, har att instämma *fastighetens ägare* till underrätten. Det uttalas alldeles bestämt, att den, som fått jorden, är ägare av densamma och icke staten eller staden. Och det hindrar icke herr Lindhagen, att fem minuter senare börja tala om just denne, som innehar jordbiten, såsom ägare. Man får väl litet hålla tand för tunga, då man uppträder här i kammaren.

Såsom jag just anade, kom först herr Westman med ett rättshistoriskt föredrag om hur 1810 års lagstadgande hade tillkommit, som förbjuder villkor om återköpsrätt, och sedan talade herr justitieministern också om tillkomsten av detta stadgande. Ja, det är alldeles klart, att stadgandet tillkommit på detta sätt, men herrarna kunna icke komma ifrån, vare sig herr Westman eller herr justitieministern, att det för närvarande är förbjudet att göra sådana återköpsrättsavtal, som här äro föreslagna. Det må vara vilka motiv som helst för det-

ta lagstadgande, men lagstadgandet står där för närvarande och måste efterlevas. Och även om herr justitieministern med stor aplomb kommer och åberopar, att ett liknande villkor kan uppställas, när det är fråga om gåva, så är det ju klart, att man icke får se given häst i mun. Och jag skulle vilja tillrätta den professor, som föreläser i ämnet, att fästa uppmärksamheten på att från den givna regeln, att sådana här återköpsavtal icke få förekomma, gäller det undantaget, att det är tillåtet, när det är fråga om gåva. Men inte kan detta åberopas som stöd för att den föreslagna bestämmelsen skall införas. Enligt svensk rätt är det dock faktiskt regel, att återköpsrätt icke får förekomma i sammanhang med äganderätt.

*Lagförslag om
återköpsrätt
till fast
egendom m.m.
(Forts.)*

Jag vet icke, om herr Dahl är kvar här i kammaren, men jag ville säga, att det inte alls förvånade mig, att han tyckte, att detta förslag var så utmärkt, och att han ansåg äganderätten vara ett så tänjbart begrepp. Jag kan nämligen inte tänka på, se eller höra herr Dahl utan att tänka på, att han är fader i denna kammare till ensittarlagen. Det tycka naturligtvis många av herrarna är en utmärkt lag, men de, som verkligen hålla på äganderätten, måste ju anse, att ensittarlagen är ett bestämt ingrepp i äganderätten. Det var herr Dahl, som lockade första kammaren att besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t, som ledde till denna lagstiftning, och jag skulle unna honom att få höra alla erinringar och alla besvärmanden över denna lag, som man får höra, när man kommer ut på landet, och det icke endast av godsägare utan även av ganska små hemmansägare. När man låter äganderätten vara så pass flytande som herr Dahl anser den vara, förstår jag mycket väl, att man kan gå med även på detta förslag.

När herr justitieministern talar om att denna lagstiftning skulle vara så lämplig att införa och så praktisk, kan jag hålla med herr justitieministern härom, men vad jag klandrar är att detta institut kallas för äganderätt. I mitt förra anförande har jag ju sagt, att kallar man detta institut för besittningsrätt, ger man det det namn, som det bör ha, och då kommer det icke i denna förrädiska förklädning. Att jämföra denna återköpsrätt med vare sig servitut eller expropriation är väl ändå icke riktigt lyckat. Ett servitut kan väl ändå inte medföra, att jag blir av med min äganderätt, även om jag icke får använda fastigheten på mer än ett sätt. Och vid expropriation är det ju det allmänna intresset, som nödgar det enskilda att avstå från vissa rättigheter, men det är någonting helt annat än det här föreslagna institutet.

Slutligen är det klart, att med min uppfattning om detta institut kan jag icke vara med om herr Nothins skrivelseförslag.

Herr förste vice talmannen: Jag tror mig icke om att i denna diskussion kunna komma med någonting nytt. Men då jag blivit citerad från statsrådsbänken, anser jag mig likväl skyldig att säga några ord.

Jag har på min tid, såsom här blivit åberopat, varit med om att besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag angående återköpsrätten, och jag har i detta avseende icke ändrat min mening. Under de år, då jag tillhörde Stockholms stadsfullmäktige och där hade mig ålagt att just handha de ärenden, som angingo försäljningar av tomter och fastigheter, anser jag mig hava haft tillfälle att förvärva en viss erfarenhet för att kunna yttra mig i denna fråga.

Jag får då hänvisa till den dossier, som herr Westman åberopade och som icke torde vara mig alldeles obekant, eftersom jag handlagt åtskilliga av de ärenden, som där förekomma. Jag får säga, att även om man haft tomträtt, har man dock känt ett behov av att ha andra former för upplåtande av tomter till vissa olika ändamål, för vilka tomträtten givetvis icke passat.

Lagförslag om
återköpsrätt
till fast
egendom m.m.
(Forts.)

Herr Lindhagen befarade nu, att återköpsrätten skulle slå ihjäl tomträtten, och han erinrade om att frågan om tomträttens fortsatta användning för närvarande befunne sig i ett mycket kritiskt läge i stadsfullmäktige. Jag har ju liksom han varit med om tomträttens införande och handlagt ärenden, som rört tomträtten. Såsom utsedd av Stockholms stad har jag också tillhört Stockholms tomträttskassa från dess början och alltjämt. Vad man än må säga om tomträtten, som är mycket lämplig och i stor omfattning praktiseras här i Stockholm, har den dock emot sig, att den med avseende på krediten icke vunnit det, om jag så får säga, anseende hos vanliga kreditgivare, som varit önskligt, så att det varit nödvändigt att med hjälp av kommunen skaffa ett kreditinstitut, som givit den behöfliga krediten åt tomträttsinnehavaren. Det ligger ju i alla fall en viss tyngd i detta, och ett sådant arrangemang passar ju icke, då någon, som icke behöver kredit av staden, kommer för att få en tomt av staden för ett visst givet ändamål på en plats, där man vill ha möjlighet att återvinna tomt till staden. Då passar icke tomträtten med tomträttskassan. Både herr Lindhagen och jag ha ju begärt återköpsrätten vid en tidpunkt, då vi redan hade tomträtten, så att vi ansågo alltså icke uteslutet, att man kunde tänka sig, att båda formerna voro nödvändiga i fråga om en kommuns tomtupplåtelser. Denna sak har nu närmare utvecklats av herr Westman liksom även av herr Dahl, i vars yttrande jag till alla delar instämmer, så att jag behöver icke gå in på saken. Jag tror icke, att risken för tomträtten är så stor, som herr Lindhagen säger, om man skulle få denna återköpsrätt. Och skulle risken bli alltför stor, har man i alla fall återköpsrätten, och man kan ju tänka sig att använda den på ett sätt, som är, om icke parallellt med tomträtten, dock i någon mån analogt.

Vad den oförtjänta värdestegringen beträffar, som man så mycket talat om, får jag verkligen säga, att det är en mycket svårlöst fråga. Jag har så ofta hört talas om saken, men jag har ännu icke sett något uppslag, hur man skall kunna lyckas att i allo realisera detta, så att vederbörande kommun eller stat verkligen kan tillgodogöra sig denna värdestegring. Jag tror, att det är ett ganska svårt problem att lösa, och när man nu tänker på, huru konjunkturererna spela in, och när man ser, hur tomträtten redan nu går ur hand i hand och med rätt väsentliga förtjänster, blir man litet skeptisk med avseende på den stora tanken, att kommunen eller staten skulle kunna ställa det så, att den har i sin hand att behålla hela den oförtjänta värdestegringen. Här har i alla fall ett försök gjorts — jag kan icke säga, om det är lyckligt — men i alla fall har ett försök gjorts, som skulle så att säga ställa kyrkan mitt i byn, och erfarenheten får väl visa, huruvida man lyckats eller icke.

Här råda ju förfärligt divergerande uppfattningar mellan två herrar, som båda borde representera Stockholms stad. Herr Hederstierna tycker, att det är alldeles för litet äganderätt i detta återköpsrättsinstitut och herr Lindhagen tycker å sin sida, att det är alldeles för mycket. Jag tror, att det är bra funnet, som det här har blivit ordnat, d. v. s. så bra som man kan lösa frågan för närvarande. Här föreligga ju i alla fall praktiska skäl, som göra, att man vill ha och verkligen kan motivera återköpsrätten. Inte behöver man år 1924 precis tänka på hur man såg saken 1810, utan man får väl se efter, om omständigheterna äro sådana, att vi behöva ett institut, som tillfredsställer det eller det kravet.

Jag får för min del säga, att jag ansluter mig till den reservation vid detta utlåtande, som avgivits av herr af Ekenstam m. fl.

Herr Åkerman: Herr talman! Klockan är över halv ett på natten, och det kan icke falla mig in att under sådana förhållanden länge upptaga herrarnas tid, men det är ju gammal kutym här i riksdagen, att någon av utskottsmajo-

riteten också säger ett par ord, och det är därför, som jag tagit mig friheten att begära ordet. Jag vill då till en början nämna, att jag tycker, att det är alldeles onödigt att, såsom herr Hederstierna gör, tvista om huruvida äganderättens begrepp skulle på något sätt grumlås bort genom detta återköpsinstitut. Jag kan tvärtom alldeles instämma med herr justitieministern, då han säger, att det är en lämplighetsfråga, om man skall gå fram på en förstärkt nyttjanderätt eller på en kringskuren äganderätt och jag tycker inte, att det är någonting att riva upp en strid om. Att jag nu för min del har anslutit mig till utskottets majoritet i denna fråga beror företrädesvis på två omständigheter, för vilka jag helt kort skall redogöra.

*Lagförslag om
återköpsrätt
till fast
egendom m.m.
(Forts.)*

Mitt första skäl är, att jag tycker, att här saknas den utredning, som annars brukar åtfölja en kungl. proposition. Ingen av de myndigheter eller korporationer, som man brukar höra i sådana ärenden, har i detta fall fått avgiva yttrande. Att fästa något avseende vid de uttalanden, som gjorts för 10 eller 15 år tillbaka i tiden, eller att, som herr justitieministern gjorde i sitt anförande, åberopa, att vid remiss av förslaget om åborätt en del yttranden inkommit, som kunde vara belysande även för denna fråga, anser jag icke vara tillfyllest. På förmiddagen godkändes här ett utlåtande, som rörde regeringsrätten, utan att denna var hörd, och jag tycker, att det vore ganska betänkligt, om vi skulle fortsätta på denna väg och försumma den tillbörliga utredningen i ärendena, innan de komma till riksdagen. Jag vill åtminstone för min del opponera mig häremot.

Det var det ena skälet. Vidare kan jag icke finna annat än att det allmännas rätt till den oförtjänta värdestegringen icke har blivit tillbörligt tillgodosedd i det föreliggande förslaget. Då här nu lämnats uppgifter om vad som förekommit inom utskottet, skall jag också tillåta mig att nämna, att man där hade före ett litet förslag till förbättring av propositionen i detta hänseende. Om, såsom jag hoppas, ärendet blir föremål för förnyad utredning, kan kanske detta lilla anspråkslösa förslag bli till någon nytta, och därför skall jag be att få nämna, hur jag hade tänkt mig det. I 10 § skulle till första stycket efter ordet »oberoende» tilläggas: »dock att, om vid det tillfälle, då återköpsrätten förbehölls, blivit i köpehandlingen utsatt viss köpeskillning för marken utan därå uppförda byggnader, löseskillingen skall minskas med det belopp, som, med utgångspunkt från nämnda för marken utsatta köpeskillning, anses motsvara sådan stegring i markens värde, vilken inträffat oberoende av gjorda förbättringar».

Det är alltså som sagt av två skäl, dels den bristande utredningen och dels att det allmänna enligt min uppfattning icke har fått sitt beträffande den oförtjänta jordvärdestegringen, som jag för min del måst yrka avslag på Kungl. Maj:ts proposition. Nu får herr Hederstierna inte säga, att även jag springer ifrån det hela, om jag samtidigt härmed förklarar, att jag för min del icke har någonting emot det yrkande, som är framställt av herr Nothin, om en skrivelse till Kungl. Maj:t. Det yrkandet kan jag vara med om.

Herr Nothin: Herr talman! Endast en replik! Herr justitieministern nämnde, att enligt det föreliggande förslaget skulle blott den del av värdestegringen, som faller inom köparens »konjunktur», tillkomma honom. Ja, vore det så, så vore vi ense om denna sak. Men jag kan icke finna, att det förhåller sig på det sättet. Låt oss antaga, att man för bostadsändamål har sålt en fastighet med villkor om återköpsrätt. Så vill samhället, kommunen eller staten begagna sig av denna återköpsrätt 20 eller 30 år senare. Enligt förslaget skall köpeskillingen bestämmas efter det värde, som fastigheten då har med samma villkor beträffande användningen knutet till fastigheten. Men detta värde kan vara ett helt annat, och värdestegringen behöver icke bara

*Lagförslag om
återköpsrätt
till fast
egendom m.m.
(Forts.)*

belöpa på ökade byggnadskostnader och dylikt, utan även själva tomten kan då för bostadsändamål ha ett högre värde, än vad den hade vid upplåtelsen.

Mitt åberopande av att svenska stadsförbundets representantförsamling skulle ha givit sin anslutning till 1915 års motion, enligt vilken värdestegringen skulle stanna hos samhället, har jag grundat på just Kungl. Maj:ts proposition, där utskottets utlåtande över motionen har citerats utan någon rättelse av detta misstag. Sedan herr justitieministern nu påpekat, att ett misstag föreligger, har jag naturligtvis ingen anledning längre att i någon mån betvivla detta.

Herr justitieministern uttalade till sist, att han icke gärna ville, att denna sak skulle komma ut på utredningarnas ovissa hav, eller hur nu uttrycket föll sig. Är det så, att denna sak är så oerhört eftertraktad och så bra för städerna, kan det väl icke råda någon betänksamhet mot att städerna få tillfälle att såsom svar på en remiss i frågan konfirmera ett sådant omdöme och hemställa, att förslaget upphöjes till lag.

Herr Lindhagen: Jag menar, att detta nya institut, som framkommit nu i vår tid, har omgärdats med en hel del företräden, utan att tomträtten, som tillkom för åtskillig tid sedan, samtidigt har fått komma i åtnjutande av enahanda fördelar. Man vill nu till exempel med det nya institutet giva möjlighet till upplåtelse på evändig tid, men man kan också sälja med återköpsrätt på 10 år. Men samtidigt låter man inom justitiedepartementet lagen om tomträtt äga bestånd och vara oförändrad, fastän lagen säger, att man får upplåta på högst 100 år. Man borde ju ha tänkt på att i detta sammanhang taga under övervägande, huruvida tomträtten skulle avskaffas eller få bestå, och i senare fallet på att man måste se till, att den finge vad den tillkommer.

Vad jordvärdestegringen angår, är det inte möjligt att i våra tider lösa frågan, så länge på de enskilda markerna runt omkring köparna äro tillförsäkrade rätt att få hela jordvärdestegringen, även den som tillkommit genom stadens tillväxt, utan man får taga det försiktigt och nöja sig med vad som kan skäligan fås. Men tomträtten har det företrädet, att man efter den långa upplåtelseperioden kan höja avgiften och följa med penningvärdets fall över hela det till tomter upplåtna området, vilket man icke alls kan göra med detta nya institut. Och så har framför allt upplåtelse av mark med bevarande av statens eller stadens äganderätt den stora principiella fördel ur uppfostringssynpunkt, som jag tillåtit mig framhålla.

Herr Hederstierna gjorde sig skyldig till ett mycket betänkligt brott mot 52 § riksdagsordningen, som tillåter mig liksom herr Hederstierna att fritt yttra mig i alla frågor, som komma under överläggning, och det tänker jag begagna mig av. Herr Hederstierna har också yttrat sig här i dag, men inte just med någon sakkunskap allra minst i jordfrågorna, som talaren begriper bra litet av eller åtminstone mycket obetydligt pläga väcka hans intresse. I det avseendet kan jag åtminstone vara honom något överlägsen, fastän det i andra avseenden kanske förhåller sig på motsatt sätt. Emellertid tyckes herr Hederstierna, att döma av de hårda ord han använde, vara konstig i knoppen i kväll, men det går väl över till en annan dag.

Herr statsrådet **Ekeberg:** Endast ett par ord! Herr Lindhagens första yttrande föranleder mig till den reflexionen, att det gamla bibelordet: »För-liten eder icke på furstar!» numera också är tillämpligt på andra statsmakten. Här har riksdagen skrivit och begärt lagförslag om återköpsrätt, och herr Lindhagen har själv yttrat, att återköpsrätten behövdes vid sidan av tomt-rätten. Då nu regeringen framlägger ett förslag i ämnet, beskylls man för

att vilja »kittla med äganderätten» och att »hava illvilliga anslag mot tomt-rätten». — Det förefaller mig även bra hårt, att jag skall beskylldas för att främja kåkstadsbildning utanför stadens område, då jag vid denna riksdag har framlagt ett förslag, som just har till syfte att förebygga något dylikt.

*Lagförslag om
återköpsrätt
till fast
egendom m.m.
(Forts.)*

Jag har emellertid begärt ordet närmast med anledning av herr Hederstiernas yttrande. Herr Hederstierna synes ha missförstått vad jag yttrade om förbehåll vid gåva. Jag ville icke alls anföra den av lagen erkända möjligheten att med gåva av fast egendom förknippa allehanda förbehåll såsom belägg för att man skulle kunna göra liknande förbehåll vid köp. Jag ville endast leda i bevis, att det är överensstämmande med svensk rätt att som äganderätt beteckna en rätt, som är inskränkt på det sätt detta förslag avser.

Vad slutligen angår herr Nothins yttrande beträffande jordvärdestegringen vill jag säga, att då jag uttalade, att vederbörande ägare även såvitt tomten angår får den del av jordvärdestegringen, som faller inom hans egen konjunktur, så menade jag därmed, att han får tillgodoräkna sig värdet av tomten t. ex. som tomt för ett enfamiljshus, ifall han endast har rätt att bygga ett sådant, men däremot icke som tomt för en fabrik eller ett femvåningshus.

Herr Lindhagen: Herr justitieministern är ofta så känslig, och han tror gärna, att det är fråga om beskyllningar mot honom. Jag har aldrig sagt, att de olägenheter, som detta nya institut medför i jämförelse med tomt-rätten, bero på någon avsikt av justitieministern, utan jag har sagt, att de följa av hans förslag. Det får man finna sig i, att ett förslag inte alltid är gudomligt, därför att det kommer från topparna.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i herr af Ekenstams m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation; samt 3:o), av herr *Nothin*, att riksdagen måtte i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under förnyat öfvervägande frågan om införandet av lagstadgad återköpsrätt till fast egendom inom städer och liknande samhällen samt för riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr af Ekenstam m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående dels lagstiftning rörande upplåtelse med åborätt av jord utav krono- eller ecklesiastisk natur, dels ock ordnandet av kreditgivning åt innehavare av med åborätt upplåten jord.

*Om
upplåtelse med
åborätt av
kronojord
m. m.*

Uti två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade och av första lagutskottet behandlade motioner, nr 95 i första kammaren av herr *Lindhagen* m. fl. och nr 176 i andra kammaren av herr *Johansson* i Uppmälby m. fl., vilka motioner voro lika lydande, hade yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse hos Kungl. Maj:t göra framställning därom, att Kungl. Maj:t ville låta skyndsamt för riksdagen framlägga lagförslag rörande upplåtelse med åborätt av jord utav krono- eller ecklesiastisk natur.

I samband med dessa motioner hade första lagutskottet till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, likaledes till lagutskott hänvisade motioner,

Om
upplåtelse med
åborätt av
kronajord
m. m.
(Forts.)

nr 96 i första kammaren av herr *Lindhagen* m. fl. och nr 177 i andra kammaren av herr *Johansson* i Uppmålby m. fl., i vilka motioner, som voro lika lydande, hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t göra framställning därom, att Kungl. Maj:t ville skyndsamt för riksdagen framlägga förslag till ordnandet av kreditgivning åt innehavare av med åborätt upplåten jord.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Jacob Larsson*, *Sandegård*, *Berglund*, *Lindqvist* i Halmstad, *Söderberg*, *Karlsson* i Vätö och *Carlsson* i Mölndal, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den ändrade lydelse, reservationen utvisade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte besluta:

A. att med anledning av förevarande motioner, nr 95 i första kammaren och nr 176 i andra kammaren, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t tacktes till förnyat övervägande upptaga frågan om upplåtelse av jord utav krono- eller ecklesiastisk natur — förutom med äganderätt — jämväl med tryggad besittningsrätt, vid vilket övervägande särskilt synes böra tagas under omprövning, huruvida icke det i statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 8 januari 1923 anmälda förslaget till lag om åborätt kunde efter möjligen erforderlig överarbetning läggas till grund för lagstiftning i ämnet, samt till riksdagen inkomma med förslag till sådan lagstiftning;

och under förutsättning av bifall till utskottets hemställan under A,

B. att med anledning av motionerna nr 96 i första kammaren och nr 177 i andra kammaren i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t tacktes låta utreda frågan om ordnandet av kreditgivning åt innehavare av med tryggad besittningsrätt eller åborätt upplåten jord samt till riksdagen inkomma med förslag i ämnet;

2) av herr *Pettersson* i Södertälje, som på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i anledning av ifrågavarande motioner besluta, att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, dels att Kungl. Maj:t måtte ägna fortsatt uppmärksamhet åt frågan om lämpliga nya former för upplåtelse av statens domäner för främjande av egnahemsrörelsen och bildandet av nya snärrer jordbruk samt därvid jämväl taga under övervägande, huruvida upplåtelse av kronans jord kunde ske med tryggad besittningsrätt, dels ock att, därest efter ytterligare utredning och överarbetning av kronolägenhetskommisionens i ämnet avgivna förslag skulle befinnas, att en tryggad besittningsrätt kunde anordnas med tillbörligt tillgodoseende av såväl det allmännas som nyttjanderättshavarens befogade intressen, Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Herr *Larsson, Jacob*: Herr talman! Jag skall lova att vi denna sena timme icke upptaga kammarens tid synnerligen länge, men jag anser mig nödsakad att i allra största korthet redogöra för de skäl, som komma mig att hoppas på bifall till en vid betänkandet fogad reservation.

I raden av motioner, som vid denna riksdag avgivits från det socialdemokratiska partiets sida rörande jordfrågan, intar den fråga, som i detta betänkande avfärdats av första lagutskottet, en viss särställning med hänsyn till sin förhistoria. Jag skall därför be att få rikta uppmärksamheten på vissa förhållanden, som kunna vara ägnade att komplettera utskottets redogörelse för denna frågas tidigare behandling i riksdagen.

Utskottet erinrar, att frågan om anordnande i någon form av tryggad besittningsrätt vid upplåtelse av kronojord motionsvis förekommit vid 1908 och 1909 års riksdagar. Dessa motioner framburoas av herr Staaß och voro undertecknade av det liberala partiets förtroenderåd, och betecknade således det liberala partiets dåvarande ståndpunkt i denna fråga. Vid 1909 års riksdag hade Kungl. Maj:t avlämnat en proposition med förslag till vissa bestämmelser i fråga om upplåtelse av mark för egnahemsrörelsen. Med anledning av denna proposition väcktes den ena motionen. Dessutom väcktes en motion av herr Lindhagen. Vid ärendets behandling i andra kammaren uttalades från alla håll sympatier för en vid utskottets utlåtande fogad liberal reservation, som gick ut på bifall till Kungl. Maj:ts proposition och en skrivelse med begäran om utredning och förslag om införande av tryggad besittningsrätt. Denna reservation bifölls av andra kammaren med 166 ja emot 41 nej. Nej-rösterna tillföllö icke utskottsbetänkandet utan en vid utskottets betänkande fogad socialdemokratisk reservation.

Då andra kammaren 1909 med så stor majoritet ställde sig på en ståndpunkt, som i huvudsak är densamma, som ligger till grund för de motioner, som nu äro föremål för behandling, bör man väl kunna vänta, att dessa motioner nu skola föranleda ett positivt beslut i stället för det negativa utskottet föreslagit. Det kan möjligen förtjäna framhållas, att det vid frågans behandling 1909 i andra kammaren även från högerlantmäns uttalades sympatier för den då från liberalt håll påyrkade utredningen om tryggad besittningsrätt. Bland andra förklarade en så framskjuten lantmannarepresentant som Carl Persson i Stallerhult, att han icke kunde finna något att erinra mot de grundtankar, som i herr Staaßs motion uttalades.

Vad själva saken beträffar, kan det knappast vara av behovet påkallat att vid detta tillfälle ingå på någon närmare redogörelse för innebörden av de motioner, som utskottet nu avstyrkt. Då andra kammaren år 1909 för sin del beslöt en skrivelse till Kungl. Maj:t, föranledde detta efter det s. k. genombrottet 1911, att den andra Staaßska regeringen tog initiativet till en sådan utredning, som då blev begärd, och det är detta initiativ, som lett till det förslag till lag om åborätt, som åberopas av årets motionärer. Vid anmälan av detta lagförslag i statsrådet har departementschefen konstaterat, att det i många stycken och i huvudsak bygger på samma linjer, som anvisats i den liberala motionen av år 1909. Visserligen har nu i år det s. k. frisinna folkpartiets representanter i första lagutskottet ställt sig på rent avslag, men jag vill ändå hoppas, att detta ej skall betyda, att den del av det gamla liberala partiet, som nu kallar sig det frisinna folkpartiet, vill göra sig urarva från den ståndpunkt, som tidigare intogs av hela det samlade liberala partiet.

Helst skulle jag naturligtvis ha velat yrka bifall till den av mig m. fl. vid utskottsbetänkandet fogade reservationen, men då andra kammaren för sin del antagit en av herr Jacob Pettersson vid betänkandet fogad reservation, genom vars antagande vi skulle i huvudsak vinna detsamma, som vi avsett med vår reservation, ber jag för att möjliggöra ett samstämmande beslut från riksdagens båda kamrar, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr Jacob Pettersson vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Hederstierna: Jag skall endast be att med åberopande av de åsikter, jag förut förfäktat i dessa frågor, få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: När den förste talaren anförde, att han skulle fatta sig kort, ropade kammaren bravo, och då jag begärde ordet, så såg jag, att herr talmannen förtvivlad rev sig i håret. Jag hoppas, att vid en kommande riks-

*Om
upplåtelse med
åborätt av
kronojord
m. m.
(Forts.)*

Om
upplåtelse med
åborätt av
kronojord
m. m.
(Forts.)

dag jordfrågorna icke skola behandlas på det sättet, att så viktiga ämnen avgöras under så vanskliga omständigheter. Det hade icke behövts.

I alla fall, detta är en viktig fråga, som bör begrundas, ty frågans vikt är större än riksdagsmännens bekvämlighet.

Förhållandet är nu, att riksdagen i dag icke kommit till något resultat i fråga om formen för allmän jords upplåtelse till jordbruk. Emellertid har andra kammaren med stor majoritet beslutit en skrivelse i detta ämne. Då bör väl första kammaren lämpligen kunna följa andra kammaren i denna del. Frågan om en sådan upplåtelse, som icke behöver vara det enda, bör väl återigen tagas under övervägande, då denna riksdag icke kunnat fatta något beslut i det ena eller andra avseendet, och då kan ju också övervägas lämpligheten av mer än en form att tillita efter olika förhållanden. Det har offrats så mycket, för att frågan någon gång skulle komma till avgörande. Det har skrivits från riksdagen, det har motionerats sedan långa tider tillbaka om detta, det har suttit en kommitté bara för den saken i långa år, vilken kostat staten betydande pengar. Då är det väl icke för mycket, att vi i kväll, liksom andra kammaren, i en skrivelse, sådan som borgmästare Pettersson formulerat den, begära, att denna sak tages under förnyat övervägande av Kungl. Maj:t.

Ehuru här vore mycket principiellt att anföra, ber jag på grund av den s. k. sena timmen att få inskränka mig till att yrka bifall till herr Petterssons reservation.

Herr Westman: Under en tidigare del av riksdagen riktade herr Lindhagen, som kammaren kanske erinrar sig, mycket skarpa anmärkningar mot lagrådet, därför att lagrådet underkastat det åborättsförslag, som remitterats dit den 8 januari 1923, en kritik, och herr Lindhagen ansåg, att man härutinnan t. o. m. kunde få en anledning att ifrågasätta lagrådets avskaffande eller i varje fall nödvändigheten att utfärda nya regler för dess verksamhet. Om man nu emellertid ser på det omdöme, som lagrådets arbete härvidlag har fått vid riksdagens slut, så finner man, att omdömet utfaller helt annorlunda. Den socialdemokratiska majoritet, som bestämt första lagutskottets utlåtande nr 40, säger härom, att lagrådet framställt anmärkningar rörande det till lagrådet remitterade förslaget om åborätt av den betydelse, att lagförslaget bör underkastas en omarbetning, ehuru den likväl icke synes behöva bli så grundlig, att man föranledes att slå in på en helt annan väg än den man tänkt sig. Här erkännes alltså, att lagrådets anmärkningar varit av mycket stor betydelse, och att en omarbetning av det förslag, som förelåg den 8 januari 1923, bör komma till stånd.

Men även om nu en omarbetning av detta lagförslag företages, kan man befara, att en dylik omarbetning icke kan avlägsna de konstitutiva svagheter i förslaget till åborätt. Jag syftar på den bundenhet och de risker, som utmärka åbons ställning enligt detta förslag. Jag skall icke ingå i detalj för att visa svagheten i åbons ställning utan endast erinra därom, att enligt detta förslag, det sista, som nu föreligger, förlorar åbon enligt 25 § i flera fall sin åborätt, såsom t. ex. ensamt av den anledningen, att han underlåtit att hålla byggnaderna brandförsäkrade. Vad blir följden i detta och i andra fall? Jo, hans åborätt skall då säljas på offentlig auktion, och i åborätten ingår även äganderätten till byggnader, som han uppfört. Det är givet, att vid en sådan försäljning löper åbon den risken, att åborätten kommer att realiseras för ett mycket ringa pris, ty vem som helst kan icke uppträda såsom spekulant, utan endast den, som kan vara säker på, att han sedermera av K. B. kan godkännas såsom blivande åbo å fastigheten. För min del tror jag, att varken dessa svagheter i åborätten eller vissa andra, t. ex. svårigheten att

vid åborätt på ett tillfredsställande sätt ordna arvsrätten, vid en blivande omarbetning kunna avlägsnas.

Jag vill därför förklara, att när jag för min del ställer mig på avslagslinjen, så har jag gjort detta av det skälet, att jag anser, att man om man vill främja det behjärtansvärda önskemål för den enskilde, som åborätten avser att tillgodose, bör gå en annan väg. Jag skall antyda vilken den vägen är. Den finnes påpekad av lagrådet i dess yttrande. Lagrådet har — det vill jag säga i förbigående — härvidlag använt ett tidigare givet uppslag. Lagrådet påpekar, att den förmån för den enskilde, som åborätten medför, skulle vara den, att vid ett åborättsförvärfv behöver den enskilde icke på en gång erlagga någon större summa. Han behöver icke betala någon köpeskilling. Nu framhåller emellertid laorådet, att man kan mycket väl ordna en överlåtelse av *äganderätt* på det sättet, att man icke fordrar erläggandet av någon som helst köpeskilling eller del därav, utan man försäljer fastigheten under *äganderätt* till köparen med skyldighet för honom att endast betala en viss årlig avgäld. Man kommer alltså enligt de anvisningar, som lagrådet ger, på den linjen, att man har att upptaga frågan om en omarbetning av de försäljningsvillkor, som bestämts att gälla vid försäljningar av statens fastigheter. Om man nu utfärdar bestämmelser i enlighet med den linjen, som lagrådet har anvisat, är det givet, att man måste under den första tiden efter köpet i någon mån inskränka ägarens rätt att fritt förfoga över fastigheten.

Jag skulle därför i korthet kunna sammanfatta min ståndpunkt såsom varande den, att när jag ansluter mig till yrkandet om avslag å de framställda motionerna om införande av åborätt, gör jag det därför, att jag vill bjuda den enskilde, icke en åborätt, utan något som är för honom fördelaktigare och som jag skulle vilja kalla en *åboäganderätt*. Det är med hänsyn härtill jag förenar mig med utskottet i dess hemställan.

Herr Larsson, Jacob: Herr talman! Då herr Westman nu inlät sig på en kritik av vissa detaljer i det till lagrådet remitterade förslaget till lag om åborätt, gav han sig in i en kritik av något, som icke nu föreligger till kammarens bedömande. Det skrivelseförslag, till vilket jag yrkat bifall, åsyftar en ytterligare utredning, och därvid ifrågasättes, att detta förslag till lag om åborätt bör tagas under ytterligare överbäggande och att man bör tillse, huruvida man på den vägen kan skapa en besittningsrätt, som på en gång tillgodoser samhällets och besittningshavarens berättigade intressen. Då nu herr Westman vill anvisa en annan väg, nämligen försäljning av jord med äganderätt mot årlig avgäld, skall jag be att få fästa uppmärksamheten på, att för det ändamålet ensamt lär knappast tarvas någon lagstiftning, ty vår gällande lagstiftning lägger icke några hinder i vägen för att sälja en fastighet mot en årlig avgäld, men herr Westman tappar alldeles bort den andra sidan av frågan, som också är mycket viktig, nämligen att sätta samhället i stånd att förbygga, att jord, som av samhället upplåtits för socialt ändamål, sedan drages till ett helt annat ändamål, så att därigenom det ändamål, för vilket jorden upplåtits, kanske blir helt förfelat. Herr Westman har varit med om att vid det ärende, vi senast behandlade, skapa en upplåtelseform under äganderätt men med tillvaratagande i viss mån av samhällets intresse att icke ändamålet med upplåtelsen skulle gå förlorat. Men genom den formulering, som den nu antagna lagen om återköpsrätt fått, är dess tillämpningsområde inskränkt till städerna och stadsliknande samhällen. Jag hemställer då, om det kan vara rimligt att motsätta sig en utredning om en för *landsbygden* anpassad form för upplåtelse av jord för jordbruksändamål, även med iakttagande av samhällets rätt att kontrollera, att icke de sociala ändamålen förfelas.

Om
upplåtelse med
åborätt av
kronojord
m. m.
(Forts.)

Om
upplåtelse med
åborätt av
kronojord
m. m.
(Forts.)

Herr Rogberg: Såsom debatten nu förts, förefaller det mig icke kunna ifrågakomma något annat än antingen ett bifall till utskottets hemställan eller ett bifall till den av herr Pettersson i Södertälje avgivna reservationen. Jag ber att få ansluta mig till utskottets uppfattning. Herr Pettersson i Södertälje har själv framhållit, att han för framtiden beträffande andra upplåtelser än under fullständig äganderätt sätter sitt huvudsakliga förtroende till den av kamrarna i dag beslutade lagen om återköpsrätt. Nu blir denna lag inskränkt endast till städerna och gäller icke landsbygden, men vad landsbygden beträffar, vill jag erinra om, att det åborättsinstitut, som enligt äldre författningar funnits, och finnes här i landet, icke varit omfattat med något större mått av sympati, utan varje åbo har eftersträvat den oberoende ställning, till vilken envar svensk man i allmänhet söker komma. Då vi därjämte faktiskt hava ett tämligen tånjbart system för upplåtelse under arrende- eller nyttjanderätt, tror jag, att kammaren lugnt kan vila på hanen beträffande ytterligare undersökningar om åborätten, varför jag tillåter mig yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Pettersson i Södertälje vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat proposition på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Pettersson i Södertälje vid utlåtandet avgivna reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 47;

Nej — 52.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om viss panträtt i spannmål.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Om
ändringar i
den s. k.
ensittarlagen.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckta motioner dels med förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m. dels ock om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utvidgning av tillämplighetsområdet för den nuvarande lagstiftningen i ämnet.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft till lagutskott hänvisade motionerna

inom första kammaren

nr 94 av herr *Lindhagen m. fl.*, och

nr 132 av herr *Carl Gustaf Ekman m. fl.* samt

inom andra kammaren

nr 175 av herr *Johansson* i Uppmälby m. fl. och

nr 282 av herr *Hamilton m. fl.*

I motionerna I: 94 och II: 175, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen ville för sin del antaga vid motionerna fogade förslag till

1) lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område;

2) lag om ändrad lydelse av 36 § 2 mom. i förordningen den 16 juni 1875 (nr 42 s. 12) angående inteckning i fast egendom.

I motionerna nr I: 132 och II: 282 hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag skyndsammast måtte framläggas för riksdagen i fråga om utvidgning av tillämplighetsområdet för den nuvarande lagen i förevarande ämne.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motioner I: 94 och 132 samt II: 175 och 282 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte *dels* för nästkommande års riksdag framlägga förslag till reviderad lagstiftning om rätt för nyttjanderättshavare med egna hus å annans grund att inlösa det upplåtna området, *dels ock* skyndsamt vidtaga åtgärder, att innehållet i gällande lagstiftning i förevarande ämne på ett mera effektivt sätt än hitintills skett bringades till därav intresserades kännedom ute i orterna.

Reservationer hade anmälts av, utom andra,

1) herrar *von Sydow, Martin Svensson, Magnusson* i Skövde och *Carlsson* i Solberga mot vissa delar av motiveringen;

2) herrar *Linder, Sigfrid Hansson, Lindhagen, Magnusson* i Kalmar, *Hage, Svensson* i Skönsberg och *Olovson* i Västerås, vilka på åberopade grunder hemställt om riksdagens bifall till

A) de i förenämnda motioner I: 94 och II: 175 framlagda lagförslagen; och

B) den andra delen av utskottets skrivelseförslag;

3) herr *Lindhagen*, som för sin del gjort vissa uttalanden i ämnet.

Herr **Nothin**: Herr talman! Det lagförslag, om vars antagande herr *Lindhagen m. fl.* väckt motion i denna kammare, har en gång förut varit föremål för riksdagens prövning. Vid 1922 års riksdag framlade nämligen Kungl. Maj:t en proposition med ett lika lydande lagförslag. Den gången blev lagförslaget icke realbehandlat av utskottet, enär det så sent kommit in till riksdagen. Nu har utskottet ånyo icke ingått på realbehandling av lagförslaget, och man måste då förutsätta, att det varit synnerligen vägande skäl därför.

Anledningen synes i främsta rummet vara att söka däri, att Kungl. Maj:t har under förberedande en ny skifteslagstiftning, att denna nya lagstiftning förutsätter vissa ändringar i ensittarlagen och att det syntes utskottet lämpligt att i ett sammanhang göra en erforderlig omarbetning av denna lagstiftning. Utskottet har då utgått från, att denna skifteslagstiftning med därav

*Om
ändringar i
den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)*

Om
ändringar i
den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)

föranledda ändringar i ensittarlagen skulle komma fram till nästa års riksdag. Ja, det är ju att — jag vet icke, om jag vågar säga hoppas — men åtminstone att önska, att skifteslagstiftningen skall komma fram till nästa års riksdag. Att saken är mer än oviss framgår dock därav, att när förslaget till en skifteslag senast var remitterat till lagrådet, tog granskningen där, om jag minns rätt, en tid av omkring 8 månader. Det är sålunda långt ifrån givet, att granskningen av det nya förslaget skall medhinnas i höst på sådan tid, att förslaget kan hinna fram till 1925 års riksdag. Även om så sker, är ju ingalunda säkert, att förslaget första gången kan leda till någon lag i ämnet. Och slutligen, även om riksdagen 1925 skulle besluta en ny skifteslagstiftning, kan jag icke se, att densamma med hänsyn till alla de administrativa föreskrifter, som böra meddelas i anslutning därtill, kan träda i kraft förrän den 1 januari 1927. Det är åtminstone den tid, som vi i lantmäteristyrelsen ha räknat med som den tidigaste dag, då en ny skifteslagstiftning kan komma i tillämpning. Detta skulle emellertid innebära, att de sakliga ändringarna i ensittarlagen, som man ansett behövlige eller påkallade, skulle få anstånd en tid av minst två och ett halvt år. Jag finner detta vara ganska betänkligt, och jag skulle utan tvekan, om utskottets utlåtande förr kommit på riksdagens bord, framställt yrkande om återremiss till utskottet. Nu är detta uteslutet. Det är att beklaga, att icke utskottets utlåtande förr har kommit in. Jag vet väl, att andra lagutskottet varit synnerligen arbetstyngt i år, men det är att märka, att dessa jordmotioner ha legat hos utskottet i sammanlagt omkring fyra och en halv månader. Det kan då begäras, att de frågor, vilka för stora grupper av riksdagen ha tett sig såsom de måhända viktigaste vi hava att taga ståndpunkt till, icke skulle komma så i sista stund till riksdagens prövning, att de skola behandlas sent på en natt och utan möjlighet egentligen för oss att komma in på realbehandling.

Såsom saken nu ligger, har jag endast att yrka bifall till den av herr Linder m. fl. avgivna reservationen.

Herr von Sydow: Herr greve och talman! Jag har jämte en del andra av utskottets ledamöter antecknat mig såsom reservant mot en del av utskottets motivering, och jag anser mig därför skyldig att säga ett par ord.

Jag ber få säga, att jag ej är och aldrig varit någon livlig anhängare av ensittarlagen. Den är ju juridiskt sett karakteriserad därav, att den ger en kontrahent rätt att bryta ett avtal. Två män sluta avtal om upplåtelse av en bit jord till en av dem, på viss tid, efter vilken jorden skall återgå till ägaren; nu stadgar ensittarlagen att brukaren i vissa fall får före upplåtelse tidens slut bryta avtalet, och taga jorden från ägaren. Det finns ett socialt skäl härför, det vill jag icke neka till, nämligen syftet att skaffa folk egna hem, men det finns också ett socialt skäl mot lagen, nämligen, att avtal hållas. Emellertid, denna lagstiftning finnes nu, och då är det all anledning att se till, att lagen är lagtekniskt riktig. Med hänsyn härtill har jag kunnat vara med om utskottets förslag om en skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning om förbättringar av lagen. De skäl, som anföras från utskottets sida äro, såsom herr Nothin anförde, dels att vid den blivande lagstiftningen angående expropriation bör tagas hänsyn även till ensittarlagen, så att en samarbetning av båda lagarna sker, dels för det andra, att det visat sig vissa luckor och brister i ensittarlagen.

Nu uppstår emellertid frågan, om man redan nu på grund av enskild motion skall vidtaga ändringar i lagen. Detta har lagutskottet icke ansett sig kunna göra. Lagutskottet har erfarenhet av vad det vill säga att handla så, ty för ett år sedan företog lagutskottet på grund av enskild motion ändring i lagen, och denna ändring befanns vara tekniskt felaktig. Man förbisåg, att änd-

ringen bort föranleda även ändring i andra delar av lagen, och detta visar risken av att utan Kungl. Maj:ts hjälp i en hastig vändning göra lagändringar.

Emellertid har utskottet icke nöjt sig med att avstyrka ändring i lagtexten här i riksdagen, utan också förordat vissa ändringar i lagen, såsom ett resultat av den blivande utredningen. Utskottet anser och föreslår, att man bör giva de direktiven för utredningen, att den bör syfta till, dels att brukaren under upplåtelseiden efter kortare tid skall kunna förvärva äganderätten och vidare att lagen, som nu endast har avseende å avsöndrade lägenheter, skulle få tillämpning även på självständiga fastigheter. Jag anser för min del oklokt att, när man begär en utredning, i förväg säga vad denna utredning skall resultera i, utan detta bör bli resultatet av den utredning, som Kungl. Maj:t framlägger för riksdagen. Och vad särskilt angår den senare ändringen, att lagen skulle bli tillämplig även på kameralt självständig egendom, så har den frågan redan varit före och då blev den av lagrådet enhälligt avstyrkt. Det synes mig alltså att, innan man bestämmer sig i denna del, man bör avvakta vad lagrådet ytterligare kan hava att säga i den saken.

Vad beträffar den anmärkning, som den siste ärade talaren riktade mot lagutskottet, ber jag få säga, att ifall lagutskottets utlåtanden i en del jordfrågor ha kommit sent in till riksdagen, så är detta allenast av den anledningen, att de av lagutskottet, särskilt av dess ordförande och kansli, blivit föremål för en utomordentlig sorgfällig utredning och behandling. Det är icke så, att utskottet på något sätt förbisett dessa frågor, utan utskottet har tvärtom ägnat dem en utomordentlig uppmärksamhet och därmed utan tvivel fört hela lagstiftningsfrågan framåt.

Herr greve och talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets kläm, men jag hemställer, att ur utskottets motivering på sid. 15 måtte utgå, dels det stycke, som börjar med orden: »I likhet med» och slutar med orden »väckta motionerna», dels det stycke, som börjar med orden »Ävenledes synas» och slutar med orden »allmänna expropriationslagen».

Herr Lindhagen: Det skulle väl sägas några ord om lagens innehåll i alla fall trots den brådska, som nu råder.

Saken är den, att dessa ensittare, som ha förespeglats att kunna få begagna sig av statsmaktens välvilja för att förvärva dessa egna hem, som de vilja ha med den äganderätt, herr Hederstierna i afton svärmat för — förmodligen kommer han därför att rösta för reservationen i detta syfte — dessa ensittare kunna verkligen icke i oändlighet vänta. År 1922 framlades visserligen en proposition, men man ansåg då, att den kommit in så sent, att det icke var möjligt att hinna att ägna frågan tillbörlig granskning. Riksdagen antog därför endast ett ändringsförslag, som var lätt formulerat men mycket viktigt. Man begärde emellertid, att frågan i övriga delar skulle komma tillbaka till nästa års riksdag. Det hanns icke med, då frågan hängde ihop med andra jordfrågor, som man ansåg sig böra behandla i ett sammanhang. Vi ha nu hunnit till 1924, och nu är saken den, att andra lagutskottet beträffande de vid riksdagens början motionsvis framförda jordfrågorna haft hela riksdagen på sig för deras behandling. Således hade de väl inte behövt komma först i dag på kamrarnas bord. Det är också för sent att behandla dem nu. Herr von Sydow, som bryter en lans för juridikens negationer i alla jordfrågor, säger visserligen, att man bör vara klok och icke förhastiga sig. Det gör aldrig herr von Sydow i dessa ämnen. Men då han vet, vad han vill, så uttalar även han sig gärna därom i riksdagsskrivelser. Är det däremot en sak, som herr von Sydow icke riktigt vill vara med om, då faller han det omdömet, att det icke är klokt att uttala sig. Vem skall då bedöma behoven, herr Sydow? Är det någon högre jurist tillkallad i departementet, som skall vara högsta föredöme och anses

*Om
ändringar i
den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)*

Om
ändringar i
den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)

bäst begripa landets bekymmer i jordfrågan, och icke svenska folkets egna representerar, som ju representera de djupa leden i riksdagen? Jag tror, att det är bäst, att riksdagen består sig med ett eget omdöme och icke överlåter avgörandet till en eller annan främling uppe på höjderna.

Nu har denna sak varit föremål för proposition och även varit hos lagrådet. Då således icke torde kunna åstadkommas något vidare nytt i utredningsväg, bör man, synes mig, taga fasta på vad som redan finns, och jag skall därför be att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Linder m. fl.

För övrigt, gentemot herr von Sydows yttrande, att det är den utsökta bedrningen av ärendet, som gör, att vi få behandla det på detta sätt, vill jag säga, att i lagutskottet länge legat färdiga förslag till betänkanden i jordfrågorna, författade av revisionssekreterare Ekberg, som i dag på förmiddagen fick 2,000 kronor för sitt arbete, och då tycker jag, att detta ärende kunde ha föreläggat tidigare.

Herr Petré, Bror: Jag skall först be att få rätta en oriktig uppgift i utskottets utlåtande. Det står nämligen på sid. 14 efter ett stycke med petitstil: »I enlighet härmed utföll ock riksdagens beslut.» Det var emellertid i själva verket icke så, ity att första kammaren ej biföll utskottets hemställan. Innehållet i det stycke, som uppgiften gäller, har emellertid icke någon som helst betydelse för den nu föreliggande sakfrågan.

Jag skall därefter be att få säga några ord med anledning av vad dels herr Nothin och dels utskottets vice ordförande här yttrat, och jag ber då först att få vända mig mot utskottets vice ordförande. Han sade, att det icke är lämpligt i det läge denna fråga nu ligger att angiva riktlinjer i densamma för Kungl. Maj:t beträffande innehållet i ett blivande lagförslag i ämnet. Jag vill om detta säga, att det kan givetvis gälla i många fall, då en utredning hos Kungl. Maj:t av riksdagen påkallas, men i detta fall är det emellertid så, att här föreligger bl. a. motioner, väckta av herr C. G. Ekman m. fl., i vilka begärts, att man skall skriva till Kungl. Maj:t och hemställa, att till nästa riksdag måtte framläggas förslag till revision av ensittarlagen i tvenne närmare angivna hänseenden. Då menar jag, att, när man ansluter sig till en skrivelse om revision av lagen, man ock bör taga upp till diskussion de punkter, vari sålunda i motionerna ändringar påkallats. Det ha vi inom utskottet gjort, och ha vi därvid funnit anledning göra de uttalanden rörande ifrågavarande båda punkter, som återfinnas i utskottsutlåtandet.

Beträffande en av dessa punkter, som herr von Sydow sålunda ansett icke bort föranleda något närmare uttalande, nämligen den om rätten att redan under löpande avtalstid få tillösa sig under nyttjanderätt upplåten lägenhet, vill jag särskilt framhålla, att lagrådet på våren 1922 enhälligt har givit sin oförbehållsamma tillstyrkan till införandet av en sådan rätt.

Det andra stycket, som herr von Sydow ville ha bort ur motiveringen, gäller frågan, huruvida det skall vara möjligt att få inlösningsrätten utsträckt att omfatta jämväl självständiga fastigheter, så att den icke såsom nu avser enbart del av en fastighet. Vad som kommit till i denna delen är vissa erfarenheter i prejudikatväg ifrån domstolarna, som synas göra en sådan ändring till en tvingande nödvändighet, och det är dessa förhållanden, som hava föranlett oss att göra ett uttalande härom. Jag vill emellertid icke närmare ingå på dessa förhållanden. Det skulle nämligen av lätt insedda skäl icke vara lämpligt att peka på de luckor i lagen, som härutinnan vid vissa rättsfall kommit till synes, och det är därför, som det icke synts utskottet lämpligt att närmare angiva dem.

Jag vill så vidare säga ett par ord med anledning av herr Nothins yttrande.

Herr Nothin nämnde, att till riksdagen 1922 hade Kungl. Maj:t framlagt en proposition i denna fråga, men att den icke hade lett till någon sakbehandling av frågan, därför att propositionen kommit in så sent. Herr Lindhagen har redan meddelat, att det emellertid skedde en sakbehandling av propositionen i så måtto nämligen, att å en punkt, därå ändring av lagen mest var av nöden, sådan skedde. Men riksdagen gjorde ock någonting annat. Riksdagen godtog nämligen utskottets utlåtande i ämnet, däri uttalats en förväntan att till följande års riksdag måtte av den då sittande regeringen ånyo framläggas förslag i ämnet. Man angav ock i vilka hänseenden ett förnyat övervägande från Kungl. Maj:ts sida syntes böra ske tills frågan kom igen. Vid nästa års riksdag, herr Nothin, satt samma regering, som framlade 1922 års proposition och i vilken herr Nothin var medlem, men den av riksdagen begärda propositionen kom då ej åter. Det kanske kan vara av ett visst intresse för herr Nothin att söka erinra sig orsaken, varför den icke kom åter. Riksdagen hade ju dock i de s. k. ensittarnas intresse föregående år gjort ett uttalande om att få den åter till redan nästkommande riksdag.

Herr Nothin sade, att han skulle hava yrkat återremiss på detta betänkande, ifall det icke förelegat så sent å riksdagen och så sent på natten. Jag vill då säga herr Nothin, att andra kammaren har redan tidigare i dag tagit utskottets utlåtande. Således hade en återremiss, om sådan skolat beslutas, icke kunnat leda till något praktiskt resultat.

Sedan skulle jag med anledning av herr Nothins yttrande vilja anmärka, att det är icke enbart den tillämnade nya skifteslagstiftningen, som åberopats av utskottet såsom grund för att med revision av ensittarlagen borde anstå till nästa års riksdag. Det är sant, att ingen nu äger full visshet om, huruvida förslag till lag om delning av jord å landet nästa år ligger till prövning å kamrarnas bord. Dock skulle jag våga tro enligt de uppgifter, jag inhämtat, att så med all sannolikhet blir fallet. Vi veta ju, att tiden för lagrådets höstsession har genom lagändring i år framflyttats en månad just i syfte att såmedelst säkrare hinna få fram detta förslag till nästa års riksdag, och den 1 september skall man, enligt vad som nu avses inom justitiedepartementet, begynna granskningsarbetet med lagförslaget i lagrådet. Så vitt jag inhämtat, befinner sig ärendet efter det remissyttrandet från lantmäteristyrelsen numera avgivits, i det skick, att man har all anledning hoppas, att proposition i ämnet skall vara att införförvänta till riksdagen under nästa år. Det är emellertid av herr Nothin med rätta anmärkt, att man kan hava anledning förmoda, att den nya skifteslagstiftningen icke skall kunna träda i kraft förrän med 1927 års början. Jag har för min del redan tidigare givit uttryck för denna uppfattning i en annan debatt här i kammaren härom dagen, men därmed är givetvis icke sagt, att ensittarlagens nuvarande bestämmelser under mellantiden behöva hava samma innehåll som nu.

Det nära sambandet emellan frågan om en revision av ensittarlagen och en ny skifteslagstiftning framträder ej enbart i den föreslagna omläggningen av det lantmäteritekniska förfarandet, utan även å en annan punkt i ensittarlagen, där förslaget i den remiss, som i år har ägt rum från Kungl. Maj:t till lantmäteristyrelsen, varit till innehållet annorlunda än vad fallet var i propositionen om ny ensittarlag år 1922. Detta har även angivits i utskottets utlåtande. En av de omstridda frågorna 1922 emellan de i ärendet hörda myndigheterna, lagrådet och Kungl. Maj:t, var, huruvida ensittarlagen skulle vara tillämplig även å mark, som inginge i tomtindelning. Det rådde därom stridiga meningar, och lagrådet motsatte sig lagens utsträckande till dylik mark liksom bl. a. byggnadsstyrelsen och lantmäteristyrelsen. Dåvarande justitieministern, herr Åkerman, vitsordade visserligen, att det fanns visst fog för den av lagrådet m. fl. hävdade uppfattningen, men ansåg sig av anförda skäl dock böra tillstyrka medtagandet av jämväl tomtindeldad mark; och så kom 1922 års proposition ävensom de därmed

*Om
ändringar i
den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)*

Om
ändringar i
den s. k.
ensittarlagen
(Forts.)

nu överensstämmande socialdemokratiska motionerna att innehålla förslag här-
om. I den remiss åter, som nu i år ägt rum till lantmäteristyrelsen från Kungl.
Maj:ts sida, har Kungl. Maj:t däremot intagit en annan ståndpunkt i denna
del. Man har nämligen därvid anslutit sig till den meningen, att lagen icke
borde tillämpas på tomtindlad mark, och sålunda i det remitterade lagförslaget
uteslutit bestämmelsen om ensittarlagens tillämpning därå. Då frågar jag:
är det klokt och är det tillrådligt att nu på denna punkt i enlighet med motio-
närernas förslag gå tillbaka till 1922 års proposition, då man ser, att Kungl.
Maj:t numera i det remissförslag, som i år avgivits till lantmäteristyrelsen, har
intagit en motsatt ståndpunkt härutinnan?

Det är vidare så, att justitieministern i ett nyligen avgivet interpellations-
svar i denna kammare i fråga om den nya skifteslagstiftningen yttrat, att han
har anledning hoppas, att det tillämnade förslaget därom skall kunna föreläggas
nästa riksdag, och att i samband därmed åtskilliga andra viktiga spörsmål,
däribland ensittarlagen, komma att vinna sin lösning. Jag utläser av detta
justitieministerns uttalande, att det varit hans syfte att till nästa års riksdag i
samband med förslaget till lag om delning av jord å landet lägga fram ensit-
tarlagen i reviderad form till riksdagens prövning.

Ett annat skäl till anstånd med revision av ensittarlagen till nästa riksdag,
som utskottet anför, är det samband med expropriationslagstiftningen, som
utskottet i sitt av riksdagen godtagna utlåtande 1922 berörde, då utskottet ut-
talade önskvärheten av, att då frågan om revision av ensittarlagen återupp-
toges till förnyad behandling, man borde se till, i vad mån den bristande över-
ensstämmelsen mellan 1920 års ensittarlag och expropriationslagen kunde bort-
elimineras. Utskottet och därmed även riksdagen uttalade sig sålunda för att
man borde tillse att söka åvägabringa största möjliga överensstämmelse emel-
lan de båda lagstiftningarna. Detta riksdagens önskemål hava motionärerna
till synes ej uppmärksammat, ity att de nu oförändrat framlagt 1922 års propo-
sition till antagande.

Men det för mig kanske viktigaste skälet till anstånd med revision av ensittar-
lagen till nästa års riksdag är det, som utskottet sist har berört, eller att jord-
kommissionen redan 1921 på våren lade fram det förslag till revision av 1920
års ensittarlag, som det nu gäller att pröva. Denna lag, som trädde i kraft den
1 september 1920 och som i viktiga punkter avvek från äldre lagstiftning i
ämnet, hade således icke gällt mycket mera än ett halvt år, då jordkommissionen
i april 1921 framkom med det förslag till ny lag i ämnet, som låg till grund
för 1922 års proposition och därmed ock utgör grunden för nu förevarande
motioner. Det har emellertid nu gått tre år sedan dess, och det är givet, att
erfarenheterna från lagens tillämpning just framkommit under dessa senare år.
Vid domstolarna hava efter hand förekommit ej så få fall, som påvisat luckor
och bristfälligheter i den nuvarande lagen. Det är då enligt mitt förmenande
klokt att taga vara på de erfarenheter, som sålunda under årens lopp gjorts och
söka tillämpa dem vid den nu förestående omstöpningen av lagen, men det har
av helt naturliga skäl icke skett i nu föreliggande motionsvis framlagda förslag.
Jag tror, att man före framläggandet av proposition i ämnet till nästa års riks-
dag lämpligen bör söka kontakt med de personer i de olika länsstyrelserna, som
hava dessa ärenden om hand. För närvarande finnes det ju nämligen en person i
varje länsstyrelse, som tillhandagår hithörande nyttjanderättshavare med råd
och upplysningar. Man bör då, synes det mig, vända sig till dem för att få reda
på deras erfarenheter rörande lagens hittillsvarande tillämpning.

En slutlig anmärkning emot motionärernas förslag är den, att den föreliggande
lagtexten är framlagd i alldeles samma skick som 1922. Man har uppenbarligen
icke, så vitt jag förstår, ens läst igenom lagtexten, innan det nu av reservanterna
och herr Nothin yrkas bifall till densamma. Hade man gjort det, skulle man

i fråga om första paragrafen sett, att det nu skär sig med den år 1922 föreslagna lydelsen. Den första paragrafen avser ju två olika slags fall av upplåtelser. Vi hava däri avhandlade först de fallen, då det visas föreliggga avtal om nyttjanderätt. Man har där satt den spärren, att den 1 januari 1919 skall å lägenheten hava funnits boningshus, lämnande nyttjanderättshavaren och hans familj nöjaktig bostad, samt att nyttjanderättshavarens byggnader skola hava ett värde motsvarande minst $\frac{1}{4}$ av lägenhetens hela värde. De andra fallen åter äro de, när man icke kan påvisa förefintligheten av avtal och nyttjanderätt. Man har om dem i lagtexten sagt, att vad om de förstnämnda fallen stadgats skall äga motsvarande tillämpning, därest marken, då lösningsanspråket framställles, sedan mer än fem år innehafts av annan än jordägaren. Nu har ju redan mer än fem år gått sedan den 1 januari 1919. Alltså är det givet, att en annan avfattning av lagen i denna del är erforderlig. Sakligt sett har det av mig sålunda anmärkta förhållandet ju ingen betydelse, men det visar, att man icke har tillräckligt tänkt igenom dessa förhållanden, innan motionen väckts eller man inom utskottet från reservanternas sida bundit sig vid motionernas förslag till lagtext.

Jag ber nu, herr talman, med stöd av det anförda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nothin: Beträffande sakfrågan avsåg min anmärkning det förhållandet, att med behövliga ändringar i ensittarlagen skulle man vänta, tills den nya skifteslagstiftningen kunde bli genomförd och träda i kraft. I den delen har jag icke kunnat finna någon annan erinran från den ärade utskottsordförandens sida än att man möjligen skulle kunna tänka sig ett tidigare ikraftträdande av ändringarna i ensittarlagen än av själva den stora skifteslagstiftningen. Men jag har svårt att tänka mig, att något sådant skulle kunna ske. Om i ensittarlagen skola vidtagas ändringar med hänsyn till ett annat skiftesförfarande, kan man väl icke gärna tänka sig, att dessa ändringar skola träda i kraft före själva huvudförfattningen.

Beträffande sedan utskottsbehandlingen har utskottets ordförande påpekat, att jag i viss mån gjort mig skyldig till ett misstag i fråga om utskottsbehandlingen år 1922, när jag sade, att utskottet då icke hade ingått på sakbehandling, ty detta har delvis skett. Däremot har icke utskottets ordförande något berört det av mig anmärkta förhållandet, att frågan först nu kommit in på riksdagens bord. Där sade utskottets vice ordförande, att anledningen varit den, att jordmotionerna blivit föremål för ett så utomordentligt noggrant övervägande inom utskottet och särskilt av dess ordförande. Ja, det är alldeles sant, att dessa utskottsutlåtanden präglas av en stor grundlighet och av ett stort arbete. Jag har aldrig ifrågasatt annat. Men det är så, att det är icke enbart den prövningen — det framgår av de vid utskottsutlåtandena fogade reservationerna — som jag och mina meningsfränder kunna åtnöja oss med. Vi vilja ha en prövning även här i riksdagen, och det är den, som delvis blivit omöjliggjord eller i varje fall försvårad genom att frågorna kommit in så sent.

Herr Lindhagen: Gentemot herr Petrén vill jag fästa uppmärksamhet på vilka realitetsfrågor det här gäller och som skulle fördröjas icke blott till nästa riksdag utan troligen även längre. Då, enligt vad herr Petrén ställt i utsikt, så mycket i alla väderstreck skulle sammanblandas med denna sak, kan man nog icke bli färdig till nästa riksdag. Herr Nothin påpekade också, att det även av annat skäl var omöjligt. Men här finnas en hel del viktiga frågor, som kräva skyndsam lösning.

En sådan fråga är t. ex. bestämmelsen, att man under upplåtelsetiden icke får utöva lösningsrätt, under det att motsvarande lösningsrätt enligt expropriations-

Om
ändringar i
den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)

lagen för samhälle med sammanträngd befolkning får utövas även under upplåtelsetiden, vilket ju är riktigt. Detta har däremot icke iakttagits i denna lag. Är det livstidsupplåtelse, inträder icke lösningsrätten, ens förr än efter besittningshavarens död. Det är givet, att dessa människor vilja lösa jorden när de kunna ha någon glädje därav, nämligen i sin krafts dagar, och icke, när både den ekonomiska och kroppsliga styrkan lider mot sitt slut.

En annan realitetsfråga är den, att det visat sig, att lagen på enklaste sätt kan kringgås genom att jordägaren bara låter ägostycka ett sådant här område, därför att lagen gäller icke för kameralt självständiga fastigheter. När som helst och var som helst kan man på detta sätt totalt illudera lagens verkningar.

En annan bestämmelse är den, att om dessa hus ligga på mindre än 200 meters avstånd från huvudgårdens byggnader och trädgård få de icke lösas. Denna bestämmelse har i tillämpningen visat sig synnerligen orättvis. Om det t. ex. går en flod eller en å mellan huvudfastighetens boningshus och den lägenhet, som skall avlösas, och avståndet icke går upp till 200 meter, får man icke lösa lägenheten. Prejudikat visa även, att om lägenheten ligger på mindre än 200 meters avstånd från en avlägsen statbyggnad, får man icke heller lösa densamma o. s. v. Över detta klagar folket i bygderna, men herr Petrén har däremot endast en hel rad av formella betänkligheter, som väl skola avhjälpas i det kommande någon gång. Under tiden får emellertid i en mängd fall folket icke komma till sin rätt.

Herr Petrén betonade så kraftigt, att detta är rätt och klokt att förfara som han förordade, men jag vill säga, att det är rätt och klokt, att de menige få leva och icke bara juristerna som skola ha sitt uppehålle på de förras undergång.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt skulle bifallas, dels och att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Linder m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen. Därjämte hade i fråga om motiveringen framställts olika yrkanden, till vilka herr talmannen ville återkomma efteråt, om anledning därtill gaves.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt de båda förstnämnda yrkandena och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Linder m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 38.

I avseende å motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets uttalanden skulle godkännas; samt 2:o), av herr von Sydow, att ur utskottets motivering å sid. 15 i det tryckta utlåtandet skulle uteslutas dels det stycke, som började med orden »I likhet med» och slutade med »väckta motioner-

na», dels ock det stycke, som började med orden »Ävenledes synas» och slutade med »allmänna expropriationslagen».

Därefter gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets uttalanden vara med övervägande ja besvarad.

*Om
ändringar i
den s. k.
ensittarlagen.
(Forts.)*

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 8:o i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfälliga lönetilllägg åt vissa kvinnliga skrivbiträden, i vad den rör nionde huvudtiteln;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt vissa lärare vid lantmannaskolor och lanthushållsskolor samt lantbruksskolor ävensom vid lanthushållningsseminariet å Rimforsa; samt

nr 75, i anledning av väckt motion om uppförande å övergångsstat i lönegrad B 16 av vissa befattningshavare i statens tjänst i vad rör jordbruksärenden.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om vidtagande i visst syfte av reformer i avseende å landets häradsrätter.

*Om vissa
reformer
i avseende å
härads-
rätterna.*

Med föranledande av en inom andra kammaren av herr *Åkerlund* väckt motion, nr 90, hade nämnda kammare på hemställan av sitt femte tillfälliga utskott för sin del beslutit, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta skyndsamt verkställa utredning och för riksdagen framlägga förslag om ändrade föreskrifter i syfte *dels* att härads hövdingarna med inskränkning i dem tillkommande rätt till tjänstledighet måtte i större utsträckning än nu vore fallet själva omhändervä de egentliga domargöromålen, *dels* att skärpta villkor måtte genomföras för behörighet att som vikarie för häradshövding å allmänt tingssammantråde handlägga mål och ärenden av alla slag.

Detta beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt första tillfälliga utskott, vilket i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Reservation hade anmälts av herr *Jonsson* i Lycksele, vilken likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **Fehr**: Herr greve och talman, mina herrar! Jag ber att få ifrågasätta, om icke möjligen utskottet har fått sin blick för det värdefulla i andra kammarens beslut undanskymt av den omständigheten, att däri också inrymmes ett misstroende votum, i viss mån, åtminstone mot landets häradshövdingar. Att detta syfte icke kan vara huvudsaken i andra kammarens beslut, torde framgå därav, att för dess huvudsyfte alla de häradshövdingar, som i den of-

Om vissa
reformer
i avseende å
häradshövd-
rätterna.
(Forts.)

fentliga debatten yttrat sig i denna fråga, såvitt jag vet, uttalat sin sympati. Jag syftar på offentliga uttalanden av häradshövdingarna Olivecrona, Edling och Bergelmer. Jag kommer om fyra minuter, herr greve och talman, att yrka bifall till andra kammarens beslut, med uteslutande av de ord, som innebära ett sådant, enligt min mening, obefogat missstroende votum, och kommer jag sålunda då att hemställa, att första kammaren ville biträda andra kammarens beslut, med uteslutande av de ord, som i utskottsutlåtandet på sid. 12 börja på fjärde raden av referatet utav andra kammarsbeslutet. Det står där: »dels att häradshövdingarna med inskränkning i dem tillkommande rätt till tjänstledighet måtte i större utsträckning» etc. — Jag kommer där att föreslå uteslutande av orden »med inskränkning i dem tillkommande rätt till tjänstledighet». Klämman skulle då i denna del bli bara, »att häradshövdingarna måtte i större utsträckning än nu är fallet själva omhänderhava de egentliga domaröromålen».

Jag tror nämligen, att detta syfte, att häradshövdingarna beredas tillfälle att i större utsträckning än nu omhänderhava de verkliga domboksärendena, verkligen är ett behjärtansvärt syftemål. Det behöves på detta område en differentiering av domsagoarbetet, så att åt häradshövdingarna genom en omorganisation beredes tillfälle att mera än nu ägna sig åt dessa mera typiska domarärenden.

Utskottet har i sin kritik av andra kammarens beslut gått fram på två olika angreppslinjer. För det första söker utskottet retuschera den bild, som andra kammarens utskott givit av de föreliggande olägenheterna. Det har påpekats, att icke fullt halva antalet tingssammanträden förrättas av häradshövdingarna. För att retuschera denna bild erinrar utskottet om åtskilliga omständigheter, bl. a. att det finnes ett naturligt behov av tjänstledighet för rekreation etc. för häradshövdingarna. Detta är fullkomligt riktigt, men det är icke det anmärkningen här åsyftar, utan den åsyftar endast den abnorma tjänstledigheten. Det framhålles vidare, att arbetsbördan i de flesta domsagor är så betungande, att man ej kan fordra, att domhavandena själva skola hålla alla tingen. Det är just här felet ligger i systemet, att arbetet icke är organiserat så, att visst arbete, som nu måste utföras av häradshövdingarna, kan utföras av andra därtill lämpliga personer. Vidare yttras det — jag skall kanske icke klandra utskottet för det — att i fem av rikets domsagor, som innehavas av vattenrättsdomare, deras arbete även skötts av vikarier. Detta är icke riktigt, därför att det är bara fyra av vattenrättsdomarna, som innehava domsagor.

Efter att på detta sätt ha gjort, vad man kanske med en militär term skulle kunna kalla att rensa förterrängen, övergår utskottet till sitt huvudangrepp och avlossar då två salvor. För det första säges det, att det redan föreligger en utredning eller kan med säkerhet påräknas en utredning, som skulle göra en ny sådan överflödig. Jag tror, att detta icke är alldeles träffande, därför att den utredning, som utskottet härvid åsyftar, endast avser att göra en utredning beträffande domaraspiranernas tjänstgöring vid hovrätterna såsom ett villkor för kompetens för tingssittning. Den andra salvan är — helt naturligt, kan man säga, då det gäller processärenden — processkommissionens pågående verksamhet. Det säges, att då denna reform ej kan definitivt genomföras förrän i samband med den blivande processreformen, bör icke för närvarande någon åtgärd vidtagas. Vad här ifrågasättes är ju endast, att vår processordning skall så organiseras, att domhavandena i största utsträckning bli i tillfälle att själva sköta vad som för deras verksamhet är den viktigaste delen. Jag har svårt att tro, att processkommissionen, hur dess betänkande än kommer att se ut, skulle ha något att invända mot att en sådan princip uttalas från riksdagens sida.

Jag ber sålunda, herr greve och talman, att få hemställa, att första kammaren behagade biträda andra kammarens beslut, med den uteslutning, som jag nyss angav.

*Om vissa
reformer
i avseende å
härads-
rätterna.
(Forts.)*

Herr Pauli: Det är vanskligt att vid denna sena timme gripa till ordet i en sådan fråga, när man såsom jag är så långt från att vara fackman, och att tala inför en kammare, som till en sjättedel består av jurister, något som denna aftons förhandlingar nogsamman visat. Jag måste emellertid, eftersom jag under-tecknat utskottets utlåtande, säga några ord till försvar för detsamma.

Det behjärtansvärda i det önskemål, som andra kammaren här velat tillgodose genom sin anhållan om utredning i denna fråga, har utskottet icke på något sätt velat bestrida. Det gäller ju, såsom herr Fehr nyss framhållit, dels att laga så, att häradshövdingarna själva i större utsträckning än nu är fallet omhänderhava de egentliga domargörömmålen, dels att kompetensen höjes för de unga jurister, vilka såsom vikarier i många fall sköta häradshövdingarnas åligganden. När utskottet principiellt anslutit sig till det önskvärda i att en sådan ordning på ett mera effektivt sätt blir genomförd, har utskottet i alla fall ej kunnat förorda, att kammaren skulle acceptera andra kammarens ståndpunkt, därför att, såsom också den föregående ärade talaren nämnde, utskottet menat, att här föreligger dock en utredning eller kommer i varje fall att igångsättas en utredning av Kungl. Maj:t angående en fråga, som ligger inom ramen av det här föreliggande ämnet.

Herr Fehr framhöll, att denna fråga var ganska speciell. Det gällde endast att stipulera arbete i överrätt såsom behörighet för vikariat i domarsyssla. Men herr Fehr har säkert observerat, att såväl andra kammarens utskott som denna kammarens första tillfälliga utskott åtminstone har uttalat en förhoppning om att utredningen, när den kommer till stånd, skall utvidgas till att omfatta skärpning överhuvud av villkoren för denna behörighet. Vidare är det ju i alla fall så, att processkommissionens arbete väl får anses icke skola draga alltför många år ytterligare, och det skulle då enligt utskottets uppfattning innebära ett föregripande eller ett utbrytande av sådana saker, som ovillkorligen måste falla inom ramen för processkommissionens utredning. Att under sådana förhållanden nu begära en ytterligare utredning är något, som man inom vårt utskott icke vågat sig på. Det är ju dock ganska kort tid, som förflutit, sedan den stora kommittéslakten ägde rum, och att påyrka en utredning, som eventuellt skulle leda till startandet av en ny kommitté, när dock ett utredningsarbete inom i huvudsak samma område samtidigt äger rum, på två olika linjer, måste utskottet betrakta som överlappsgärning. Vi ha också menat, att man skulle kunna vänta för att få litet mer erfarenhet om effektiviteten av de bestämmelser i domsagostadgan, som fingo sin nuvarande form för icke fullt fyra år sedan.

Det är dock så, att dessa bestämmelser i många punkter innehålla ett förverkligande av de önskemål, som riksdagen uttalade i sin skrivelse av år 1906. Så t. ex. önskade riksdagen då, att häradshövdingarnas ledighet icke skulle få omfatta mer än högst tre månader och högst tre tingssammanträden, och detta är ju något, som domsagostadgan innehåller föreskrift om. Att statistiken likväl icke visar någon större förbättring i det avseendet under de senare åren, trots domsagostadgans tillkomst, får väl i viss mån förklaras av de högst betydande och omfattande extra uppdrag, som Kungl. Maj:t lagt på häradshövdingarna, dels jordregisterarbetet och dels arbetet med inteckningsböckernas kollationering, något som utskottet tillåtit sig framhålla.

Utskottet har också framhållit, att man i en hel del fall nog skulle kunna våga säga om häradshövdingarna, att de synas visserligen icke, men de finnas

Om vissa
reformer
i avseende å
härads-
rätterna.
(Forts.)

där ändå; fastän de icke formellt stå för tinget, så hava de ändå ett så pass stort inflytande på utslaget, både dess innebörd och formulering, att de göra nytta i alla fall.

Utskottet har också vågat uttala den meningen, att det skulle vara önskvärt, om Kungl. Maj:t något minskade på dessa uppdrag, som helt säkert äro de, som allra mest öka arbetsbördan och bidraga till vikariatssystemets fortlevande i den utsträckning det för närvarande har.

Man kan i detta sammanhang icke underlåta påpeka, att ändringsprocenten i sådana mål, som handlagts av vikarier, är frapperande liten i jämförelse med ändringsprocenten i fråga om de mål, som handlagts av den ordinarie domaren. Jag har velat framhålla detta, särskilt därför att den ärade motionären i sin motivering till motionen framhållit ändringsprocenten för den ena sortens mål, nämligen dem, som handläggas av vikarierna, men icke för den andra sortens. Det tycker jag är något ensidigt.

Jag har på detta sätt i korthet velat motivera utskottets hemställan. Vi hava alltså principiellt icke något att invända emot de önskemål, som här kommit till uttryck, men vi hava ansett goda skäl tala för att riksdagen för närvarande ställer sig avvaktande till denna fråga. Jag ber att med dessa ord, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Jonsson: Jag har till utskottsbetänkandet fogat en blank reservation, vilken innebär, att jag nu kan instämma i herr Fehrs' yrkande.

Herr Petré, Bror: Herr talman! Med hänsyn till en eventuellt blivande utredning i ifrågavarande ämne skall jag be att få yttra några ord i frågan, därvid jag givetvis ej skall beröra spörsmålet om inskränkning i häradshövdingarnas nuvarande rätt till tjänstledighet. Det är några synpunkter i ett par andra hänseenden, som jag vid genomläsning av utskottets betänkande funnit mig böra med några ord beröra.

Den ena frågan har avseende å vad här ifrågasatts om de egentliga domaregöromålens handhavande i större utsträckning än vad f. n. är fallet av de ordinarie häradshövdingarna. Jag vill därom säga, att detta önskemål givetvis är uttryck för en riktig och sund tanke, men ifall dess förverkligande skulle leda därhän, att småprotokollsärendena och fastighetsboksväsendet komme att lämnas så gott som enbart i unga, ständigt växlande domarebiträdens händer, vore detta enligt mitt förmenande ägnat att väcka betänksamhet. Det är nämligen i många domsagor, exempelvis där på grund av samsjedelningar synnerligen oklara fastighetsförhållanden råda, så, att den sidan av domaregöromålen kan vara synnerligen krävande och i vikt fullt jämförligt med mycket i domboksväg.

Den andra frågan gäller spörsmålet om skärpta villkor för rätten att som vikarie för häradshövding å allmänt tingssammanträde handlägga mål och ärenden av alla slag. För den händelse man avser att skärpa villkoren för tingsittning så, att första notarierna i domsagorna ej därtill skola anlitas, utan att de vikarier, som behövas för de sammanträden under året, då häradshövdingarna förutsättas behöva hava ledigt, skola hava fullgjort någon tids hovrättstjänstgöring, så kan man hava anledning till tvekan, huruvida ur rättsskipningens synpunkt — allt gäller naturligtvis övergångsåren, tills processreformen genomförts — detta är bättre och att föredraga framför att hava till domarevikarie vid ett eller annat tingsammanträde under året tingsbiträde, som tjänstgjort några år i domsagan och är invand med därvarande förhållanden, som följt förekommande måls hela föregående handläggning och som såmedelst haft tillfälle att skaffa sig ett personligt intryck av parter och vittnen i målen. Vikarier,

som komma från hovrätterna såsom tillfälliga ordförande i häradsrätterna vid ett tingsammansträde och därvid nödgas döma uteslutande på protokollen samt ej kunna bereda önsklig kontinuitet i handläggningen, äro kanske ej ur rättskipningens synpunkt, även om de haft någon tids tjänstgöring i hovrätt, alltid att föredraga framför ett inom domsagan under några år utbildat tingsbi-träde.

Jag har på grund av egna erfarenheter i frågan velat beröra dessa synpunkter med tanke på en eventuellt blivande utredning i frågan.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke uppehålla tiden länge, men jag vill säga, att det icke går att bedöma dessa förhållanden efter erfarenheterna från en eller annan domsaga, ty dessa äro av mycket olika storlek, och de flesta äro nog av den storleken, att det icke går att pålägga den ordinarie domaren mera tjänstgöring än han nu har.

Jag ber herrarna observera, att det här icke är fråga om tjänstledighet, under vilken häradshövdingen går sysslolös, annat än den tid, då han har sin semester liksom alla andra tjänstemän hava, utan tjänstledigheten begäres, för att han skall kunna förrätta andra sysslor, som höra till domarämbetet. Utom att sitta ting har han rannsakingar, ägodelningssammans träden, syner och konkursmål att handlägga, och allt detta måste skötas. Det kan vara ofantligt mycket viktigare, att den ordinarie domaren förrättar syner eller håller ägodelningssammans träden, än att han håller ting.

För övrigt kan jag instämma med herr Petrén däruti, att det icke är så stor fördel, att det kommer en vikarie resande ifrån hovrätten, utan att det är mycket bättre, att en ung man, som för sin utbildning vistas vid domsagan, får tingsförordnande, ty han är inne i förhållandena och kan bättre sköta arbetet. Jag tror, att det vore ganska olyckligt, ifall man nu försökte vidtaga någon särskild åtgärd utöver de redan ganska effektiva åtgärder, som vidtagits genom ändringarna i domsagostadgan o. s. v. Jag tror i stället, att det är bättre, att man avvaktar processkommissionens förslag. Enligt detta komma troligen domsagorna att bli mera jämna till sin storlek, och arbetet skall nog då kunna ordnas på annat sätt.

Då det vidare talas här i andrakammarutskottets utlåtande om skärpta villkor för att hålla ting, vill jag säga, att vid Göta hovrätt hade vi för längre tid tillbaka ganska stränga bestämmelser rörande kompetensen hos dem, som skulle sitta ting, men det visade sig, att tillgången på vikarier minskades. Då måste man eftergiva på fordringarna. I alla fall äro fordringarna större nu än på den tiden, då jag började sitta ting. Man har skärpt fordringarna, men man kan icke pressa dem alltför mycket, ty då får man icke tillräckligt med vikarier för att kunna upprätthålla arbetet. Var och en, som något känner till arbetet vid de större domsagorna vet, hur ofantligt svårt det är att hinna med allt och huru allmänheten ibland måste vänta ganska länge på sina expeditioner. Det går icke att lassa på den ordinarie domaren alltför mycket, utan arbetet måste under nuvarande förhållanden fördelas på flera.

En annan sak blir det, då vi få se vad processreformen kan åstadkomma i fråga om mera jämnhet beträffande domsagornas storlek och arbetsfördelning.

Jag tror alltså, att det är klokast att följa vad första kammarens första tillfälliga utskott föreslagit, och jag yrkar bifall till detta förslag.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende å det nu föredragna utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Fehr*, att kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut med den ändring, att orden »med inskränkning i dem tillkommande rätt till tjänstledighet» utelämnades.

*Om vissa
reformer
i avseende å
härads-
rätterna.
(Forts.)*

*Om vissa
reformer
i afseende å
härads-
rätterna.
(Forts.)*

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Fehrs under överläggningen gjorda yrkande.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 21.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag hemställer, att kammaren ville besluta att på föredragningslistan för morgondagens plenum bland två gånger bordlagda ärenden andra lagutskottets utlåtanden nr 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42 och 43 måtte i nu angiven ordningsföljd uppföras först; statsutskottets memorial nr 137 sist; samt övriga ärenden i vanlig ordning.

Denna hemställan bifölles,

Anmälades och bordlades jordbruksutskottets utlåtande nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillämpning, i vad angår kronoegendomar, av föreslagen lag om återköpsrätt till fast egendom.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2,34 på natten.

In fidem
G. H. Berggren.